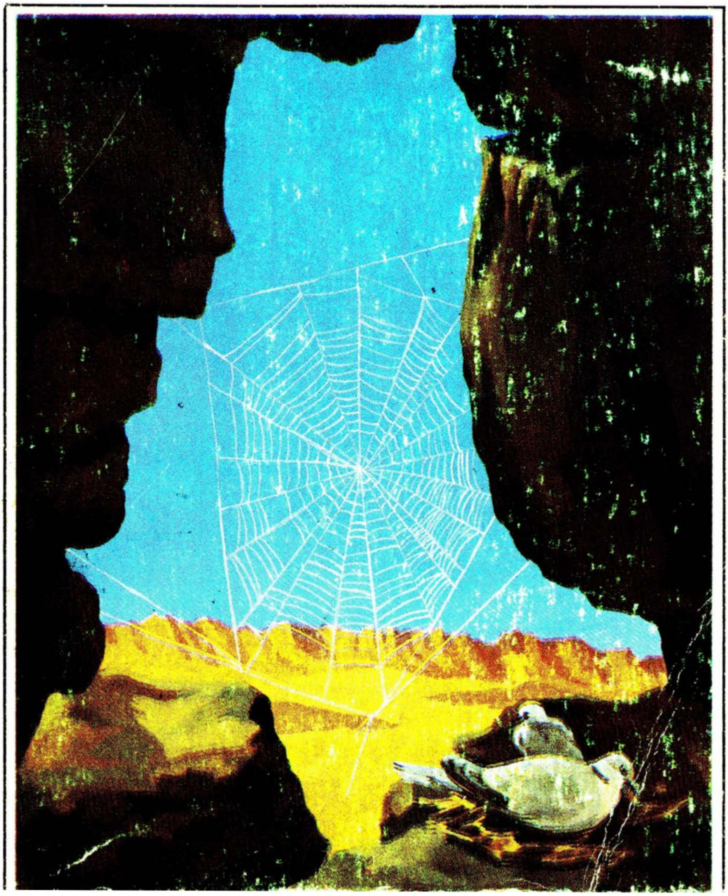
SİYER

MUHAMMED İBN İSHAK

Yayına Hazırlayan:
Prof. Dr. Muhammed Hamidullah

Çeviren:
Sezai Özel

akabe

MUHAMMED İBN İSHAK

SİYER

akabe

MUHAMMED İBN İSHAK

SİYER

Yayına Hazırlayan:
Prof. Dr. Muhammed Hamidullah

Çeviren:
Sezai Özel

AKABE
Yayın Ticaret ve Sanayi A.Ş.
P.K54 Feriköy/İstanbul
Tlf: 522 45 74

AKABE YAYINLARI: 92
Birinci Basım: Ekim 1988
Kapak grafiği, dizgi, pikaj, montaj, baskı:
AKABE
Kapak Baskı:
AKABE
Düzelti: İfakat Abbas
Kod No: İK. 01

İÇİNDEKİLER

YAYINCI'DAN

Elinizdeki kitap, *'İslam Klasikleri'* adıyla başlattığımız yeni bir dizinin ilk kitabı. Muhammed İbn İshak'ın Siyer'i.

Bilindiği gibi *'siyer'* kelimesi, Arapça *'siret'* in çoğuludur. Sözlük anlamı ise, insanın gidişatı, tuttuğu yol, hal ve tavır demektir.

İslami terminolojide *'siyer',* fıkıh ilminin uluslararası hukuk dalına verilen addır. Fakat buna rağmen, bu kelimenin ilk çağrıştırdığı anlam, *Siyer-i Nebi,* yani Hz. Peygamber'in hayatıdır. Tabii bu kitabın adı olan Siyer de bu anlamdadır.

Siyer, hem hadis ilminin hem de İslam tarihinin bir bölümünü oluşturur. Hz. Peygamber'in söylediği sözleri, yaptığı işleri içermesi bakımından hadis ilminin, onun siyasal ve askeri hayatı bakımından da İslam tarihinin bir bölümüdür.

Ayrıca siyer, diğer bilim dallarına malzeme sağlaması bakımından da büyük önem arz etmektedir. Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V)'in hayatı tüm yönleriyle bilinmedikçe tefsir, hadis ve fıkıh gibi ilimlerin, işlevlerini gerçek anlamıyla yerine getirebilmesi sözkonusu olamaz. Bu bakımdan siyer, Hz. Peygamber'in toplumsal, bireysel, siyasal ve askeri hayatını anlatırken vardığı birtakım yargılarla, diğer bilim dallarının yararlanması yolunda onlara hazır malzeme sunar. Bu nedenle, tüm bu ilimlerin kayıtsız kalamayacakları bir çalışma alanıdır siyer.

Günümüze kadar siyer alanında çok değerli çalışmaların yapılmış olduğu muhakkaktır. Fakat, İbn İshak'ın elinizde bulunan bu kitabı, alanının bize kadar ulaşabilmiş kaynağa en yakın ilk örneği olması bakımından büyük bir öneme sahiptir. Hatta öyle ki, yine siyer konuşunda haklı bir üne sahip olan İbn Hişam'ın Siyer'ine bu eser kaynaklık etmiştir.

Eserin ve yazarının daha ayrıntılı tanıtımını, İbn İshak hakkındaki tartışmaları ve eser üzerinde yapılan çalışmaları, değerli bilim adamı Muhammed Hamidullah'ın Önsöz'ünde okuyacağınız için sözü fazla uzatmak istemiyoruz. Ancak, eseri yayına hazırlarken uygulamış olduğumuz yöntem hakkında bilgi vermek, okuyucunun eserden kolay istifade edebilmesi bakımından yararlı olacaktır.

Muhammed Hamidullah'ın Çalışması

Türkçe'ye kazandırdığımız bu eser; üzerinde çalışılmamış, ham bir eser değildi. Değerli alim Muhammed Hamidullah, bu eserin yazma nüshaları üzerinde tam bir bilim adamı titizliği ve duyarlılığıyla çalışmış, eserden kolay yararlanılabilmesi yolunda büyük bir çaba harcamıştır. Bu çabayı saygıyla anmak gerekir.

Muhammed Hamidullah'ın eser üzerindeki çalışması şu şekilde sıralanabilir:

1. Esere, hem eser hem de müellif hakkında önemli bilgileri içeren kapsamlı bir önsöz yazmıştır. Bu önsöz bile, başlıbaşına değerli bir çalışmadır.

2. Eser üzerinde edisyon kritik çalışması yapmış, böylece eserin kusursuz ve eksiksiz basılmasını sağlamaya çalışmıştır. Bu yöntemle nasih hataları asgariye indirilmiştir.

3. İbn İshak'la İbn Hişam'da ortak geçen hadisleri karşılaştırarak, aynı hadisin İbn Hişam'da bulunduğu sayfa numarasını dipnotlar şeklinde vermiştir. Yine, Süheyli'de de bulunan ortak hadislerin sayfa numara-

larını aynı yöntemle bildirmiştir. Bunun, bu konuda araştırma yapanlar için çok önemli bir işlev göreceği kesindir.

4. Yazma nüshalarda, çeşitli nedenlerden dolayı silinmiş bulunan yerleri, eğer varsa İbn Hişam'dan yararlanarak tamamlamış ve bunları da dipnot olarak vermiştir. Silik olup da İbn Hişam'da bulunmayan yerler ise yine dipnotlarla bildirilmiştir. Ayrıca, nasih hatasından kaynaklandığı ve yanlış yazılmış olabileceği sanılan kimi özel adlar da aynı yöntemle düzeltilmeye çalışılmıştır.

5. Eserde bulunan her hadisi numaralayarak yine okuyucunun kitaptan kolay yararlanması konusunda önemli olabilecek bir çalışma yapmıştır.

6. Dipnotlarla, bazı anlaşılmayacak konulara açık lık getirmiştir.

7. Hazırladığı 'Özel Adlar Dizini', 'Konulara Göre Dizin' ve hangi Kur'an ayetlerinin hangi paragraflarda geçtiğini gösteren çizelge de aynı şekilde büyük bir çabanın ürünü.

Görüldüğü gibi saygın bir çabayla gün ışığına çıkarılmış bulunan bu önemli kaynak eserin Türkçe'ye kazandırılmamış olması, hem akademik çevreler, hem de okuyucularımız açısından büyük bir kayıp olacaktı. Aynı zamanda *'İslam Klasikleri'* adıyla başlattığımız yeni dizimizin ilk kitabının böylesine değerli bir eser olması da bizim için önemli bir karardı. Böylece, elinizde bulunan kitabın yayınlanması için ilk hazırlıklar başlamış oldu.

Eseri Türkçe'te kazandırırken Prof. Muhammed Hamidullah'ın yapmış olduğu çalışmaların zayi olmaması için elimizden gelen çabayı gösterdik. Ancak, önemli bir kaynak kitabı Türkçe'ye çevirmenin belli sorumlulukları vardı ve bu sorumluluklar ciddi bir yayıncılık politikasını benimseyen *Akabe Yayınları* tarafından kesinlikle ihmal edilmemeliydi. Nitekim öyle ol-

du. Bu eserin, değerinden hiçbir şey yitirmeden Türkçe'ye yayınlanması konusunda elimizden gelen tüm çabayı gösterdik. Şimdi, yaptığımız bu çalışmalar hakkında kısa bilgiler vermek istiyoruz.

Dil

Türkiye'de, İslami kaynakların çevirilmesi ve yayınlanması konusunda çok da titiz davranıldığı söylenemez. Birkaç çalışmanın dışında, kaynak kitapların, bırakın üzerinde çalışma yapmayı, ne kadar pejmürde bir dille yayınlandığı bir gerçek. Genç kuşakların okuyup anlayabilmesi bir yana, bu çevirilerde en basit yazım kurallarının bile gözetilmediği, kullanılan dili okuyucunun anlayabilmesi için özel bir çaba gerektiği söylense, bu kesinlikle bir abartma olmayacaktır. Buradasözünü ettiğimiz, Türkiye'de tartışması çokça yapılan eski dil/yeni dil konusu değildir. Anlatmaya çalıştığımız, tamamen dilin kullanımıyla ilgilidir. İster eski kelimeleri, ister yeni kelimeleri kullanın; kafasında kelimeler lugati taşıyan bir kimse bu dili anlatmakta pek zorlanmayabilir. Kafasında yoksa bile en azından cebindeki lugatten yararlanması mümkündür. Bu anlamda biraz teknik bir konu olmaktadır bu durum. Bu kelimelere canlılık kazandırmak ancak metin içinde mümkündür. İşte sözünü ettiğimiz budur. İslami kaynakların, dil bilinci ve gerçeğinden uzak, hatta *'çok özel bir dil'* kullanılarak yayınlanması gerçekten üzücüdür.

Biz, *Akabe Yayınları* olarak bu anlayışı (daha doğrusu anlayışsızlığı) kırmak, böylesine önemli kaynakları herkesin anlayacağı bir dille okuyucuya sunmak konusunda gerekli titizliği ve hassasiyeti göstermek kararındayız.

Bu cümleden olarak, elinizde bulunan bu eserde, bu anlayışımızı yansıtmaya çalıştık. Dil konusunda gerekli özeni gösterdik. Ancak, metnin çok çok eski oluşu ve baştan sona bir bütünlük içinde değil de, bölüm bölüm

hadislerden teşekkül etmesi, belli bir üslup yakalamada, bizi, biraz olsun zorladı. Ancak, belki de bu, eski metnin ruhunun bütünüyle kaybolmaması açısından gerekliydi.

Raviler

Hadislerde, aktarılan hadisin sahihliği ve güvenilirliği açısından, ilk kaynaktan son nakledene kadar bütün ravilerin adlarını anmak bir gelenektir. Bu, hadisin doğruluğunun belirlenmesi ve tespiti yönünde gerçekten çok önemlidir. Son ravinin, kendinden önceki tüm ravilerin sırasıyla adlarını anması, bir anlamda hadisin doğruluğu konusunda oluşacak kuşkuları gidermede de önemli bir işlev görmektedir. Fakat, bu ravilerin şahsiyetleri hakkında bilgisi olmayan, bu konuda araştırma yapacak bir konumda bulunmayan bir okuyucu için, bazan hadisin metninden çok çok uzun olan bu raviler zincirini, hadisten hemen önce okumanın bir yararı olmadığı gibi, bunun, kimi zaman okuyucuyu bıkkınlığa sürüklediği de söylenebilir. Zaten okuyucu, bunları okusa bile, son raviye gelene kadar ilk ravinin adını çoktan unutmuş olmaktadır. İşte bu nedenden dolayı biz, bu kitabı yayına hazırlarken, hadis metinlerinin önündeki ravi adlarını çıkardık. Ancak, yukarıda söylediğimiz nedenlerden ötürü, bu ravi adlarını, öneminin inkar edilemeyeceği gerçeğinden hareket ederek, kitabın arkasına, *'Notlar'* arasına, parağraf numaralarıyla birlikte aldık. Böylece eser, hem akademik çevrelerin ve bu konuda çalışacak araştırmacıların amacına hizmet edecek, hem de okuyucuyu sıkmadan kendini okutacak bir şekilde yayına hazırlanmış oldu. Ayrıca ravilerin adlarının geçtiği cümleler, Arapça sentaksından kurtarılarak üslup olarak da Türkçe ifade edilmeye çalışılmış, böylece o metinlerin de yoruculuğu yok edilmiştir.

Ayetler

Hadisler arasında geçen ayetler Hasan Basri Çantay'ın *Kur'an-ı Hakim ve Meal-i Kerim'* inden ve Fikri Yavuz'un *Kur'an-' Kerim ve Meal-i Alisi*'nden alınmıştır. İki mealden birden yararlanmanın daha isabetli olacağı kanaatiyle hareket ettik. Ayetlerin Kur'an-ı Kerim'deki sure ve ayet numaraları Prof. Muhammed Hamidullah tarafından dipnotlarda verilmişti. Tabii ki biz de bu notları aynen koruduk.

Notlar

Kitabın Arapça'sında notlar, dipnotlar şeklinde sayfaların altında yer almaktaydı. Daha önce söylediğimiz gibi, ravileri de notlar arasına almamız nedeniyle, bu dipnotları *'Notlar'* başlığı altında kitabın arkasına aldık. *'Notlar'* bölümünde **koyu** yazılmış rakamlar paragraf numalarını, karşılarında parantez içinde yazılı metinler de ravi adlarını göstermektedir. Bunların altında yer alan parantez içindeki rakamlar ise, o paragraf içindeki dipnot numaralarını karşılamaktadır. Bu yöntem, aynı zamanda dipnotu kolay bulma rahatlığını da sağlamış olacaktır.

Dizinler

Prof. Muhammed Hamidullah, büyük bir emek vererek kitaba bir de özel adlar dizini çıkarmış. Bu emeğin zayi edilmesi büyük bir haksızlık olurdu. Bu nedenle küçük bir çaba da biz harcayarak bu dizinin Türkçe'ye göre alfabetik düzenlemesini sağladık. Tabii ki bu dizin, kitabın aslında, Arapça'ya göre alfabetik sıraya konmuştu. Bilindiği gibi Türkçe'deki a, e, ı, i, o, ö u, ü sesleri, Arapça'da yalnızca 'elif' ve 'ayn' harfleriyle kar-şılanmaktadır. Bu nedenle, Arapça dizindeki 'elif' ve 'ayn' harflerinde, bu sekiz sesin hepsi de bulunmaktay dı. İşte bütün bu kelimeler yeniden düzenlenerek Türkçe alfabetik sıralamaya göre yerleştirilmişlerdir.

Burada, dizinden kolay yararlanılmasını sağlamak bakımından bir hususu açıklamak gerekiyor. Bilindiği gibi Türkçe'de bulunmayan Arapça *'ayn'* ve *'hemze'* harflerini karşılamak üzere, biz (') işaretini kullanmaktayız. Böylece bu işaret, bir işaret olmaktan çıkıp bir harf yerine kullanılmış olmaktadır. Alfabetik düzenlemeden yararlanmanız için bu harfin Türk alfabesinde bir yere oturtulması gerekiyordu. Biz de bunu a'-dan önce ilk harf olarak kabul ettik ve sıralamayı ona göre yaptık. Böylece, sadece işaret olarak kullanılan (') işaretleri de, onların arasına girmiş oldu. Dizini kullanırken buna dikkat edilmesi gerekmektedir.

Özel Adlar Dizini dışında, kitabın, bir de konulara göre dizini bulunmaktadır. Bu dizinden, hangi parağrafta hangi konunun işlendiğini rahatlıkla görmeniz mümkün olacaktır. Yine, hangi ayetlerin hangi parağrafta geçtiğini gösteren çizelgeden de yararlanacaksınız.

İşte bütün bu aşamalardan sonra, bu değerli kitap, Türkçe'ye kazandırılmış oldu.

Ayrıca burada bir hususu daha belirtmek yerinde olacaktır. Değerli bilim adamı Prof. Muhammed Hamidullah'ın hazırladığı bu eserin Arapça tıpkıbasımı, daha önce Türkiye'de ikinci baskı olarak Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden, Sayın Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma'nın teşvik ve gayretiyle, Konya Hayra Hizmet Vakfı tarafından bastırılmıştı. Sayın İ. Süreyya Sırma ve adı geçen vakfın bu hizmeti de göz ardı edilemez. Bu nedenle biz, Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma'nın, bu kitabın Türkiye'de yapılan ikinci baskısı için yazdığı *'İkinci Baskı İçin Önsöz'* adlı yazısını da çevirerek aynen yayınlamaktan kendimizi alamadık.

Akabe Yayınları olarak *'İslam Klasikleri'* dizimizin ilk kitabını, Muhammed İbn İshak'ın Siyer'ini siz değerli okuyucularımıza sunmaktan kıvanç ve mutluluk

duymaktayız.

Çaba bizden, başarı ise Allah'tandır.

AKABE YAYINLARI

İKİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ

Bizi, müslüman olarak yaratan, kendisine dosdoğru inanmamızı sağlayan Allah'a hamdolsun. Sadece O'na ibadet eder, tek O'nun yolunda gider, ancak O'na güvenir ve yalnız O'ndan yardım dileriz. Yaratılmışların en hayırlısı, nebilerin ve rasullerin en şereflisi Hz. Muhammed'e (S.A.V.) -ki Cenab-ı Hak onu alemlere rahmet olarak göndermiştir- âline, ashabına ve kıyamete kadar izinde gidecek olanlara salat ve selam olsun.

Ben, bu satırları gerçekte ikinci baskıya önsöz yazmak için değil, sadece 'Siyratü İbni İshak'ın ikinci baskısı nedeniyle duyduğum içten sevinci olabildiğince mütevazi ölçüler içinde ifade etmek amacıyla kaleme alıyorum. Çünkü saygıdeğer hocam Muhammed Hamidullah Bey, bu kitap için yazdığı önsözde gerçekten önemli ve kıymetli bilgiler sundu bizlere. Şahsen benim bu bilgilere ekleyecek başka bir şeyim yok. Ayrıca değerli hocam Hamidullah Bey'in yazdıkları dışında birşey yazmaktan da haya ettiğimi belirtmek isterim.

Yalnızca 'Siyratü İbni İshak' gibi kaynak bir eseri neşretmekle büyük bir hizmet yaptığına inandığım hocamı candan kutlamakla yetinirim. Allah'tan kendisine hayırlı ve uzun ömürler nasip etmesini ve her iki dünyada da kendisinden razı olmasını dilerim.

H.1400 Ramazan
(M.1980 -Temmuz)
Doç. Dr. İhsan Süreyya Sırma
A.Ü. İlahiyat Fakültesi
Erzurum-Türkiye

SUNUŞ

Bilginlerin ve araştırmacıların, bütünüyle kaybolduğuna inandıkları, bu yüzden bırakınız bütünü, sadece bir parçasını bile ele geçirmekten ümit kestikleri meşhur *'Siyratu İbn İshak'* kitabının, Fas'ta, el-Karaviyyan Üniversitesi kütüphanesinde bulunup yayınlanması, kuşkusuz İslam kültürünü yeniden diriltme çabası bakımından çok önemli bir olay olarak kayda değerdir.

Çünkü Muhammed İbni İshak'ın İslam tarihi kitabı (siyresi), insanlığı fikri, ruhi ve siyasi kulluktan kurtarıp sadece Allah'a kul yapan o aziz Peygamber'in (S.A.V.) hayatıyla ilgili olarak yazılan kaynakların en sağlam ve güvenilir olanlarındandır. Siyret alanında eser kaleme alanların hemen hepsi İbn İshak'ı güvenilir bulup eserlerini ona dayandırmışlardır, denebilir. Onun değeri o kadar yüksektir ki tarif edilemez. İmam Buhari'den önce insanlar bu değerini teslim etmek için kendisine "Emiru'l Mü'minin' lakabını takmışlardı. Gerçi bazı araştırmacılar onun rivayetinde izlediği yolu ve metodu eleştirmiştir. Ama buna rağmen onun megazi (savaş destanları) hakkındaki haberlerinde ve İslam'ın zuhurundan başlayarak Rasulullah'ın vefatına kadarki süreyi kapsayan o ilk dönemin tarihiyle ilgili bilgilerinde tamamen güvenilir olduğunda hemen herkes ittifak etmiştir.

Büyük alim ve araştırmacı Prof. Muhammed Hamidullah'ın, Fas'ta bulunmasına rağmen, bu kitabın baskısında gösterdiği olağanüstü sabır ve gayretine burada

değinmek isterim. Hamidullah Hoca, gerek düzelti, gerekse de kaynaklara başvuru aşamasında olsun gerçekte büyük bir sabır örneği göstermiştir. İşte İbni İshak'ın bu büyük eseri, böyle olağanüstü çabanın bir sonucu olarak bugün basılı bir şekilde elimizde bulunuyor. Allah'tan Hamidullah Hoca'ya hayırlı mükafatlar vermesini; Batı'da büyük bir vukufiyet ve çabayla sürdürdüğü İslam kültürünü ve mesajını tanıtma yolunda kendisine yardımcı olmasını niyaz ederim.

O, İbni İshak'ın kitabına gerçekten önemli bir önsöz yazmıştır. Bu önsözde, müslümanlar açısından tarihin ifade ettiği anlamı belirtmiş, ayrıca İbn İshak'm hayatı ve eserleri hakkında bilgiler vermiştir. Şüphesiz o, bu önsözü uzun boylu araştırmalarından ve yorucu çalışmalarından sonra bizim istifademize sunmuştur. Kendisine bu önemli önsözünden dolayı da teşekkür borçlu olduğumuzu belirtmek isterim.

Ayrıca Faslı Prof. Muhammed et-Tahir Bey'e de düzelti ve karşılaştırmalara iştirakinden dolayı teşekkür etmek bana haz veriyor.

Gerçekten müsteşrikler *'Siyrati İbni İshak'*a ve yazarına önem verirler. Nitekim Prof. Hamidullah da buna işarette bulunmakta ve müsteşriklerin bazılarının da ismini zikretmektedir. Yabancı dil bilenlerin, bu Batılı bilginlerin kitaplarına ve araştırmalarına başvurmada yardımı olur düşüncesiyle, bunların önemlerine işaret etmekte yarar var.

K. Brockelmann, *Geschicte der Arabischen Litteratur*, Erster Band, 134, Erster supplement bond, 205.

J. Fueck, *Muhammed ibn Ishaq*, Francfort sur le Main, 1925.

J. Horovitz, *The Earliest Biographkies of the Prophet and their Authors*, in Ic, 111968, pp. 168-80

J. Robson, *Ibn Ishaq's Use of Isnad*, in Bull. John Rylans Library, XXXVIII (1955-1956) pp. 449-465.

Allah'tan İslam kültürünü canlandırmaya çalışan

herkesi çalışmalarında başarılı kılmasını dilerim.

Muhammed el-Fasi

ÖNSÖZ

Tercih edilen görüşe göre, Hicri 151 yılında vefat eden Muhamed ibn İshak el-Muttalibi'nin değerli ve eşi bulunmaz eseri Siyer'inden bir bölümü, bilim çevrelerine sunmaktan mutluyuz. Bu eser alanında yazılan eserlerin en eskilerindendir. İbn İshak'ın *"el-Meb'aşü ve'l-Megazi"* adındaki kitabı, her çağda, Doğu'da ve Batı'da büyük bir üne mazhar olmuştur. Bilindiği gibi, bilim sürekli bir gelişme içindedir. Bu bakımdan sonradan gelenler, öncekileri hep yorulmuş olarak bulurlar. İbn Hişam, bu kitabı *"Siyratu Rasuli'llah"* adıyla özetleyerek sunduğu zaman büyük bir takdir gördü. Gerçekten bu eser, İbn Hişam'ın katkısıyla ilk eserlerin en üstünü olma payesine ulaştı. Ne var ki, bu durumda İbn Hişam'a kaynaklık eden İbn İshak ihmal edilir oldu. Artık insanlar, çoğunlukla ona başvurmaz oldular. Bu yüzden İbn İshak'ın eseri tek bir nüsha olarak kaldı. Uzunca bir süreden sonra yitik olduğu sanılan bu eserden bazı parçalar ele geçti. Elbette bütünü bulunmayan bir şeyin çoğunu terk etmeye kalkışmak doğru olmaz. Ayrıca nasıl olsa elde İbn Hişam var diyerek de bu kitabın aslı, orijinali asla ihmal edilemez. İki nedenden dolayı:

1. İbn Hişam, geniş ilmine ve ince görüşlülüğüne rağmen, İbn ishak'ın kitabında bulunan her şeyi kitabına almamıştır. Sözgelimi bu kitabın 192 numaralı şu paragrafını buna örnek olarak gösterebiliriz: "Rasulullah kendisine indirilen Kur'an'ı önce erkeklere, sonra ka-

dınlara okurdu."

2. İbn Hişam, kitabın orijinalinde bulunan birçok şiiri, İbn İshak'ın nisbet ettiği kimselere nisbet etmenin doğru olmadığına inandığından kitabına almamıştır. İbn Hişam'a, bu şekilde beliren ilmi eleştirisinden dolayı karşı çıkmak niyetinde değiliz. Fakat şunu söylemek istiyoruz: Her ne kadar bu şiirler Peygamber dönemine ait değillerse de, İbn İshak'ın yaşadığı dönemden, yani Emeviler'in sonlarıyla Abbasiler'in ilk başlangıç yıllarını oluşturan dönemden de uzak değillerdir. Onun için bu dönem edebiyatıyla uğraşan kimseler, işte bu yüzden İbn Hişam'a teessüf ederler. Arap şiiriyle, Arap edebiyatıyla uğraşan bir kimse için, bugün yayınlanan metinlerde, onların aslında eskiye ait olduğunu gösteren deliller vardır. Bu deliller kendilerini dil, edebiyat, tarih vb. noktalarda hemen ele verirler.

İbn İshak'ın ilmi düzeyini belirlemek isteyen bir kimse, öncelikle bazı ön bilgilere sahip olmak zorundadır. Çünkü, her şeyden önce bu kitap, bir tarih kitabıdır. İnsanın tarihe olan düşkünlüğü yaratılıştan gelen bir şeydir. Tarihi; çocuklar da sever, yetişkinler de. Kendisinden söz edilen şeyin derecesi yüksek olduğu ve işleri, herkesin gücünün üstünde görüldüğü zaman, onu ve işlerini öğrenme arzusu da, o oranda fazla olur. Akıllarımız üzerinde hayret uyandıran her şey veya bir başka deyişle yüzyüze bulunduğumuz sorunlardan nasıl kurtulacağımızı somut olarak gösteren bütün örnek olaylar, hiç kuşkusuz hoşumuza gider. Bu hoşa gitme ve yararlanma eylemi, müslüman olan ya da olmayan herkes için geçerlidir.

İSLAM PEYGAMBERİ

Bu kitap, İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in (S.A.V.) hayatından söz eden bir kitaptır. Hiç kuşkusuz müslümanlar, Hz. Muhammed'e Allah'ın en son peygamberi, Allah'ın emirlerini insanlara ileten seçkin bir

önder olarak inanırlar. Kitab-ı Kerim'de Yüce Allah (33/21) mü'minlere hitaben şöyle demektedir: "*Gerçekten Allah'ı ve ahiret gününü arzulayanlar için, size, Allah'ın Rasulünde* (takip edeceğiniz) *çok güzel bir örnek vardır.*" Hz. Peygamber'in sözlerini, işlerini ve takrirlerini bilmek, mü'minlerin ilk görevleri arasında bulunmaktadır.

Taassubun kör etmediği gayri müslimler de, İslam peygamberinin büyüklüğünü ve üstünlüğünü inkar etmezler. Fransız şair ve tarihçi F. Lamartin'in, "*Türkiye Tarihi*"nin önsözünde söylediklerini buna örnek olarak gösterebilirim. Lamartin'in yazdıklarını tercüme edip buraya almak istiyorum. Ne garip bir rastlantıdır ki, şu anda ben, geçen yüzyılda Lamartin'in oturmuş olduğu binada oturuyorum. Fransızca kaleme aldığım İslam Peygamberi'nin hayatıyla ilgili kitabımı burada yazdım. Elinizdeki bu kitabı ve el-Belazuri'nin Ensabü'l-Eşrafı'nın yazma nüshasından Siyret bölümünü de burada hazırladım. Lamartin şöyle demektedir: "Hiçbir dönemde, hiçbir insan, ister bilerek olsun, ister bilmeyerek olsun, kendisine bundan daha yüksek bir hedefi amaçlamamıştır. Çünkü bu hedef, insan gücünün üstünde olan bir hedeftir. Bu hedef; yaratan ile yaratılan arasındaki hurafeleri ortadan kaldırmak, aradaki bütün engelleri ve aracıları bertaraf ederek Allah ile kulunu başbaşa bırakmak, putperestlik ve maddi ilahlar yerine gerçek ilahi ve akli düşünceyi diriltmek olarak özetlenebilir."

"Hiçbir zaman, hiçbir insan, bu gibi yetersiz araçlarla insan üstü bir işe başlamadı. Çünkü o, bu hedefteki samimiliği ve ve bu hedefin uygulanması konusunda, kendinden başka bir vasıta ve çölün şu veya bu köşesinde yaşayan birkaç bedeviden başka yardımcı bulamadı."

"Yine hiçbir kimse, kısa bir müddet içinde böylesine büyük bir başarı gösteremedi. O, dünyada gerçekten bü-

yük ve sürekli bir inkılap meydana getirdi. Çağrısının, hareketinin üzerinden yirmi yıl (2) geçtikten sonra, bütün bir Arabistan'a üç yanıyla el-Hıcr, (3) el-Badiye ve el-Yemen'e hakim oldu. Allah'ın birliği (tevhid) inancını yaymak için, İran'ı, Horasan'ı, Maveraünnehir'i, Hindistan'ın batı kesimlerini, Suriye, Mısır, Sudan ve bütün bir Kuzey Afrika'yı, ayrıca bir kısım Akdeniz adalarını ve Endülüs'ü fethetti."

"Amaçlanan şeyin büyüklüğü, amaca ulaşmak için başvurulan araçların azlığı veya kıtlığı, buna rağmen elde edilen sonuçların göz kamaştırıcı ve akıllara durgunluk verici nitelikte olması; bir önderin ve topluluğun büyüklüğünü gösteren üç önemli ölçüttür. Bu açıdan bakıldığında, çağdaş zamanların hangi kahramanıyla Muhammed'i (S.A.V.) mukayeseye kim cesaret edebilir? Çünkü çağdaş zamanların en çok öne çıkan kahramanı bile, sadece orduları, devletleri harekete geçirebildi. Bu kahramanlar sadece ve sadece daha kendi hayatlarında yıkılıp gittiklerini gördükleri maddie saltanatlar kurabildiler. O ise, orduları, kanunları, devletleri, milletleri, krallık ailelerini ve dünyanın meskun üçte birlik bölümünde milyonlarca insanı harekete geçirebildi. Bunların da ötesinde, ilahları, dinleri, düşünceleri, inançları, ruhları sarstı. O, bunları her harfi bütün dil ve ırkları kuşatan evrensel manevi bir yasa hükmünde olan kitap temeline oturttu. İslamcı milliyetçiliğe; batıl ilahlara buğzetmek ve maddi olmayan tek bir Allah'a inanmak damgasını vurdu. İlahi haramları çiğneyip hiçe sayanlardan intikam alan, bu milliyetçiliğin simgesi sayılan vatan sevgisi, Muhammed (S.A.V.)'in ashabının gözünde güzel bir haslet olmuş, salt din uğruna yapılan dünyanın üçte birinin fethi de, Muhammed (S.A.V.)'ın mucizesi olarak gerçekleşmiştir. Yahut şöyle diyebiliriz: Bu, bir insanın mucizesi değildir. Bir dinin mucizesidir. Çünkü batıl ilahlarla dolu düşünceler karşısında, Allah'ın birliği düşüncesin-

de öyle bir güç vardır ki, bu düşünce, Rasulullah'ın dudaklarından yayıldığı zaman, putlarla dolu tapınakları yaktı ve dünyanın üçte birini aydınlattı."

"Bu adam, yalan bir davayı savunan bir hilekar mıydı? Onun hayatını ve geçmişini incelediğimiz zaman böyle bir iddiaya inanmanın mümkün olmadığını görürüz. Çünkü yalancılık iddiası, asıl inanca oranla bir riya ve nifaktır. Nifakta ise, başkasına güven ve huzur veren bir güç bulunmaz. Nitekim doğruluk karşısında yalan sözün de tutunabilme şansı yoktur."

"Mekanikte yükseklik, nasıl itme ve düşürme kuvvetiyle orantılıysa, tarihte de yüklenilen dava, ifade ve anlatma kuvvetinin gücüyle orantılıdır. Onun için bu kadar yüksekliğe, bu kadar alana ve bu kadar geniş zamana yayılan düşüncenin, büyük bir güç olması gerekir. Böyle bir güç olmak için de gerçekten çok samimi olmak gerekir."

"Şayet onun hayatına, Allah'a boyun eğişine, ülkesinde bulunan hurafelere karşı gösterdiği üstün çabaya, bu konuda müşriklerin kin dolu hakaretlerine karşı takındığı sert tavra, Mekke'de on üç (4) yıl onlardan gelen ezalara gösterdiği sabrına, insanların kendisini toplumda fesat çıkaran kimse olarak tanımalarına muhatap olmasına, vatandaşlarının gözü önünde yok edilmeyi göze almasına, daha sonra hicretine, kesintisiz süren vaazlarına, kendilerinden kat kat üstün olan ordularla yaptığı savaşlarda bütün olumsuzluklara karşın başarıya ulaşacağına dair beslediği inancına, yüce varlığın yardımına olan kesin imanına, zafere ulaştığında kalbinin ferah olmasına, devletinin sınırını değil de düşüncelerinin sınırını genişletme hırsına, sonsuz ibadet tutkusuna, Allah'a içten münacaatına, sonuçta da ölümüne bakacak olursak, bütün bunların onun batıl bir dava peşinden koşmadığını, samimi bir iman üzere bulunduğunu kanıtlayan şeyler olduğunu görürüz. Bu iman, ona bir inancı diriltme gücü veren imandır. Bu inanç; Allah'ın

varlığı ve birliği ve maddi olmama noktasında çift yönlü bir özellik taşımaktadır. Bunlardan biri Allah'ın ne olduğunu açıklarken, öbürü de ne olmadığını açıklamaktadır. Birincisi kılıç vasıtasıyla batıl ilahları yok eder. İkincisi ise söz vasıtasıyla bir düşünce doğurur."

"O, bir filozof, hatip, peygamber, şeriat koyucu, mücahid, düşünceler fatihi, makul inançlar ve içinde put bulunmayan ibadet düzenini hazırlayan, yirmi dünya devleti ve bir dini/ruhani devlet kuran kişi. İşte Muhammed budur."

"İnsan büyüklüğünün ölçüldüğü ölçütlerle, ondan daha büyük kim vardır?"

(A. Lamartin, Türkiye Tarihi -Fransızca-, 1/275-280)

İSLAM'DAN ÖNCE ARAPLAR'DA TARİH İLMİ

Hiç kuşkusuz bu kitabın konusunu efedimiz Hz. Muhammed'in hayatı oluşturmaktadır. Peygamberimiz Miladi 509 yılında, Kur'an'da (6/92 42/7) *"Ümmül-Kura"* (5) olarak ifadesini bulan Mekke'de doğdu. Mekke'yi, elbette diğer şehirlerden üstün kılan birtakım üstün özellikler vardır ki, bu şekilde bir nitelemeye hak kazanmıştır.

Biz, Mekke'nin, Allah'ın yeryüzündeki mülkünün *"Ümmü'l-Kura"*sı olarak nitelendirilmesinde; burada, mü'minlerin ziyaret etmekle yükümlü oldukları Allah'ın evinin, Kabe'nin bulunmuş olmasının önemli bir faktör teşkil edip etmediği üzerinde durmayacağız. Sadece eski tarih ilminin ifade ettiği anlam veya tarih ilminin bunlar nezdindeki konumu hakkında bir iki hatırlatmada bulunacağız. Böylelikle Araplar'ın İslami dönemlerinde sergiledikleri gelişmenin mahiyetini de öğrenmiş olacağız.

Gerçekten Arap tarihini bilmeyen bir kimseye; İslam öncesi dönemde Araplar'ın kendi aralarında tarihi meselelerle ilgili olarak özel bir bakanlık kurumu oluştur-

duklarını söylerseniz, o kimse şaşırır kalır. Oysa gerçekte böyle bir bakanlık vardı. Bu bakanlık kurumu, dışişleri bakanlığı kurumuyla adeta iç içe bir kurumdu. Bu kurumun varlığın İbnü Abdi'l-Berr, *"İkdu'l-Ferid"* inde (2/45), el-Makrizi de *"Fi'l-Haber ani'l-Beşer"* ve *"Babu Rutebi'r-Rieseti"* adlı kitaplarında İbnu Kelbi'den rivayetle aktarmışlardır.

"Ve Benu Adiyy'den Ömer b. el-Hattab, cahiliyye döneminde sefirlik görevinde bulunurdu. Benu Adiyy, başkalarıyla kendi aralarında bir savaş patlak verdiği zaman Ömer'i elçi olarak karşı tarafa gönderirlerdi. Şayet herhangi bir kabile kendilerine karşı bir övünme, bir nesep iddiası davasına kalkışırsa yine Ömer'i onlara karşı çıkmak için görevlendirirlerdi. Ona bu konularda rıza gösterirlerdi."

Malum övünmenin -buna müfaharet de denilir- amacı, bir kabilenin faziletlerini saymak ve diğer kabilelerin fazilet ve kusurlarıyla mukayese etmektir. Onun için devletlerin tarihini bilmeye ihtiyaç vardır. Çünkü esasen, o zaman her kabile bağımsız bir devletti. Karşılıklı övünme, kabileler arasında hatta bazan komşu İran, Habeş ve Rum krallıklarıyla da olurdu.

Mekkeliler'in toplantı yerleri, meclisleri vardır. Her mecliste insanlar sohpet için geceleri toplanırlar, herkes Araplar'ın eski günlerini, yolculuklarında gördüğü yahut duyduğu tuhaf şeyleri, ciddi, gayri ciddi kıssa ve şakaları, hatta çağımızın kulüp ve tiyatrolarında olduğu gibi çirkin ve saçma sözler, zaman ve şahıslara göre de düşündürücü şeyler anlatırlardı.

Bu suretle insanlar, hem kendi hallerini, hem de başkalarının hallerini öğreniyorlar, ezberliyorlar; fırsatlarına ve ihtiyaçlarına göre istifa ediyorlardı.

Mekke, kitaplarda toplanmış ilimlerden de haberdardı. Nitekim İbn Hişam (6) şöyle der: "En-Nadr b. el-Haris, Hire'ye geldi. Orada, Acem krallarını, Rüstem ve İsfendiyaz'ın (İsfendiyar yerine böyle kulanılıyor.)

haberlerini öğrendi. Rasulullah, bir meclise oturdu. Kavmine Allah'ı 'hatırlatarak daha önceki ümmetlerin başına gelen azaplarla korkuttuktan sonra kalkıp gittiğinde; ardından o gelir ve: 'Vallahi ey Kureyş, ben, size ondan daha güzel şeyler anlatırım, beri gelin.' derdi. Sonra da, Fars krallarından Rüstem ve İsfendiyaz'dan bahseder, 'Muhammed'in benden güzel ne sözü var?' diye sorardı."

İbn Hişam başka bir rivayetinde (Sa. 230) şunu aktarır: "'O, Muhammed'in benden güzel ne sözü var? Onun sözleri evvelkilerin masallarıdır. Onları, o yazdırttı, tıpkı benim yazdırttığım gibi.' derdi. Bunun üzerine Cenab-ı Hak şu ayetleri (7) inzal buyurdu:

-*Onlar şöyle dediler: Kur'an ayetleri evvelkilerin masallarıdır. Onları Muhammed yazdırtmış da, sabah akşam onlar kendisine okunuyor.*

-(Ey Rasulüm, onlara) *de ki: Kur'an'ı, göklerdeki ve yerlerdeki bütün esrarı bilen Allah indirdi. Gerçekten Allah Gafurdur* (çok bağışlayandır), *Rahimdir* (çok merhametlidir)..

Bu, en-Nadr b. el-Haris'in yanında İran tarihi yahut ona benzer şeyler hakkında yazılı bir kitap bulunduğunu açıklıyor. Arap şiirinde de, savaş ve barışla ilgili tarihi anılar vardır. Şiir, Arap'ın divanıydı.

PEYGAMBER'İN ÇAĞI

İslam çağrısı ve peygamber çağı, işte böyle bir toplumsal yapı üzerinde başladı. Bu çağ, bütün türleriyle cahiliyyete karşı gerçekleştirilen bir devrimdir. Ümmi olan İslam Peygamberi'ne gelen ilk vahyin, okumayı ve kalemi içerdiğini (8) bilmeyen kim var? Kur'an, özellikle Araplar'ın durumlarından değil de, genel olarak insanlık tarihinden deliller getirir. Yaratılıştan, peygamberlerden, krallardan, dinlerden ve tarihi meselelerle ilgili diğer konulardan söz edilir. Peygamberlerin sonuncusu eliyle başlayan ve bütün insanları kapsayan

bir ıslah hareketi niteliğindeki İslami öğretilerden söz edilir. (Müslümanın düşüncesi evrensel olmalı.) Sonra Kur'an, insanları, kainatın yaratılış hallerini ve çeşitli insan toplumlarının durumlarını, ülkelerinde gezip dolaşarak incelemeye teşvik eder ve bunu defalarca tekrarlar: "(Ey Rasulüm), *de ki: Yer yüzünde gezip dolaşın da bakın, iptida* (Allah nutfeden) *mahlukatı nasıl yaratmıştır,* (cins ve hallerinin değişikliğine bakın) *sonra da, Allah, kıyamet gününde mahlukatı* (tekrar ikinci defa) *yaratacaktır. Muhakkak ki, Allah her şeye kadirdir."* (9)

"(Ey Rasulüm, Mekkeliler'e) *de ki: Yeryüzünde gezip dolaşın da, bundan evvelkilerin akıbeti nasıl olmuş, bir bakın* (ve nasıl helak edildiklerini bir düşünün). *Onların çoğu müşrikti."* (10)

"De ki: yeryüzünde dolaşın da hele bir bakın, o peygamberlere yalancı diyenlerin sonu nasıl olmuştur." (11)

İslam, Arap yarımadası halkı arasında doğdu. İşin başında insanlığın bütün durumunu bilmek için çok az araç vardı. Böyle olmasına rağmen, ilk müslümanlar, tarih ilminin gelişmesine, kendilerinden önceki toplumların bilmediği iki noktada katkıda bulunmuşlardır:

1. Onlar, yaşadıkları çağın tarihini -hayatın bütün yönleriyle- topladılar. Şayet onlardan önceki peygamber ya da kral gibi büyüklerle ilgili bildiklerimizin hepsini anlatmak için yerimiz yeterli olsaydı bunları yazardık, fakat efendimiz Muhammed (S.A.V.)'in hayatını bile bütün yönleriyle, genişçe yazmak istesek, bu, araştırıcıyı dehşete düşürecek derecede bir kitabın yazılmasını gerektirir.

2. İslam'dan önce, şahitlik, sadece kazai konularda uygulanıyordu. Hakim, hak isteyenden, olayı bizzat göreni istiyordu. İlk müslümanlar, şahitlik sınırını genişletti ve bunu tarihi olaylara da uyguladılar. Herhangi bir haber veya sözü -bir veya iki cümlelik de olsa- ancak onu gören ya da o olayı görenden duyan (bu

silsile halinde nakledilebilir) kimse rivayet ettiği zaman kabul ediyorlardı. Müslümanlar bunu -herhalde daha önce de uyguladıkları için- pek yadırgamadılar, doğal bir şey saydılar. Ama Alman doğubilimcisi Springer buna şaşar ve nasıl olup da müslümanlardan önceki Doğulu ve Batılı uygar ve ileri bir düzeye yükselmiş uluslar, tarihi konularda tanıklığın önemini anlamamışlar, böylece de tarih; latife, hurafe ve dinleyene hoş gelen öykü ve kıssa haline gelmiş, diye sorar. İşte müslümanların tarihi konularda izlediği bu yeni yöntem nedeniyle, tarih, güvenilir gerçeklere bir kaynak ödevi gördü. Çünkü müslümanlar, ilk kaynağı anmakla yetinmiyor, müelliften olayın vuku bulduğu asra kadar art arda bütün kaynakları zikrediyorlardı. MÜslümanlara göre, tarih, bir dünya tarihiydi. Çünkü onların Rabbi sadece Kabe'nin Rabbi değil, alemlerin Rabbidir. Dinleri de bütün insanları korkutucu ve müjdeleyicidir. İslam Devleti'nin doğuda ve batıda baş döndürücü bir hızla yayılması da buna yardım etti. Düşünceleri, kabilesel ve ırki değil, evrensel oldu.

Müslümanların bu geniş biçimiyle tarihe önem vermeleri, Hz. Peygamber çağından itibaren başladı. Sonra diğer uluslarda gelişip yerleşti. Taklit edilen şeylerden oldu. Çünkü Rasulullah'ın ashabı onunla ilgil bildikleri her şeyi -söz, fiil ve takrir- topladılar. Bu bilgileri toplama işine, bazı sahabe Hz. Peygamber'in hayatından itibaren, bazı sahabe de vefatından sonra başladı. Her biri özel bilgilerini bir sayfada topladı ve onları öğrencilerine öğretti. Tabiinden olan bu öğrenciler arasında birden fazla üstattan ders alıp öğrenenler de vardı. İşte malumat önce böyle toplandı, daha sonra da sınıflandırılıp düzene sokuldu.

"Hikaye anlatan adam, sabah namazını kıldıktan sonra oturur, hikayelerini anlatmaya başlardı. Anlatmasını bitirinceye kadar Muaviye de orada otururdu. Sonra odasına girer, kendisine mushafı verilir, cüz'ünü

okurdu. Yatsı ezanı okununca çıkar, namazını kılardı. Sonra da seçkin kişilerin, bakanların ve çevresindeki insanların girmelerine izin verilir; hep birlikte, gecenin bir bölümünde yapmak istedikleri şeyler hakkında istişare ederlerdi. Bu, Araplar'ın haberleri, günleri, kralları, siyasetleri, miletlerin ve krallarının hayat hikayeleri, harpleri, tuzakları, tebalarına karşı uyguladıkları siyasetleri ve geçmiş ümmetlerin haberleri hakkında olurdu. Sonra ona, hanımlarından helva ve diğer güzel yemekler gelirdi. Sonra Muaviye odasına çekilir, gecenin üçte birinde uyur, sonra kalkarak oturur, huzuruna, içinde kralların hayatları, haberleri, harpleri ve tuzakları bulunan küçük defterler getirilir, bunları ona, bunların ezberlenmesi ve okunmasıyla görevli genç delikanlılar okurdu. Gece, böylece onun, haberleri, hayat hikayelerini ve çeşitli siyasetleri dinlemesiyle geçerdi. Bu, her gün bu şekilde tekrarlanırdı."

Evet, peygamber hadisinin durumu bu. Zaten hadis de, peygamber dönemine ait İslam Tarihi'nden başka bir şey değildir. İşte bunun için -Allah rahmet eylesin- İmam el-Buhari kitabına *"el-Camiu's-Sahih el-Müsnedü el-Muhtasaru min Umuri Rasuli'llah ve Eyyamihi"* adını vermiştir. Buhari, bu kitabında, Rasullulah'm söz, fiil ve ashabını sükutla karşıladığı takrirleri, onun devrine ait şeylerin zikri; hatta sadece müslümanların veya Araplar'ın durumuyla ilgili şeylerin değil; Habeşistan, Bizans ve İran vb. -Kur'anın 30'uncu suresi müslümanlarla ilgisi olmadığı halde İran-Bizans harbinden söz eder- ülkelerden, Temimü'd-Dari'nin seferi -bunu Müslim *"Sahih"*inde ve diğer alimler de kendi kitaplarında zikreder- gibi meçhul denizlere yapılan seferlerden bahseder.

SAHABE ÇAĞI

Hulefa-i Raşidin, Hadis'in ezberlenmesine -İslam Tarihi'nin kaynaklarına- önem verdiler, dünya tari-

hiyle ilgilenmeye vakit bulamadılar. Sonra, Halife Muaviye dünya tarihiyle de ilgilendi. (12)

Yemen'den, çağının yazarlarının büyüğü Ubeyd b. Şeriyye el-Cürhümiyy'i istedi Bu, ona, eski Arap tarihiyle ilgili olarak bildiklerini- yabancılarla yaptıkları savaşları da anarak- topladı. Örneğin Yemenli Kinde krallarının birçok beldeleri fethedip ta Suriye, Irak içlerine kadar girdiklerini, böylece müslümanların çabalarının günden güne arttığını biliyoruz. Fakat biz, konumuz bu olmadığı için müslümanlarda tarih ilminin bütün yönleriyle ve kollarıyla gelişmesinden söz etmeyeceğiz. Hz. Peygamber'in siyretiyle, yani peygamber asrının tarihiyle yetineceğiz. Çünkü kitabımız sadece bu konuyla ilgilidir.

Biraz önce, birçok sahabenin, Hz. Peygamber'in hadisinden bildiklerini bir kitap halinde topladıklarını söylemiştik. Kıymetli dostumuz Mustafa el-A'zami'nin incelemesine göre, bizzat kendilerinin bir kitap sahibi olduğu söylenen sahabe sayısı elliden az değlidir. Örnek olması bakımından aşağıdakileri zikrediyoruz:

1. El-Belazuri *"Ensabu'l-Eşraf"* ta (1/506) şöyle der: "Enes b. Malik'ten rivayet edildiğine göre, annesi Ümmü Selim, kendisini elinden tutup Rasulullah'a götürerek: 'Ya Rasulullah! Şu benim oğlumdur. O, yazan bir gençtir.' dedi."

Enes on yaşındaydı. Annesi Enes'i, hizmetinde bulunması için Rausullah'a teslim etti. Enes, Rasullulah (S.A.V.) vefat edene kadar, yanında hizmet etmek üzere kaldı. Başkalarının görmediği, duymadığı şeyleri görme ve duyma imkanına kavuştu. Rasullulah'tan 'İlmi yazmakla kayıt altına alınız.' hadisini rivayet eden odur.

Bir grup muhaddis (Er-Ramhürmüzi, el-Haki, el-Hatib el-Bağdadi gibi) Sa'id b. Hilal'in şöyle dediğini nakleder: "Enes b. Malik'in yanında olduğumuz zaman bize defterlerini çıkarır ve: 'Bunlar Rasulullah

(S.A.V.)'tan duyup yazdığım ve kendisine arz ettiğim hadislerdir.' derdi."

Enes, duyduğu yahut gördüğü şeyleri yazmakla yetinmiyor, rivayette de belirtildiği gibi, boş vakitlerinde gördüğü hataları düzeltmesi için Rasulullah'a gösteriyordu. Enes'in bu kitabı, tarihin tanıdığı en doğru hadis kitabıdır.

2. Birçok kaynak (et-Tirmizi, Ebu Davud, Ed-Darimi, İbnü Sa'd vs.) Abdullah b. Amr b. el-As'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasullulah (S.A.V.)'tan, kendisinden duyduklarımı yazmak için izin istedim. O da izin verdi ve bu kitabı yazdım." Abdullah yazdığı o kitaba *"es-Sadıka"* diyordu.

Yine ondan rivayet etmişlerdir: "Ezberlemek arzusuyla, Rasulullah (S.A.V)'den duyduğum her şeyi yazıyordum. Kureyş bana: 'Rasulullah'tan her şeyi yazıyor musun? (Yazma.) Çünkü Rasullulah da bir insan, gazap halindeyken de, iyi haldeyken de konuşur. (istemediği halde ağzından nahoş şeyler çıkabilir)" diyerek yazmamı engelledi. Ben de yazmaktan vazgeçtim ve meseleyi Rasulullah'a açtım. Parmağıyla ağzını göstererek: 'Yaz, nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, oradan haktan başka bir şey çıkmaz.' buyurdu." Bu kitabın Abdullah'ın torunu Amr b. Şuayb'da olduğunu, öğrencilerine imla ettirdiğini görüyoruz.

3. İbnü Abdi'l-Berr (Camiu'l-Beyani'l-İlm 1/74), Hasen b. Amr İbn Ümeyye ed-Damri'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Hüreyre'den hadis rivayet ettim. Fakat o, rivayet ettiğim hadisi inkar etti. (Herhalde Ebu Hüreyre, o zaman yaşlanmış, hafızası da zayıflamıştı). Ben de: 'Senden duydum.' dedim. Bunun üzerine o: 'Eğer onu, benden duyduysan, o bende yazılıdır.' cevabını verdi ve beni elimden tutup evine götürdü. Bana, Rasulullah (S.A.V.)'in hadislerinin yazılı olduğu birçok kitap gösterdi ve o hadisi bularak: 'Sana, rivayet ettiysem, o bende yazılıdır, demiştim.' dedi." Bu

rivayetten, onun, hadisle ilgii birçok kitap yazdığı açıkça anlaşılıyor.

Rasulullah (S.A.V.), Amr b. Hazm'ı önce vahiy katibi olarak kullandı, daha sonra da Yemen'e vali gönderdi ve ona, gereğinde başvuracağı emirleri içeren bir vesika yazdı. Amr b. Hazm bu vesikayı sakladı. Sonra buna, Peygamber (S.A.V.)'in çeşitli kabilelere yazdığı yirmi bir mektubu da ekledi. Böylece Peygamber dönemine ait siyasi vesikaların ilk kolleksiyonu meydana gelmiş oldu. Bu eser, Şam'da basılmış olan İbn Tolon'un *"İ'lamu's-Sailin an Kütübi Seyyidi'l-Mürselin"* kitabının zeyli olarak bize kadar ulaştı.

Sahabenin, Peygamber'in hayatında yahut daha sonra, hadisle ilgili olarak meydana getirdiği eserler, çoğunlukla bablara göre ve Rasulullah'ın konuştuğu zaman ve senelere göre düzenlenmiş değildi. En azından Ebu Hüreyre'nin sahifesinin -ki onu, talebesi Heman rivayet etmiştir- durumu, yahut Enes b. Malik'in sahifesi ve bize kadar ulaşan diğerlerinin durumu böyledir. Fakat hepsi de Saadet Asrı tarihiyle ilgili bilgileri kapsıyordu.

Son sahabiler, ikinci hicri yüzyılın başlarında hicri 110 yılından önce vefat etti. Fakat tarih üzerine çalışmalar ileride de göreceğimiz gibi ondan çok önce başladı.

MÜSLÜMANLARDA TARİH KİTAPLARININ YAZILMASI

Hadisin toplanmasıyla, tarihin ilk materyalleri bizzat toplanmış oldu. Çünkü hadis kitapları Hz. Peygamber'in hayatından bağlantılı bir hikaye gibi söz etmez. O çağın çeşitli olaylarıyla ilgili küçük hikayelerinden bazılarını anlatırlar. Tarih kitapları ise, bilinen anlamıyla, konuları birbirine bağlayıp, o rivayetleri hulasa etmek ihtiyacındaydı. İşte müslümanlar hicri birinci çağın ilk yarısından itibaren, tarih yazmaya

böyle başladılar.

Wuestenfeld, miladi1882 yılında Geitinger'de basılan, Arap yazarlarından söz eden Almanca kitabında adları vefat yıllarına göre düzenledi. Oysa kitabımızın yazarı İbn İshak, bu işi ondan önce yapmıştı. Kuşkusuz, bugün bu fihriste bazı isimleri eklememiz mümkün. Yalnız biz, İslam yazarlarının biyografilerini yazma sadedinde olmadığımız için Wuestenfeld'in fihristinden bazı adları anmakla yetiniyoruz:

1. Ukeyl b. Ebi Talib, 2. Ziyad b. Ebi Süfyan, 3. Mahrame b. Nevfel, 4. Dağfel b. Hanzale ez-Zehli es-Sedusi, 5. Ubeyd b. Şeriyye el-Cürhümi, 6. Ebu Kilab Vekka Lisan el-Humra, 7. El-Hatif b. Zeyd b. Ca'une, 8. Zeyd b. Kiyas en-Nemri, 9. İbnü'l-Keva el-Yeşküri, 10. Yezid b. Bekr b. Dab ve oğulları İsa ve Yahya, 11. Ilaka İbnü Kerim el-Kilabi, 12. Sıhar b. Ayyaş (yahut Abbas) 13. Urvetu'bnu ez-Zübeyr, 14. Salih b. Imran es-Sağadi, 15. Amir eş-Şabi, 16. Vahb b. Münebbih, 17. Katade b. Diame es-Sadusi, 18. İbnü Şihab ez-Zühri, 19. Ebu Muhnif Lut, 20. Şübeyl b. Urve (Urze) ed-Dab'i, 21. Musa b. Ukbe, 22. Ebu Umeyr Mücahir b. Said el-Hemedani, 23. Şarki b. Kutami, 24. Tarık b. Tarık el-Medeni, 25. Abdullah b. Abbas İbnü Ebi Rabia el-Mentuf, 26. Muhammed b. Saib el-Kelbi, 27. Avane İbnü'l-Hakem.

Daha başka adlar zikretmek yerine, bunlardan bazılarının durumlarından söz etmek daha yerinde olur. En-Nevevi (*Tehzibü'l-Esma,* Sa. 426-427) şöyle der: "Ukeyl b. Ebi Talib, Kureyş'in, nesep ilmini, atalarını ve Araplar'ın geçmiş günlerini en iyi bilen kimsesiydi. Rasulullah'ın mescidinde onun için bir hasır konur, insanlar nesep ilmi ve Araplar'ın geçmiş günlerini öğrenmek için, onun etrafında toplanırlardı. Muaviye'nin hilafeti döneminde hicri 50 yılında vefat etti."

İbnü'n Nedim, *el-Fihrist*'te (Sa. 80) Ziyad b. Ebi Süfyan hakında şöyle der: "Ayıplar konusunda ilk eseri

yazandır. Bunu başardı. Nesebi konusuyla meşgul oldu. Kitabını çocuklarına verirken de: 'Bununla Araplar'a karşı yardım isteyin, sizden geri dursunlar.' dedi." Ziyad b. Ebi Süfyan, Hicri 53 yılında vefat etti.

Hicri 54 yılında, 115 yaşında vefat eden Ebu Safvan Mahreme b. Nevfel, Ömer (R.A.)'a, neseplerle ilgili sicil defterini yazdı. Kendisine Ukeyl ibnü Ebi Talib ve Cübeyr b. Mut'ım yardım ettiler. Ebu Safvan Mahreme b. Nevfel, Mekke'nin fethedildiği gün müslüman oldu. Yaşlıydı. Özellikle Kureyş'le ilgili günler hakkında bilgisi vardı. Neseple ilgili bilgiler ondan sorulurdu. (En-Nevevi, *Tehzibü'l-Esma*, s. 543) İbn İshak, bu ailenin kölesiydi. Bu ailede büyüdü, gelişti. Bu kitabında, bu aile fertlerinden çok rivayetlerde bulunur.

"Nesep bilgini Dağfel es-Sedusi, Hz. Peygamber'e yetişti. Fakat ondan duymadı. Ubeyd İbnü Şeriyye el-Cürhümi de Hz. Peygamber'e yetişti. Ondan hiçbir şey duymadı. Muaviye'ye geldi. Muaviye kendisine eski haberlerden, Yemen krallarından, dillerin farklı oluşundan ve insanların çeşitli ülkelere dağılmasından sordu. Çok yaşadı." (İbn Kuteybe, *el-Maarif*, Sa. 265, Avrupa baskısı) İbnü'n-Nedim (Bkz. *El-Fihrist*, Sa. 89), Ubeyd b. Şeriyye'den, onun, *"Kitabu'l-Emsal"* ve *"Kitabü'l-Müluk ve "Kitabü'l-Müluk ve Ahbaru'l-Madiyn"* olduğunu rivayet eder.

Ebu Abdi'llah Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvam yedi fakihten biriydi. Medine'deki Hirre savaşı zamanında kitapları kayboldu. Megazi konusunda ilk tasnifi o yapmıştır. Daha sonraki eserlerde ondan alıntılar vardır. İbn Sa'd (*et-Tabakat*, 5/156) şöyle der: "Onun yanında yazılı hadis kitabı yoktu. Ancak Megazi ile ilgili rivayetleri -ki bunları İbban b. Osman b. Affan'dan rivayet etmiştir- kapsayan bir kitabı vardı."

İ. Fueck'un Muhammed b. İshak'la ilgili doktora tezinde (1925, Frankfurt baskısı) anlattığına göre: "Abdu'l-Melik, çocuklarından birinde megazi hadisini gö-

rünce ona emir verip yaktırdı ve: 'Sana Allah'ın kitabı yeter, onu oku, sünneti bil ve onunla amel et.' dedi." Bu, sahih olamaz. Çünkü biz, *Tarihu't-Taberi*'de aşağıdaki şekilde birçok rivayet okuyoruz.

"Urve.. Abdu'l-Melik'e yazdı: 'Bundan sonra...' (Sa.1180, Avrupa baskısı)"

"Urve'den rivayet olundu ki, o, Abdu'l-Melik b. Mervan'a yazdı: 'Sen, bana Ebu Süfyan ve onun ilimdeki derecesi hakkında yazmışsın. Bana, durumunun nasıl olduğunu soruyorsun?'" (Sa.1284)

"Urve'den rivayet olundu ki, o, Abdü'l-Melik'e şöyle yazdı: 'Sen bana mektup yazmış, Halid b. el-Velid, Fetih günü gece baskını yaptı mı, kimin emriyle yaptı, diye soruyorsun.'" (Sa.1634)

"Urve'den rivayet olundu ki, o, Abdü'l-Melik'e şöyle yazdı. 'Sen bana, Hatice bintü Huveylid hakında mektup yazmış, ne zaman vefat etti diye soruyorsun.'" (Sa. 1770)

Benzer rivayetler Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde de bulunur. (Mesela C. 4, Sa. 213)

"Urve'den rivayet olundu ki, Adu'l-Melik b. Mervan kendisine mektup yazarak bazı şeyler sordu. Urve de ona şunu yazdı: 'Selam sana. Kendinden başka hiçbir ilah olmayan Allah'a hamdederim. Sen bana mektup yazarak bazı şeyler soruyorsun. -Meseleyi anlatarak şöyle devam ediyor.- Bana Aişe haber verdi ki, onlar, evlerinin ortasındayken, Ebu Bekir'in yanında sadece iki kızı, Aişe ve Esma vardı. Aniden Rasulullah'la karşılaştılar."

Abdu'l-Melik'in -hilafet meselesinden- Abdullah b. ez-Zübeyr'le savaştığını biliyoruz. Bu durum, onun, Abdullah'ın kardeşi Urve b. Zübeyr'in ilminden yararlanmasını engellemedi. Profesör Fueck'un naklettiği doğru olsa bile, aslı esası olmayan, kassasın (hikaye ve masal anlatan) latife için uydurduğu megaziye ait olması gerekir.

Hicri 110 veya 114 yılına vefat eden Vehb b. Münebbih, büyük alimlerdendi. Kardeşi muhaddis Hemman b. Münebbih gaza ederken bile kardeşine kitaplar satın alırdı. (İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, 11/67) Vehb, Rasulullah'ın gazveleriyle ilgili bir kitap yazdı. Kitabın bir parçası Bordeaux'da Heilderberg Üniversitesi kütüphanesinde bulunuyor. El-Tabarani ve diğer yazarlar ondan iktibaslar yaparlar. Ayrıca peygamberlerin kıssaları, krallarla ilgili haberler vs. hakkında da daha başka kitapları vardır.

Muhammed b. Şihad ez-Zühri (h. 52-124), çağının büyük alimlerindendi; hadis ve siyer ilmiyle ünlendi. İbnü'n-Nedim, *Fütuhu Halid b. el-Velid* adlı kitabın ona ait olduğun söyler. (*El-Fihrist*, Sa. 95) Ez-Zühri, yazarımız İbn İshak'ın hocasıdır. *Camiu İbn Vehb*'de (1/96-98), ez-Zühri'nin siyret kitabından alıntılar vardır. Orada siyaset cahillerinin tarih ilmine ve peygamberin hayatına önem verdiklerini gösteren bir kıssa mevcuttur. El-İsbahani, *el-Egani*'de (19/59) şöyle der: El-Medaini, haberinde der ki, bana İbnü Şihab haber vererek dedi ki: "Bana Halid b. Abdillah el-Kasri: 'Nesep yaz.' dedi. Mudar'ın nesebine başladım. Tam onu tamamladığım sırada: 'Onu bırak, Allah onların kökünü kazısın, bana siyret yaz.' dedi. Ona: 'Bana, Ali b. Ebu Talib'in hayat hikayesiyle ilgili bazı şeyler anlatılıyor, onları da zikredeyim mi?' diye sordum. 'Hayır, onu cehennemin dibinde görme halin müstesna. Allah, Halid'e ve onu vali tayin edenlere lanet etsin, (dedi,-onları kötüledi-) ve Allah'ın rahmet ve selamı da, mü'minlerin emirine olsun.' dedi." Kıssaya bazı heva ve heves sahiplerinin istekleri karıştırılmıştır. Çünkü bu doğru olsa bile, ez-Zühri'nin, el-Kasri'nin isteğine göre bir şey yazacağını sanmıyoruz. Zira *el-Egani* sahibi (6/106), onun, veliaht II. el-Velid'le bağlarının, şayet el-Velid halife olursa, İslam ülkesini terkedip Rum diyarına iltica etmeyi göze olacak derecede (çünkü

el-Velid, ez-Zühri'yi öldürmek istemişti) koptuğunu, fakat ez-Zühri'nin, el-Velid halife olmadan önce vefat ettiğini ısrarla kaydeder. *Dairetu'l-Maarifi'l-İslamiyye*'de (ez-Zühri maddesi) ise, başka bir halife, ez-Zühri'den, efendimiz Ali'ye karşı başka bir şey istediği, bunu ez-Zühri'nin reddettiği kaydedilir, bunu yadırgamıyoruz.

Musa b. Ukbe, ez-Zühri'nin büyük bir üne sahip öğrencilerindendir, H. 141'de vefat etmiştir. "*Kitabu'l Megazi*"si vardır ki, bu, alanının en güvenilir kitabıdır. Fakat bu kitap, bize kadar ulaşmadı. Ancak Berlin'de, bir yazmada -ki bunu Sachau yayınlamıştır- ondan alıntılar ve özetler vardır.

WUESTENFELD'İN ZİKRETMEDİKLERİNDEN BAZILARI

İbban b. Osman b. Affan, megazi sahibidir. *El-mebde'* (başlangıç), *el-meb'as* (öldükten sonra diriltilme), *el-megazi* (gazveler), *el-vefat* (ölüm), *es-sakife* ve *er-ridde* konularını içeren bir kitabı vardır Hicri 105 yılında vefat etmiştir. Ayrıca Asım b. Ömer b. Katade (ölm. H.119), Şurahbil b. Sa'd (ölm. H. 123) zikredilebilir. (Ahmed Emin, *Duha'l-İslam*, 2/320) Johann Fueck, doktora tezinde; Ebu'l-Esved Yetim Urve (ölm. ihtilaflı olarak H. 143), Ebu Muhammed el-Velid ibnü Kesir (Mahzum kölesi, ölm. H. 151. Wuestenfeld bunu, çağdaş oldukları halde İbn İshak'tan sonra anar.) adlarını da sayar.

Biz de, Yezid b. Ebi Habib'i (ölm. H. 128) zikredebiliriz. O, İbn İshak'ın Mısır'daki hocalarındandır. Onun yanında, Siyretü'n-Nebeviyye'de önemi olan, başka meçhul bir müellifi de belirtmek gerekir: "Bana İbn İshak, Yezid b. Ebi Habib el-Mısri'den rivayet etti ki; Yezid, Rasullullah'ın (S.A.V.) çeşitli ülkelere, Arap ve Acem krallarına gönderdiği elçilerin isim listesini ve onları gönderirken ashabına söylediği sözleri içeren bir

kitap buldu. Muhammed b. Şihab ez-Zühri'ye gönderdi, ez-Zühri onu tanıdı." (*Siyratu İbni Hişam*, Sa. 982; *Tarihu't-Taberi*, ilk dizi: 1560, Her iki eser Avrupa baskısı.)

Son olarak Ma'mer b. Raşid'i (ölm. H. 153) söyleyebiliriz. İbn İshak'ın çağdaşlarındandır. İbnü'n-Nedim (*el-Fihrist*, Sa. 94) onun "*Kitabu'l-Megazi*"si olduğunu kaydeder ki, bu eser bize kadar ulaşmadı. Onun, ayrıca iki yazma nüshası Türkiye'de bulunan, "*el-Cami' fi'l-Hadis*" kitabı vardır. Şayet öncekilerin siyret konusunda yazdıkları kitaplar ve İbn İshak'ın kitabı tamamen bize ulaşsaydı, yazılan eserlerdeki gelişmeyi, özellikle İbn İshak'ın meziyetlerini görmek mümkün olacaktı. Şimdi biz, müellifimizi tanıtalım.

İBN İSHAK

Tam ismi Muhammed b. İshak b. Yesar b. Hıyar -İbnü Yesar b. Kütan da denilmiştir.- el-Muttalibi, Kays b. Mahreme b. el-Muttalib b. Abdi Menaf'tır. İbn Sa'd (*et-Tabakat*, 7/2, Sa. 62) şöyle der: "Dedesi Yesar Aynu't-Temr esirlerindendir." İbnü Kuteybe (*el-Mearif*, Sa. 247) şunu ekler: "Halid b. el-Velid'in, Medine'ye Ebu Bekir'e gönderdiği Aynu't-Temr esirlerindendir." El-Hatib el-Bağdadi (*Tarihu Bağdad*, 1/216) ise şunları kaydeder: "Yesar değil, babası Hıyar ibnü Mahreme'nin kölesiydi." El-Hatib bunu el-Heysem b. Adiyy ve el-Medaini'den rivayet eder. Herhalde bu, en sahih olan görüştür. Çünkü Kufan müslüman olup efendisi ona Hıyar ismini vermiş olabilir. Aynu't-Temr savaşı, Basra yakınında, Ebu Bekir es-Sıddık'ın halifeliği zamanında, H. 12 yılında oldu. Hıyar'ın o zaman çocuk olması mümkündür. H. 20 yılı civarında oğlu Yesar, H. 53 yılı civarında torunu İshak, H. 85 yılı civarında da müellifimiz Muhammed dünyaya geldi. İmam Buhari, *et-Tarihu'l-Kebir*'de, İbnü Sa'd ise *et-Tabakat*'ta, Ebu Abdullah olduğunu söyler. El-Hatib el-Bağdadi ise bu ikisinin fark-

lı kimseler olduğunu açıklar. (1/216-217)

El-Hatib el-Bağdadi (1/215), Abdullah b. Ca'fer b. Dirasteveyh'ten, o, Ya'kub b. Süfyan'dan, İbn İshak'ın İranlı olduğunu rivayet eder. El-Bekri ise (*Fi Mu'cemi ma Üstu'cime*, Aynu't-Temr maddesi) şöyle der: "Aynu't-Temr kilisesinde, Halid İbnü'l-Velid, Kisra'nın elinde rehin bulunan Arap çocukları buldu, bunlar Şam ve Irak'a dağıtıldı. İşte, soy bilgini el-Kelbi'nin dedesi ve *el-Megazi* kitabının yazarı Muhammed b. İshak'ın dedesi onlardandır" Herhalde bu sebepten, bazı doğubilimciler İbn İshak'ın dedesinin Hıristiyan olduğunu sanıyorlar. İran'da rehin tutulan Arapların Hıristiyan olduğunu kesin olarak söyleyemesek de, İbn İshak'ın İncil'i iyi bildiğini, (13) bunu atalarından değil de, çağdaş alimlerden öğrendiğini söyleyebiliriz. Örneğin, Rasulullah'ın sıfatını İncil'den yararlanarak anlatır. (Bkz. *Siyratu İbni Hişam*, Sa. 149-150) El-Menhamna, Süryanice'de Muhammed, Rülamiyyece'de Paraklit'tir. Bu, Yuhanna'nın açıklamalarında geçer. (*Yeni Ahid*, 14/12/17, bkz. orada 15/26, 16/7-30 geleceği haber verilen peygamberin zikri) Ez-Zehebi'nin *Mizanü'l-İ'tidal*'inde (3/23) naklettiği şey de aynı durumdadır. Yunus b. Bükeyr, İbn Ishak'tan, o, Abdu'r-Rahman b. el-Haris'ten, o, Ebu Seleme'den nakleder: "İbn Ömer, İbn Abbas'a: 'Muhammed (S.A.V.) Rabbını gördü mü?' diye sormak üzere adam gönderdi. İbn Abbas: 'Evet o, O'nu, dört meleğin taşıdığı altından bir kürsü üzerinde gördü. Bu dört melekten biri adam, biri aslan, biri öküz, biri de önünde altından bir döşek bulunan yeşil bir bahçe içinde bir akbaba şeklindeydi.' dedi."

Bu da Yuhanna'nın sözlerinden alınmadır. (4/1-7)

Ümeyye b. Ebi's-Salt da, İslam'dan önce yazdığı şiirde aynısını söyler. Bu, İsrailiyyat'tan değildir. İslam edebiyatına girmiş Nasraniyat'tandır. İslam edebiyatına Tevrat'tan da geçen konular vardır. Örneğin Habil kıssası (*Tarihu't-Taberi*, 1/41 = *Tevrat*-Tekvin, 1/9-16),

Yusuf (A.S.)'ın ömrü (*Tarihu't-Taberi*, 1/413 = Tekvin, 50/22), Nuh (A.S.)'ın gemisi (*et-Taberi*, 1/189-212 = Tekvin 6/14) gibi.

Et-Taberi'nin söylediğine göre, (*Zeylü Tarihi't-Taberi*, 3/2512-2513) İbn İshak'ın iki amcası vardı. "B-abası İshak b. Yesar'dan ve amcaları, Yesar oğulları Musa ve Abdu'r-Rahman'dan rivayet edildi ki, o, meg-azi, (özellikle) Rasulullah (S.A.V.)'ın megazisini, A-rap milletinin günlerini, haberlerini ve neseplerini bi-len alimlerdendir, onların şiirlerini rivayet eder. Çok hadis bilir. Bilgisi geniş, ilme çok düşkün, ilimde önde gelen bir zattı. Hepsinde de güvenilirdi."

Babası İshak, el-Kastalani'nin söylediğine göre, Huvaytıb b. Abdi'l-Uzza'nın kölesi Sabih'ın kızıyla evlendi. (*el-Kastalani*, 4/328)

El-Hatib el-Bağdadi (1/214), Ebu Bekir ve Ömer isimlerinde iki erkek kardeşi olduğunu söylemiş, el-Cemaili de *el-Kemal fi Ma'rifeti'r-Rical*'de, (Berlin Kütüphanesi'nde yazma halindedir, Wuestenfeld, *Siy-ratu İbn Hişam*'a yazdığı önsözde bunu nakleder.) Mu-hammed b. İshak'ın, kardeşlerinin en büyüğü olduğunu, kardeşi Ömer'in de kendisinden bir ya da iki sene sonra vefat ettiğini zikretmiştir.

İbnü'n-Nedim *el-Fihrist*'te (Sa. 92) ve Yakut, *Mu'-cemu'l-Udeba*'da, el-Vakidi'den, İbn İshak'ın yüzünün güzel olduğunu rivayet etti. İbn Hallikan *Vefayatu'l-A'yan*'da, biyografisini yazarken şaşı olduğunu kaydet-ti. El-Hatib (1/226) kına ile siyaha boyandığını söyle-di.

Ez-Zehebi (*Tezkiratu'l-Huffaz*, 1/164, *Mizanu'l-İ'tidal*, 3/22), İbn Adiyy'den, İbn İshak'ın horozlarla oynadığını, bu yüzden de eleştirildiğini nakletti.

Bundan daha kötüsü, İbnü'n-Nedim'in, "Hikaye olu-nur ki..." ibaresiyle aktardığı ve Yakut'un el-Vakiti-di'den naklen rivayet ettiği şu olaydır: "Muhammed b. İshak, toplantı yerlerinde, kadınlara yakın olan arka

tarafa otururdu. Rivayete göre o, kadınlarla gece sohbeti -İbnü'n-Nedim'de mugazele(14)- yapardı. Başında güzel bir saçla, Medine valisi Hişam'a(15) götürüldü. Hişam onu kamçılattı ve bunu yapmasını yasakladı. Güzel yüzlüydü." Sanki bu, çağdaşlarının düşmanlığından, hakkında yersiz dedikodu uydurumasından ileri geliyor gibi. Çünkü el-Hatib el-Bağdadi (1/225), İbnü Ebi Hazim'den ve Abdü'l-Aziz b. Muhammed ed-Dıraverdi'den iki rivayette bulunur: "Mescitte oturuyorduk. Yanımızda Muhammed b. İshak da vardı." "Biz İbn İshak'ın meclisinde ilim öğreniyorduk. Vali tarafından gönderilen Avn geldi ve: 'Bu, sizinle oturan adam kim?' diye sordu. 'Muhammed İbnü İshak.' dedik. Avn, onu aldı götürdü. Daha sonra İbn İshak'ı, Mervan'ın sarayında boynuna bir ip takılmış durumda bize geldiğinde gördük. Mescide sokuldu, öbür kapıdan çıkarıldı." El-Hatib, İbnü Ebi Zunbur'un, bunu, kadercilikle itham edilmesinden daha büyük günah kabul ettiğini söyler.

Muhammed b. Abdi'llah ibn Semir'den aktarılmıştır: "Muhammed b. İshak kadercilikle suçlanıyordu. Oysa o, bundan çok uzaktı." Ez-Zehebi (*Mizanu'l-İ'tidal*, 3/21) şöyle der: "Ebu Davud: 'O, kadercidir, Mu'tezilecidir.' dedi. El-Hatibu'l-Bağdadi (1/224): "Bir çok alim -Şiilikle şuçlanması dahil bazı nedenlerden dolayı-İbn İshak'ın rivayetlerinden, delil olarak yararlanmaktan kaçınmıştır." der. Yakut, *Mu'cemü'l-Udeba*'da: "Yahya b. Sa'cid b. el-Kattan'ın şöyle dediği rivayet olunmuştur: 'Muhammed b. İshak el-Hasen b. Damra ve İbrahim b. Muhammed, Hz. Ali taraftarlığı yapıyor, Ali'yi Osman'dan üstün tutuyorlardı.'" der Bunlara karşı cevap olarak el-Buhari, Müslim, Ebu Davud, et-Tirmizi, en-Nesai ve İbnü Mace'nin ondan hadis nakletmeleri yeterlidir.

İbn İshak'ın ölüm tarihi hakkında, H.150 ile H.154 tarihleri arasında değişen söylentiler vardır. Ez-Zehebi *el-Iberu fi Haberi men Gaber*'de H. 151 tarihini

tercih ederek bunun doğru olduğunu söyler. El-Buhari de aynı kanaattedir. Et-Taberi de (*Zeylü Tarihi't-Taberi*, 3/2513) şöyle rivayet eder: "İbn Sa'd şöye dedi: 'Bana İbn Muhammad b. İshak haber vererek dedi ki: Babam 150 yılında Bağdat'ta öldü. El-Hayzeran mezarlığına gömüldü.'" İbn Sa'd ise, *et-Tabakat*'ta (C. 7/2, Sa. 67) onun 151 yılında vefat ettiğini söyler. El-Hatib el-Bağdadi bu iki rivayeti kaydettikten sonra, Ali el-Medini'den ve adını vermediği birinden H. 152 yılını, el-Halife b. Hayyat'tan H.153 yılında vefat ettiğini aktarır. İbn Hallikan: "144 yılında öldüğünü söylediler." der. Yakut (*Mu'cemu'l-Udeba*): "O, el-Hayzeran kabristanlığına, Ebu Hanife'nin kabri yanına gömüldü." demektedir. İbn Hallikan *Vefayatu'l-A'yan*'da: "El-Hayzeran kabristanlığının doğu tarafına gömüldü. Harun er-Reşid'in annesi orada gömülü olduğu için o mezarlık el-Hayzeran adını aldı. (Harun er-Reşid'in annesi ve erkek kardeşi el-Hadi el-Hayzüran'a mensuptur.) Bu mezarlık, Dicle'den Bağdad'a uzanan doğu taraftaki mezarların en eskisidir." der.

ÖĞRENİM VE ÖĞRETİM HAYATI

Muhammed b. İshak, Medinetü'l-Münevvere'de doğdu. Yaklaşık 30 sene orada yaşadı. El-Hatib el-Bağdadi(1/215): "Muhammed b. İshak, Enes b. Malik'i ve Sa'id b. el-Müseyyeb'i gördü. El-Kasım b. Muhammed b. Ebi Bekir es-Sıddık, İbban b. Osman b. Affan, Muhmmed b. Ali b. el-Hüseyin b. Ali ibni Ebi Talib, Ebu Seleme b. Abdi'r-Rahman b. Avf, Abdu'r-Rahman b. Hürmüz el-A'rac, Abdu'llah b. Ömer'in kölesi Nafi, Muhamed b. Müslim b. Şihab ez-Zühri ve daha başkalarından duydu." der. J. Fueck, doktora tezinde (Sa. 67-83) onun Asım b. Katade'den, Abdullah b. Ebi Bekir'den (ölümü, 130 yahut 135.), Urve b. ez-Zübeyr'in öğrencisi Yezid b. Ruman'dan ilim tahsil ettiğini, Muhammed b. Ebi Ahmed ve el-Mugire b. Lebid'in tefsir ve Vehb b. Münebbih'in

İsrailiyyat'la ilgili kitaplarını okuduğunu söyler. İbn Hişam'ın *Siyre*'sinde, İbn İshak'ın Medineli yüz şeyhinin adı anılır.

El-Cemaili (Berlin yazması) şöyle demektedir: "O, 115 yılında İskenderiye'ye geldi, Mısırlı bir grup ondan rivayet etti. Yezid b. Ebi Habib ve Kays b. Ebi Yezid gibi büyükler onlardandır. (İbnü Hacer'se *Tehzibü'l-Tehzib*'de (9/44) onun İskenderiye'ye gelişinin 119'da olduğunu kaydeder..) İskenderiye'den ayrılışının, kendisini çekemeyenlerin onu kadercilikle suçlaması üzerine valinin kamçılatması nedeniyle olması mümkündür. Mısır alimleri kendisini karşıladığı zaman, büyük bir üne sahip olduğu kesin. Ez-Zühri, onun üstadı olduğu halde onu çok överdi. İbn Hallikan *Vefayatu'l A'yan*'da, şöyle der: "İbn Şihab ez-Zühri, Megazi ilmini öğrenmek isteyen, İbn İshak'a gitsin, derdi."

Şöyle bir olay anlatılmaktadır: Ez-Zühri köyüne gitti, hadis öğrencileri de kendisini izlediler. Ez-Zühri onlara: "Ben size şaşı oğlanı (İbn İshak'ı kastediyor) bıraktım." dedi. Es-Saci'nin söylediğine göre, ez-Zühri'nin öğrencileri, ez-Zühri'den gelen bir hadiste şüpheye düştüklerinde Muhammed b. İshak'a başvuruyorlardı. Çünkü o, hadis ezberlemede onların en güveniliriydi. El-Hatib el-Bağdadi (1/219-220), Süfyan b. Uyeyne'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Ez-Zühri'yi ziyaret etmiştim. Kendisine Muhammed b. İshak geldi. Ez-Zühri, geç kaldığı için ona: 'Nerdeydin?' diye sordu. Muhammed b. İshak: 'Kapıcın sana insan mı bırakıyor?' karşılığını verdi. Bunun üzerine ez-Zühri, kapıcısını çağırtarak: 'O geldiği zaman engel olma.' dedi. Yine İbn Uyeyne şöyle demiştir: "Ebu Bekir el-Hüzeli: 'Ez-Zühri, içinde İbn İshak bulunduğu sürece, Medine'de ilim kaybolmaz, dedi." Süfyan b. Uyeyne: "O olduğu müddetçe, Medine'de ilim yok olmaz." dedi. Kastettiği İbn İshak'tı. Eş-Şafi: "Meğazi konusunda derinleşmek isteyen kimse, Muhammed b. İshak'a muhtaçtır." der.

Yahya b. Ma'in'e, Muhammed b. İshak hakkında sordum, dedi ki: "Asım b. Katade: 'Muhammed b. İshak yaşadığı sürece, insanlar içinde hiçbir ilim yok olmaz.' demiştir." . Ebu Muaviye'nin şöyle dediğini duydum: İbn İshak, insanların hafızası en güçlü olanlarındandı. Bir kimsenin yanında beş ya da daha fazla hadis olduğu zaman, gelir, onları Muhammed b. İshak'a bırakır: 'Onları bana ezberle. Ben unutursam, sen benim adıma ezberlemiş olursun.' derdi. Abdu'llah b. Faid: 'Muhammed b. İshak'ın ilim meclisine oturduğumuz zaman, herhangi bir ilmi konuyu ele alır, oturumu o konuyla bitirirdi.' dedi."

El-Cemaili (Berlin yazması) şunu ekler: Felih İbnü Süleyman dedi ki: "Çoğu kere, İbnü Şihab'ı, Muhammed b. İshak'a Megazi ile ilgili konularda bir şeyler sorarken görürdüm."

İbn Hacer (*Tehzibü'l-Tehzib*, 9/40) şöyle der: Ali el-Medini: "Rasulullah (S.A.V.)'in hadisi bir kimsede toplanmıştır." dedi. Altı kişivi saydıktan sonra: "O altı kişinin ilmi de, on iki kişidedir." dedi ve İbn İshak'ı da onların arasında saydı.

Medine'deki öğrencileri arasında muhaddis İbrahim b. Sa'd vardır. İbn Hacer (*Tehzibü'l-Tehzib*, 9/41-423) ve el-Buhari şöyle derler: Ve bana İbrahim b. Hamza söyledi: "İbrahim b. Sa'd'ın yanında İbn İshak'tan -megazi hariç- ahkam konusunda 17 bin kadar hadis vardı. Ve İbrahim b. Sa'd, zamanında, Medineliler'in en büyük hadis bilginiydi." El-Buhari de: "Muhammed b. İshak'ın infirad (16) ettiği 1000 hadis vardır." der.

İbnü İshak Mısır'a gittiği zaman, Emeviler'in son zamanı, karışıklık ve haksızlıkların alıp yürüdüğü bir dönemdi. Emeviler Devleti, Hicri 132 yılında yıkıldığı zaman, onu, Abbasi halifelerinin ikincisi Ebu Ca'fer el-Mansur'un (hilafeti: H. 136-158) yanında görüyoruz. İbn Sa'd (C. 7/2, Sa. 62) şöyle der: "O (İbn İshak) Medine'den ayrıldı. Sonra sırayla, Kufe, Maveraünnehir,

Rey ve Bağdat'a geldi. Ölünceye kadar da Bağdat'ta ikamet etti. Bir daha Medine'ye hiç dönmedi. (17) Mısır'dan Irak'a ve İran'a gitti, fakat ilk önce hangisine gittiğini bilmemiz güç."

El-Hatib el-Bağdadi (1/226), Mekki b. İbrahim'in, Rey'de, İbn İshak'tan yirmi konuşma dinlediğini, sonra Allah'ın sıfatları hakkında kalbinin yatmadığı hadisler zikrettiği için onu terk ettiğini aktarır. İbnü Seyyidi'n-Nas ise (1/12) on iki konuşma dinlediğini söyler..

Yakut (*Mu'cemu'l-Udeba*): "Muhammed b. İshak, Maveraünnehir'de el-Abbas b. Muhammed'le beraberdi. Sonra Ebu Ca'fer el-Mansur'a gitti. Ona *Megazi*'yi yazdı. El-Abbas, el-Mansur'un erkek kardeşiydi. H. 142 civarında Maveraünnehir'de valiydi." der.

İbnü Kuteybe (*el-Mearif*, Sa. 247): "Muhammed b. İshak, Ebu Ca'fer el-Mansur'un yanına Hire'ye geldi, ona *Megazi*'yi yazdı. Bu sebeple, Kufeliler ondan dinledi." demektedir.

El-Hatib el-Bağdadi (1/221-222) ise kıssayı farklı anlatır: "Ammar'ı dinledim, şöyle diyordu: Muhammed b. İshak, el-Mehdi'nin yanına girdi. El-Mehdi'in önünde oğlu da vardı. El-Mehdi: 'Bunu tanıyor musun, ey İbn İshak?' diye sordu. O: 'Evet. Bu, Emiru'l-Mü'minin'in oğlu.' dedi. İbn İshak gitti ve ona bu kitabı yazdı. El-Mehdi ona: 'Uzatmışsın ey İbn İshak. Git, kısalt.' dedi. İşte o, bu muhtasar kitaptır. Büyük kitap (18) Emirü'l-Mü'minin'in kütüphanesine konuldu."

El-Hasan b. Muhammed el-Müeddib: "Ebu'l-Haysem'in şöyle dediğini duydum: Muhammed b. İshak'ın bu kitabı, kağıtlar halindeydi. Sonra bu kağıtları Seleme'ye yani İbnü'l-Fadl'a teslim etti. İbn İshak'ın kitabı konusunda -bu kağıtlar kendisinde bulunduğu için- Seleme'nin rivayeti, başkalarının rivayetinden üstün tutuluyordu. Eş-Şeyh Ebu Bekir (el-Hatib el-Bağdadi) der ki: "Bu ravi (Seleme) şöyle dedi: 'İbn İshak,

yanında oğlu varken el-Mehdi'nin yanına girdi.' Kanaatimce bu ifadede bir hata var. Herhalde 'O, oğlu el-Mehdi yanında bulunduğu bir sırada el-Mansur'un yanına girdi.' olacak. Çünkü bu, -Allah bilir- doğruya daha yakın olsa gerek."

Herhalde İbn İshak Rey'e gitti. Çünkü İbn İshak'ın vefatından az önce, hilafet makamının veliahtı olarak orada, o bulunuyordu. Kufe, Hire şehrinin yeni bir bölümüydü. Bağdat, henüz kurulmamıştı. El-Mansur 146 yılı civarında Bağdat'ı kurunca, İbn İshak oraya yerleşti ve oraya defn edildi. O, Bağdat'ın ilk sakinlerindendi. El-Hatib el-Bağdadi, *Tarihu Bağdad*'ın hal tercemeleri (biyografiler) bölümünün baş tarafında (1/214) şöyle der: "Eş-Şeyh Ebu Bekir el-Hatib dedi ki: Gerek Bağdat şehri halkından, gerek Bağdat'a sonradan gelenler içinde Muhammed isimliler arasında, ondan (İbn İshak'-tan) daha yaşlı, İslamiyet'i daha çok yaşayanını ve ölümü daha çok hatırlayanını görmedim. İşte bu nedenlerle kitabıma onun adıyla başladım, diğerleriyle devam ettim. Bu nedenler olmasaydı, büyük alimlerimizin bize çizdiği yoldan giderek, ilk önce Muhammed b. Ahmed'in tercemesiyle işe başlamamız uygun olurdu. Bizi ancak Allah korur ve yardım eder."

İBN İSHAK'LA İMAM MALİK VE HİŞAM B. URVE ARASINDAKİ NEFRET

İbnü Seyyid'in -Nas (1/16-17) ve İbnü Hacer (9/45) Ebu Hatim b. Hıbban'ın *Kitabü's-Sikat*'ından, İbn İshak hakkında şunları naklederler: İbn İshak'ın aleyhinde iki kişi konuştu: Hişam ve Malik. Hişam, onun, hanımı Fatıma'dan hadis duymuş olmasını inkar eder. Hicaz ülkesinde insanların soyunu ve geçmiş günlerini, İbn İshak'tan daha iyi bilen hiç kimse yoktu. İbn İshak, Malik'in Zü Asbah (19) mevalisinden olduğunu, Malik de, İbn İshak'ın onlardan olduğunu iddia ederdi. Bu yüzden aralarında bir tartışma oldu. Malik, *el-Muvatta* kita-

bını yazdığı zaman, İbn İshak: "Onu bana getirin, parçalayayım." dedi. Bu, Malik'e söylenince, o da: "Bu adam, Yahudilerden rivayette bulunan bir Deccal." karşılığını verdi. Bunun üzerine aralarında öyle bir düşmanlık baş gösterdi ki, Muhammed, Irak'a çıkıp gitmeye kesin karar verdi. Sonra aralarında bir anlaşma oldu. Malik, İbn İshak'a ayrılınca 50 dinar ve o seneki meyve gelirinin yarısını verdi. Malik onu, hadis yüzünden eleştirmiyordu. Hz. Peygamber'in gazvelerini, müslüman olmuş ve Hayber, Kureyza, en-Nadir kıssalarını ve bunlara benzer tuhaf şeyleri atalarından öğrenmiş, ezberlemiş müslüman yahudi çocuklarından öğrenmesini uygun görmüyordu. İbn İshak bunları onlardan öğreniyor ve onların sağlam olup olmadıklarına da dikkat etmiyordu.. Malik ise, ancak sağlam, güvenilir kimseden rivayeti uygun görüyordu. Ben derim ki: İbn İshak, Malik'in soyu hakkında bu sözü söyleyen tek kişi değildir. Ez-Zühri ve başkalarından da bazı şeyler duyulmuştur.."

El-Hatib el-Bağdadi (1/233) şunları ekler: "Şüphesiz İbnü İdris (el-Udi), Malik'e, 'İbn İshak, ben onun baytarıyım, dedi.' deyince, Malik: 'Sana, ben onun baytarıyım mı dedi? Biz, onu Medine'den sürdük.' karşılığını verdi." Yine o şöyle dedi (1/224): "İbnü Ebi Zi'b, Abdü'l-Aziz b. Macişun, İbnü Ebi Hazim, Muhammed b. İshak, Malik b. Enes hakkında konuşuyorlardı. En sert konuşanları Muhammed b. İshak'tı. Şöyle diyordu: 'Bana onun bazı kitaplarını getirin, kusurlarını açıklayayım. Ben, onun kitaplarının uzmanıyım.'"

Olayda tarihler yok. İbnü Seyyid'in-Nas'ın sözünü ettiği anlaşma (İbn İshak'la Malik'in barışmaları), bunun, İbn İshak Medine'den ayrılmadan önce olduğunu gösterir. El-Hatib'in Malik'ten aktardığı "Biz, onu Medine'den sürdük." sözü doğruysa bu, onun İbn İshak'ın yolculuğundan sonra olduğunu ya da sözünü Medine'de ve Medine dışında tekrarladığını gösterir. Açıkçası bu,

çağdaşlarının nefretinden ileri gelmiştir. İbn Hişam da, tekrar gözden geçirip özetlediği zaman, İbn İshak'ın kitabından bazı şeyleri atmış ve: "İbn İshak'ın bu kitapta, Rasulullah (S.A.V.)'e ait olmayan bazı hadisleri, bazı eleştirilen hadisleri, bazı insanların diğer bazılarını kötülediği hadisleri çıkardım." demiştir. (*Siyratu İbni Hişam,* Sa. 4) İbn İshak'la Ebu Hanife arasında da benzer şeyler anlatırlar: "Ebu Hanife ve Muhammed b. İshak, Ebu Ca'fer el-Mansur'un yanında bir araya geldiler. El-Mansur; Kufeli, Medineli ve diğer şehirlerden alimleri ve fakihleri çetin bir konuyu çözmek için toplamıştı. Ebu Hanife'yi de adam göndererek Bağdat'a getirtti. O çetin konunun içinden Ebu Hanife'den başka kimse çıkamadı. Bunun üzerine el-Mansur, Ebu Hanife'yi, kadıların ve hakimlerin, meseleleri kendisine sunacağı bir kimse olarak yanında alıkoydu. Muhammed b. İshak'ı da, oğlu el-Mehdi'ye Hz. Peygamber'in savaşlarını ve gazvelerini toplaması için yanına aldı.

Bir gün el-Mansur'un yanında ikisi bir araya geldi. Muhammed b. İshak, el-Mansur'un, onu kendisinden üstün tutup öne geçirdiğini, kendisiyle ve beraberindekilerle, kadı ve hakimleriyle ilgili konularda ona danıştığını görünce Ebu Hanife'yi kıskandı. İbn İshak, el-Mansur'u Ebu Hanife'ye kışkırtmak amacıyla bir soru sordu: 'Şunu şunu yapmayacağına, şunu şunu yapacağına inşaallah demeden yemin eden, inşaallah'ı, sözünü bitirip sustuktan sonra söyleyen kimse hakkında ne dersin?' Ebu Hanife: 'İnşaallah demeden yaptığı yemin ona fayda vermez, ancak inşaallah'la beraber yaptığı yemin ona fayda verir.' cevabını verdi. İbn İshak: 'Ona nasıl fayda vermez. Emiru'l-Mü'minin'in büyük dedesi Ebu'l-Abbas Abdullah b. Abbas, bir yıl zaman bile geçse onun istisnasının caiz olduğunu söyledi ve Allahu Teala'nın: *'Unuttuğun zaman, Rabbını zikret..'* ayetini delil getirdi.' dedi. El-Mansur, Muhammed b. İshak'a: 'Ebu'l-Abbas (R.A.) gerçekten böyle mi dedi?' diye sordu. O da

'Evet.' cevabını verdi. Bunun üzerine el-Mansur çok sinirli bir şekilde Ebu Hanife'ye dönerek: 'Ebu'l-Abbas'a muhalefet mi ediyorsun?' dedi. Ebu Hanife: 'Ebu'l-Abbas'a muhalefet etmedim. Ben Ebu'l-Abbas'ın sözünü sahih değil diye yorumluyorum. Fakat bana Peygamber (S.A.V.)'in şöyle dediği ulaştı: *Bir kimse istisna yaparak, yani inşaallah diyerek yemin ederse, ona günah yoktur, başına musibet gelmez.* Biz ona yemin-i mevsul dedik, yani inşaallah'la birlikte yapılan yemin.. Bunlarsa (Yani İbn İshak ve onun gibileri), senin halifeliğini caiz görmezler. Bunu için de, Ebu'l-Abbas'ın sözüne göre hareket ediyorlar, onu delil gösteriyorlar.' cevabını verdi. El-Mansur: 'Nasıl olur?' diye sordu. Ebu Hanife: 'Çünkü onlar, sana biat ettikleri zaman, korkudan biat ettiklerini söylüyorlar, istedikleri zaman sana verdikleri sözden ayrılırlar, boyunlarında herhangi bir vebal kalmaz.' dedi. El-Mansur: 'Böyle mi?' diye sorunca Ebu Hanife: 'Evet.' cevabını verdi. Bunun üzerine el-Mansur: "Yakalayın şunu. (yani Muhammed b. İshak'ı)' dedi. İbn İshak'ı yakaladılar, ridasını boynuna koyup götürdüler ve hapsettiler." (el-Muvaffak b. Ahmed el-Mekki, ölm. 568, *Menakıbu'l-İmamı'l-A'zam,* 1/83-184) Fakat İbnü Fadli'llah el-Ömri bu kıssayı, *Mesaliku'l-Ebsar* adlı eserinde, İbn İshak yerine Hamid et-Tusi'ye nispet eder. Herhalde doğrusu da bu.

Benzer olay İbn İshak'la Şurahbil arasında da geçer. Ez-Zehebi (*Mizanü'l-İ'tidal,* 3/21-22) şöyle anlatır: "Bir adam İbn İshak'a: 'Şurahbil b. Sa'd'in hadisi nasıldır?' diye sordu. İbn İshak: 'Ondan kim hadis rivayet eder?' cevabını verdi. Yahya dedi ki: 'İbn İshak'ın tuhaf tarafı, Şurahbil'den hadis rivayet etmiyor, fakat ehl-i kitaptan hadis rivayet ediyor.'"

Hişam b. Urve kıssasına gelince, kesinlikle aslı yoktur. İbn İshak'ı eleştirisi, aşırı kıçkançlığındandır. Çünkü Hişam, 61 yılında doğup ihtilaflı olmakla birlikte 146 yılında öldü. İbn Kuteybe (*el-Maarif,* Sa.115):

"Hişam'ın annesi, Sare denilen bir cariyeydi. Hişam, Ebu Ca'fer el-Mansur'un hilafeti zamanında Kufe'ye geldi. Kufeliler kendisinden hadis dinlediler ve orada öldü." der. İbn Kuteybe kitabının başka bir yerinde de (Sa. 247): "İbn İshak Hişam b. Urve'nin hanımı Fatıma bintü'-Münzir b. ez-Zübeyr'den rivayet ediyordu. Hişam bunu öğrenince inkar etti ve: 'O, hanımının yanına girmiyordu ki.' dedi." İbnü'n-Nedim'in (*el-Fihrist*, Sa. 92) naklettiğine göre, İbn Hişam: "O, onun yanına ne zaman girdi ve ondan ne zaman duydu?" dedi. El-Hatib el-Bağdadi'nin rivayetinde (1/222) şöyle geçer: "Said İbnü'l-Kattan dedi ki: Hişam b. Urve'yi dinledim, Muhammed b. İshak hakkında: 'O, yalancı Allah düşmanı mı hanımımdan rivayet ediyor, onu nerde görmüş?' dedi." Yine el-Hatib ve İbnü Seyyidi'n-Nas (Sa.10) rivayet eder: "Hişam dedi ki: 'Ben onun (kendi hanımını kastediyor) yanına (cinsel ilişki için) girdiğimde, o dokuz yaşındaydı. Ben Allah'a kavuşuncaya kadar onu hiç bir yaratık görmedi.'"

Bu yanlış bir görüştür. Ömer Rıda Kehale, *A'lamün-Nisa*'da (4/46) der ki: "Fatıma bintü'l-Münzir, hicri 48 yılında doğdu. Hicri 61 yılında doğan Urve b. Hişam'ın amcasının kızıdır. Kocası Hişam'dan 13 yaş, İbn İshak'tan da 37 yaş büyktü. Hişam karısına İbn İshak'ın iddiasının doğru olup olmadığını soracağı yerde, kızıyor ve küfrediyor. İbn İshak ondan, Hz. Peygamber'e ait sadece bir hadis rivayet etti ki, bunu da ona, ya annesi, ya kızkardeşi ya da hanımı için sormuş olabilir." İbnü Seyyid'in-Nas (1/13) da şöyle der: "Ebu'l-Hasan el-Kattan dedi ki: İbn İshak'ın eleştirisine neden olan, hatta Hişam'ın -ki Malik, Yahya b. Sa'id ve bunları takliden başkaları da aynı yolu izlemişlerdir- ona yalancı demesine neden olan hadis şudur: 'Onu çitilesin, sonra azar azar üzerine su döküp (o hayız lekesini görmeyinceye kadar) yıkasın, daha sonra da onunla namaz kılsın.' (20) İbn İshak'ın Fatıma'dan rivayet ettiği hadisi, bize

ondan başkası da rivayet etmiştir."

Eski müellifler de (el-Hatib el-Bağdadi,1/222-223; İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, 9/41) aynı görüştedirler: "Abdullah b. Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: Babama İbn İshak'ın hadisini naklettim, dedi ki: 'Hişam niye inkar ediyor? Herhalde İbn İshak geldi, Fatıma'dan yanına girmek için izin istedi, o da ona izin verdi.' Sanıyorum babam şöyle devam etti: 'O da farkına varmadı.'"

El-Hatib (Sa: 229) şunu ekler: "Ali el-Medini (Hişam, hüccet değildir, diyordu) dedi ki: Herhalde İbn İshak, Hişam'ın karısının yanına çocuk yaşta girip dinledi."

Ez-Zehebi de (*Mizanü'l-İ'tidal*, 3/22) şöyle der: "Ahmed b. Hanbel, cevabında dedi ki: Hişam b. Urve bunu nereden bilecek? Herhalde o (İbn İshak), Hişam'ın hanımından, mescitte çocukken dinlemiş ya da onun yanına girmiş, o da (Hişam'ın hanımı) ona perde arkasından rivayet etmiş olabilir. Bunda yadırganacak ne var? Hişam'ın hanımı yaşlı, ihtiyar bir kadındı. Bana Ebu Davud, Yahya b. Kattan'ın şöyle söylediğini rivayet etti: 'Kesin söylüyorum ki, Muhammed b. İshak yalancıdır.' dedi. 'Nereden biliyorsun?' diye sordum. 'Bana Vüeyb söyledi.' cevabını verdi. Vüheyb'e: 'Nereden biliyorsun?' dedim. 'Bana Malik b. Enes söyledi.' dedi. Malik'e: 'Sen nereden biliyorsun?' dedim. 'Bana Hişam b. Urve söyledi.' dedi. Hişam b. Urve'ye: 'Sen ne biliyorsun?' dedim. 'Eşim, Fatıma bintü'l-Münzir'den hadis rivayet etti. Oysa o, benim yanıma dokuz yaşındayken geldi ve ben Allah'a kavuşuncaya kadar da, onu hiçbir erkek görmedi.' cevabını verdi."

Ez-Zehebi şunları ekler: "Biz buna ve onun, Fatıma'yı gördüğünü söyleyen kişiye şöyle cevap veririz: Bu ehl-i ilimden bir adamın yalanlamasına dayanıyor ki kabul edilemez. Sonra, ondan (Fatıma'dan) Muhammed b. Suka rivayet etti. Fatıma'nın Ümmü Seleme'den

ve ninesi (Fatıma'nın ninesi) Esma'dan (ez-Zübeyr'in hanımı) rivayetleri vardır. Sonra Fatıma'nın Hişam'ın yanına dokuz yaşında geldiği apaçık yanlıştır. Bu hata hangi raviden ileri geliyor, bilmiyorum. Çünkü o, Hişam'dan on üç yaş büyüktü. Herhalde o, yirmi yaşın üstünde (belki de otuz) yaşında koca evine gitti. Ve İbn İshak da, ondan elli yaşının üzerindeyken ilim öğrendi, hadis nakletti."

Sonra ez-Zehebi (Sa. 24) şöyle devam eder: "Ya'kub b. Şeybe'den şöyle rivayet edildi: İbnü'l-Medini'ye İbn İshak hakkında sordum. Bana: 'Onun hadisi benim görüşümce makbuldür.' dedi. 'Malik'in onun hakkında konuşmasına ne dersin?' diye sordum. 'Malik onunla sohpet etmedi, onu tanımadı. Medine'de ne var bilmez ki?' cevabını verdi. 'Ama, onun hakkında Hişam b. Urve de konuştu.' dedim. Bunun üzerine: 'Hişam'ın söylediği şey hüccet değildir. Herhalde o (İbn İshak), çocuk denecek yaşta, Hişam'ın hanımının yanına girdi ve ondan dinledi. Bu durumda hadisinin doğru olduğu anlaşılır.' dedi. İbn Hacer el-Askalani (*Tehzibü'l-Tehzib*, 9/42) şöyle naklediyor. El-İmam el-Buhari şöyle demiştir: "Bana Ali b. Abdillah el-Medini şöyle dedi: İbn İshak'ın kitaplarını inceledim. Ona, iki hadiste eleştiri yöneltilebileceğini gördüm. Bununla beraber, o ikisinin doğru olması da mümkün, dedi. El-Medini sözüne devam ederek bana, Medine halkından İbn İshak eşimin yanına nasıl girebilir, sözünü Hişam'ın söylediği doğru olsa bile, Hişam'ın eşinin İbn İshak'a yazması caizdir, çünkü Medineliler, yazmayı caiz görüyorlardı, yahut İbn İshak'ın aralarında perde olduğu halde ondan dinlemesi caizdir, dedi."

Sonra İbn Hacer (Sa. 45) şunları ilave eder: "Onu (İbn İshak'ı) Süleyman et-Teymi, Yahya el-Kattan ve Vüheyb b. Halid yalancı saymışlardır. Vüheyb ve el-Kattan, bu hususta Hişam b. Urve ve Malik'i izlediler. Süleyman et-Teymi'nin niçin eleştirdiği anlaşılmadı. Ha-

dis dışında bir şeyden dolayı olduğu söylenebilir. Çünkü Süleyman, cerh ve ta'dil ehlinden değildir."

Esma bintü Ebi Bekir es-Sıddik Teymli'dir. Ez-Zübeyr b. el-Avvam'ın hanımıdır. Süleyman et-Teymi, Hişam İbnü Urve b. ez-Zübeyr'in yakınlarına izin verdi. Hişam, İbn İshak'ı kıskandığı için o da kıskandı, onun dediğini o da dedi. Hişam b. Urve, onun hakkında konuşmakla beraber İbn İshak, kitabında ondan defalarca (21) rivayette bulunmuştur. Yine o, Urve b. ez-Zübeyr ailesinin diğer fertlerinden de nakiller yapmıştır ki, bu da, onun ilim konusundaki geniş düşünceliliğini gösterir.

İBN İSHAK'IN YÖNTEMİ

Muhaddislerin İbn İshak'a yönelttiği en büyük eleştiri, onun, hadisleri tedlis (22) ettiği noktasında toplanır. El-Hatib (Sa. 229-230), İbnü Seyyidi'n-Nas (Sa. 11) ve İbnü Hacer (Sa. 43) şöyle rivayet eder: "Kuşkusuz Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. İshak'la ilgili olarak şöyle dedi: 'Hadise çok istekli bir kişiydi, onun için insanların kitaplarını alır, onları, kitaplarının içine koyardı. Ahmed b. Hanbel'e sordum: 'Ey Ebu Abdi'llah, İbn İshak yalnız başına hadis naklettiği zaman onu kabul eder misin?' Şöyle dedi: 'Hayır, vallahi. Çünkü, onu cemaattan hadis-i vahidle hadis rivayet eder gördüm. Bunun sözünü , onun sözünden ayırmıyor. (Yani sözü kimin söylediğini kesin olarak belirtmiyor.)'" Aynı şeyi İbnü Seyidi'n-Nas da (Sa. 10) söyler: "İbn İshak, bazan rivayet zincirini tam söyler, bazan da aradakileri kaldırarak doğrudan doğruya en üstteki raviden nakleder."

Bu, hadisle tarih arasındaki farktan kaynaklanır. Hadiste, bütün öğeleri birbirine bağımlı bir kıssanın anlatılması istenmez. Belki her tanığın, olayı bildiğine şehadet etmesi istenir. Tarihte maksat ise, olayı tam olarak birbirine bağlamak ve senetleri, açıklamaları tekrarlayarak sözü ağırlaştırmadan anlatmaktır. Bu,

İbn İshak'ın buluşu değildir. Aynı şeyi ez-Zühri de yapmıştır. Nitekim Taberi tarihinde şöyle rivayetler okuyoruz: "Ez-Zühri dedi ki:.Her bir ravi, bana bu hadisin bir kısmını rivayet etti, bazısı bazısından daha anlayışlı idi. Ben, herkesin bana anlattıklarını bir araya getirip topladım."

İbn İshak, ez-Zühri'nin en olgun öğrencilerindendi. Mantıki sisteminde aynen onun yolunu izledi. Hiç kimse de, ez-Zühri'yi bu yüzden eleştirmedi. Aynı metodu, bu ikisinden önce Urve b. ez-Zübeyr de uyguladı. Nitekim Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde şunu okuyoruz: "Ez-Zühri'den, o, Urve b. ez-Zübeyr'den ve Mervan'dan -biri diğerinin rivayetine bir şeyler ekleyerek- rivayet olundu." (3/323). "..Urve b. ez-Zübeyr'den, o, el-Misver b. Mahreme ve Mervan'dan -biri diğerinin rivayetine bir şeyler ekleyerek - rivayet olundu." (4/328). "..Ez-Zühri dedi; Bana Urve b. ez-Zübeyr, el-Misver İbnü Mahreme ve Mervan b. el- Hakem'den -her biri diğerinin rivayetini doğrulayarak- rivayet etti." (4/328)

Bunun daha başka örnekleri de var. Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde bunun hepsini görmek mümkün. İbn İshak hakkında: "O, bir cemaattan hadis-i vahidle (23) hadis rivayet ediyor. Bunun sözünü öbüründen ayırt etmiyor." diyen o saygın insan, aynı yöntemle (tedlisle) Urve rivayet ettiği zaman onu kabul ediyor. Herhalde o, İbn İshak'ın Malik ve Hişam b. Urve ile birbirlerine karşı nefretleri olmasaydı, onu da eleştirmezdi.

Sonra büyük muhaddisler İbn İshak'ı övmüşlerdir. İmam Buhari (*et-Tarihu'l-Kebir*, C. 1, Babu'l-Muhammedin): "İbn İshak'ı eleştiren hiç kimse görmedim." der. Şu'be: "Muhammed b. İshak, hafızasından dolayı, emiru'l-muhaddisindir." demiştir. Yine Şu'be, el-Hatib'in naklettiğine göre (Sa. 228) ondan aktarırken: "Hadiste mü'minlerin emiri rivayet etti, muhaddislerin büyüğü rivayet etti..." derdi. El-Cemaili (*el-Kemal fi Ma'rifeti'r-Rical*, Berlin yazması) şöyle der: "Ebu Ahmed

İbnü Ali dedi ki: Muhammed b. İshak'ın çok hadis bilgisi vardır. Şu'be es-Sevri, İbnü Uyeyne, Hammad b. Seleme vs. imamlar bile kendisinden hadis rivayet ettiler. İbn İshak'ın başka hiçbir fazileti olmasa da, onun, baştakileri, faydasız kitaplardan vazgeçirip onları Rasulullah (S.A.V.)'in gazveleriyle, peygamberliğiyle, kainatın yaratılışıyla meşgul etmesi yeter. O, bu konuda yazdığı eserle de herkesi geride bıraktı. Gerçi ondan sonra daha başkaları da aynı konuda eser yazdıysalar da İbn İshak'ın derecesine varamadılar. Bir çok hadisini inceledim, atılacak birkaç tane bile bulamadım. Belki de, başkalarının hata ettiği gibi o da hata etti ve bazı noktalarda eleştirildi. Fakat, sika ve imam derecesindeki kişiler, kendisinden rivayetten geri durmadılar. Bunda da sakınca görmediler. Nitekim Müslim, *el-Mubayaat*'ta ondan hadis çıkardı. El-Buhari birkaç yerde onu tanık gösterdi. Ebu Davud, et-Tirmizi, en-Nesei ve İbnü Mace ondan rivayette bulundular."

Ez-Zehebi (*Mizanü'l-İ'tidal*, 3/24) der ki: "Müslim, *Sahih*'ine aldığı beş hadiste İbn İshak'ı tanık gösterdi."

İbn İshak'ın durumu hakkında en yeterli bilgi herhalde el-Hatib el-Bağdadi'de ve *Siyratu İbn Seyyidi'n-Nas'ın* önsözünde olmalıdır. İbn İshak'ın kitabının, İslami ilim mirasının en değerlilerinden olduğundan hiç kuşku yoktur.

İBN İSHAK'IN ESERLERİ

İbnü'n-Nedim (*el-Fihrist*, Sa. 93) der ki: "Onun bazı kitapları vardır: *Kitabu'l-Hulefa:* Bunu, kendisinden el-Ümevi rivayet etti.

Kitabu's-Siyrati ve'l Mübtedei ve'l-Megazi: Bu kitabı kendisinden İbrahim b. Sa'd ve en-Nüfeyli rivayet ettiler."

Yakut ve başka yazarlar bu bilgilere başka bir şey

eklemezler.

İbn İshak'ın eserlerinden bazı bölümler yazma eserlerde bulunmaktadır. Son dönem yazarlarında da ondan alıntılar vardır. Nitekim bunu, Fuad Sezgin, Brockelmann'ın Arap diliyle yazılan eserlerin tarihinden söz eden kitabına zeyl olarak Almanca yazdığı eserinde belirtir. (F. Sezgin, *Geschichte des Arabischen Schrifttums,* 1, 288-289)

İlk yaratılıştan söz eden kitabından bir parça, Avusturya'nın Viyana kütüphanesinde bulunmaktadır ki, Nabia Abotte onu *"Nususun ale'l-Berdi"* kitabı içinde yayınladı. (Nabia Abotte, Studies in Arabic Literary Papyri, Chicago 1957.)

Yine efendimiz Ömer'in katledilmesinden ve ondan sonra yapılan Şura'dan söz eden *Tarihu'l-Hulefa* kitabından bir parça da aynı kitapta yayınlandı. (*Nususun ale'l-Berdi,* Sa. 80-81). Talat Kütüphanesi'nde yazma halde bulunan *"Hadisu'l-İsra ve'l-Mi'rac"* ın da ona ait olduğu söylenir. (Kolleksiyon no: 293, Varak: 38-65, Nesih tarihi: H. 1309) Vail b. Kasıt'ın oğulları Bekir ve Tağlib arasında cereyan eden el-Besus savaşlarından söz eden kitabı da, Maskat Kütüphanesi'ndedir. (9/776) Başka bir kitabı *"Ahbaru Küleyb ve'l-Cessas"* Bağdad, es-Seyyid İsa el-Attari Oğulları Kütüphanesi'ndedir. Kendisinden yapılan alıntılar ise et-Taberi'nin tarihinde ve tefsirinde, el-İsbahani'nin *el-Egani*'sinde, İbnü Abdi'l-Berr'in *el-İstiab*'ında, Ebu Nuaym'ın *Delailü'n-Nübüvve*'sinde, el-Vakıdi'nin *Fütühu Mısır*'ında, yazarı meçhul *Bekr ve Tağlib* kitabında (Britanya Müzesi, No: 6499, Varak: 178), İbn Hacer'in *Tehzibü'l-Tehzib*'inde, el-Yafii'nin *Miratu'l-Cinan*'ında, es-Süheyli'nin *er-Ravdu'l-Enf*'inde çok bulunur.

El-Hatib el-Bağdadi'nin naklettiğine göre İbn İshak'ın siyret kitabının Seleme b. el-Fadl yoluyla gelen rivayet yolu diğerlerinden daha üstündür. Ez-Zehebi *"el-İber fi Haberi Men Gaber"*de (Bkz. İşariyye, C. 1)

İbn İshak'ın kitabını rivayet eden başka alim adları da zikreder (Sa. 315): "Sene, 194. Bu sene, Yahya b. Sa'id b. İbban El Ümmevi el-Kufi el-Hafız vefat etti. Lakabı el-Cemal'dir. Megaziyi İbn İshak'tan öğrendi, onlara özen gösterdi ve bazı şeyler ekledi."

Johann Fuech, doktora tezinde (Sa. 44) şu tabloyu verir:

RAVİNİN DİNLEDİĞİ YER	RAVİNİN ADI	DOĞUMU	ÖLÜMÜ
Medine	1. İbrahim b. Sa'	110	184
Kufe	2. Ziyad b. Abdillah el-Bükai	183	
	3. Abdu'llah b. İdris el-Udi	115	192
	4. Yunus b. Bükeyr		199
	5. Abade b. Süleyman		187
	6. Abdu'llah b. Nemir	115	199
Bağdad	7. Yahya b. Sa'id el-Ümevi	114	194
Basra	8. Cerir b. Hazim	85	170
	9. Kerim b. Ebi İsa		
	10. Seleme b. el-Fadl el-Ebraş	191	
Rey	11. Ali b. Mücahid		180
"	12. İbrahim b. el-Muhtar		
	13. Sa'id b. Bezi (el-Cemailii Yerbu')		
	14. Osman b. Sac		
	15. Muhammed b. Seleme el-Harrani	191	

İbn Hişam'm, kitabını Ziyad b. Abdi'llah el-Bükai vasıtasıyla İbn İshak'tan rivayet ettiğini biliyoruz. İbn İshak'm el-Karaviyyan kütüphanesinde bulunan kitabının iki parçası ve es-Süheyli'nin *er-Ravdu'l Anif*'te naklettiklerinin çoğu, Yunus b. Bükeyr rivayetiyle gelir. Şam'da bulunan parça ise, Muhammed İbn Seleme'nin İbn İshak'tan rivayeti yoluyla gelir.

Fas'ta bulunan bu parçalarla Şam'da bulunan parça, İbn Hişam'ın *Siyre*'siyle karşılaştırılırsa açıklamalarda, kelimelerde, takdim ve te'hirde birtakım farklılıklar görülür.

Bir örnek verelim: Onun çağdaşı olan İmam Malik'in *el-Muvatta*'ı elde mevcut olup büyük bir eser değildir. Fakat onun, Muhammed b. el-Hasan eş-Şeybani'den gelen rivayeti, onun iki ya da daha fazlası kadardır. Onun başka rivayetleri de vardır. Bu şöyle açıklanabilir. İmam-ı Malik'in bir adeti vardı. Malik, kitabını baştan sona bir sınıfın önünde okurdu. Okuma bitince, yeni bir sınıfın önünde yeniden okurdu. Bu böyle sürerdi. Böylece müellif, her okuyuş ve dinleyişte, yeni bir şey ekler, çıkarır ya da kitabını değiştirirdi. Bundan dolayı da, çeşitli öğrencilerin durumuna göre, aynı kitap değişiklikler gösterirdi. Nitekim aynı durumu, günümüzde, kitapların ikinci, üçüncü baskılarında da -Yazar kitabını her baskıda düzeltmek, toparlamak istediğinde olur bu.- görüyoruz.

Aynı şey İbn İshak'ın kitabında da oldu. Ribat Üniversitesi'nin değerli profesörü İbrahim el-Kettani, Karaviyyan'da bulunan iki parçanın filmlerini lutfedip bana gönderdi. Sonra benim hazırladığım temiz nüshayı aslıyla, özellikle metnin açıkça görünmediği yerlerde karşılaştırdı. 53'ten 146'ya kadar bu yöntemi uyguladı. Kitabın geri kalan bölümü için boş vakit bulamadığından devam edemedi.

Şam yazması, orada ez-Zahiriyye Kütüphanesi'nde bir kolleksiyon içinde bulunuyor. Oradaki samimi bir dostumdan fotokopilerini, başka bir dostumdan da filmini sağladım. Allah kendilerinden razı olsun.

Fas'ta bulunan birinci parçanın baş tarafından bir yaprak noksan. Sonunda şöyle yazılı: "İbn İshak'ın megazi kitabının birinci bölümünün sonu, ikinci bölüm inşallah Papaz Bâhira hadisi ile başlıyacak."

İkinci parça birinciden farklıdır, fakat Bahira olayı

ile başlar ve birinciyi tamamlar. Bu parçada sayfa 39'dan 44'e kadar, bir kısmı hicri 456 tarihini taşıyan, duymaya bağlı nakiller var. İkinci parça; el-Mi'rac ve el-İsra' olayında sona eriyor. Fas'ta üçüncü bir parça bulunduğunu söylediler. Değerli devlet adamı Muhammed el-Fasi lutfedip beni haberdar etti: "İbn İshak'm el-Karaviyyan'da bulduğum bölümünü eski metinle karşılaştırdım. En küçük bir fazlalık göremedim." Bu haber, harflerin dizim işi tamamen bittikten sonra geldiğinden, kitabın metnini diğer parçayla karşılaştırmak için, ondan yararlanamadım.

Şam'da bulunan parça ise, Bedir gazvesi kıssasıyla başlıyor, Uhud kıssasında son buluyor.

Yazmanın girişinde şöyle yazar: "Onu, Gazvetü's Sevik, Gazvetü zi-emrin ila Necid senete selasin (24) takip edecek." Yazmanın sonunda da şu cümle yer alıyor: "Bu kitabı, 454 yılının Ramazan ayında Tahir b. Berekat el-Huşui yazdı.

El-Hatib el-Bağdadi de şöyle der:

"O, Dımeşk şehrinde, camide, 454 yılı Zi'l-hicce ayının ilk onunda oldu."

DİĞER NÜSHALARI

Haydarabad Asafiye Kütüphanesi'nde görevli eş-Şeyh Kudret Rahim, bana, o kütüphanede, içinde İbn İshak'ın *Megazi*'sinin de bulunduğu bir kolleksiyon olduğunu söylemişti. İhtilalden sonra, o yazmanın ne olduğunu bilemiyoruz. Aradılar, bulamadılar. Yine bana, Haydarabad Üniversitesi profesörlerinden biri, Haydarabad es-Sa'idiyye Kütüphanesi'nde -Halen mevcut olan bu kütüphanede çok sayıda el yazması nadir eser vardır.- bir keresinde İbn İshak'ın *Megazi*'sini gördüğünü yazdı. Benim için yeniden araştırdıklarında *Megazi*'yi buldular. Ama inceleme sonunda İbn İshak'ınki olmadığı, daha sonra yaşamış meçhul bir müellifin kitabı olduğu ortaya çıktı.

KİTABIN ŞERHLERİ VE ÇEVİRİLERİ

İbn İshak'ın kitabının Farsça bir çevirisi vardır. Bu çeviri, hicri VII. yüzyılda, İran'ın Şiraz kenti valisi, büyük şair Sa'di'nin de çağdaşı olan Ebu Bekir b. Sa'd b. Zengi'nin buyruğu üzerine hazırlandı. Bu çevirinin, dünyada, el yazması birkaç nüshası vardır: Paris, Londra vs. Et-Taberi tarihinin ve tefsirinin Fars diline yapılan çevirisi gibi, o da sanki bir özettir. Çünkü ben, İbn İshak çevirisiyle *Siyratu İbn Hişam*'ı karşılaştardım, aralarında fazla benzerlik bulamadım.

İngiliz profesörü Guillaume, el-Karaviyyun el yazmasını, birkaç yıl önce özetleyip İngilizce'ye çevirdi.

İbn Hişam'ın tekrar gözden geçirdiği (25) İbn İshak'ın kitabı çok ünlüdür. Büyük bilginler ona çok önem verdiler. *Er-Ravdu'l-Anif* yazarı, kabri Merakeş şehrinde olan İmam es-Süheyli ve Ebu Zer -bu ikisinin şerhi basılmamıştır - bu bilginler arasında sayılabilir. Profesör Guillaime, İbn Hişam'ın kitabını kısaltmalar yaparak, et-Taberi ve benzeri kaynaklardan eklerle İngilizce olarak yayınladı. Guillaume, böylece, İbn İshak'ın olduğu söylenen her şeyi bir araya getirmek ve kitabına eklenenleri çıkarmak istedi. Fakat bu konudki bilgisinin yetersizliğinden pek başaramadı. İbn Hişam'ın, Brehmen Hindular'ın eline geçmeden önce Haydarabad Osmaniyye Üniversitesi'nin yayınladığı Urduca bir çevirisi de vardır. Çeviriyi ihtilalden önce Pakistan'a giden Prof. Şatari yaptı.

TEŞEKKÜR

Fas Diyanet İşleri Bakanlığı, öncelikle, bana bu kitabı basıma hazırlama önerisiyle onur verdi. Ribat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları arasında yayınlamayı uygun gördü. Kitabın yayınında emeği geçen birçok Faslı'ya, en başta yönetim sorunları ve yazmaların film, fotokopi işlerinin yapılmasında, müsvetteden bü-

yük bir bölümünü, eski yazmanın orijinaliyle ikinci defa karşılaştırmada çok çaba harcayan Prof. İbrahim el-Kettani'ye, eski Ribat Üniversitesi Rektörü, halen Devlet Bakanı, ilim ve iyilik sahibi kardeşim Prof. Muhammed el-Fasi'ye teşekkürü bir borç bilirim. Bütün bunlar, ilim ve dini seven genç bir kral döneminde oluyor. Allah onun benzerlerini çoğaltıp kendisini baki kılsın.

Bu büyük eserin yayınlanmasında ve kıyıda köşede bırakılmışlıktan kurtarmada, azımsanmayacak derecede emeği geçenlere de teşekkür ederim.

İlk ve son hamd ve sena Allah'a yapılır.

Muhammed Hamidullah
Paris

NOTLAR

(1) 1970 yılında doğup 1869 yılında Paris'te ölen büyük Fransız romantik şairi.

(2) Metnin orijinalinde "iki yüz yıl" şeklinde geçmektedir. Fakat müslümanlar Hz. Osman'ın hilafeti zamanında, hicri 26 yılında, Endülüs'e girdiler. Meseleyi el-Belazuri ve et-Taberi böyle kaydederler. El-Makrizi'nin kaydettiğine göre Müslümünlar, Çin idaresindeki Maveraünnehir'e de Osman (R.A.) zamanında girdiler. El-Belazuri'nin söylediğine göre, Hindistan'ın batı kesimlerinin fethi Hz. Ömer zamanında gerçekleşti. Bunların hepsi de, Rasulullah (S.A.V.)'in vefatından on beş yıl sonra oldu. O dönemde müslümanlar, Endülüs'le Çin arasında, üç kıtaya egemen oldular. Müslümanların başkentleri, bilindiği gibi Medine idi.

(3) Filistin'in güneyine Frenkler "Baytara", eski Araplar ise "el-Hicr" derler.

(4) Asıl nüshada on beş yıl olarak geçer.

(5) "Köylerin, şehirlerin anası" anlamında Arapça bir deyim. "Başkent" olarak da ifade edilebilir.

(6) Es-Siyra, sa. 191.

(7) Kur'an, 25/5-6.
(8) Kur'an, 25/1-5.
(9) El-Ankebut Suresi, 20.
(10) Er-Rum suresi, 42.
(11) El-En'am Suresi, 11.
(12) Onun, tarihleri Arapça'ya çevirmek için özel bir yönetim birimi vardı. El-Mes'udi, Mürucu'z-Zeheb'de (5/73-78, Avrupa baskısı) şöyle der: "Muaviye gece ve gündüz beş kez (hadis) dinlerdi:"
(13) Siyratu İbn Hişam, Sa. 197, Acem (İran) kitaplarında da bu şekilde geçer.
(14) Kadınlarla flört etme.
(15) Olay doğru değil. Çünkü Hişam, 82-86 yılları arasında valilik yaptı. İbn İshak ise 85 yılında doğdu. Ancak 102-114 yılları arasında valilik yapmış olan İsmail b. Hişam'ı kastetmiş olabilir.
(16) Yalnız başına rivayet ettiği.
(17) Horovitz, onun zaman zaman Medine'ye geri dönüp 123 yılında ez-Zühri ile, 132 yılında da Süfyan b. Uyeyne ile karşılaştığını sanmaktadır.
(18) İbn İshak'ın o büyük kitabı, es-Süheyli'de vardı. Zaman zaman ondan alıntılar yapmıştır. Mesela, er-Ravdu'l-Enf, 1/10.
(19) Ahmed Emin, Duha'l-İslam'da (2(329): "O, Teym b. Mürve mevalisinden..." der ve İbn Abdü'l-Berr'in (Sa.11) bunu tercih ettiğini belirtir.
(20) Bu hadisi, el-Buhari, Sahih'inde (Kitabu'l-Hayd, bab, 9 ve Kitabu'l-Vudu, bab, 63) rivayet ederken şöyle der: "Malik'ten, Hişam b. Urve'den, Fatıma bintü'l-Münzirden, Esma'dan..." Ebu Davud da, Sünen'inde (Kitabu'l-Tahare, bab, 13) bir kez aynı senetle, bir kez de: "İbn İshak'tan, Fatıma'dan, Esma'dan..." senediyle rivayet eder. İhtilaf, hadisin metninde değil, İbn İshak'ın doğrudan doğruya Fatıma'dan duyup duymadığı ya da Hişam b. Urve vasıtasıyla mı, yoksa başka biri vasıtasıyla mı duydğu noktasındadır.
(21) Örneğin, Siyratu İbn Hişam (Avrupa baskısı), Sa. 144, 205, 277, 413, 650.
(22) Tedlis;muhaddisin, şeyhinin adını bilerek atlayıp şeyhinin şeyhinden nakletmesidir.

(23) Tek kişinin rivayet ettiği hadis.

(24) "Es-Sevik" gazvesi, üçüncü senede Necid'de yapılan önemli bir gazvedir.

(25) Kuşkusuz İbn Hişam, olduğu gibi kitabı rivayetle yetinmedi. Aynı zamanda onu gözden geçirdi. Onu, bu çalışmaya iten nedenlerden kimilerini şu yayınlağımız parçalarda görüyoruz. Örneğin İbn İshak, Habeşistan'a hicret edenleri değişik iki babda iki kez zikreder. Aynı şey, diğer bablarda da geçerlidir. Nitekim okuyucu, bunu, kitabın fihristinde de görebilir. İbn Hişam, İbn İshak'ın asıl kitabında olmayan şeyleri de ekler. -Mesela bu yayınımızda Yunus b. Bükeyr'i görüyoruz.- Böylece yazarlar, yalnızca kitabın korunmasını amaçlamıyorlar, kitabın eksik yönlerini tamamlamayı da düşünüyorlardı. Hem de, fazlalıkların, İbn İshak'ın asıl kitabından değil, kendilerinden olduğunu açık açık söyleyerek... Her bilgi sahibinin üstünde, her şeyi bilici Allah vardır.

KAYNAKLAR

1) İbn Sa'd (ölm. H. 230), *Kitabu't-Tabakat* (Avrupa baskısı) c. 7, kısım 2, s. 67 (Almanca baskısına da bkz. c. 6, kısım 1)

2) El-İmam el-Buhari (ölm. H. 256), *et-Tarihu'l-Kebir* (Haydarabad baskısı) c.1, Babu'l-Muhammedin.

3) İbn Kuteybe (ölm. H. 176) *Kitabu'l-Maarif* (Avrupa baskısı), s. 247-301.

4) Et-Taberi (ölm. H. 310) *et-Tarih* (Avrupa baskısı) üçüncü seri, c. 4, 150 yılı hadisleri hakkındaki zeyl'den s. 152.

5) İbnü'n-Nedim (ölm. H. 377 dolayları), *el-Fihrist* (Avrupa baskısı), s. 92-93.

6) El-Hatib el-Bağdadi, (ölm. H. 463), *Tarihu Bağdad* (Mısır baskısı) c. 1, s. 214-233.

7) El-Bekri (ölm. H. 487) *Mu'cemu Ma'stu'cime*, Aynu't-Temr maddesi.

8) Es-Süheyli (ölm. H. 581), *er-Ravdu'l-Anif*, (Mısır baskısı), s. 4-5.

9) El-Cemaili (ölm. H. 600) *el-Kemal fi Ma'rifeti'r-Rical* (Berlin el yazması, Wuestenfeld, İbn Hişam'ın siyresine yazdığı Almanca önsözünde ondan Arapça metin olarak nakilde bulunur.) s. 5-8.

10) Yakut (ölm. H. 626), *Mu'cemu'l-Udeba* (*İrşadü'l-Erib* de denilir), Muhammed b. İshak maddesi.
11) İbn Hallikan (ölm. H. 681), *Vefayatu'l-A'yan*, Muhammed b. İshak maddesi (Avrupa baskısı no: 623, Mısır baskısı no: 584.)
12) İbnü Seyyidi'n-Nas (ölm. H. 734), *Uyunu'l-Eser fi Fünuni'l-Megazi ve's-Siyer* (Mısır baskısı) c. 1, s. 817.
13) Ez-Zehebi (ölm. H. 748), *el-Iberu fi Haberi Men Gaber* (Kuveyt baskısı), c.1. s. 216, 241, 264, 287, 307, 315, 353, 366, 374.
...., *Tezkiratü'l-Huffaz* (Haydarabad baskısı), c. 1, s. 163-164
...., *Mizanü'l-İ'tidal*, c. 3, s. 21-24.
14) İbn Hacer el-Askalani (ölm. H. 853), *Tehzibü'l-Tehzib* (Haydarabad baskısı) c. 9, s. 38-46.
15) Ahmed Emin, *Duha'l-İslam* (Mısır baskısı) c. 2, s. 326, 328, 333.
16) Hayru'd-Din ez-Zirikli, *Kamusu'l-A'lam*, (Mısır ikinci baskı), c. 6, s. 252. (İbn İshak'ın durumlarına *Zeylü'l-Mezil*, *Gırbalü'z-Zeman*, *Ravzu'l-Münazır* ve *Tabakatu'l-Müdellisin*'de bilgi olduğuna işaret eder, fakat ben bunlardan hiçbirine Paris'te vakıf olamadım.)
17) *Dairatu'l-Maarifi'l-İslamiyye*, İbn İshak maddesi (Brockelmann'ın Almanca eserinden Arapça'ya çeviridir.)
18) Ed-Duri, *İlmu't-Tarih* s. 27-30.
19) Şemseddin, *İslam'da Tarih ve Müverrihler*, İstanbul, H. 1340-1342.
20) *Kehhale*, 9/44.
21) Ayad, Kamil; *Die Anfaenge der Arabischen Geschichtschreibung in Geist -und Geselischafts- Wissenschaft*, (Festschrift K. Breysing, Breslau, 1928, vol. III)
22) Arafat, W.; *Some Aspecst of the Art of Forger in the Poetry of the Sira*, dans cts. Rendus 24th int. Congress of Orientalists, 1957, p. 310-311 (le meme), *Early Critics of the Authenticity of the Poetry of the Sira*, dans: BSOAS, London, 1958, XXI, 453-463,
23) Brockelmann, *Geschichte der Arabischen Litteratur*, und Supplementbaende, ed. Leyden, t. 1. cf **index**, s.v. Muhammed ibn Ishaq.

24) Broenle, P.; *Die Commentaren des Ibn Ishaq und ihre Scholien,* Hale, Dissertation, 1895.

...............................; *Die Commantare des Sohaili in der Sira des Ibn Hisham,* Leipzig, Dissertation, 1908

...............................; *Commentary of Ibn Hisham's Biography of Muhammad,* Le Caire, 1911.

25) Fischer, A.; *Die Biographien von Gewaehrsmaennern des Ibn Ishaq,* Leyden, 1890+ZDMG, Berlin, XLVI, 148 et suiv.

26) Fueck, Johann; *Muhammed Ibn Ishaq, Litterarhistorische Untersuchung,* Frankfurt-am-Main, Disseration, 1925.

27) Guillaume, A.; *The Biography of the Prophet in Recent Re-seach,* dans: Islamic Quatterly, London, 1954, 1, 5-11.

....................................; *The Version of the Gospel Used in Medina Circa 700 A.D.* dans. Andalus, Madrid, 1950, XV, 287-296.

28) Hamidullah, Muhammad; *Muhammad Ibn Ishaq the Biographer of the Prophet,* dans: Journal of Pakistan Historical Society, Karachi, t. 15/2, Avril 1967, p. 77-100.

29) Hammer-Purgstall, *Litteraturgeschichte der Araber,* Wien 1982, t. 111, 398-399.

30) Hartmann, M.; *Die Angebliche Sira des Ibn Ishaq,* dans: der Islamische Orient, 1, 32-34

31) Horovitz, Josef; *The Earliest Biographies of the Prophet and their Authors,* dans: Islamic Culture, Hayderabad-Deccan, t. 1, 535-559, t. 11, 22-50, 164-182, 495-526; cf t. 11, 169-182

32) Jones, J.M.B.; *Ibn Ishaq and Wagidi, the Dream of Atika and the Raid to Nakhla in Relation to the Charge of Plagiarism,* dans: BSOAS, London, 1959, XXII, 41-51.

33) Margoliouth, D.S.; *Lectures on Arabic Historians,* Calcutta, 1930. cf. p. 84-85.

34) Noeldeke-Schwally, *Geschichte des Qorans,* t. 11, 129-130.

35) Ranke, *Weltgeschichte,* t. V/2, p. 252.

36) Robson, J.; *Ibn Ishaq's of the Isnad,* dans: Bulletin of John Revlands Library, 1955-1956, t. 38, p. 449-465.

37) Sachau, E.; *Introduction aux Tabaqat Ibn Sad,* t, III/1.

...........................; *Studien zur Aeltesten Geschitsfuehrung der Araber,* dans: MSOS, Berlin, t. VII/2, p. 154-169.

38) Schacht, Joseph; *Une Citation de L'Evangile de St. Jean dans la Sira de Ibn Ishaq,* dans: Andolus, Madrid, 1951,

XVI-489-90 cf, aussi BSOAS, 1956, XVIII, 1-4 par Guillaume, Sur la meme discussion.

39) Sezgin, Fuad; Gecshte des Arabischen Schrifttums, Leiden, 1, 288-289.

40) Sprenger, Alois; *Ibn Ishaq ist Kein Redlicher Geschtss-chreiber,* dans: ZDMG, Berlin, 1860, XIV, 289-290.

41) Watte, W. M.; *The Materials Used by Ibn Ishaq,* dans: Historians of the Middle East, London, 1962.

42) Welhausen, J.; *Des Arabische Reich und Sein Sturz,* p. V.

43) Wuestenfeld, Ferdinand; *Die Geschichtschreiber der Araber,* p. 8.q

Birinci Bölüm

Birinci Bölüm

HZ. PEYGAMBER (S.A.V.)'İN HAYATI

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla..

Alemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun. Efendimiz Muhammed (S.A.V.)'e ve bütün yolunda olanlara salat ve selam olsun.

001.

Bu bölümde, Rasulullah'ın hayatı anlatılacaktır.

Peygamberimiz Hz. Muhammed(S.A.V.)'in Hz. Adem(A.S.)'a Kadar Uzanan Temiz Soy Zinciri:

1. Hz. Muhammed (S.A.V.)
2. Abdullah
3. Abdü'l-Muttalib (Asıl adı Şeybe'dir.)
4. Haşim (Haşim'in adı Amr'dır.)
5. Abdü'l-Menaf (Asıl adı Muğire'dir)
6. Kussay
7. Kilab
8. Mürre
9. Ka'b
10. Lüeyy
11. Galib
12. Fehr
13. Malik
14. Nadr
15. Kinane
16. Hüzeyme
17. Müdrike (Asıl adı Amir'dir.)
18. İlyas

19. Mudar
20. Nezzar
21. Ma'd
22. Adnan
23. Edeb
24. Mikvam
25. Nahur
26. Teyruh
27. Ya'rib
28. Yeşcüb
29. Nabil
39. İsmail
31. İbrahim Halilu'r-Rahman (A.S.)
32. Tarık (Asıl adı Azer'dir.)
33. Nahur
34. Saruh
35. Raü
36. Falih b. Ayr
37. Salih
38. Erfahşed
39. Sam
40. Nuh
41. Lamek
42. Metuşlah
43. Ehnuh (Bu, zanna dayanır. Allahu Teala daha iyi bilir ama, İdris Peygamber'dir ve kalemle yazı yazan ilk insandır.)
44. Muheylil
45. Keyn (1)
46. Enuş
47. Şis
48. Hz. Adem (A.S.)

002.

Yunus b. Bukeyr, hadislerin ilk kaynağına kesintisiz rdığını (müsnet olduğunu) söylemiştir. İbn İshak ona söyleyip yazdırmıştır. Ya da okutmuştur. İlk kaynağa

kesintisiz varmayanlar İbn İshak'a okunanlardır.

003.

Abdü'l-Muttalip, Kabe'nin yakınında bir taşın üzerinde uyuyordu. Bir müddet sonra kalktı. Mekkeliler'e Zemzem kuyusunun kazılmasını emretti. İsmailoğulları ve Cürhümiler'in idaresinden beri Zemzem Kuyusu kapalıydı.

Abdü'l-Muttalip, Zemzem kuyusunun açılmasını şöyle emretti: "Ey Kureyş! Bana Zemzem'i kazmam emrolundu."

Kureyşliler: " O nerede, biliyor musun?" diye sordular.

Abdü'l-Muttalib: "Hayır." cevabını verdi.

Kureyşliler: "Sana Zemzem Kuyusu'nun açılmasının emredildiği yere dön. Eğer bu emir, gerçekten Allah katındansa, sana Zemzem'in yeri konusunda bir açıklama yapılır. Eğer Şeytan'dansa, öğrenemezsin." dediler.

Abdü'l-Muttalib de aynı yerde tekrar uyudu. Rüyasında kendisine şöyle söylendi: "Zemzem'i kaz. Kazarsan gerçekten pişman olmayacaksın. O, sana büyükbabandan bir mirastır. Zemzem, kesinlikle azalıp eksilmeyecektir. Onunla çok büyük hacı kitlelerinin susuzluğunu gidereceksin. Orada, onun güzelliği ve hoşluğu yüzünden adaklar yerine getirilecek. Zemzem bir miras ve sağlam bir akittir. O, bildiğin gibi değildir. Zemzem, temiz bir sudur."

Abdu'l-Muttalib: "O nerede? diye sorunca ona Zemzem'in yeri tarif edildi.

004.

Cürhümlü İsaf adlı adamla, Naile adlı bir kadın Kabe'de zina ettiklerinden orada taş kesilmişlerdi.

005.

Abdu'l-Muttalib elinde bir kazmayla Kabe'ye geldi. O iki taşlaşmış insanın arasında bir yeri kazmaya başlayınca Kureyşliler müdahale ettiler: "Vallahi önünde kurban kestiğimiz bu iki putun arasını kazmana izin ve-

remeyiz." dediler. Abdu'l-Muttalib, oğlu el-Haris'e: "Beni kolla. Vallahi ben, emrolunduğum işi kesinlikle gerçekleştireceğim." dedi.

Kureyş, Abdu'l-Muttalib'i kararlı görünce, izin vermek zorunda kaldı. Onu engellemekten vazgeçtiler. Abdu'l-Muttalib de kazmaya devam etti.

Biraz sonra, yıllar önce kaybolan su göründü; birdenbire büyüdü, çoğaldı.

Kureyş, Abdu'l-Mutalib'in doğru söylediğini ve amacına ulaştığını anladı. Hemen yanına gelerek: "Zemzem, atamız İsmail'in kuyusudur. Onda bizim de hakkımız var. Zemzem'e bizi de ortak etmelisin." dediler.

Abdu'l-Muttalib: "Hayır, Zemzem'e ortak olamazsınız. Çünkü onu açmak işi, size değil, içinizden yalnız bana verildi." diye itiraz etti.

Kureyşliler, eğer kuyuya kendilerini ortak ederse onu yalnız bırakmayacaklarını, aksi takdirde muhakemeye başvurmak zorunda kalacaklarını söylediler. Bunun üzerine Abdu'l-Muttalib, muhakemeyi yapacak hakimin belirlenmesini istedi. Kureyşliler, hakim olarak Benu Sad b. Huzeym adlı kahineyi seçti. Bu şahıs, Şam'ın ileri gelenlerindendi. Abdu'l-Muttalib de kabul etti.

006.

Hz. Ali (R.A.), Zemzem Kuyusu'nun açılması olayını şu şekilde anlatmıştır: "Abdu'l-Muttalib, taş üzerinde uyurken bir rüya görür. Kendisine kuyuyu kazması söylenir. O da kuyunun ne olduğunu sorar. Fakat cevap alamadan uyanır. Ertesi gün, yattığı yere tekrar varır; yine uyur. Bu defa da rüyasında Zemzem'i kazması söylenir. Abdu'l-Muttalib, Zemzem'in ne olduğunu sorar. Zemzemin, suyu azalıp tükenmeyen bir kuyu olduğu söylenir.

Sonra Abdul Muttalib'e Zemzem'in yeri tarif edilir.

Yattığı yerden kalkar. Tarif edilen yeri kazmaya başlar. Kureyşliler, Abdu'l-Muttalib'e ne yaptığını so-

rarlar. O da, kendine, Zemzem Kuyusu'nu açması için emir verildiğini anlatır.

Kureyşliler, Zemzem'i görünce, onda kendilerinin de haklarının olduğunu iddia edeler. Zemzem'in, ataları İsmail'in kuyusu olduğunu hatırlatırlar.

Abdu'l-Muttalib, kuyuyu açma işinin yalnız kendine verildiğini, bu nedenle Zemzem'in de yalnız kendinin olduğunu iddia eder. Kureyşliler, Abdu'l-Muttalib'le bir makam huzurunda tartışmak isterler. Abdu'l-Muttalib de kabul eder. Benu Sad b. Huzeym adlı kahinenin aralarında hakimlik yapmasını önerirler. Bu kadın, Şam'ın ileri gelenlerindendir.

Abdu'l-Muttalip, ailesinden bir grup insanı da yanına alarak, Şam'a gitmek üzere yola çıkar. Kureyş'in her obasından üçer beşer erkek de onlara katılırlar.

O zamanlar Şam ile Mekke arası çöldür. Çölde biraz yol alınca, Abdu'l-Muttalib ve arkadaşlarının suyu tükenir. Susuzluktan öleceklerini düşünmeye başlarlar. Yöre halkından su isterler. Halk, onlara su vermez. Eğer onlara su verecek olurlarsa kendilerinde de kalmayacağını, susuzluktan ölebileceklerini bildirirler. Bunun üzerine Abdu'l-Muttalib, arkadaşlarının düşüncelerini almaya kalkar. Herkes ona tabi olduğunu bildirir. Abdu'l-Muttalib de susuzluktan öleceklerini düşünerek herkesin kendi mezar çukurunu kazmasını ister. En son bir kişi kalana kadar, öleni, kendi çukuruna arkadaşlarının koymasının daha kolay olacağını düşünür. Ona göre, bir kişinin defnedilememesi, herkesin defnedilmemesinden daha iyidir. Böylece herkes kendine bir çukur kazar.

Daha sonra, Abdu'l-Muttalip, oturup ölümü beklemenin bir acizlik olduğunu düşünür.(2) Kalkıp çevrede dolaşırlarsa, Allah'ın kendilerine yardımcı olabileceğini, su bulabileceklerini düşünerek umutlanır. Yanındakilere dolaşmalarını söyler. Böylece Abdu'l-Muttalib de, yanındakiler de su aramaya başlarlar.

Abdu'l-Muttalib, devesinin üzerine oturunca, birden deve hızla yürümeye başlar. Ayağının altından da tatlı bir su kaynağı fışkırır. Abdu'l-Muttalib, hemen durur. Yoldaşları da yanına gelirler. Kaynaktan içerler, kaplarını doldururlar ve hayvanlarını sularlar. Sonra Kureyşliler'i de çağırırlar. Onlar da, su ihtiyaçlarını giderirler. Sonra da Abdu'l-Muttalib'e, Allah'ın ona yardımcı olduğuna ve çölde su verdiğine göre Zemzem'i de ona verdiğini söylerler. Böylece davalarından vazgeçerler.(3)

007.

Sonra da oradan ayrılıp giderler. Abdu'l-Muttalib de arkadaşlarıyla geri döner. Zemzem'i kazmaya yeniden başlar. Kazı esnasında iki altın geyik heykeli bulur. Bunlar Cürhümlüler'in Mekke'den çıkarken oraya gömüp gizledikleri heykellerdir."

008.

Zemzem'i, Cebrail (A.S.) Hz. İsmail susayınca, topuğuyla kazmıştır.

009.

Hz. İbrahim, Hz. Hacer istemediği için, Hz. Sane'yi Mekke'ye götürüp yerleştirmiştir.

Hz. Hacer çok susamıştı.

Cebrail (A.S.) ona sorar:

"Sen kimsin?"

"Bu, İbrahim'in oğlu."

"Susuz musun?"

"Evet."

Cebrail (A.S.) kanadıyla yeri kazar. Hemen oradan su çıkar. Hacer, içmek için suyun üzerine kapanır. Eğer Hacer, suyun üzerine kapanmasaydı, Zemzem şimdi gürül gürül akan bir nehir olacaktı.

010.

Abdü'l-Muttalib, Allahu Teala'nın yol göstericiliği ve yardımıyla Zemzem'i kazmıştı. Allah, Zemzem Kuyusu'nu açma işiyle Abdu'l-Muttalib'e izzet vermiş,

böylece toplumdaki şerefini ve itibarını artırmıştı.

Zemzem Kuyusu açılınca, Mekke'deki bütün su kaynakları terk edildi. Mekke ahalisi, Beytullah'tan ileri gelen yücelik ve faziletini bildiğinden, bereket umarak su ihtiyacını hep Zemzem'den karşıladı. Çünkü Zemzem, Mekkeliler'e, Allah'ın Hz. İsmail'in susuzluğunu gidermesi olayını hatırlatıyordu.

011.

Zemzem, tatlı bir içecek ve hastalıklara şifadır.

012.

Abdu'l-Muttalib, orada, iki geyiğin dışında birkaç geyik daha bulmuştu. Kureyşliler, Abdu'l-Muttalib'e, çıkardıklarına ortak olmaları gerektiğini, bulunan şeylerde haklarının olduğunu söylediler. O da kabul etti. Kureyşliler'i taksimde anlaşmaya çağırdı ve bulunan şeyler için fal atmayı önerdi. Kureyşliler bu işin nasıl yapılacağını sordular. Abdu'l-Muttalib de, Kabe için iki, yine kendisi ve onlar için de ikişer fal yapacağını, kime ne çıkarsa kabul edeceğini söyledi. Kureyşliler, bu paylaşmanın adil olduğunu düşündüler ve kabul ettiler. Bunun üzerine Abdü'l-Muttalib, Kabe için iki sarı, kendisi için iki siyah ve Kureyş için de iki beyaz fal yaptı. Sonra onları falları vurana verdi. Sonra da ayağa kalkıp dua etti:

"Allah'ım, mutlak kudret sahibi sensin. Övgüye layıksın, Rabbimsin. İlk yaratan, öldükten sonra da tekrar diriltecek olan sensin. Sert ve sabit şeyleri ayakta tutansın. Eski ve yeni her şey senden gelir.

Dilersen istediğini ilham edersin.

Bugün ne istiyorsan beyan et. Şüphesiz ben, adakta bulundum, sözlerimi yerine getiririm.

Bunu yap Rabbim, geri dönmeyeceğim."

Falcı, kabe için ayrılan iki sarı falı vurdu; iki ceylan yavrusuna çıktı. Abdu'l-Muttalib, onları Kabe kapısına koydu. Bunlar, Kabe'nin ilk altın zineti oldu.

İki siyah fal, kılıçlara ve Abdu'l-Muttalib'in zır-

hına çıktı. O da bunları aldı.

Cahiliye döneminde Kureyş ve diğer Arap kabileleri dua ettikleri zaman seci' yaparak konuşurlardı. İnançlarına göre, bu şekilde dua edilince, duanın geri çevrilmesi, yani kabul edilmemesi pek olmazdı.

013.

Kureyş'te her ailenin, Mescid-i Haram'da oturup sohpet ettiği belirli bir yer vardı. Bekiroğulları'nın da oturup sohpet ettiği böyle belirli bir yeri vardı.

İbn Harit, bir grup arkadaşıyla Mescid-i Haram'da otururken birdenbire içeri bir çocuk girer. Kabe'nin örtüsüne sarınır. Ardından da o çocuğu arayan bir ihtiyar gelir. Örtünün altındaki çocuğu yakalamak isteyince elleri kurur. İbn Harit ve arkadaşları, ihtiyar, Bekroğulları'ndan olduğu için başına bu durumun geldiğini düşünürler. Çevreye haber salarlar. Daha sonra topluca ihtiyarın yanına varıp kim olduğunu ve çocukla arasındaki meseleyi sorarlar.

Çocuk, babasını çok küçük yaşta kaybettiğini, hayatta bir analığının olduğunu, kimsesiz kaldığını, babası ölürken kendisine "Bir zulme uğrayınca yahut bir işte mağdur olunca Beytullah'a sığın." diye nasihat ettiğinden oraya girdiğini anlatır. Ayrıca, ihtiyarın yanında kalıp hizmetçilik yaptığını, develerini güttüğünü, buraya bir deve sürüsünü getirdiklerini, Kabe'yi görünce babasının vasiyetini hatırladığını, bu yüzden Kabe'ye sığındığını da söyler.

İbn Harit ve arkadaşları, çocuğa, Allah'ın gerçekten kendisini koruduğunu söylerler.

İhtiyarın eli kurumuş, değnek gibi olmuştur. Onu, develerinden birinin üstüne, bir iple sımsıkı bağlayarak yerleştirirler ve "Haydi git, Allah belanı versin." diyerek deveyi sürerler.

014.

Hz. Ebu Bekir bir tüccardı.

Günlerden bir gün, çölde giderken, bir yokuşta, bir-

denbire bir adamla karşılaşır. Adam, Hz. Ebu Bekir'e, kendisine yardım etmesini söyler ve "Bir gün de benim sana yardımım dokunur." der. Hz. Ebu Bekir de kabul eder. Adamın yanına varır. Bir de ne görsün! Çelimsiz birisi. Adamı yılan sokmuştur. Hz. Ebu Bekir'e, kendini, tepenin ardındaki köyde oturan ailesine götürmesini söyler. O da adamı devesine yükler, evine götürür.

Adamın komşularından biri, Ebu Bekir'e kimlerden olduğunu sorar. Hz. Ebu Bekir de Kureyşli olduğunu söyler. Komşu, aslında iyilik yaptığını, fakat o adamdan daha zalim bir hırsızın olmadığını anlatır. Hz. Ebu Bekir'e (r).

Hz. Ebu Bekir, hamurla beslediği bir devesini kaybettiğini, ümidini kesip elbisesine sarınarak devesinin palanı üzerine uzandığını, deve dudaklarıyla ayağına dokununca uyandığını, kalkıp deveye binerek yola düştüğünü ve yolda onunla karşılaştığını anlatır.

015.

Bir gün Hz. Ömer, bir grup insanla oturuyordu.

O, misafirlerine değer verir, görüşmek isteyenleri huzuruna kabul ederdi. Birisi, yaşlı ve kör bir adamı tartaklayarak Hz. Ömer'in huzuruna getirir. Hz. Ömer, bu manzarayı çok çirkin bulur. Yanındakilerden biri, bu adamın önce Behzli, sonra Selmli, İbn Sabğa Buheyl Berik olduğunu söyler. Hz Ömer, Berik'in lakap olduğunu söyleyerek, yanındakilerden, adamın asıl ismini söylemelerini ister. İsminin "İyad" olduğunu bildirirler.

Hz. Ömer İyad'a, kendisi ve Sabğaoğulları hakkında bilgi vermesini söyler. Adam, on kişi olduklarını, bu meselenin de Cahiliye dönemine ait bir mesele olduğunu anlatır. Hz. Ömer, Allah'tan mağfiret diler. Onlara, kardeş oldukları sürece Cahiliye işlerinden bahsetmemek gerektiğini hatırlatır. Daha sonra da, Allah'ın, lutfedip kendilerini İslam'la hidayete kavuşturduğunu, bu hidayetle ne büyük bir iyilikte bulun-

duğunu açıklar.

İyad'ı getiren adam, "Ey müminlerin emiri!" diyerek anlatmaya başlar. Ailesi tarafından terk edildiğini, Sabğaoğulları'nın on kişi olduklarını, aralarında akrabalık ve komşuluğun bulunduğunu, malını mülkünü eksilterek kendini hakir gördüklerini, Allah aşkına, akrabalık ve komşuluk aşkına, onlardan kendine ilişmemelerini, uzak durmalarını istediğini, fakat sözlerine kulak asmadıklarını, onlara haram aylar girinceye kadar mühlet verdiğini, sonra ellerini havaya kaldırarak "Allah'ım, sana içten bir dua ediyorum. Biri dışında Sabğaoğullarını helak et. Sonra da o adamı yatalak ve kör et. Bizden birine muhtaç bırak." diye dua ettiğini anlatır.

Sonra dokuzunun, bir sene içinde art arda öldüklerini, Allah'ın, bu adamın da bacağını kırıp, gözlerini kör ettiğini söyler.

Hz. Ömer bu hikayeyi çok tuhaf bulur.

Orda bulunanlardan biri, önce Hunalı, sonra Hüzelli olan Übeyy ve kardeşlerinin sıkışıp birbirlerini kırmaları meselesinin bundan daha tuhaf olduğunu söyler. Hz. Ömer de ondan bu meseleyi anlatmasını ister. Adam, Ubeyy ve kardeşlerinin, Sabğaoğulları'ndan İyad adında bir komşularının olduğunu, onların malını mülkünü yağmaladıklarını, zelil ve hakir görüp horladıklarını, Ubeyy ve kardeşlerinin de Allah'ı, akraba ve komşu olduklarını hatırlattıklarını, fakat yine de acımadıklarını, haram ay girene kadar mühlet verdiğini, haram ay girince de şöyle dua ettiklerini söyler:

"Ey korkanın da korkmayanın da Rabbi olan Allah
Ey her seslenenin sesini duyan
Şüphesiz Hunai çekindi, kaçındı
Bana hakkımı vermedi, adaletli de davranmadı
Onun sevilenlerini topla, bir aradayken helak et."

Hunalılar bir kuyuya indikleri bir zamanda, bu dua yüzünden kuyu üzerlerine çöker.

Orda bulunanlardan bir başkası, Nasıroğulları'ndan Müemmiloğulları'nın durumunun bu anlatılanlardan daha tuhaf olduğunu söyler.

Müemmiloğulları'nın iki kardeş ve amcaoğulları vardır. Kardeşlerden biri ölünce mirası diğerine kalır. Amcaoğulları miras kalan malı eksilterek verirler, onu zelil görüp tahkir ederler.

Bunun üzerine mirasçı kardeş, Müemiloğulları'na, nefsini ve malını savunmaları ve hakkından uzak durmaları için kendilerine havale ettiğini, fakat akrabalık bağlarını kopardıklarını, malını yediklerini, kendini zelil gördüklerini söyler.

Müemmiloğulları'ndan Riyah, ayağa kalkar. Bu sözlerin doğru olduğunu, Allah'tan korkup onu rahat bırakmaları gerektiğini hatırlatır.

Fakat bu sözler de amcaoğullarını, yaptıklarından caydırmaz. Mirasçı kardeş de onlara mühlet verir. Haram ay gelince de, Umre'deyken şöyle dua eder:

"Allah'ım amcaoğullarımı,Müemmiloğulları'ndan uzaklaştır.

Kafalarına kayalar, büyük taşlar at.

Ancak Riyah'ı koru Rabbim."

Onlar da Umre'ye çıkarlar. Yolda bir dağın yanından geçerler. Allahu Teala, dağın tepesinden büyük bir kaya parçası gönderir. Bu kaya, rastladığı taş, ağaç ne varsa ezip geçer. Onların da hepsini yerle bir eder. Yalnız Riyah ve yanındakiler bu helaktan kurtulur.

Hz. Ömer, cahil insanların Allah, Peygamber, Kıyamet, Cennet ve Cehennem bilmeyeceğini, bu durumda Allahü Teala'nın, zalimin aleyhine yapılan mazlum duasına icabet ettiğini anlatır. Böylelikle Allah'ın mazlumu zalimden kurtarıp emniyet sağladığını da izah eder.

Allahu Teala peygamber gönderince, insanlar Allah'ı, öldükten sonra dirilmeyi, Kıyamet'i, Cennet ve Cehennem'i tanıyıp bilirler. Nitekim Allahu Teala:

"Daha doğrusu onların asıl azap vakti, kıyamettedir. O vaktin azabı daha müthiş, daha acıdır." buyurur. (4)

Allah, bazılarına zaman tanıyıp, kıyamete kadar mühlet de verir.

ABDU'L MUTTALİB'İN ADAĞI

016.

Abdu'l-Muttalib, Zemzem kuyusunu kazarken Kureyş'ten gördüğü eziyet üzerine, doğan on çocuğunun, kendini koruyacak duruma gelirlerse, birini, Allah için Kabe'nin yanında boğazlamak şartıyla adakta bulunmuştu.

Oğulları güçlenip kendini koruyacak duruma gelince onları bir araya toplar. Yaptığı adağı anlatır ve bu konuda Allah için vefa göstermelerini ister. Onlar da babalarına itaat ederler. Adağın nasıl yerine getirileceğini sorarlar.

Abdu'l-Muttalib, oğullarına, herkesin bir fal okuna adını yazarak kendine vermelerini söyler. Çocuklar, babalarının sözünü yerine getirirler.

Abdu'l-Muttalib, oğullarını Kabe'deki Hubel'in yanına götürür. Hubel, Kureyş'in Mekke'deki putlarının en büyüğüydü. Kabe'nin içindeki bir kuyunun üzerindeydi. Kesilmek üzere Kabe'ye getirilen hayvanlar o kuyuda toplanırdı. Hubel'in yanında yedi fal oku vardı. Her fal okunda bir hüküm yazılıydı. Mekkeliler, develerin içlerinden kime isabet ettiği konusunda ayrılığa düştüklerinde, içlerinde develer yazılı okun da bulunduğu yedi oka vururlardı. Develer yazılı ok kime çıkarsa, deveyi o alıp götürürdü. Bir fal okunda *"evet"* yazılıydı. Tereddüde düştükleri bir konuda oklara vururlar, *evet* oku çıkınca da, onunla amel ederlerdi. Bir de *"hayır"* oku vardı. Eğer o ok çıkarsa, o işi yapmazlardı. Bir okun üzerinde de *"sizden"* yazılıydı. Diğer bir okta da *"sizden başkası"* yazıyordu. Bir başkasında *"bitişik"*, yine bir diğerinde de *"sular"* yazıyordu. Eğer su için kuyu kaz-

mak isterlerse, içlerinde o okun da bulunduğu oklara vururlar, nerede çıkarsa orayı kazarlardı. Bir çocuğu sünnet ettirmek, bir genci evlendirmek, bir ölüyü defnetmek istediklerinde veya kendilerinden birinin nesebi hakkında şüphe ettiklerinde, onu, beraberlerinde develer ve fal oklarına vuran falcıya verilmek üzere yüz dirhem para bulunduğu halde Hubel'e götürürlerdi. Oklara vurarak "Allah'ım, bugün doğruyu meydana çıkar!" diye dua ederlerdi. Sonra da Hubel'e dönerek, "Ey tanrımız! Bu filan oğlu filan, ailesi şunu şunu istiyor, eğer öyleyse, *"develer"* yahut *"evet"* yahut *"sizden"* yazıları bulunan oku çıkart ve hediyesini kabul et." derlerdi. Bu üç oktan biri çıkarsa, o kimse kavmi içinde, şerefli ve soylu kimse sayılırdı, *""bitişik"* oku çıkarsa, dost sayılır; *"sizden başkası"* çıkarsa, rütbesi, değeri, nesebi ve dostluğu olmayan kimse kabul edilirdi.

Abdu'l-Muttalib: "Şu oğullarımın oklarına vur." der ve adağını söyler. Oğullardan her biri, babalarına, içinde isimleri yazılı oku verir. Rasulullah (S.A.V.)'in babası Abdullah, Abdu'l-Muttalib'in en küçük oğluydu.

O, ez-Zubeyr, Ebu Talib, Amın İbn Aziz b. Abdillah b. İmran b. Mahzum kızı Fatıma'dan olmaydı. Abdu'l-Muttalib'in en sevgili çocuğuydu. Bu yüzden Abdu'l-Muttalib, şayet ok ona isabet etmezse ziyafet vermeyi düşünüyordu. Okçu, vurmak üzere okları alınca, Abdu'l-Muttalib, Hubel'in yanına dikildi ve şöyle dua etti.

"Allah'ım, ona ok çıkarma
Şüphesiz ben bir ok çıkmasından korkarım
Oğlumu kurban etmeye götürecek bir ok çıkmasından.

Bugün hayırlı bir ok çıkacağı inancındayım
Oğlumu bağışlayacak, her türlü bahşişle beni kurtaracak."

Ne yazık ki ok, Abdullah'a çıkar. Abdu'l-Muttalib hemen onun elinden tutar. Eline keskin bir bıçak alır. Sonra onu kesmek üzere, Kureyş'in yanlarında kurban-

larını kestikleri iki putun, İsaf ve Naile'nin önüne getirir.

Kureyşliler Abdu'l-Muttalib'in yanına gelirler ve çocuktan ne istediğini sorarlar. O da, Abdullah'ı keseceğini söyler ve şu şiiri okur:

Rabbime söz verdim, ben ahdini gözetenim.

Günlerce çukur kazarım, o ise yalnız başına evreni kurdu.

Vallahi, O'na layık olduğu şekilde hamdedemiyorum.

O'na nasıl düşmanlık ederim, ben onun kuluyum.

Ben ona verdiğim vaadi geciktirmekten korkarım..

Ona verdiğim sözü terk edersem, dalalete düşmekten..

Korktuğum şey,

Bir gün yanında kendisiyle karşılaştığım kimse gibi olması

Onun direğini kazdığım sıra, kalbim yandı.

Allah'ım, Rabbim, ondan sonra yaşayamam.

017.

Abdu'l-Muttalib'in oğlu Abbas'ı, biri, ayağından öyle bir çekti ki, Abdullah'ın yüzünde ölünceye kadar bir iz bıraktı.

018.

Kureyş ve Abdu'l-Muttalib'in oğulları, hayatta oldukları sürece, Abdullah'ı asla boğazlatmayacaklarını, adağını yerine getirmemesi hususunda onu mazur göreceklerini, eğer bunu yaparsa oğlunu getirip boğazlayan insanların doğacağını, bunun da insanların nesillerini körelteceğini söylediler.

019.

El- Mugire b. Abdi'llah b. Ömer (5) b. Mahzum-Abdu'llah b. Abdi'l-Muttalib, o kavmin kızkardeşinin oğluydu. Abdu'l-Muttalib'e şöyle dedi: "Vallahi, onu asla kesme. Biz seni mazur görürüz. Fidye verilecekse, mallarımızla fidye veririz. Söylendiğine göre, Abdu'l-

Muttalib Abdullah'ı kesmeye kesin karar verdiği zaman, el- Muğire şöyle bir şiir söyledi:

Ne tuhaf! Abdu'l-Muttalib'in öldürmesi,
Ve boğazlanması altın misalı bir serçeyi
Ey ihtiyar, bize tuhaflık yapıp işinde acele davranma
Bizim oğlumuz kavmin necip temsilcisi değil,
Sizin oğlunuz da, horlanancak, hakları gasp edilecek biri değildir.
Ona mallarımızı feda ederiz, hatta onun için savaşırız.
İşte ben malımı mülkümü ona feda ediyorum.
Onun için kin ve öfkeyle karşılarım bu işi
Çirkin, uğursuz babalara yan bakarım
Aramızda Abdullah'ın boğazlanmasına,
Puta hayvan boğazlandığı gibi.
Evet, örtüler örtülen Beyt'in Rabbine yemin ederim.
Kesilecek olanda acele edilmesin, ki bir darbe vururuz
Kızgınlıktan, sonra o pir-i faniyi yok eder.
Keskin, ince, pası alınmış her şeyle
Şimşek gibi yahut pamuk elbise içindeki ateş gibi.

020.

Abdu'l-Muttalib, Abdu'llah boğazlamak isteyince, el-Muğire b. Abdi'llah b. Ömer b. Mahzum söyleyeceğini söyledikten sonra, Ebu Talib de -ki Abdullah'ın ana bir kardeşiydi- şöyle bir şiir söyler:

Gerçekten, putlarla dolu Evin Rabbine yemin ederim,
Takatsiz yük develerinin de Rabbi olan Allah'a yemin ederim,
Evin yakınındaki her kişi ya da ziyaretçi
Örtülü Beytu'llahı ziyaret eder.
Abdullah'ın öldürülmesi oyuncak değildir.
Gençlik güruhunun arasından
Akrabanın yarısı olan kadınlar nerede
Kelb'li beyazlar arasında dolaş

Bir de şerefli Mahzum arasında...
Cins atlar, aygırlar ve keskin kılıçlar sahibi
Siz de düşük insanlar değilsiniz.
Dövüşme hissini siz de tadın
Her türlü keskin ve oyun yapanı korkutan kılıçla
Elde yıldız gibi parlayan.
Onunla karşılaşırsın, yaşıtları içinde güzellikler sahibi olarak
Şayet yazılan ecel, acele edilmezse...
Derim ki, benim sözüm ayıplanacak söz değildir.
Şüphesiz, zulüm ceza görür ey ihtiyar!
Şüphesiz, bize konuşmada zulmedersen
Samimi, işine dikkatli, ormanların arslanları gibi adamlarımız var.
Onu asla -azap görmesi için- teslim etmeyecekler,
Topraklı tepeler onu yutamayacak.
Bir kavmin kanları, mallarının koruyucusudur.

Bunları dinleyen Abdu'l-Muttalib de şöyle cevap verir:

Allah Rabbimdir, ben de ona yaptığım adağı yerine getiriciyim,
Korkarım Rabbimden, şayet emrine isyan edersem.
Vallahi, hiç bir şey onun hükmüne güç yetiremez.
O, benim velimdir, onun ömrü O'nun elindedir.
Bu oğlum,onu boğazlamak istedim..
Şayet onu geciktirirsek, özrü kabul olunur.
Onun ölüm haline sokulması, ölümle korkutulması
Ona zarar vermiyor.
İnsanın gayretindendir, onu senden başkasına bırakma,
Rabbim, onun sonu olur.
Her gözün bir bakanı var, onu sevindirir.
Onu sen verdin, ya Rabbi, onu başkasına bırakma.
Beni sızlatan bir hüzünde, onun sevinci var.

Kureyşliler ve Ebu Talib'in Oğulları Abdu'l-Muttalib'i kararlı görünce: "Yapma, Hicaz'a git, orada "Sü-

cah" adında bir kahin kadın var. O kadının bir cinni vardır. Ona sor, ondan sonra ne yapacaksan yap, serbestsin. Şayet sana, Abdullah'ı kesmeni emrederse kesersin. Yok eğer başka bir şey emrederse -ki bu emirde onun ve senin için bir ferahlık varsa- kabul edersin ." derler. Abdu'l-Muttalib de kabul eder ve "Peki!" der. Bunun üzerine Medine'ye giderler. Falcı kadının Medine'de değil de Hayber'de olduğunu öğrenirler ve tekrar binitlerine binip oraya giderler. Falcı kadını sorup bulurlar. Abdu'l-Muttalib ona meseleyi, oğlunun durumunu ve onun hakkında yaptığı adağı anlatır. Kahin kadın onlara: "Şimdi siz yanımdan çıkın. Cinnim gelsin, ona sorayım." der. Onlar da falcının yanından çıkarlar. Bu sırada Abdu'l-Muttalib, Allahu Teala'ya dua etmeye başlar:

Rabbim, korkumu gerçekleştirme,
Ondan, bu kaderin şerrini geri çevir.
Şüphesiz ben, bıraktığım kimsenin
İnsanlığın efendisi olacağını umarım.

Sonra hep beraber kahin kadının yanma girerler. Kadın: "Evet, bana haber geldi. Ne kadar diyet vereceksiniz?" diye sorar. Onlar da "On deve." diye cevap verirler. Bunun üzerine falcı kadın: "Öyleyse memleketinize dönün. Adamınızı ve on deveyi getirin. Onlara fal oku açın. Eğer oklar, arkadaşınıza çıkarsa deve sayısını artırın. Bu işlem, Rabbimiz rıza gösterinceye kadar devam etsin. Eğer oklar develere çıkarsa Rabbimiz razı olmuş demektir. Böylece onun yerine develeri kesersiniz. Arkadaşınız da kurtulur."der. Bu cevabı aldıktan sonra yola çıkarlar, Mekke'ye gelirler. Bu konuda kesin karara vardıklarında Abdu'l-Muttalib, Allahu Teala'ya dua etmeye başlar:

Allah'ım, şüphesiz sen istediğini yaparsın,
Dilersen, doğruyu ve sevabı ilham edersin.
Ben seni seviyorum, mazlum olmama rağmen,
Senin hacılarına daima su verir, yemek yediririm.

Onlara su vermeyi bana babam ve dedem miras bıraktı.

Benin sevgim, sonsuz bir sevgi ve gayrettir, bil, ya Rabbi.

Her şanı yüce olanı bilen sensin.

Korkumu bu çocukta gerçekleştirme.

Onun fidyesini koyun ve develerde kıl.

021.

On deveyle beraber Abdullah'ı kurban olarak sundukları zaman, Abdu'l-Muttalib, Kabe'nin ortasında şöyle dua eder:

Ey ondan sonra on'un Rabbi Allah'ım!

Ey her adağı getirenin Rabbi!

Boğazlanmaktan Abdullah'ı kurtar.

Onu, on'ların tekinden, çiftinden kurtar.

Sonra ok atarlar. Ok Abdullah'a çıkar. Bunun üzerine diyeti on deve artırırlar ve deve sayısı yirmi olur. Abdu'l-Muttalib dua etmek ve şunları söylemek üzere ayağa kalkar.

Ey yirminin Rabbi, çiftin Rabbi

Abdullah'ı kurtar, hayırlının Rabbi

Oy isabetinden.

Yükseklik içinde yükseklik ver ona.

Onun darbesi yakıcı olmasın,

Elbise içindeki ateşin yakması gibi.

Sonra oklara vururlar. Ok yine Abdullah'a çıkar. On deve daha artırırlar. Deve sayısı otuz olur. Abdu'l-Muttalib şöyle diyerek yine Allah'a duaya başlar:

Ey otuzun Rabbi, benim develerim var

Bize iyilik et, bize kan isabet ettirmekle.

Bu oğlanın cinni bilmedi,

Kalbim uçtu, o, ağır borçlu adam gibidir,

Abdullah'ın anısına, ta ki o, kurtulsun.

Develerin hepsi kesilsin,

Onu bir darbeden kurtar, onu yaralamasın.

Yine vururlar, fakat ok yine Abdullah'a çıkar. On

deve daha eklerler. Deve sayısı kırka ulaşır. Abdu'l-Muttalib yine dua etmeye başlar.

Ey Allah'ım, ey kırkların Rabbi, develer kırk oldu.

Kurtar oğulcağızımı, yazılan fal oklarından.

Onu öldürmektense, otlağa salınan, semiz develeri keseceğim.

Razı ol Ya Rabbi,

Adil davran, düşkün Benu Abd Menaf'a.

Ok yine Abdullah'a çıkınca deve sayısını on daha artırırlar. Deve sayısı elli olur. Abdu'l-Muttalib, Allahu Teala'ya yine dua eder:

Ey ellinin, semiz develerin Rabbi,

İyilik et ona, her çeşit hörgücü büyük deveden zırh giydir.

Yüce bir Rab için mümkündür bu.

Abdullah'ı kurtar, ey rükünler sahibi.

Fakat ok yine Abdullah'a çıkar, Develere on tane daha eklerler. Deve sayısı altmışa varır. Abdu'l-Muttalib şöyle dua etmeye başlar:

Ey Allah'ım, altmışların Rabbi, meş'arin Rabbi,

Kendisi için haccedip onu ululayanların Rabbi,

Mağfiret etmesi için kendisine koşanların Rabbi,

Abdu'llah'ı kurtar boğazlanmaktan.

Onu, iyileştirmeyen darbeden koru,

Kemiğe dayanıp onu kıran darbeden.

Ok yine Abdu'llah'a çıkınca deve sayısını on daha artırırlar. Develer yetmiş adet olur. Abdu'l-Muttalib yine dua eder:

Ey yetmişin Rabbi, sadece onun için topladım,

Otlağa saldığım develeri keserim,

Hapsedip tuttuğum develeri, onun uğruna.

Oku onlara çıkar, çünkü ben bahşettim

Ta ki tam diyeti olsun

Her onun için kesilen, çünkü ben kabul ettim.

Ok yine Abdullah'a çıkar. Deve sayısını seksene çıkarırlar. Abdu'l-Muttalib dua eder:

Ey seksenlerin Rabbi, hilallerin Rabbi
Ve ey, ta'zim için sana gelenlerin Rabbi
Develeri oğlumun fidyesi kıl.
Göreceksin şükrümü arzuma kavuştuğumda.
Papuçsuz çalışan kimsenin şükrü gibi.
Bununla bana iyilik et ey faziletler sahibi.

Ok yine Abdullah'a çıkınca deve sayısını doksan yaparlar. Abdu'l-Muttalib yine dua etmeye başlar:

Ey doksanların Rabbi, mızrak doğrultanın Rabbi,
Su yolunda itilenlerin Rabbi
Topluluğu, toplantı yerine geçirmek için
Fasih adamın yanında, bana Abdullah'ı bağışla.
Geri döndürmeyecek darbeden onu kurtar.

Ok yine Abdullah'a çıkar. Böylece deve sayısı yüz olur. Abdu'l-Muttalib yine dua eder:

Ey Allah'ım, tam tamına yüzün Rabbi,
Ey iyi ve doğruyu sevenlerin Rabbi,
Ey her hürmete layığa hediye veren,
Develerin sayısı yüze vardı tam.
Onlarla düşmanlarımı zelil kıl, zelil olsunlar.

Sonra oklara vururlar. Bu kez ok develere çıkar. Kureyşliler ve yanında bulunanlar Abdu'l-Muttalib'e: "Artık Rabbin razı oldu. Sana oğlunu bağışladı." derler.

022.

Söylendiğine göre Abdu'l-Muttalib onlara şöyle karşılık verir: "Hayır, vallahi onlara üç kere vur." Böylece aynı işlem devam eder. Abdu'l-Muttalib yine dua etmeye başlar:

Allah'ım, sen bana Zemzem'i gösterdin.
Şüphesiz oğlum konuşanların en sevimlisidir.
Fecir vakti, onu, bana kan içinde gösterme.
O zaman hüznüm, en büyük hüzün olur.
Onun fidyesi olarak tam yüz deveyi kabul et.
Hatta onun fidyesiolarak bütün dilsiz hayvanları vereyim.
Bana lutfet, ey celal sahibi, in'am edici,

Ölümü, sağılan develere düşür.
Ve sonra, Ya Rabbi, işi bitmiş kıl.
Ölümü, onlara çevir, o kurtulsun.
Senin gücünle ya Rabbi, hoş, dirlikli yaşam.
Ve sen, onu kurtarırsan, o yaralanmaz.
Ona, ihtiyarlık yaşına varacağı bir yaşam ver.
Onu her öne geçirilenin yanında göreyim.
Her anlayana haberi açıklayan.

Sonra işlemi tekrarlarlar. Ok yine develere çıkar. Tekrar vurmak istedikleri zaman Abdu'l-Muttalib Hübel'in yanında şöyle der:

Ya Rabbi, düşmanlarımı başıma gelene sevindirme.
Çünkü oğulcağızım, kalbimin meyvesidir.
Onun kanı vadiye akmasın.
Onun fidyesini, bugün, mallardan kıl.
Erkek develerim, dişi develerim benim gibidirler,
Çocukların fidyesi olurlar.
Onun yerine, beni develere varis kılma,
Çünkü oğulcağızım feda edilmez Ya Rabbi
Fakat yemin, soylu atları taksim etti.
Fakat beni, muhalefet etmez göreceksin Rabbim

Sonra tekrar vururlar. Ok yine develere çıkar.

Üçüncü kez tekrarlayacaklarında Abdu'l-Muttalib şöyle dua etmeye başlar:

Ya Rabbi, bana isteğimi verdin,
Ailemi azlıktan çokluğa çıkardın.
Bugün malımın çoğunu ona fidye kıl,
Semerlerini sürüyüp giden develerimi.
Onun kötü halini asla bana gösterme,
Çünkü bu, beni hasta eder.
Hilal için kesilmesine, ölüm işine önem vermem.
Uzak et en küçük oğlumu, ey celal sahibi,
Sen in'am sahibi, çok lutfedici dostsun.
Onun için, bugün in'am et, lutfet benim gayretime.
Şüphesiz o, dostlarının misafiridir.
Onların hepsi de, istemekten ağlıyor.

Bu sırada Peygamber (S.A.V)'in annesi Amine şöyle der:

Ya Rabbi, şu parlak yüzlü genci mübarek kıl,
Haşimiler ve asil ırkı içinde.

Sonra fal oklarını develere vururlar.Develer kesilir. Kimse de bu işe engel olmaz.(7)

ABDULLAH B. ABDU'L-MUTTALİB'İN EVLENMESİ

023.

Sonra Abdu'l-Muttalib, Abdullah'ın elinden tutarak oradan ayrıldı. Dediklerine göre, Kabe'nin yanında bulunan Benu Esed b. Abdi'l-Uzza b. Kusayy'dan bir kadına uğradı. Rivayete göre, kadın, Abdullah'ı görünce ona: "Nereye gidiyorsun ey Abdullah?" diye sordu. Abdu'llah: "Babam'la gidiyorum." diye cevap verdi. Kadın: "Bende, senin için kesilen develer gibisi var, şimdi bana gel." deyince Abdullah: "Şimdi yanımda babam var, ona muhalefet edemem, ondan ayrılamam, ona hiçbir şeyde isyan etmek istemiyorum" diye karşılık verdi. Abdu'l-Muttalib, onu, Vehb b. Abdi Menaf b. Zühre'ye getirdi. Vehb, o zaman soyca ve şerefçe Benu Zühre'nin efendisiydi. Abdullah'ın hanımı Amine bintü Vehb İbn Abdi Menaf b. Zühre de, o gün için, soy ve mevkice Kureyş içinde en erdemli kadındı. İbre (yani Amine bintü Libre) Abdu'l-Uzza b. Osman b. Abdi'd-Dar ibn Kusayy'ın kızıdır. (Ve Ümmü Berre: Ümmü Habib bintü Esed b. Abdi'l-Uzza, b. Kusayy ve Ümmü Habib bintü Esed Libre bintü Avf b. Ubeyd b. Ka'b b. Lüeyy.)

024.

Abdullah, Amine'yle zifafa girdi. Böylece Amine, Rasulullah (S.A.V)'e hamile kaldı. Abdullah, Amine'nin yanından ayrılıp o sözleri kendisine söyleyen kadının yanına geldi. -O kadın Varaka b. Nevfel b. Esed b. Abdi'l- Uzza'nın kız kardeşiydi ve Amine'nin sohbet meclisine dahildi- Onun yanına oturdu ve "Sana ne olu-

yor ki, dün bana kendini sunduğun gibi, bugün sunmuyorsun?" dedi. Kadın: " Sendeki nur, artık senden ayrıldı. Bugün artık sana ihtiyacım kalmadı." (8) cevabını verdi.

025.

O kadın, hristiyan olmuş ve eski ilahi kitapları incelemiş erkek kardeşi Varaka b. Nevfel'in şöyle dediğini duymuştu: "Bu millet içinde, İsmail oğullarından biri peygamber olacaktır." Bunun üzerine kadın, -ki onun adı Ümmü Kubal İbnetü Nevfel b. Esed'di- bu konuda bir şiir söyledi:

Şimdi, muktedir olduğum şeyi kaybettim,
Sana gelen, artık senden ayrıldı.
Bana önem vererek geldin,
Sonra onu benden başkasına harcadın,
Şimdi git işine.
Bugün beni süslenmiş zannetme,
Keşke ben senden sevimlisine rastlasam ey Abdü'd-Dar.
Fakat o, Zühre ailesi içinde kaldı.
Allah onunla, ibadet eden halka yardım eder.

Abdullah ona şu şekilde cevap verdi:

Sen bir söz söylüyorsun ki,
Bilmiyorum ne oluyor ve ne olur, ondan önce,
Sen kaybettinse de aramızdaki söz ve ahdi
Evinin gölgesinde kararlaştırdığımız,
Senin gibisi, her meclisten alınır.
Benim gibisi, sevmeyen kadınlar yanında değer görmez.

Ümmü Kubal da ona şöyle karşılık verdi:

Zühre'nin hatırı senin üzerindedir,
Ve bir çocuğa hamile Amine'nin hatırı da.
Doğruya iletilene gösterilir,
Gördüğü zaman onda önüne bir nur geçmiş olarak.
Her iffetli yalnız kadın men olunur,
Rida giymiş olduğu zaman, bir keskin kılıç olarak.

Kuzey rüzgarı onu küçümser,

O rüzgardan kıtlık rüzgarları doğar, onu tuz olmuş zannedersin.

Şüphesiz onu, Haşim'in oğlu dünyaya getirdi.

Ve ona görevini yaptı kızı, özenle.

Bütün insanlar onu ister, insanlara baş olsun, önder olsun.

Allah onu baştan aşağı bir nurdan yarattı,

Onun nuru bizden karanlığı uzaklaştırdı.

Bu Rabbinin işidir, çünkü onu, o hediye etti.

Bir gün yürüdüğü yahut ayağa kalktığı zaman,

Mekkeliler hidayete ulaştırılır küfürden sonra ve oruç farz kılınır.

Abdu'l-Muttalib şöyle demiştir:

Gizli açık dua ettim Rabbime.

Sözümü açıkladım, sabrederek hamdettim.

Tek çift mal fidyesiyle onu kurtar,

Sana merada otlayan on deve veririm.

Ya da, yüz yağız at ve alaca at ve kırmızı at.

Onların nişanları bellidir, kızılımsı, boz atlar.

Allah için, malımdan veririm, adağıma vefa göstererek,

Affını bekleyerek.

Şaşı gözlüleri sevindirme.

Açık ve güzel yüzlü eyle.

Hamd ve sena en büyük Allah'a mahsustur, şükür de ona.

Bana torunumu, oğlumuverdi,

Bir çiçek verdi.

Sonra da beni işlerimde korudu

Beni mahzun eden, belimi kıran işlerimde.

Ben gizleyemem senden,

Örtülü Ev'e ve el-Lat'e,

Hacer hizasındaki Rükn'e yemin olsun...

Nimetlerinden dolayı, Rabbim.

Hayatta olduğum müddetçe.

026.

Abdullah İbn Abdu'l-Muttalib'in, Vehb b. Abdi Menaf kızı Amine'den başka, bir hanımı daha vardı. Bir gün o hanımının odasına girdi. Karısını yanına çağırdı. Abdullah'ın üzerinde çamur lekeleri vardı. Kadın, Abdullah'ın üzerindeki lekeleri gördüğü için ağır davrandı. Abdullah da gitti, çamur lekesini yıkadı ve Amine'nin yanına girdi. Sonra, kendisini, nefsinin arzu ettiği öbür zevcesi davet etti. Bu sefer Abdullah, ilk defa yaptığı hareketten dolayı ona yaklaşmadı. Çağrısına karşılık vermedi. O gece Amine'yle birlikte oldular. Sonra Abdullah, Amine'nin odasından çıktı ve öbür hanımını çağırdı. Fakat o hanımı Abdullah'a: "Sana şimdi ihtiyacım yok. Daha önce bana, iki gözünün ortasında parlak bir şeyle gelmiştin.

Onun yakalamak istedim. Fakat sen Amine'yle beraber olunca o parlaklık kayboldu." dedi. (9)

027.

Abdullah'ın o hanımı şöyle derdi: "O, bana uğradığı zaman iki gözü arasında ay gibi parlak bir nur vardı. Benim olması umuduyla onu davet ettim. O ise Amine'nin yanına girdi, onunla beraber oldu. Böylece Amine, Rasulullah (S.A.V.)'e hamile kaldı." (10)

028.

Rasulullah (S.A.V)'in annesi, Amine bintü Vehb şöyle anlatırdı: "Muhammed (S.A.V)'e hamileyken, bana gelindi ve şöyle denildi: *'Sen bu ümmetin efendisine hamilesin..*" O dünyaya geldiği zaman da şöyle denildi:

Onu bire ısmarlarım,
Her haset edenin şerrinden.
Her maksatlı yaratık içinde
Ve her kötü insanın şerrinden.
Bahşedilenden başkasını atarız.
O, övgüye değer, şerefli Allah'ın kuludur.
Onu meclislere gelmiş görüyorum."

Kuşkusuz onun alameti, dünyaya geldiği zaman, onunla beraber, Şam topraklarından Busra saraylarını dolduran bir nur çıkması ve kendisine Muhammed isminin verilmesidir. Onun Tevrat'taki ismi Ahmed -Gök ve yer ehli onu över demektir-, Kur'an'daki ismi Muhammed'dir.

Annesi onu dünyaya getirdiği zaman, cariyesini Abdu'l-Muttalib'e gönderdi (Çünkü babası Abdullah, annesi ona hamileyken vefat etmişti. Peygamber (S.A.V.) in yirmi sekiz aylık çocukken vefat ettiği de söylenir. Doğrusunu Allah bilir.) Cariye Abdu'l-Muttalib'e: "Bu gece senin bir oğlun (torunun) doğdu, ona bak.." dedi. Abdu'l-Muttalib, torununun yanına geldi. Amine, Abdu'l-Muttalib'e olanları haber verdi. Ona hamileyken gördüğü şeyleri, onun hakkında kendisine söylenenleri, ismi konusunda emredileni birer birer anlattı. Abdu'l-Muttalib onu aldı, götürdü ve Kabe'nin ortasındaki Hübel'in yanına soktu. Abdu'l-Muttalib, Allah'a dua etmek, onu kendisine bağışladığı için şükretmek üzere şöyle dedi:

Yenleri tertemiz bu çocuğu bana bahşeden Allah'a hamdolsun,

Ki o, daha beşikteyken diğer çocukların efendisi oldu.

Onu rükünler sahibi Allah'a ısmarlarım.

Gençlerin rükünler dilinde söylenir olsun.

Onu bünyesi olgunlaşmış göreyim.

Her kızgınlık sahibinden, onu, Allah'a ısmarlarım.

Bulutları bile hareket ettiren hasetçiden,

Gözleri olmayan himmet sahibinden.

Ta ki, onu övgüsü yükselmiş göreyim.

Furkanda ve ayetleri sabit kitaplarda, ona Ahmed ismini veren sensin.

Dile yazılan...

Abdu'l-Muttalib, Abdullah'ın kurban edilmesi bela ve kederinden esenliğe çıkmış olduğu için şöyle dedi:

Rabbime, içten dua edenin duasıyla dua etim,
Onun duasını satın alan karlı bir kimsenin duasıyla.
Cimriliğe lutfundan verir.
Zemzem.. Onu çeken çıkarmaz.
Ancak, lütuf olarak kovalarla dökülür.
Nice hacı gelir gider, ondan içer,
Susuzluk hissedince.
Su içmek için. Mayası kötü düşmana rağmen
Zinet hazinelerinden sonra
Direkler sahibi Allah'ın evi
Öyle bir evki, üstünde lamba gibi bir nur vardır.
Tesbih edilen yerler sahibi İbrahim'in yapısı
Onu, o rıfkla ve üstün bir hilm ile yaptı,
Sağır dağlar ve sahralar arasında.
O, zayıfların döndüğü yerdir.
Ona bütün uzak beldelerden gelirler.
Değişik yerlerden, sıradağ ve düz ovalardan.

Yine Abdu'l-Muttalib şöyle dedi:

Hamd Yaratan'adır, kullara değil.
Gayret ve çalışmamı gördüğü için
Ben ona verdiğim sözü yerine getiririm.
Ve ahdimi. Çünkü ahd güzel bir huydur.
Benden kalp üzüntüsünü o aldı,
Fidyesi kabul edilen oğlumun fidyesini benden o aldı.
Abdullah'ı biriktirdiğim mallarımla kurtardım.
Şüphesiz oğlanlar, ciğer pareleridir.
Onun meyveleri, kalbin katıkları gibidir.
Bembeyaz, kırmızı develer, hepsi de onun için biriktirdiğim mallardır.
Engel olanlara dedim: Onların, şereflerini savunanlar var,
Sizin söylenencek bir şeref ve şanınız var mı?
Develer vadi halkı arasında yağma edilmiş,
Onları üst üste bırakmışlar.
Onlara aletle biner hapishane bekçisi,

Nehirler gibi. O da azık çantasıyla
Bir avcı tuzağı olan onları götürür.
Abdullah da, çizgili aba kumaşlar içinde gitti.
Düşmanlarımı hasetten kin tutuyor.
Onu şiddetli tasalardan kurtardım.
Abdu'l-Muttalib yine şöyle dedi:
İn'am ettiği şeylerden dolayı hamdolsun Allah'a.
Düşmana rağmen o, Zemzem'i verdi
Bir kavmin mirası yıkılmamış,
Haset adamlar elbiselerini yırtıyorlar.
Onu kazan elbette pişman olmadı.
Orada bir zinet buldu ve aldı.
Allah, ona ancak bir ok attı.
Allah, yemin ettiği zaman, mutlaka nezrini yerine getirir.
Oğlanlar, yardımcılar ve uşaklar olarak verdi.
Vallahi ben cinayet istemiyorum,
Adak hususunda Alah için kan akıtırım.
Onlara vaadimi yerine getirdim, onu tamamladım....
Tek bir kimseyken
Düşmanlar beni engel görüyor, beni sen koru,
Yardım et ya da itham sahibinin ellerini kurut.
Abdu'l-Muttalib yine şöyle dedi:
Rabbime, mağlup kimsenin dua ettiği gibi dua ettim.
Tasalı, isteyen şahsın arzusu ne güzeldir.
Duyan ve icabet edene hamdolsun.
Düşmanlık ve ayıplara rağmen,
Şaşılacak derecede şanlı Zemzem'i
Dikilen putun karanlığıyla
Örtüler sahibi Beytullah arasında
Ve zorla alınan develerin tersi altında.

RASULULLAH (S.A.V)'İN DOĞUMU

029.

Rasulullah (S.A.V.) Fil yılında doğdu.

030.

O, Ukaz yılında yirmi yaşındaydı.

031.

Rasulullah (S.A.V)'e doğduktan sonra bir süt anne arandı. Halime bintü Züeyb, ona süt anne olarak tutuldu. Ebu Züeyb'in esas adı: Abdullah b. el-Haris b. Şecne b. Cabir b. Rezzam b. Nasıra İbn Fasıyye b. Nasr b. Sa'd b. Bekr b. Hevazin b. Mansur b. İkrime b. Hasfa b. Kays b. Aylan b. Mudar'dır. Rasulullah'ın süt babasının ismi, el-Haris b. Abdi'l-Uzza b. Rifaa b. Mellan b. Nasıra (İbn Fasıyye b. Nasr b. Sa'd) b. Bekr b. Hevazin'dir. Süt kardeşleri, Abdullah b. el-Haris, Enise İbnetü'l-Haris, Huzafe İbnetü'l-Haris(Şeyma.. Çoğunlukla bu isimle meşhurdur, kavmi arasında ancak bu isimle biliniyordu)'tir. Şeyma, Rasulullah'ın süt annesi Halime'dendir. Rivayete göre, Şeyma annesiyle birlikte onu kucağına alırdı.

032.

Halime bintü Haris, (15) emzirecek bir çocuk arayıp bulmak üzere, Benu Sa'd b. Bekr'den bir grup insanla birlikte, kıtlık yılında, Mekke'ye geldi. Yorulup kafiledeki diğer develerden geride kalan dişi bir devesi vardı. Bu dişi deveyle yola çıkmıştı. Yanında da bir çocuk ve bir de yaşlı hayvan vardı. O gece, çocuğu da, kendisi de hiç uyuyamadı. Göğsünde çocuğa yetecek süt, ya-nında da yaşlı hayvanın yiyebileceği hiçbir şey yoktu. Bu halde Mekke'ye geldiler.

Rasulullah hangi kadına gösterilip "O yetimdir." dense, hemen onu almaktan cayıyorlar ve "Annesi ne verebilir ki?" diyorlardı. Çocuğun babasından bir karşılık beklediklerini, annesinin kendilerine istediklerini veremeyeceğini söylüyorlardı. O topluluktan Halime'den başka herkes emzirecek bir çocuk buldu. Halime de ondan başkasını bulamayınca kocası el-Haris b. Abdi'l Uzza'ya, arkadaşları arasında süt çocuğu almadan geri dönen bir kimse olmak istemediğini, o çocuğu gidip

alacağını söyledi. Kocası da "Sen bilirsin." deyince gitti, onu aldı. Devesinin yanına getirdi. O anda göğüslerinden istediği kadar süt geldi. Rasulullah ve süt kardeşi, kanıncaya kadar süt içtiler. Halime'nin kocası da, o yaşlı hayvanı sağmaya başladığında ne görsün, hayvanın memeleri de süt dolu. Hayvandan kanmcaya kadar içebilecekleri sütü sağdı. Geceyi hayırla dolu olarak geçirdiler. Kocası, düşüncesini Halime'ye şöyle aktardı: "Ey Halime, vallahi, mübarek bir insan aldığın kanaatindeyim. Onu aldığımız günün gecesi karşılaştığımız hayırları (iyilik, lütuf ve ikramları) gördün. Allah, memleketimize dönüp gelinceye kadar bize hayır ve lütfunu daima artırdı.Vallahi devem, kafileyi, hatta onu çeken eşeği bile geçti, geride bıraktı. Arkadaşlarım: 'Bu bizimle, binip geldiğin deve mi?' diye sordular. Ben de 'Evet, vallahi işte o deve." diye cevapladım. Onlar da bana 'Vallahi, bunda bir şey var..' dediler."

Nihayet Benu Sa'd topraklarına geldiler. Yeryüzünde oradan daha kurak bir arazi yoktu. İşte böyle bir arazide, onların koyunları otlamaya çıkıyor, çok tok ve memeleri sütle dolu olduğu halde dönüyorlardı. Onlar da koyunları istedikleri kadar sağıyorlardı. Çevrelerinde koyunu olup da, bir damla süt veren hiç kimse yoktu. Onların sürüleri aç dönüyordu. Hatta onlar çobanlarına: "Vah vah size, Ebu Züeyb'in koyunları nerede otluyor. Bakın, siz de onlarla otlatın yahu.." diyorlardı. Bunun üzerine çobanlar da koyunları, aynı yerde otlatıyorlar, fakat yine de bir damla sütsüz ve aç bir halde geri getiriyorlardı. Halime'nin koyunları ise, yine tomtok ve süt dolu geri dönüyor, onlar da istedikleri kadar süt sağıyorlardı. Allahu Teala, o aileye lütuf ve bereketini devamlı gösterdi.

Nihayet Muhammed (S.A.V), onların yanında iki senesini doldurdu. Diğer çocuklara benzemeyen bir çocukluk hayatı vardı. İki yaşına varınca derli toplu bir

çocuk oldu. O annesi Amine'ye getirdiler. Esasen onda gördükleri bereketten dolayı ona kıyamıyor, gözleri gibi bakıyorlardı. Süt anne, Amine'yi görünce: "Ey şefkatli ana, bize bırak, bu sene de yanımızda kalsın. Çünkü biz, Mekke Taunu'ndan ona zarar gelir diye korkuyoruz." dedi. Amine'de kabul etti ve onu yine yanlarında bıraktı.

Mekke'den döndüklerinden iki ya da üç ay geçmemişti ki bir gün Rasulullah süt kardeşiyle birlikte gezmeye çıkmışlar, kuzularla oynuyorlardı. Anne baba evlerinin arka tarafında bir şeyle meşgulken süt kardeş koşarak yanlarına geldi ve Kureyşli kardeşinin yanına, üzerlerinde beyaz elbiseler bulanan iki adamın geldiğini, onu yere yatırdıklarını söyledi. Bunu duyan süt anne ve baba, koşarak onun yanına gittiler. Muhammed (S.A.V.)'i ayakta, rengi kaçmış bir halde buldular. Babası onu kucakladı ve: "Oğlum, ne oldu sana?" dedi. O da: "Bana, üzerlerinde beyaz elbiseler bulunan iki adam geldi. Beni yatırdılar, karnımı yardılar, oradan bir şey çıkarıp attılar, sonra da onu eski haline getirdiler." diye cevap verdi.

Anne, baba Rasulullah (S.A.V.)'i yanlarına alarak eve döndüler. Baba: "Ey Halime, oğlumun başına bir musibet gelmiş olmasından korktum. Gidip korkulacak bir durum ortaya çıkmadan onu ailesine geri verelim." dedi. Bunun üzerine onu aldılar, Mekke'ye götürdüler. Amine, çocuğu kendisine teslim ettikleri zaman sükunetle: "Onu niçin geri veriyorsunuz? Oysa ona çok düşkündünüz?" dedi. Onlar da: "Ey şefkatli anne, endişelenecek bir durum yok. Allahu Teala, bize görevimizi yaptırdı, üzerimize düşeni ifa ettirdi. Çocuğa bir zarar gelmesinden, ziyan olmasından korkuyoruz. Onun için ailesine teslim edelim diye düşündük." şeklinde cevap verdiler. Bunun üzerine Amine: "Sizin gerçek niyetiniz bu değil. Bana dana doğruyu söyleyin." diye üsteleyince olanı biteni ona anlattılar. Amine: "Ona şeytan ilişmiş

olmasından mı korktunuz? Vallahi, şeytan ona asla ilişemez. Bu oğlumun ayrı bir yeri olacak. Onun durumunu size söyleyeyim mi?" dedi. Onlar da söylemesini istediler. "Ona hamile kaldım ve ondan daha hafif hiçbir çocuğa hamile kalmadım. Ona hamile olduğumda bana bir rüya gösterildi. Bu rüyada, sanki benden bir ışık çıktı ve o ışıkla Şam sarayları aydınlandı. Sonra o, hiçbir çocukta görülmemiş bir şekilde dünyaya geldi. Dünyaya geldiğinde ellerine dayanmış, başını göğe kaldırmış haldeydi. Tamam, onu bırakabilirsiniz." dedi.

033.

Bir gün Ashab-ı Kiram ona: "Ya Rasulallah! Bize kedinden bahset." dedi. Rasullullah (S.A.V.) de anlattı: "Davetim, atam İbrahim'in daveti, İsa'nın müjdesidir. Annem bana hamileyken, kendisinden bir nur çıkmış. O nurla Şam taraflarında bulunan Busra sarayları aydınlanmış. Sa'd b. Bekroğulları'na emzirilmek üzere verilmişim. Erkek süt kardeşimle beraber kuzular arasındayken, beyaz elbiseli iki adam geldi. Ellerinde içi kar dolu altından yapılmış bir tas vardı. Beni yatırdılar, karnımı yardılar, kalbimi çıkardılar, içini açtılar, ondan siyah pıhtılaşmış bir kan çıkardılar ve attılar. Sonra kalbimi ve karnımı o karla yıkadılar. Temizleyince eski haline getirdiler. Sonra biri arkadaşına: 'Onu ümmetinden on'uyla tart.' dedi. O da beni on'la tarttı, on'larla tartıldım. Sonra: 'Onu ümmetinden yüz'üyle tart.' dedi. Beni yüz'üyle tarttı, yüz'üyle tartıldım. Sonra: 'Onu ümmetinden bin'iyle tart.' dedi. Beni bin'iyle tarttı, bin'iyle tartıldım. Sonra: 'Onu bırak. Eğer onu bütün ümmetiyle tartsaydın, mutlaka yine de onlara ağır gelirdi.' (11) dedi."

035.

Rasulullah (S.A.V) şöyle buyurdu : "Bana turna kuşu şeklinde iki melek geldi. Beraberlerinde kar, dolu ve soğuk bir su vardı. Onlardan biri göğsümü yardı, diğeri de gagasıyla püskürterek yıkadı."

HİMYER'Lİ TUBBA' OLAYI

035.

Tubba' dolaşıyordu. Medine'ye vardı. Kuba vadisine indi. Orada bir kuyu kazdırdı -ki o kuyuya halen "Kral Kuyusu" denir-. O zamanlarda Medine'de Yahudiler, yani el-Evs ve el-Hazrec kabileleri vardı. Bu Yahudiler, Tubba'a harp ilan ettiler. Onunla savaştılar. Gündüz onunla savaşıyorlar, akşam olduğu zaman da Tubba'a ve arkadaşlarına ekmek gönderiyorlardı. Yahudiler Tubba'a böyle davranınca o utandı ve barış teklif etmek üzere onlara bir elçi gönderdi. El-Evs'ten Uheyha b. Celah b. Hariş b. Cehcebe ibn Kilde b. Avf ibn Amr b .Avf b. Malik b. Evs denen adamla Yahudi Kureyzalı Bünyamin adındaki adam Tubba'ın karşısına çıktılar. Uheyha ona: "Ey Kral, biz senin kavminiz." dedi. Bünyamin de: "Ey Kral, ne kadar gayret etsen de, bu şehre giremeyeceksin." diye ekledi. Tubba': "Niçin?" diye sorunca Bünyamin: "Çünkü orası, Allahu Teala'nın Kureyş'ten göndereceği peygamberinin yurdudur." diye cevap verdi.

Bu sırada Tubba'a bir haberci geldi. Ona Yemen'le ilgili olarak şöyle bir haber getirdi: "Allah, Yemen'e bir ateş gönderdi; uğradığı her şeyi yakıyordu.." Bunun üzerine Tubba', yanında Bünyamin ve daha başka birkaç Yahudi olduğu halde şunları söyleyerek süratlice çıktı:

Şüphesiz ben, geçip gitmemek üzere kesin yemin etmiştim,
Hicaz'da ebedi kalmak niyetiyle.
Nihayet bana Kurayza'dan bir alim geldi.
Hayırlı bir alim.. Yahudiler için önder bilinen.
Bana bir nasihat verdi,
İçinde Muhammed bulunan bir beldeden
Beni men etmek için.
Orada yardım edici, hidayete erilecek nuru bekley-

en

Bazı adamlar bıraktım şüphesiz.

036.

Sonra Tubba', gezmeye çıktı. Bir gün, Mekke'nin Cemadan bölgesinden Deff'e iki gecelik mesafede oturan Hüzeyl b. Müdrike'den bazı insanlar gelerek kendisine: "Ey kral, sana altın, yakut, zeberced dolu bir ev gösterelim mi? Onu ele geçirir, bize de verirsin." dediler. O da "Olur diye karşılık verdi. Gelenler: "O, Mekke'de bir evdir." deyince Tubba' Kabe'yi yıkmaya kesin karar vererek gitti. Fakat, Allahu Teala, ona öyle bir rüzgar gönderdi ki, bu rüzgar, onun ellerini ve ayaklarını kurutup büzdü, vücudunda yanıklar açtı. Bunun üzerine Tubba', beraberindeki Yahudiler'e bir adam gönderip: "Bu benim başıma gelen nedir?" diye sordu. Onlar da: "Bir şey mi söyledin?" dediler. Tubba': "Ne söyleyeyim?" diye karşılık verince ona: "Gönlünden bir şey mi geçirdin yoksa?" diye sordular. Tubba' da: "Evet, şu gittiğimiz ev halkından bazı kimseler, bana gelerek altın, yakut ve zeberced dolu bir ev gösterdiler. Beni, onu yıkmaya ve içindekileri ele geçirip kendilerine de bir şeyler vermeye teşvik ettiler. Bu görüşlerine katıldım ve onu yıkmaya kesin karar vererek gittim.." dedi. Beraberindeki Yahudiler: "O, Allah'ın mukaddes evidir, kim onu yıkmak isterse, helak olur." deyince Tubba': "İçine düştüğüm bu halden çıkış yolu nedir?" diye sordu. Onlar da: "İçinden, Mekkeliler'in yaptığı gibi, onu tavaf etmeyi, onu giydirmeyi, örtmeyi ve ona kurban gönderip kesmeyi geçir." tavsiyesinde bulundular. O da dedikleri gibi, bunları gönlünden geçirdi. Böylece Allah da onu derdinden kurtardı. Bunun üzerine Tubba' şu şiiri söyledi:

Cemadan'ın Deff'inde kötü bir helak vardı.
Hüzeyl'den bana bir kısım insanlar geldi.
Bana o evi söylediler ve dediler ki
Onun hazinesi inci, yakuttur, onda zeberced de var-

dır.

Bir şey yapmak istedim, fakat Rabbim onun önüne geçti

Rabb, Mescid'in harap olmasını engeller.

Sonra yürüdü, Mekke'ye girdi. Kabe'yi tavaf etti. Safa ile Merve arasında sa'y etti. Rüyasında, Kabe'yi giydirmesi (örtü yaptırması) gösterildi. O da onu kalın kumaşlarla örttü. Kabe'ye ilk örtü yaptıran odur. Sonra rüyasında ondan daha güzelini örttüğü gösterildi. Bu defa Yemen kumaşından bir örtü örttürdü. Sonra tekrar, rüyasında, ondan daha güzelini örttüğü gösterildi. Bunun üzerine ona çizgili Yemen kumaşlarından örtü yaptırdı. Mekke'de altı gün kaldı. Söylediklerine göre, o günlerde, kurbanlar kestirip halka yedirdi, ballar içirdi. Tubba' Kabe'yi örtme işini Cürhümlü valilerine de tavsiye etti.Temizlenmesini, ona meyte, kan, milas yaklaştırmamalarını emretti. Kabe'ye bir kapı ve anahtar yaptırttı.

Tubba' bir şiirinde şöyle dedi:

Vadide altı bin hayvan boğazladık,
İnsanların onlara geldiğini görürsün.
Allah'ın mukaddes kıldığı Kabe'ye örtü örttürdük,
Kalın ve kaba dokunmuş bir kumaşla.
Altı gün orada kaldık.
Kapısına bir anahtar yaptırdık.
Ve Cürhümlüler'e, ona iyi bakmalarını emrettik.
Onlar onun iki yakasında oturmaktadırlar.
Asla, milas. ölü ve (akıcı) kan yaklaştırmamalarını emrettik.
Sonra da Süheyl yıldızının yoluna yürüdük.
Sancağımızı dikçe yükselterek..

037.

Tubba', Yemen'e giderken, rüknün taşını çıkarıp götürmek istedi. Bunun üzerine Kureyşliler, Huveylid b. Esed b. Abdi'l-Uzza b. Kusayy'ın yanında toplandılar ve ona: "Şu adam taşımızı alıp giderse, başımıza neler

gelir?" dediler. O da: "Neymiş o?" diye sordu. Onlar da: "Tubba' taşımızı alıp memleketine götürmek istiyor.." deyince Huveylid: "Ölüm bundan daha güzeldir." dedi ve kılıcını çekip ortaya çıktı. Onunla beraber Kureyşliler de kılıçlarını sarıldılar ve Tubba'ın yanına geldiler: "Rükünden ne istiyorsun ey Tubba'?" diye haykırdılar. Tubba': "Onu, alıp milletime götürmek istedim.." diye cevapladı. Bunun üzerine Kureyşliler: "Ölüm bundan daha iyidir." diyerek rüknün yanına geldiler ve önüne dikildiler. Onun isteğini engellediler. Bu sırada Huveylid bir şiir söyledi:

Beni ya da Amr'ı bırak, beni eleştirme.
Ağır ol, ey beni kınayan, beni kınama.
Bırak beni, onlardan kötü hurma bile almadım.
Beytullah'ı savunmazsam beni öldürürler.
Benim özrüm yok, işte şu kılıç var yanımda,
Bir de yardımcım. Sağımda yerini aldı.
Fakat ben, sapıtarak onlardan geri durmadım.
Şüphesiz, onlar yaklaştıkça ben de yaklaşırım.

038.

Sonra Tubba', askerleriyle birlikte Yemen'e doğru yola çıktı. Yemen'e geldi. Yemen'in, Me'rib ve Zıfar denen iki şehri vardı. Kralın, Me'rib'deki konağı yassı ve düz altın levhalardan yapılmıştı. Zıfar'daki konağı ise beyaz mermer taşlardan inşa edilmişti. Kral, kışları Me'rib'de, yazları Zıfar'da geçirirdi. Kral oğulları Me'rib'de yetişip büyür, konuşmayı orada öğrenirlerdi. El-Himyeri'nin oğlu büluğa erince, o: "Onu Me'rib'e götürün, konuşmayı orada öğrensin." demiştir. Zıfar'da , Belde-i Haram'dan gelme bir sütun vardı. Üst tarafında ilk kitaptan bir yazı yazılıydı:*"Mülk, Zıfar kimindir? Şerefli Himyer'indir. Mülk, Zıfar kimindir? Tacir Kureyşliler'indir."*

Tubba' oraya geldiği zaman, Yahudiler Tevrat'ı yaymaya ve ateş üzerinde dua etmeye başladılar. Fakat Allah, o ateşi söndürdü. Yemenliler'in taptıkları

bir şeytanları vardı. Ona, önünde havuzlar bulunan altından bir ev yapmışlardı. Kurbanlarını orada kesiyorlardı. Taptıkları şeytan çıkıyor, o kandan alıyor, onlarla konuşuyor, onlar da ona sorular soruyorlardı ve tapıyorlardı. Yahudiler o ateşi söndürünce, Tubba'a : "Şüphesiz bizim şu sahip olduğumuz dinimiz, senin dininden daha hayırlıdır. Sen bizim dine tabi olursan, senin şu tanrının sana ve kavmine, size herhangi bir musibet geldiğinde yararı olmadığını görürsün." dediler. O da: "Peki bizim mabudumuza ne yapacağız? Sizin gördüğünüz hayret uyandırıcı şeyleri biz ondan biliyoruz." deyince Yahudiler: "Peki, onu senden uzaklaştırırsak, bizim dinimizi araştırır mısın?" diye sordular. Tubba' da: "Evet." cevabını verdi. Bunun üzerine Yahudiler, o evin kapısına geldiler. Ellerinde Tevrat'ları olduğu halde orada oturdular. Sonra Allahu Teala'nın isimlerini zikretmeye başladılar. O şeytan bunları duyunca yerinde duramadı. Açığa çıktı ve onların gözü önünde denize düştü. Tubba' hemen o evin yıkılmasını emretti. Evi yıktılar. Böylece bazı Himyer kralları Yahudi dinine girdi. Bazılarına göre, Tubba' da Yahudi dinine girdi.

039.

İbn Abbas şöyle dedi: "Tubba'ın durumu sizi şaşırtmasın, o müslümandı."

TUBBA'IN ÖLDÜRÜLMESİ

040.

Tubba'ın davranışları karşısında Himyer kralları ona kızdı. Savaş halinin uzaması, böyle uzun süre ailelerinden, çoluk çocuklarından uzak kalmaları, memnuniyet verici bir şey değildi. Dinlerinin eleştirilmesine ve atalarının yerilmesine neden oluyordu. Onu öldürüp yerine kardeşini getirme kararını aldılar. Bu hususta Hemedan Kralı dışında bütün krallar görüş birliğine vardı. Hemedan kralı onlara katılmadı. Böylece diğer

krallar Tubba'ın üzerine yürüdüler. O da: "Beni öldürmek mi istiyorsunuz?" diye sordu. "Evet." cevabını verdiler. Niyetlerinin ciddi olduğunu anlayan kral: "Beni öldürdüğünüz zaman, ayakta durur vaziyette gömün. Ben ayakta durduğum sürece, sizin bir kralınız olacak." ikazında bulundu.. Onu öldürdüler ve: "O, diriyken de, ölüyken de bize kral olmasın." deyip başı üstü çevirdiler.

Bu hususta Hemedan kralı şöyle dedi:

Eğer Himyer sözünde durmamış, hıyanet etmişse
Tanrı Rain sahibinin mazeretini kabul eder.
Hey, uyku yerine uykusuzluğu satın alan
Ve açık gözle geceleyen mutludur...

Himyer ileri gelenleri, kardeşini öldürüp kendisini onun yerine getirdikleri zaman Abd Külal bununla ilgili olarak şöyle bir şiir söyledi:

Gözü açık geceleyen kimseye zulmedildi,
Kerem sahibi kardeşimi öldürdüler.
O işi yapınca kalbim yaralandı,
Yaptığım istenmeyen öldürme hadisesinden.
Bana işaret ettiler
Kerem sahibi bir kardeşin öldürülmesini
Alçak karakterli değildi o..
Geri döndüm, sanki kalbim bir günah içinde
Saadet içinde olmayan bir yaşayışla
Kalb geri döndü
Samimi olmayan amaçlara yönelen deli gibi
Onunla beraber iyi kimseleri öldürünce
Hepsi de, kınanmayı hak etti.
Benden olan kimseye geri dönünce
Sanki kalp yaralı değildir.
Mahlukatın Rabbi cezalandırdı Rain sahibini
Ebedilik cezasıyla, asil bir nedenden dolayı
Şüphesiz ben, onu kaybolmaktan koruyacağım, Rabbim de
Ve ona eskiyle beraber yeniyi de vereceğim.

Abd Külal yine kardeşine şunları söyledi:

O kavme uydum, hıyanet ettiklerinde hepsi de.

Esasen şüphelenmiştim nasihat edenin hıyanetinden.

Görüşümde uysaydım Rain'e

Elbette ona söylerdim, sözüm de çok olurdu.

Onun sözünü, bana söylenmiş söz saymadım.

Va'dettim, sanki ben çok lafçı bir adamım gibi.

Şayet ondan söz kabul etseydim,

Bende pek rezil kimseden esintiler olurdu.

Kim bana boyun eğerse şüphesiz ben,

Onu yere sermek üzere söz söylemeye çalışacağım.

Onlarla karşılaştığımda

Sıkıntılı bir hal içinde kalırlar.

Sonra Abd Külal adındaki erkek kardeşini onun yerine getirdiler. Abd Külal geceleri uyuyamıyordu. Oradaki Yahudiler'e bir adam göndererek durumunu nasıl gördüklerini, hakkında ne düşündüklerini sordu. Yahudiler: "Sen uyuyamayacaksın, ta ki kardeşinin öldürülmesinde sana yardım edip destek olanların hepsini öldürmedikçe. Onları araştır. takip et.." cevabını verdiler. Bunun üzerine Abd Külal, Himyer'in ileri gelen adamlarını öldürttü.

Bir müddet sonra Tubba'ın Devs adında bir oğlu ortaya çıktı. Kayser'e geldi. Daha sonra bu adam Yemen'de darb-ı mesel olmuştur: "*Onun göçü ne Devs gibidir, ne de Mi'lak gibi..*" Devs, Kayser'in yanına girdi ve ona: "Ben Araplar'ın kralının oğluyum. Milletim, kardeşime zulmedip saldırdı, onu öldürdü. Ülkeme senin namına sahip olacak birini benimle gönderesin diye geldim. Çünkü babamdan sonra onlara hükmeden kimse, onların ileri gelenlerini, eşrafını öldürttü." dedi. Kayser hemen, ileri gelen askeri ve sivil erkanını çağırdı. Onlara: "Bu konuda ne diyorsunuz, görüşünüz nedir?" diye sordu. Onlar da: "Arap ülkesine, hiç kimseyi onunla göndermemen görüşündeyiz. Bu adamın onlar aleyhine

söylediklerinden emin değiliz. Onları kırdırmak için gelmiş olabilir." cevabının verdiler. Kayser: "Onun için ne yapayım? Bana, yardım istemek üzere başvurdu." deyince adamları: "Onunla Habeş meliki Necaşi'ye bir mektup gönder. Habeş kralı, Rum kralının dinindedir." karşılığını verdiler.

Bunun üzerine Kayser, Necaşi'ye mektup yazdı. Bu adamın memleketine biraz adam göndermesini istedi. Devs, Kayser'in mektubunu aldı, yola çıktı ve en-Necaşi'ye getirdi. En-Necaşi mektubu okuyunca mırıldandı ve secdeye kapandı. Devs'le beraber 60 bin kişi gönderdi. Başlarına Ruzbe'yi komutan tayin etti. Gemi denize açıldı; nihayet Yemen kıyılarında demirledi. Yemen'e ayak bastılar. Himyer onlara karşı çıktı. (Himyer, o zamanlar Yemenliler'in atlılarıydı.) Ruzbe, Yemenli süvarilerle çok şiddetli bir savaşa tutuştu. Süvariler, Ruzbe'nin askerlerini bölük bölük yapıyorlar, sonra da onları kolayca telef ediyorlardı. Yemenliler'den bir süvari işini bitirip gittiğinde onu bir başkası takip ediyor, düşman askerlerine göz açtırmıyorlardı. Ruzbe, bunu görünce Devs'e: "Beni buraya kavmini boğazlayıp öldürmem için getirmiştin; öyleyse evvela senden başlayacağım. Başkalarını öldürmeden seni öldüreceğim." dedi. Devs ona: "Yapma ey kral, ben sana bir yol göstereyim. Benim bu isteğimi kabul et." diye yalvarınca Ruzbe: "Peki, göster bakalım." dedi. Devs: "Ey kral, Himyer sadece atlar üzerinde savaşan bir millettir. Sen askerlerine emir ver de kalkanlarını ve zırhlarını onların önlerine atsınlar." diye fikir verdi. Onlar da öyle yaptılar. Himyeriler onlara saldırıyor, fakat kalkanlar ve zırhlardan dolayı atların ayakları kayıyor, binicilerini fırlatıp yere atıyordu. Böylece karşı taraf da onları öldürüyordu. Bu taktikle Himyeriler'in sayısı azaldı azaldı. Diğerleri onlara üstün geldi. Ruzbe ve adamları San'a'ya kadar yürüdüler, Yemen'i aldılar.

Ruzbe'nin adamları arasında Ebrehe b. Eşrem (Ebu

Yeksum) (12) adında bir adam vardı. Yemen'i aldıklarında Ebrehe, Ruzbe'ye, kendinin bu işe daha layık olduğunu söyledi. Ruzbe de: "Nasıl olur? Kral buraya beni gönderdi.." karşılığını verdi. Ebrehe: "Kral her ne kadar seni gönderdiyse de, ben, bu işe senden daha layığım.." diye üsteledi. Fakat Ruzbe onu dinlemedi. Böylece onun yanıdakilerden bir bölük insan, Ebrehe'ye uydu. Savaşmak üzere ortaya çıktılar. Savaşmak için karşı karşıya geldiklerinde, Ebrehe Ruzbe'ye: "Ortaya çık, hangimiz diğerimizi öldürürse, krallık onun olsun." dedi. Ruzbe de: "Peki."diyerek onun teklifini kabul etti. Ruzbe iri yarı, Ebrehe ise kısa boylu, etine dolgun bir adamdı. Ebrehe bir adamına: "Ben onunla dövüşmeye çıktığım zaman, sen, onu arkadan öldür. Çünkü bu durumda onun adamları kaçarlar. Sana da, krallığımdan istediğini veririm." dedi. Ebrehe ve Ruzbe dövüşmek üzere ortaya çıktılar. Ruzbe, kılıcını sıyırıp Ebrehe'nin üzerine yürüdü, kılıçla başının ortasına şiddetlice vurdu. Ebrehe'nin kölesi de, Ruzbe'ye arkadan vurarak onu ikiye böldü. Her ikisini de adamları aldı, götürdü. Sonunda iki taraf Ebrehe üzerinde anlaşmaya vardı. Ebrehe ve Ruzbe, iki arkadaş oldular. Bu haber, en-Necaşi'ye ulaşınca, Ebrehe'ye tehditvari bir mektup yazdı. Bunun üzerine Ebrehe başını tıraş ettirdi, memleketinin toprağından biraz toprak aldı ve ona gönderdi. "Ey kral, bu başım ve arazimin toprağıdır. Emrine amadedir. Ben ve Ruzbe, senin iki kölendik. Ben krallık konusunda, kendimi ondan daha kuvvetli gördüm. Onun için öyle hareket ettim.." dedi. En-Necaşi, ona, razı olduğunu, krallığını kabul ettiğini bildiren bir mektup yazdı. Bilahare, Ebrehe, Yemen'de bir Kabe, üzerine de altın kubbeler yaptırdı. Halkına, onu haccetmeleri emrini verdi. Ebrehe, yaptırdığı Kabe'yi Beytü'l-Haram'a benzetiyordu.

FİL OLAYI

041.

Benu Melkan b. Kinane'den Humus'lu bir adam, Yemen topraklarına geldi. Ebrehe'nin yaptırdığı Kabe'ye girdi, onu gezdi. Sonra oturdu ve oraya büyük abdestini yaptı. O kiliseye Ebrehe girdiğinde pisliği gördü ve: "Bana karşı bu cüreti kim gösterebilir?" dedi. Arkadaşları ona: "Araplar'ın haccetiği o ev (Ka'be) halkından bir adam.." cevabını verdiler. Ebrehe: "Benim Hristiyan olduğumu bildiği halde, bunu bana karşı nasıl yaptı? Öyleyse ben de o evi mutlaka yıkacağım, tahrip edeceğim. Ta ki, hiçbir hacı onu ebediyyen haccetmesin.." dedi. Filler getirtti, kavmine hazırlık yapıp sefere çıkmaları çağrısında bulundu. Kendine tabi olanlar Yemen halkındandı. Çoğunluğunu Ak, el-Eş'ariyyun ve Has'am teşkil ediyordu. Şu şiiri söyleyerek yola çıktılar:

Şüphesiz o belde, yenmiş bir belde olacaktır,
Onu Ak, el-Eş'ariyyun ve Fil yiyecektir.

Ebrehe Kabe'ye doğru ilerlemeye başladı. Biraz yol alınca, insanları, yaptırdığı evi haccetmeye çağırmak üzere, Benu Selim'den birini gönderdi. Ebrehe'nin karşısına, Benu Kinane'den Humus'lu bir adam çıktı, onu öldürdü. O adamla karşılaşması Ebrehe'nin kızgınlığını ve öfkesini artırdı. Hedefine ulaşmak için daha çok çaba göstermeye başladı. Et-Taif'in Vec vadisine yaklaşınca karşısına Sakifliler çıktı ve: "Ey melik! Biz senin kullarınız. Şu ilahımız -putları el-Lat'ı kasdederek- senin arzu ettiğin şey değildir. Burası Araplar'ın haccettiği yer de değildir. Senin aradığın Kureyş'in evidir.." dediler. Bunun üzerine Ebrehe: "Beni ona götürecek bir kılavuz bulun." dedi. Böylece Hüzeyl'li Nüfeyl denilen bir adamı kılavuzluk yapmak üzere onunla gönderdiler. Nihayet Mekke'den 6 mil uzaklıktaki el-Mağmes'e girdiler. Öncü kuvvetlerini Mekke'ye gönderdiler. Kureyşliler, dağ eteklerine çıktılar ve: "Bu

milletle savaşa bizim gücümüz yetmez.." diyerek dağıldılar. Mekke'de, hacılara su dağıtıcılığı görevini yürüten Abdu'l-Muttalib b. Haşim ile Kabe örtüsünün bakım görevlisi Şeybe İbn Osman b. Abdi'd-Dar'dan başka kimse kalmadı. Abdu'l-Muttalib Kabe kapısını iki yan dilmelerinden tutarak şöyle dedi:

Allah'ım, o kişi, o eve gidilmesini engelliyor,
Sen de, onun, senin yurduna girmesine engel ol.
Onlar haçlarıyla üstün gelmesinler.
Onların orduları senin yurduna yürüdüler,
Yarın "Mukkaddes Belde"yi çiğneyecekler.
Uygun gördüğün emrini ver, artık.

Sonra Ebrehe'nin öncü kuvvetleri Kureyş'in develerini ele geçirdiler. Bu arada Abdu'l-Muttalib b. Haşim'in de iki yüz devesini alıp gittiler. Bu haber, Abdu'l-Muttalib'e ulaşınca çıktı, Ebrehe'nin bulunduğu yere geldi. Ebrehe'nin teşrifatçısı el-Eş'ariler'den bir adamdı. Abdu'l-Muttalib'le daha önceden tanışıyorlardı. Abdu'l-Muttalib onun yanına varınca el-Eş'ari ona: "Ne istiyorsun?" diye sordu. Abdu'l-Muttalib: "Melik'in yanına girmeme izin vermeni istiyorum." cevabını verdi. Bunun üzerine teşrifatçı Ebrehe'nin yanına girdi ve ona: "Ey Melik, ovadaki insanlarla dağdaki vahşi hayvanları doyuran Kureyş'in efendisi geldi. Ona izin ver.." dedi. Abdu'l-Muttalib iri yarı, güzel bir adamdı. Ebrehe'nin yanına girdi. Ebu Yeksum, onu, ne kendinden aşağıya, ne de kendisiyle birlikte divanda oturtmak istedi. Kendisi divandan inerek yere oturdu, Abdu'l-Muttalib'i de yanına oturttu. "Ne diliyorsun?" diye sordu. Abdu'l-Muttalib: "Öncü birliklerinin alıp götürdüğü iki yüz devemi." cevabını verdi. Ebu Yeksum: "Vallahi, seni görünce beğendim, takdir ettim. Sonra konuşunca, gözümde küçüldün." dedi. Abdu'l-Muttalib: "Niçin ey Melik?" diye sorunca Ebrehe: "Çünkü ben, sizi Araplar'dan izzetli kılan, insanlar içinde üstün eyleyen, inandığınız din icabı ibadet ettiğiniz evi, Kabe'yi yıkmaya geldim.

Sense, eviniz hakkında bir dilekte bulunmadım da, alıp getirilmiş iki yüz deveni istiyorsun. Onun için." dedi. Abdu'l-Muttallib ona: "Ey Melik, ben ancak malım hakkında konuşurum. Bu evinse Rabbı vardır. Onu, o korur. Bu nedenle onun hakkında bir istekte bulunmadım." deyince bu sözler, Ebu Yeksum'u korkuttu, Abdu'l-Muttalib'in develerinin kendisine iade edilmesini emretti. Abdu'l-Muttalib de develerini alarak geri döndü.

Ebrehe ve ordusu orada gecelediler. O gece öyle bir gece oldu ki, sanki, yıldızlar asık suratla onlara yaklaşmış, konuşuyor gibiydiler. Sanki ruhları azap içindeydi. Kılavuzları yola koyuldu, onları bırakarak Harem'e girdi. El-Eş'ariyyun ve Has'am kalkıp kargılarını ve kılıçlarını kırdılar. Allah evinin yıkılmasına yardım etmekten Allah'a sığındılar. Böylece daha kötü bir gece geçirdiler; seherle birlikte yola çıktılar. Sabahleyin Mekke'de olmak arzusuyla fillerini sürdüler. Mekke'ye doğru yönelttiler. Fakat fil, diz çöküp oturdu. Vurdular, ama yerinden kımıldamadı. Neredeyse sabaha kadar böyle uğraştılar. Sonra da file dönerek: "Seni mutlaka Mekke'ye yürüteceğiz.." dediler ve onu dürtmeye başladılar. Fil yalnızca kulaklarını kımıldatıyordu. Nihayet biraz fazla dürtünce, kımıldadı. Ayağa kalkar kalkmaz yüzünü Yemen'e çevirdi. Mekke'ye doğru yönelttiler, o yine geri döndü. İlk yerine gelince çöktü. Yine vurdular, fakat yerinden kımıldamadı. Güneş doğana kadar onu ayağa kaldırmaya çalıştılar, fakat başaramadılar. Güneşin doğuşuyla birlikte, üzerlerinde birtakım kuşlar belirdi. Deniz tarafından geliyorlardı. Ebrehe ve askerlerine taş atmaya başladılar. Her kuşun gagasında bir taş, ayaklarında iki taş vardı. Onlar taşlarını atıp gittiği zaman başkaları peyda oluyordu. Attıkları taş, karna isabet ettiğinde deliyor, kemiğe isabet ettiğinde onu çatlatıp yarıyordu. Ebu Yeksum birkaç taş isabet etmiş halde geri dönüp gitti. Her bir konağa geldiğinde, bir uzvu kopup düşüyordu.

Nihayet Yemen'e gelince göğsü yarılıp çatladı, karnı bölünüp parçalandı, helak oldu. El-Eş'ariler'den ve Has'am'dan hiç kimse ona rastlamadı. Onlar, kılavuzlarından yardım istemek için onu sordular. "Ey Nüfeyl, ey Nüfeyl!" demeye başladılar. Nüfeyl, Harem'e girmiş, şöyle diyordu:

Hey, cemalini göster, ey bize taş atan!
Size iyilik ettik bizzat sabahlamakla...
Şayet, sen görseydin, asla onu göremeyeceksin ya
Muhassab'ın (13)yanında bizim gördüklerimizi,
O zaman ondan korkar ve kaçardın
Ve gözden kaçana üzeülmezdin.
Allah'ın kudretinden korktum
Bize taş fırlatan kuşları görünce
Onların hepsi de Nüfeyl'i soruyorlardı birbirine
Habeşliler'in benim üzerimde bir cezaları vardı.

Olay hakkında el-Muğire b. Abdi'llah b. Ömer b. Mahzum da şöyle dedi:

Sen hapsettin fili el-Mağmes'te,
Ebu Yeksum ve el-Muğlis'i helak ettin.
Onları yere yıktın, fakat kendin yıkılmadın.
Onları öldürürsün, kendin öldürülmezsin.

Abdu'l-Muttalib de, aruzun recez bahriyle, Habeşler aleyhinde şu şiiri söylemiştir:

Ya Rabbi, onlar için senden başkasını istemiyorum.
Ya Rabbi, onlardan himayeni esirge.
Şüphesiz Kabe düşmanı sana düşmanlık yapandır.
Şüphesiz onlar senin kuvvetlerini kahredemeyecekler.

Abdu'l-Muttalib, Habeşliler ayrılıp gittiği zaman da şöyle dedi:

Kötü kimselerden korunmuş şu toprağa
Ebrehe'nin girmesine engel oldun.
Ve onlara bir yurt eylemedin,
Mekke'yi onlardan kurtardın,
Şüphesiz ben sevgide aşırı gitmeyen bir aileye sahip

bir adamım.

Ben o zaman dedim, ey Habeşliler'in reisi

Şüphesiz bizim, beyt-i ma'murun yıkılmasını önleyecek şerefimiz var.

O, güçlü filiyle, ordusuyla yürüdü.

Bense, metanetle ölüme doğru yürüdüm.

Bir grup insan içinde.

Ki onların ölüleri dirilerine bir ayıp ve kusur getirecek değildir.

042.

nlara Ebabil kuşları gönderdi." (14) ayeti hakkında İbn Abbas şunu rivayet etti: "Onlar öyle kuşlardı ki, fillerin hortumları gibi hortumları, köpeklerin elleri gibi elleri vardı."

043.

Allah, birtakım kuşlar gönderdi ki, onlar deniz tarafından geldi Sanki Hint adamları gibiydiler. Ebrehe'nin adamlarına taşlaşmış çamurdan taşlar atıyorlardı. O kuşların en küçüğü insan başı kadar, en büyüğü de zayıf develer kadardı. Ne atarlarsa isabet ediyor, neye isabet ederse öldürüyordu. Birbiri peşi sıra gelen Ebabiller, istediklerini vurdular ve vurduklarını öldürdüler.

044.

Hz.Ayşe (R.A), bir gün filin bakıcısını ve sürücüsünü, Mekke'de, ikisi de kör ve yatalak vaziyette, yiyecek isterlerken görmüştür.

045.

Arap topraklarında ilk defa kızamık ve çiçek hastalıkları, mürrüsafi ağacı ve üzerlik gibi otlar fil senesinde görüldü.

046.

Rasulullah (S.A.V)'in annesi Amine bintü Vehb, Rasulullah (S.A.V)'i Medine'de bulunan Adiyy b. en-Necr oğullarından dayılarının yanına getirdi. Sonra onunla beraber geri dönerken el-Ebva' denilen yere gel-

diği zaman, orada vefat etti. Rasulullah (S.A.V), o vefat ettiği zaman altı yaşındaydı.

047.

Rasulullah (S.A.V.), dedesi Abdu'l-Muttalib'le beraber kalıyordu. Abdu'l-Muttalib'in oturması için Kabenin gölgesine bir döşek konurdu. Abdu'l-Muttalib'e saygılarından, ona, oğullarından hiçbiri oturmazdı. Rasullah (S.A.V) ise, gelir, o döşeğe otururdu. Amcaları onu uzaklaştırmak isteyince dedesi Abdu'l-Muttalib: "Bırakın oğlumu." der, sırtını okşar ve: "Bu oğlumun, mutlaka bir şanı olacak." diye eklerdi. Abdu'l-Muttalib fil hadisesinden sonra seksen yaşında vefat etti. O vefat ettiğinde Rasulullah (S.A.V.) sekiz yaşındaydı.

048.

Bir adam San'a'ya, harebelerden birini kazmaya gitti. Kazı esnasında Abdu'llah b. es-Samir'i orada oturken gördü. Abdu'llah b. es-Samir, elini başındaki bir yaranın üzerine koymuştu. Elini yaradan çektikleri zaman kan çıktı. Elini yaradan çekmek istediklerinde o reddetti ve tekrar yaraya koydu. Elinde bir yüzük vardı. Onda şöyle yazıyordu: *"Rabbim Allah'tır."* Bu hususta Abdu'llah b. es-Samir, Ömer b. el-Hattab'a bir mektup yazdı. O da cevabi mektubunda: "Onu bulunduğu hale getirin." dedi ve onu bulunduğu hale getirdiler. O zat İsa (A.S)'ın dinindendi. (15)

049.

Tuster şehri fethedildiği zaman, el-Hürmüzan'ın hazinesinde bir divan bulundu. Divanın üzerinde de, başının yanında bir mushaf olan ölü bir adam vardı. Mushafı Ömer b. el-Hattab'a götürdüler. Ömer Ka'b'ı huzuruna çağırdı ve onu Arapça'ya tercüme ettirdi. Onu okuyan ilk Arap Ebu'l-Aliye'ydi. Onu, Kur'an'ı okur gibi okudu. Oradakiler, Ebu'l-Aliye'ye: "İçinde ne vardı?" diye sordular. O da: "Yaşayışınız, işleriniz, konuşmalarınız ve daha sonra olacak şeyler." cevabını verdi.

Yine oradakiler: "O adamı ne yaptınız?" diye sordular.

"Gündüz ayrı ayrı on üç kabir kazdık, gece olunca da onu gömdük. Kabirlerin hepsini de, insanlardan gizlemek için düzledik.."

"Ondan ne umuyorlardı?"

"Gök onlara yağmur yağdırmadığı zaman onun divanıyla sahraya çıkarlar, yağmur içinde kalırlardı."

"O zatın kim olduğu hakkında bir bilginiz var mı?"

"Danyal adında bir zat."

"Kaç sene önce öldüğünü zannediyorsunuz?"

"Üç yüz sene önce."

"Bir şeyi değişmemiş miydi?"

"Hayır, ancak ensesinden bir kaç kemik. Çünkü toprak, peygamberlerin etlerini çürütmez, onların etlerini pençeli hayvanlar yiyemez."

ABDU'L-MUTTALİB'İN ÖLÜMÜ

050.

Adu'l-Muttalib, ölüm vakti gelince, kızlarına: "Ağlayın bakayım, neler söyleyeceksiniz, duyayım." dedi. Altı kızı vardı: Ümeyme, Ümmü Hakim, Berra, Atike, Safiyye, Ervi. Ümeyme şöyle dedi:

Ey birçok aileden meydana gelen aşiretin görüp gözeticisi büyük!

Hacılara su veren, güzellikleri savunan

Ve garip ev komşusuna yardım eden

Yağmur yağmayıp kıtlık olduğu zaman.

Atike de şöyle dedi:

Ey gözlerim, cömert olun, cimri olmayın,

Uyuyanların uykusundan sonraki gözyaşlarınızla.

Ey gözlerim! Çisintili yağan yağmur gibi gözyaşı dökün,

Musibet içinde olanlara, darda olanları ihsanda bulunan ulu kişiye.

Övgüye değer, başarılı insana.

Sözünü yerine getirene.

Safiyye de şöyle dedi:

Gece uykusuz kaldım feryad eden bir sesten

Toprağa düşen bir adama.

O zaman çoğalıp taştı, aktı gözyaşlarım

Yanaklarıma incinin düşüşü gibi.

Cömert adamda, yükseklikler sahibi bir ihtiyarlık var.

Hayırlı baban, her türlü cömertliğin varisi...

Cömert, kahraman, aşireti içinde kendisine itaat edilir,

Övgüye değer insan...

Şerefli kimselerin sabrı büyük olanı,

Çok bahşedici, cesur kimselerin efendisi.

El-Beyda Ümmü Hakim de (16) şöyle dedi:

Hey göz, gözyaşını çoğalt!

Ağla fazilet ve iyilikler sahibine.

Hey göz, yazık sana!

Yaklaş bana iri taneli gözyaşlarından bir gözyaşıyla

Ağla binitlere binenlerin en hayırlısına...

Hayırlı babana, deniz gibi cömert insana.

Cömert, şeref sahibi, asil seciyeli övgüye değer hibeleri olana,

Akrabayı arayıp soran, hoş insana..

Ve kurak yıllardaki bereketli yağmur gibi olana.

Ona matem tut, buna üzüntü deme.

O ağlayan kadınların ağladıklarıyla matem tut.

Berra da şunları söyledi:

Ey gözlerim, inci gibi gözyaşları dökün,

Temiz seciyeli, kendisine sığınılan kimseye.

Soyu sopu şerefli, yüce, güzel yüzlü, mertebesi yüksek kişiye,

Şerefli, izzetli ve kendisiyle iftihar olunan övgüye değer ihtiyara,

Musibet hallarinde, fal ve hilm sahibi, çok şerefli,

övgü sahibine,
Onun kavmi içinde üstün, açık bir şerefi vardır.
Ki o, ay ışığı gibi görünür.
Onun başına ölümler geldi, fakat onu zayıflatamadı
Zamanın hadiseleri ve musibeti..
Sıra Ervi'ye geldiğinde o da şöyle dedi:
Gözlerim ağladı, onların hakkı ağlamaktır.
Seciyesi haya olan cömert adama,
Yumuşak huylu, asil seciyeli, niyeti yüksek kişiye,
Bol bol veren, şerefli ihtiyara,
Hayırlar sahibi, eşi olmayan babana.
Cömert, mülayim, güler yüzlü, bembeyaz çehreli,
Sanki kendisini ışık parlatmış zata,
Açın sığınağı Kureyş içinde haklıyı haksızdan ayırıcı olana.

051.

Abdu'l-Muttalib vefat ettiği zaman, Rasulullah (S.A.V) sekiz yaşındaydı. Onun ölümüne, Rasulullah (S.A.V.) kadar hiç kimse ağlamadı. Abdu'l-Muttalib'in vefatından sonra, Zemzem'den hacılara su verilmesi görevini oğullarından el-Abbas b. Abdi'l-Muttalib üstlendi. Abbas, o zaman için yaşça kardeşlerinin en gençiydi.İslam gelinceye kadar bu görev onda kaldı. Rasulullah (S.A.V) de, bu görevin eskiden olduğu gibi onda kalmasını kabul buyurdu ve bu görve, bugüne kadar da el-Abbas'ın ailesinde kaldı.

052.

Abdu'l-Muttalib ölünce, ondan sonra, kavmi Abdü Menaf oğulları içinde başkanlık hakkı şeref ve yaşça Harb b. Ümeyye b. Abd Şems b. Abdi Menaf'ındı. O, insanları doyurdu, ailesini görüp gözetti. Kavmi de onu büyük bildi. O, Mekke'de misafirler için kubbeli bir ev yaptırdı. Orada, kendisini ziyarete gelenlere yemek veriyordu. Rivayete göre, Abdu'l-Muttalib, Ebu Talib'e Rasulullah'ı gözetme konusunda vasiyette bulunmuştu. Çünkü Abdu'llah ve Ebu Talib (17), ana bir iki kardeş-

tiler. Yine rivayete göre Abdu'l-Muttalib, vasiyetinde Ebu Talib'e şöyle demişti:

Sana tavsiye ederim ey Abdü Menaf benden sonra
Babasından yalnız, tek kalanı.
Ondan, daha yatak çocuğuyken ayrıldı.
Ben de sanki onun çok sevgili annesiydim,
Onu içten ve yürekten seven.
Nihayet va'dolunan yardımdan korktuğum zaman
Ailemizin Allah'tan en korkanına vasiyyet ettim,
İstemeye istemeye
Babasını mezara gömdüğüm çocuğu...
Bana, söz şeref sahibinindir, dedi
Ben hayatta olduğum sürece,
Kardeşinin oğlu en küçük oğlum gibi sevgi görecektir,

Benim yanımda...
Bu, doğruluk kapısıdır inancındayım.
Belki Ahmed doğruluğu umar...
İşlerdeki her buyruk bir istektir.
Şüphesiz ben, bilgi ehlinin en bilginini bildim,
Şüphesiz oğlum, Necid ehlinin efendisidir.
Develer sahibi kimseye üstün gelir.

Yine Abdu'l-Muttalib şunları söyledi:

Künyesi Ebu Talib olan,
Tecrübeler sahibi Abd Menaf'a vasiyyet ettim,
Dönmemek üzere gidenin oğlunu...
Kardeşinin oğlunu ve sevgili kadınları,
Sevgilinin oğlunu, akrabanın en yakınını,
Bana, azarlar gibi dedi:
Bana vasiyyet etme.
Eğer azarlanacaksam
Sabit olan Hak sebebiyle
Muhammed, ihsana nail olmuş,
Kalbim ona yöneliyor ve dönüyor.
Ümitsiz değilim, isteksiz de.
Allah o papazın sözünü gerçek kılacak.

Ona tabi olanları üstün kılacak.
Şüphesiz ben, tuhafların en tuhafını duydum,
Her alim ve yazandan...
Kervanlara kılavuzluk yapan develer gibi
İnsanlara önderlik yapacak,
El-Ebtah ve ve el-Ehaşib'de oturanlara
Ve Harem sakinlerie ve dışarıda oturanlara.

İkinci Bölüm

İkinci Bölüm

RAHİB BAHİRA OLAYI

053.

Dedesinin ölümünden sonra Rasulullah (S.A.V.)'in himayesini Ebu Talib üstlenmişti. Devamlı onun yanında bulundu ve yardımcısı oldu. Bir zaman Ebu Talib, tacir olarak bir kafileyle Şam'a gidecekti. Gitmeye kesin karar verip yolculuğa hazırlandığı zaman, Rasulullah (S.A.V.) -ona çok düşkün olduğundan- devesinin yulaından tutarak: "Ey amcacığım, babam yok, anam yok, beni kime bırakıyorsun?" dedi. Ebu Talib, onun bu haline acıdı. Çok üzüldü ve mutlaka onu beraberinde götüreceğini, asla yanından ayırmayacağını söyledi. Şam'a giderken yanına onu da aldı. Kafile Şam topraklarında bulunan Basra'ya girdi. Orada, kendisine ait bir manastırda kalan Bahira adında bir rahip vardı. Hristiyanlar'ın en bilgililerindendi. O manastırda daima bir rahip bulunuyordu.

İnanışa göre Bahira, kitaplarıyla (İncil'le) ilgili her şeyi biliyordu. Rahipler, bu bilgileri birbirlerinden miras alıyorlardı. O sene Bahira'nın manastırı yakınında bir yere konakladılar. Esasen daha önce de, çoğu kere Bahira'ya uğruyorlar, fakat Bahira onlarla konuşmuyor, onlara görünmüyordu. Bu defa Bahira, onlara çok çok yemek yaptı. Rivayete göre onun bu tavrı, kafilede bir şey görmesinden, kafile içinde sadece Rasulullah (S.A.V.)'i gölgelendiren bir bulut görmesinden ileri geliyordu. Kafile, manastıra yakın bir ağacın gölgesine

konaklamıştı. O buluta baktılar, bir de ne görsünler, ağaca yaklaşıp gölge etmiş, ağacın dalları da Rasulullah (S.A.V.)'e sarkmış. Bahira bu durumu görünce, manastırından indi. Yemek yapılmasını emretti. Yemek yapıldı. Sonra onlara bir adam gönderip: "Ey Kureyş topluluğu, size yemek hazırladım. Küçük, büyük, hür, köle hepinizin hazır olmasını istiyorum." dedi. Onlardan bir erkek: "Ey Bahira, bugün sende bir hal var, bunu eskiden yapmazdın. Biz sana daha önce de çok uğradık, böyle bir şeyle karşılaşmadık. Bugün nedir bu halin senin?" dedi. Bahira ona: "Doğru söyledin, dediğin gibi oldu. Siz misafirsiniz, size ikram etmek istedim. Hepinizin yiyeceği kadar yemek hazırladım." cevabını verdi ve onları yemeğe davet etti. Kervanda bulunanlar yemeğe geldiler. Rasulullah (S.A.V.) ise, yaşı küçük oluduğu için gelmedi. O ağacın altında, kervanın başında kaldı. Bahira davete katılanları tek tek süzdü. Kitaplardan öğrendiği, bildiği gelecek peygamberle ilgili sıfatı hiçbirinde göremedi ve: "Ey Kureyş cemaati, sizden hiç kimse şu davetimden geri kalmasın, herkes katılsın." dedi. Ona: "Ey Bahira! Senin bu davetinden, gelmesi gereken hiç kimse geri kalmadı. Ancak bir oğlan çocuğu ki, o, kafilenin en gencidir, onun için kervanın başında kaldı." dediler. Bahira da: "Yapmayın. Onu da çağırın. Sizinle beraber bu yemekte o da bulunsun." karşılığını verdi. Toplulukta bulunan Kureyş'li bir erkek: "El-Lat ve el-Uzza'ya yemin olsun. Şüphesiz bu, içimizden Abdu'l-Muttalib oğlu Abdu'llah'ın oğlunun yemekten geri kalması bizim için bir kusurdur, ayıptır." dedi. Sonra kalktı, onun yanına gitti, getirdi ve toplulukla beraber oturttu. Bahira onu görünce, dikkatli bir şekilde süzmeye ve peygamberin sıfatı hakkında bildiği şeyleri vücudunda aramaya, görmeye başladı.

Nihayate topluluk yemeği bitirip dağılacağı sırada, Bahira ayağa kalkıp ona: "Ey oğul! El-Lat ve el-Uzza hakkı için, sana bazı şeyler soracağım. Sorduğum

şeylere cevap ve.r" dedi. Bahira, Rasulullah (S.A.V.)' in kavminin, o iki puta yemin ettiklerin duyduğundan o şekilde konuşmuştu. Rivayet edildiğine göre, Rasulullah (S.A.V.) ona: "El-Lat ve el-Uzza'ya yemin ederek benden bir şey sorma. Vallahi, ben onlara kızdığım kadar başka hiçbir şeye kızmam." diye karşılık verdi. Bahira da ona: "Allah'a yemin ederim. Sana sorduğum şeylere doğru cevap ver." diye üsteledi. Hz. Peygamber (S.A.V.): "Sor aklına takılanları." dedi. Bahira ona birtakım şeylerden, halinden, uykusundan, bahşiş kabul edip etmemesinden ve işlerinden sormaya başladı. Rasulullah (S.A.V.) de, ona cevap veriyordu. Rasulullah (S.A.V.)'in cevapları, Bahira'nın Rasulullah hakkında bildiklerine uygun düşüyordu. Sonra da Bahira, onun sırtına baktı. İki kürek kemiği arasında, tahmin ettiği gibi tam yerinde peygamberlik mührünü gördü. Sonra da amcası Ebu Talib'e dönerek: "Bu çocuk senin neyindir?" diye sordu. Ebu Talib: "Oğlumdur." cevabını verince Bahira: "O, asla senin oğlun olamaz. Bu çocuğun babasının hayatta olmaması gerekir." diye itirazda bulundu. Bunun üzerine Ebu Talib: "Kardeşimin oğlu." cevabını verdi. Bahira: "Babası ne oldu?" diye sordu. Ebu Talib de bu soruyu: "Annesi ona hamileyken öldü." diye cevaplayınca Bahira: "Doğru söyledin. Kardeşinin oğlunu memleketine götür. Ona Yahudiler'in kötülük yapmasından çekin. Vallahi, onu görürler ve benim bildiğim şeyleri öğrenirlerse, mutlaka ona bir kötülük yapmak isteyeceklerdir. Çünkü, şu kardeşinin oğlu, ileride çok büyük birisi olacak. Bu nedenle, onu çabucak memleketine götür." dedi. Bunun üzerine, amcası Ebu Talib Şam'da ticaret işini bitirince, onu, hemen oradan götürdü. Mekke'ye getirdi.

Rivayete göre, Ehl-i Kitap'tan olan Zübeyr, Temmam ve Derris, Rasulullah (S.A.V.)'in amcasıyla birlikte yaptığı bu gezide bazı olağanüstü şeyler görünce, ona bir kötülük yapmak istediler, fakat Bahira buna

engel oldu. Onlara Allahu Teala'yı hatırlattı, onun sıfat ve vasıfları hakkında Mukaddes Kitap'ta işaretler bulunduğunu söyledi. Onlar da, Bahira'nın kendilerine söylediklerini anladılar, dediklerini onayladılar. Böylece onu orada bırakıp ayrıldılar.

Ebu Talib, Rasulullah (S.A.V.)'i nasıl getirdiğini, o kimselerin ondan ne istediklerini ve bu konuda Bahira'nın söylediklerini dile getiren bir şiir söyledi:

Şüphesiz Amine'nin oğlu,
İlerde peygamber olacak olan Muhammed,
Benim nazarımda evladım yerindedir
Ne zaman ki o, yulara yapıştı, ona acıdım,
Ticaret için çıkan devenin yularına..
Gözlerimden sürekli bir gözyaşı aktı.
İnci gibi, insanların ayrıldığı yere..
Onun hakkında akrabalık bağını gözettim
Ve ecdadın vasiyetini dikkate aldım.
Ona emrettim,
Beyaz yüzlü, bahadır, geniş alınlı amcaları
Arasında gitmesini..
Bilinen en uzak tarafa gittiler.
Onun istenen nuru uzaklaştı gitti.
Basra'ya vardıklarında gördüler,
Bir yol ağzında karşılaştılar
Bir alimle.. Onlara, doğru bir haber söyleyen,
Ve bir hasetçi güruhunu reddeden.
Bir Yahudi topluluğu ki, görüneni gördüler..
Bulutun gölge yapışını ve Bahira'nın izzet ve ikramını...
Muhammed'i öldürmeye yürüdüler, o, onları engelledi.
En güzel gayreti gösterdi.
Zübeyr'i vazgeçirdi Bahira. O da vazgeçti
Uzun tartışma ve mücadeleden sonra toplum içinde..
Dirris'i nehyetti. O da görüşünden vazgeçti.
O bir bilgin ki, işi, doğruya uygun...

Ebu Talib yine şunları söyledi:

Beni görmedin mi, ona olan üzüntümden sonra,
Asil ve şerefli ana babasını ayrılması sebebiyle..
Ahmed'e.. Ben binitimi hazırladığım zaman
Gitmek üzere... Onu Allah'a bırakarak.
O öyle bir ağlayışla ağladı ki,
Develer yola koyulduğu zaman.
Devemin yularından tuttuğum sırada ellerimle..
Babasını hatırladım.. Sonra sicim gibi gözyaşı döktüm..
Darlık anında ona yardım edecek,
Asil amcalarınla beraber selametle gideceksin, dedim.
Kafileyle gittik.. Şam tarafına, esas ise Şam dışına..
Basra topraklarına girdiğimiz zaman, karşıladılar bizi..
Evlerin üstünden tepelere bakarak..
O esnada getirdi Bahira bize güzel yiyecek ve içecek
Ve yemeğimize arkadaşlarınızı toplayın, dedi.
Biz de, yetim bir çocuk dışında herkesi topladık, dedik.
Onu da çağırın, çünkü
Bugün yemeğimiz çok, ona haram değil.
Bahira, onun, evine geldiğini görünce
Onu, bir bulutun gölgesi, güneşin hararetinden koruyor.
Secde eder gibi başını büktü
Ve göğsünün üstüne koydu.
Bir kafile geldi.
Bahira'nın gördüğü alametleri görmek üzere,
Evin ortasına..
Onlara bir korku geldi, düşman oldukları için.
Halbuki hem akıllı hem de kötü huylu idiler.
Dirris ve Temmam.. Aralarında Zübeyr de vardı...

Kavmin hiçbiri de uyumuyordu.
Geldiler Muhammed'i öldürmek istediler.
Onlara engel oldu, güzel bir tartışma sonunda,
Tevrat'ı yorumlamakla. Nihayet dağıldılar.
Onlara, siz, ayak takımı değilsiniz, dedi.
İşte bu, onun alemetlerindedir ve açıklamasıdır.
Apaçık gündüz karanlık gibi değildir.
Ebu Talib yine şöyle dedi:
Sevincinden ağladı Muhammed onu görünce.
Sanki o, Mekke'ye geri döneceğimi düşünmüyordu.
Gözyaşları dökerek beni uzaklaştırdı.
Bense onun yatağıma, yastığıma yaklaştırdım.
Ona, deveni yaklaştır ve palan vur dedim,
Benden korkma, ahmaklık, kabalık yapar diye.
Devenin yularını salıver, bize gel..
Emrimizi yapmağa kesin kararlı olarak..
Hak yolundakilerle git, cesur yiğit olarak.
Topluluktaki akrabaya, geri dönmeden...
Kafileyle gittik ki, binicileri de gitti.
Gavradan İyad'ın ülkesini kasdederek.
Geri döner dönmez Muhammed'den duydular,
Her kalbin kederini gideren sözler..
Hatta her şehrin bilginlerini gördüler,
Grup grup, fert fert ona secde ederlerken...
Zübeyr'i, Temmam'ı, Dirris'i...
Bunlar fesad çıkarmak istediler.
Onlara Bahira bir söz söyledi.
Yalanlama ve uzun bir mücadeleden sonra ona inandılar.
Nitekim o, Yahudi bir gruba da söyledi.
Allah için onlarla tam anlamıyla cihad etti.
Nasihat etti, reddetti o..
Çünkü onun, her muhalefet edene hazırlığı vardı.
Şüphesiz, hased edenlerden korkarım..
Çünkü o, kalemle yazılan kitapları bilir.

054.

Rasulullah (S.A.V.) cahiliyye pisliklerinden ve kusurlarından uzak olarak büyüdü. Allahu Teala, onu, -kavminin idaresi altında olduğu halde- peygamberliğini murad ettiği için, bu kusur ve ayıplarından korudu ve gözetti. Büluğa erince, kavminin en üstün erkeği, en güzel ahlaklısı, en iyi geçimlisi oldu. En iyi komşu, en doğru sözlü, en güvenilen, kişileri kötü duruma düşürecek huylardan, çirkin şeylerden en uzak duran kimse oldu. Kavmi arasında el-Emin (güvenilir) adıyla anılıyordu. Allah, bütün iyi özellikleri onun üzerinde toplamıştı. Anlatıldığına göre, zaman zaman Hz. Peygamber (A.S.), Allah'ın kendisini küçüklükte koruduğundan ve Cahiliyye dönemindeki durumundan bahsederdi.

055.

Rasulullah (S.A.V.), Allahu Teala'nın, kendisini korumasıyla ilgili olarak şöyle buyurmuştur: "Ben yaşıtım çocuklarla beraberdim. Oynayacağımız bir taşı taşımak için peştemallerimizi boyunlarımıza koymuştuk. İşte o esnada bana biri kuvvetlice vurarak: "İzarını bağla.." dedi.

056.

Kureyşliler, Ka'beyi yaparken taş taşıyorlardı. Kureyş'in kadınları da harç taşımaya yardım ediyorlardı. Taşları, iki kişi, boyunlarına bağladıkları peştamallerin üzerine koyup götürüyorlardı. El-Abbas b. Abdi'l-Muttalib de kardeşinin oğluyla, yani Hz. Peygamber'le birlikte aynı yöntemle taş taşıyordu. Üstleri açıktı. Yanlarında insanlar olduğu zaman peştemalle örtünüyorlardı. Abbas, önünde Muhammed (S.A.V.) olduğu halde yürüyordu. Üzerinde bir şey yoktu. Birdenbire Muhammed (S.A.V.) yere düştü. Abbas hemen taşını attı ve koşarak onun yanına geldi. Muhammed (S.A.V.) gökyüzüne bakıyordu. Abbas: "Ne oldu sana?" diye sordu. Hz. Muhammed (S.A.V.) kalktı, peştemalini aldı ve amcasını çıplak vaziyette yürümekten men etti. Ab-

bas, Allahu Teala, onun, peygamberliğini izhar edene kadar, "Mecnun" derler korkusuyla, bu konuyu insanlara açmadı, bekledi.

057.

Rasullullah (S.A.V.), Cahiliyye insanlarının kadınlarla beraber yaptıkları eğlencelere iki gece katılmak istedi. Ancak Cenab-ı Hak, her ikisinde de onu korudu. Rasulullah (S.A.V.), bir gece, Mekkeli gençlerle birlikte koyun otlatırken, arkadaşına: "Koyunlarıma göz kulak ol. Mekke'ye gidip, gençlerin arkadaşlarıyla sohbet ettikleri gibi, ben de dostlarımla sohbet edeyim.." dedi. Arkadaşı kabul etti. O da gitti. Rasullullah (S.A.V.) Mekke'ye girdi. Mekke evlerinden ilk eve gelince, tef ve ney sesleri duydu. "Bu ne?" diye sordu. "Filan erkek filan kadınla evlendi, onun için eğlence yapılıyor." diye cevap verdiler. Seyretmek üzere oraya oturdu. Allahu Teala, onu, orada öyle bir uyutmuştu ki, Rasulullah (S.A.V.) güneş doğuncaya kadar uyanamadı. Kalktı. Arkadaşının yanma geri döndü. Döndüğünde arkadaşı ona: "Ne yaptın?" diye sordu. Rasulullah (S.A.V.) de: "Bir şey yapmadım." dedi. Sonra başından geçeni ona anlattı. Rasulullah (S.A.V.) başka bir gece, yine arkadaşına: "Koyunlarıma göz kulak ol, Mekke'ye gidip eğleneyim.." dedi. Arkadaşı kabul edince o da gitti. Mekke'ye girince, o gece duyduklarının aynısını duydu. Sordu. Orada bulunanlar: "Filan filancıyla evlendi, onun eğlencesi." dediler. O da bakmak üzere oturdu. Fakat Allah, onun kulaklarına öyle bir ağırlık verdi ki oracıkta uyudu. Onu ancak güneşin dokunması uyandırdı. Kalktı, arkadaşının yanına geri döndü. Arkadaşı yine: "Ne yaptın?" diye sordu. O da: "Hiçbir şey." diye cevapladı. Sonra da durumu anlattı.

Rasulullah (S.A.V), bu iki olaydan sonra, bir daha o gibi bir şeyi ne tekrarladı, ne de istedi.

058.

Hatice bintü Huveylid, şerefli, mal sahibi, ticaretle

uğraşan bir kadındı. Malını çalıştırmak için adam tutar, onları kar ortağı yapardı. Kureyş de ticaretle uğraşan bir kavimdi. Hatice Rasulullah (S.A.V.)'in doğ-u sözlü, son derece güvenilir ve güzel ahlaklı olduğunu öğrenince, ona, kölesi Meysere'yle birlikte, Şam'a göndereceği ticaret malının başında tacir olarak gitmesini, kendisine diğer tacirlere verdiğinden daha çok vermeyi teklif etti. Rasulullah (S.A.V.) da onun bu teklifini kabul etti ve Hatice'nin kölesi Meysere'yle birlikte yola çıktı. Şam'a geldiler. Rasulullah (S.A.V.), bir rahibin manastırının yakınında bir ağacın altına konakladı. Rahip, Meysere'yi gördü ve: "Şu ağacın altında oturan bu adam kim?" diye sordu. Meysere ona: "Bu, Kureyş'li bir adam. Harem ehlinden.." cevabını verdi. Rahip, Meysere'ye: "Bu ağacın altına, asla bir peygamberden başka kimse oturmadı." dedi.

Rasulullah (S.A.V.), getirdiği ticaret mallarını sattı, satın almak istediklerni satın aldı. Sonra da, Meysere'yle birlikte Mekke'ye geri dödü. Anlattıklarına göre Meysere, yolculuk esnasında, sıcaklık arttığı zaman, Hz. Peygamber'i -devesinin üzerinde giderken- güneşten koruyup gölgelendiren iki melek görüyordu. Rasulullah (S.A.V.), Mekke'ye, Hatice'ye malını getirdi. Hatice, onun getirdiklerini büyük karlarla sattı. Meysere, Hatice'ye rahibin sözünü ve gördüğü iki meleğin ona gölge yapması olayını anlattı. Hatice akıllı, şerefli, ihtiyatlı bir kadındı. Meyrese, Hatice'ye Hz. Peygamber'le ilgili şeyleri anlatınca, o, Rasulullah'a bir adam göndererek -rivayete göre- ona: "Ey amcaoğlu! Bana yakınlığından, kavmin içindeki şerefinden, soylu ve güzel ahlakından, doğru sözlülüğünden dolayı seni diledim, seninle evlenmek istedim." dedi. Evlenme teklifinde bulundu. O zaman için Hatice soy bakımından Kureyş kadınlarının en hayırlısı, en şereflisi, en zengini idi. (18) Kavminin bütün erkekleri -güçleri yetse- Hz Hatice'yle evlenmek isterlerdi.

059.

Hatice, Rasulullah (S.A.V.)'e evlenme teklifinde bulununca Rasulullah (S.A.V.) bunu amcalarına açtı. Amcalarından Hamza b. Abdi'l-Muttalib, onunla beraber gitti. Esed b. Esed'in yanına girdi ve ondan Hatice'yi, Muhammed (A.S.)'a istedi. Rasulullah (S.A.V.) onunla evlendi. Hz. Hatice, Zeynep, Ümmü Gülsüm, Rukıyye, Fatıma, Kasım, Tahir, Tayyib adındaki çocuklarının hepsini, vahiy gelmeden önce dünyaya getirdi. Erkekler, İslam gelmeden önce vefat etti. Rasulullah (S.A.V.), oğlu Kasım'ın adıyla künyelenirdi. Kızları ise İslam devrine yetiştiler. Onunla beraber hicret ettiler, ona uydular, ona inandılar.

PAPAZLAR HADİSİ

060.

Ehl-i Kitap olan hahamlar ve papazlar, Rasulullah'ın geleceğini ve geleceği zamanı Araplar'dan daha iyi biliyorlardı. Çünkü onun sıfatıyla ilgili bilgiler kitaplarında yazılıydı. İsmi de belliydi. Peygamberleri zamanında, Son Peygamber'e tabi olacaklarına dair, onlardan söz alınmıştı. Onlar, peygamberin gelmesiyle müşrik putperestlere karşı, Allah'ın kendilerini muzaffer kılacağına inanıyorlar, Ahmed isminde İbrahim (A.S.)'ın dininde bir peygamber gönderileceğini söylüyorlardı. Yine onlar, peygamberleri zamanında da, kitaplarda, onun sıfatı ile ilgili bilgileri buluyorladı. Nitekim Allahu Teala şöyle buyurur: "*Onlar ki, yanlarında bulunan Tevrat ve İncil'de ismini yazılı buldukları ümmi peygamber o Rasul'e tabi olurlar. O Rasul, kendilerine iyiliği emrediyor, onları fenalıktan alıkoyuyor; onlara* (nefislerine) *haram ettikleri temiz şeyleri helal kılıyor, murdar şeyleri de üzerlerine haram kılıyor, onların ağır yüklerini, üzerlerindeki bağları indiriyor. Ve onlar ki, ona* (Rasul'e) *iman ederler ve kendisine ta'zim ederler. Ona yardım ederler ve kendisine*

indirilen (Kur'ana) *tabi olurlar, İşte bunlar kurtulanlardır."* (19)

"Bir vakit Meryem'in oğlu İsa şöyle demişti. '-Ey İsrail oğulları! Ben size (gönderilen) *Allah'ın Peygamberiyim. Önündeki* (benden önceki) *Tevrat'ın tasdikçisi ve benden sonra gelecek bir peygamberin müjdecisi olarak geldim ki, o peygamberin ismi Ahmed Muhammed'dir.' Sonra İsa onlara mucizelerle gelince: 'Bu, apacık bir sihirdir.' dediler."*(20)

"Muhammed (A.S.) *Allah'ın Peygamberidir. Onun beraberinde bulunanlar* (Ashab-ı Kiram), *kafirlere karşı çok şiddetli, kendi aralarında gayet merhametlidirler. Onları, rüku ve secde eder halde* (namaz kılarken) *Allah'tan sevab ve rıza istediklerini görürsün. Secde eserinden* (çok namaz kılmaları yüzünden meydana gelen) *nişanları yüzlerindedir. İşte onların Tevrat'-taki vasıfları budur. İncil'deki vasıfları da şu: Onlar filizini çıkarmış bir ekine benzerler. Derken o, filizi kuvvetlendirmiş sonra kalınlaşmış, nihayet gövdeleri üzerinde doğrulup kalkmış, ekincilerin hoşuna gidiyor."* (21)

"Bununla beraber daha önce Arap müşriklerine karşı Yahudiler müşkil durumda kaldıkları zaman, Tevrat'-ta açıklanan ahir zaman peygamberine dua ederlerdi. İşte o, Tevrat'ta vasfını işittikleri peygamber gelince '-Bu, İsrail oğullarından değil, İsmail evladındandır.' diye inkar ettiler.

Artık, Allah'ın laneti o kafirler üzerinedir. Cenab-ı Allah, fazlıyla kullarından dilediği kimseye peygamberlik ihsan buyurmasına hased edip indirdiği Kur'an'ı inkar etmeleri ve bu sebeple nefislerini ateşe atışları ne çirkin şeydir! İşte Yahudiler, Allah'ın bir gazabından sonra (Hz. İsa ve İncal'i inkar ettiklerinden dolayı gazaba uğramalarından başka) bir gazaba tutuldular. (Hz. Peygamber'i ve Kur'an-ı Kerim'i inkar ettiklerinden). *O kafirler için, hor ve zelil edici bir azap vardır.*

" (22)

061.

Araplar ümmi bir milletti. Kitap okumazlardı. Peygamberler hakkında bilgisizdiler. Cennet, cehennem, öldükten sonra dirilme, kıyamet hakkında da ancak Ehl-i Kitap'tan duydukları kadar biraz bir şey biliyorlardı. Bu bilgileri de, kalplerine yer etmemişti. Onların yaptıklarını yapmazlardı. Gelen rivayetlere göre, Rasulullah'la hahamlar ve papazlar arasında geçen olay, Allah, Rasulullah'ı peygamber olarak göndermesinden çok az önce vuku bulmuştu.

062.

Araplar, Rasulullah (S.A.V)'i Matta alimlerinden daha iyi bilemezlerdi. Çünkü onların yanında Yahudiler vardı. Onlar ehl-i kitaptı. Mekkeliler'se putperestti. Mekkeliler, ehl-i kitabın hoşnut olmadığı şeyleri yaptıkları zaman onlar: "Şu anda hak bir peygamberin gelme zamanı yaklaştı. Ona tabi olup onunla beraber, Ad ve İrem'in öldürüldüğü gibi biz de sizi öldüreceğiz." derlerdi. Fakat Allahu Teala, peygamberini gönedirce Mekkeliler ona tabi oldu. Ehl-i kitap ise inkar ettiler. Bunun üzerine Allah Azze ve Celle şu ayeti gönderdi: "*Bununla beraber, daha önce Arap müşriklerine karşı Yahudiler müşkül durumda kaldıkları zaman: 'Tevrat'ta açıklanan ahir zaman peygamberi gelip bu müşriklere karşı bize yardım etseydi.' diye dua ederlerdi. İşte o, Tevrat'ta vasfını işittikleri peygamber gelince '-Bu, İsrail oğullarından değil, İsmail evladındandır.' diye inkar ettiler. Artık Allah'ın laneti o kafirler üzerinedir.*" (23)

063.

Hassan b. Sabit yedi ya da sekiz yaşlarında, aklı başında bir çocuktu. Her denileni idrak edebiliyordu. Onun anlattığına göre bir Yahudi, Medine'de yüksek bir binadan: "Ey Yahudi cemaati!.." diye bağırdı. Yanına toplananlar: "Hey ne diyorsun?" dediklerinde o: "Bu

gece peygamber olarak gönderilecek olan Ahmed'in yıldızı doğdu." dedi.

064.

Bir Yahudi bir sabah, Benu Abdi'l-Eşhel'in toplantısına geldi. Orada; öldükten sonra dirilme, kıyamet, cennet, cehennem, hesap ve mizandan bahsetti. Bunu, öldükten sonra dirilmenin olacağına inanmayan putperestlere söyledi. Bu hadise Rasulullah (S.A.V.)'in peygamber gönderilişinden az önce meydana geldi. Dinleyenler: "Hey, ey Filan! İnsanların, öldükten sonra, cennet ve cehennemin bulunduğu bir yerde diriltilip amellerinden ceza görecekleri gerçek midir?" dediler. O da: "Evet, Allah'a yemin ederim ki, cehennemin ateşinden bir tutamcığını evinizdeki en büyük tandırda yakın, kızdırın, sonra da içine beni atın. Ben o ateşten yarın kurtulurum..." cevabını verdi. Ona: "Ey Filan, bunu nasıl söylüyorsun? Nedir bunun alameti?" diye sorulduğunda o: "Şu belde tarafından gönderilecek olan bir peygamber." şeklinde cevapladı ve eliye Mekke ve Yemen tarafını gösterdi. "Ne zaman çıkar, dersin?" diye sorulunca da etrafına bir göz attı ve Seleme b. Sellame b. Vakş'ı evinin kapısının avlusunda yatarken gördü. Yanındakilere onu göstererek: "Bu delikanlı -ki Seleme, kavminin en genciydi- ona yetişecek ve ömrünü onun zamanında tüketecek." dedi. Bir gece ve gündüz ya geçti ya geçmedi, Allah peygamberini gönderdi. O, hala dünyadaydı. Herkes Rasulullah'a inandı, tasdik etti. Yahudi ise hasedinden inkar etti. Ona: "Ey Filan, sen şöyle şöyle deyip bunu haber vermedin mi?" dediklerinde o: "O, peygamber değil." cevabını verdi.

065.

Asım b. Ömer anlatıyor: Benu Kureyzalı bir şeyh şöyle bir soru sordu: "Sa'ye'nin oğulları Üseyd'le, Salebe ve Esed b. Abid'in müslüman oluşlarını biliyor musun?" (Bunlar, Huzeyl'dendiler. Kurayza ve Nadir'den değlidiler.) "Hayır." cevabını verdim.

Bize Şam Yahudilerinden İbnu'l-Heyban adında bir adam geldi. Bizde ikamet etti. Vallahi, ondan daha iyi beş vakit namaz kılan hiçbir adam görmedik. Bu adam bizim yanımıza, Rasulullah (S.A.V.)'in peygamber olarak gönderilişinden iki sene önce geldi. Kıtlık olup yağmur yağmadığı zaman: "Ey İbnu'l-Heyban! Çık, bizim için yağmur isteyiver." derdik. O da: "Hayır, vallahi, yağmur duasına çıkmadan önce biraz sadaka verin." derdi. Biz: "Ne kadar verelim?" diye sorduğumuzda o: "Bir ölçek hurma ya da iki müdd arpa..." karşılığını verirdi. Biz de bunun üzerine, denilen miktarda sadaka verir, sonra da onunla birlikte, taşlık çöllük arazimize çıkardık. O yağmur duasında bulunurdu. Vallahi daha oturduğu yerden kalkmadan yağmur yağardı. Bunu birkaç defa tekrar ettik. Sonra adamın ölüm vakti geldi. Yanına toplandık. Bize: "Ey Yahudi cemaati! Bilir misiniz, ben, ağaçlı, bol verimli topraklardan, yokluk ve açlık ülkesine neden geldim?" diye sordu. "Sen daha iyi bilirsin." dedik. O da: "Şüphesiz, gelme zamanı çok yaklaşmış bir peygamberin çıkmasını beklediğim için ve ona tabi olmak için bu beldelere hicret ettim. Çıktım, geldim. O peygamber çıktığı zaman, ondan geri durmayın ey Yahudi cemaati! Çünkü o, gerektiğinde muhalefet edenlerin kanını dökmek, zürriyetlerini yok etmek ve kadınlarını öldürmek ruhsatıyla peygamber gönderilecek. Sizi, onun elinden hiçbir şey kurtaramaz.." dedi ve öldü. Kureyza'nın fetholunduğu gece, o üç genç -ki onlar çok gençtiler-: "Ey Yahudiler, vallahi vakit İbnü'l-Heyban'ın size söylediği vakittir." dediler. Yahudiler: "Hayır, o vakit değildir." diye itirazda bulundular. Gençler: "Evet, vallahi bu Onun geleceğini gösteren işarettir." diye ısrar ettiler. Sonra bulundukları yerden indiler. Mallarını, çoluk çocuklarını ve ailelerini bırakarak müslüman oldular.

066.

Onların malları müşriklerle beraber kaledeydi. Ka-

le fethedilince malları kendilerine verildi.

067.

Ehl-i Kitap'tan bir kısım insan, kendi peygamberlerine inandıkları ve onları tasdik ettikleri gibi, Muhammed adında bir peygamberin gönderileceğine de inanıyorlardı. Fakat Muhhammed (S.A.V.), peygamber olarak gönderilince onu inkar ettiler. Nitekim Allahu Teala'nın şu ayeti bunu dile getirir: "*O vakit yüzleri kara olanlara şöyle denilecek 'İmanınızdan sonra küfrettiniz, işte o küfrünüzün cezası olarak tadın azabı.'*" (24) Ehl-i Kitap'tan bir kısmı da, peygamberlerine ve peygamber gönderilmeden önce Muhammed (S.A.V.)'e inandılar. Peygamber gönderilince de inandılar. Nitekim Cenab-ı Hakk, bir ayetinde bunu anlatır: "(İman etmekle) *hidayeti kabul edenlere gelince,* (onlar seni her dinledikçe) *Allah onların hidayetini artırmakta ve takvalarını ilham etmektedir.*" (25)

SELMAN EL-FARİSİ'NİN MÜSLÜMAN OLMASI

068.

Selman el-Farisi, İran'ın İsfahan şehrinin Cey denilen köyündendi. Baba Ebu Dahkan, arazi sahibi bir kimseydi. Onu çok sever, mallarını ve diğer çocuklarını öyle sevmezdi. O yüzden sanki bir cariyeyi evde hapseder gibi onu eve kapatır, dışarı çıkarmazdı. Selman, Mecusilik dinine çok hizmetlerde bulundu. O kadar gayret etti ki, ateş yakan ve o ateşi hiçbir zaman söndürmeyen bir ateşperest oldu. Kendi işinden başka hiçbir şeyle ilgilenmezdi. Halkın işlerini ve yaşayışını bilmiyordu. Babası kendine bir bina yaptırdı. Aslında kendisinin bir çiftliği ve hizmetçileri vardı. Selman'ı yanına çağırdı ve: "Oğlum şu gördüğün binayı yaptırmam, bana bu çiftliğimi ihmal ettirdi. Oysa onu mutlaka denetim altında tutmam lazım. Oraya git, oradakilere şunları şunları söyle. Beni o işle meşgul etme. Eğer beni o işle uğraştırırsan her işten alıkoymuş olursun.."

dedi.

Selman, çiftliğe gitmek arzusuyla yola çıktı. Yolda Hristiyan kilisesine uğradı. Bir ses duydu. Oradakilere: "Bu ne?" diye sordu. "Bunlar Hristiyan, namaz kılıyorlar.." cevabını aldı. Bakmak üzere içeri girdi. Gördüğü manzara hoşuna gitti. Güneş batıncaya kadar onların yanında oturdu, hiç ayrılmadı. Selman, çiftliğe zamanında gitmediği için babası onu merak etti. Aramak için her tarafa adam gönderdi. Selman, akşam olunca çıkıp geldi. Babası ona: "Neredeydin oğlum? Ben sana çiftliğe git, demedim mi?" diye sordu. Selman da: "Babacığım! Hristiyanlar'ın yanına uğradım. Onların namazlarını ve dualarını beğendim. Nasıl yapıyorlar diye bakmak için oturdum." cevabını verdi. Babası onu: "Oğlum, senin ve babalarının dini, onların dininden daha hayırlıdır." diyerek azarlayınca o: "Vallahi, onların dininden daha iyi değildir. Çünkü bunlar, Allah'a ibadet ediyorlar, ona dua ediyorlar, Allah için namaz kılıyorlar. Biz ise, kendi yaktığımız, ama bıraktığımız zaman sönen ateşe tapıyoruz." dedi. Bu cevabı alınca babası onu korkuttu. Ayaklarına demir vurdu ve eve hapsetti.

Selman, Hristiyanlar'a haber gönderip: "Sizin bu dininizi nereden öğrenebilirim?" diye sordu. Hristiyanlar da: "Şam'da." cevabını verdiler. Selman: "Size oradan insanlar gelince, bana haber verin." dedi. Onlar: "Olur, yaparız." diyerek isteğini kabul ettiler. Bir gün Şam'dan bazı tüccarlar gelmişti. Selman'a haber vererek: "Dinimize mensup bazı tacirler geldi." dediler. Selman onlara: "İşlerini bitirip gitmek istediklerinde beni haberdar edin..." diye haber gönderdi. Hristiyanlar Selman'ın isteğini yine kabul ettiler. Tacirler gitmek istedikleri zaman ona haber gönderdiler. Selman da ayaklarındaki demiri attı, onlara katıldı. Onlarla birlikte Şam'a gitti. Oraya varınca: "Bu dinin mensuplarının en üstün kişisi kim?" diye sordu. "Kilise sahibi piskopos."

cevabını verdiler. Selman, piskoposun yanına geldi ve: "Kilisende seninle olmak, orda seninle Allah'a ibadet etmek, senden hayırlı ve iyi şeyleri öğrenmek istiyorum..." dedi. Piskopos, Selman'a yanında kalabileceğini söyleyince bir süre onunla beraber oldu. Piskopos, kötü bir adamdı. Hristiyanlara sadaka vermelerini emrediyor, onları buna teşvik ediyordu. Kendisine fakir fukaraya dağıtılmak üzere, sadaka getirildiğinde de, onları fakir fukaraya vermiyor, toprağa gömüp kendisi için saklıyordu. Selman, onun bu yaptıklarını görünce müthiş şekilde kızdı. Çok geçmeden piskopos öldü. Hristiyanlar, cenazeyi defnetmeye geldiklerinde Selman onlara: "Bu, kötü bir adamdı. Size sadakayı emrediyor, sizi buna teşvik ediyor, fakat getirdiğiniz zaman da onları fakir fukara vermiyor, yere gömüp saklıyordu." dedi. Halk Selman'a: "Delilin nedir?" diye sorunca o: "Size onun hazinesini çıkarayım." cevabını verdi. Hristiyanlar: "Çıkar getir." dediler. Selman, altın ve parayla dolu yedi testi çıkarıp onlara gösterdi. Halk bunu görünce: "Vallahi, o asla gömülmeyecek." dediler ve onu, kalın kuru bir ağaca astılar. Ardından da taşladılar.

Onun yerine başka birini getirdiler. Yeni piskopos, beş vakit namazını kılan, faziletli, ondan daha çok çalışan, ondan daha az dünyaya önem veren, gayretli bir kimseydi. Selman, o da ölümüne kadar, bundan önceki piskopos gibi yanından ayrılmadı. Nihayet ölüm vakti gelince Selman ona: "Ey Filan! Görüyorsun, Allah Azze ve Celle'nin takdiriyle ölüm vakti geldi. Vallahi ben seni sevdiğim gibi hiçbir şeyi asla sevmedim. Bana ne emir buyurursun, kimi tavsiye edersin?" dedi. O da: "Oğlum, Musul'da bir adam biliyorum. Ona git, onu da benim gibi bulacaksın." dedi. Piskopos, ölüp gömüldüğü zaman Selman da Musul'a gitti. O adam da, çalışkan ve dünyaya önem vermeyen biriydi. Selman ona: "Bana falanca sana gelip seninle olmamı tavsiye etti." dedi. A-

dam da: "Peki, kal oğlum" diyerek onu yanına kabul etti. Selman da onun arkadaşının yanında nasıl kaldıysa onun yanında da öylece kaldı. Ölüm vakti gelince ona: "Seni bana filanca tavsiye etti. Görüyorsun, sana Allah'ın emri ulaştı, bana kimi tavsiye edersin?" diye sordu. Adam: "Vallahi oğlum, Nusaybin'de bir adam biliyorum, o da bizim gibi.." karşılığını verdi. Selman onu defnettikten sonra Nusaybin'e gitti. Adamı buldu ve: "Ey filan! Filan bana filanı tavsiye etti, filan da seni tavsiye etti." dedi. Adam da "Peki yanımda kal yavrum." diyerek Selman'ın isteğini kabul etti. Selman, öncekilerin yanında kaldığı gibi, onun yanında da kaldı. Onun da vefat anı gelince: "Ey filan! Görüyorsun, Allah'ın emri geldi. Bana filan, filanı tavsiye etti, filan da seni tavsiye etti, sen kimi tavsiye edersin?" diye sordu. Adam: "Vallahi oğlum, bizim gibi bir kimse bilmiyorum. Ancak Rum topraklarında Amuriyye'de bir adam var. Ona git, onu bizim halimizde bulacaksın." dedi. Selman, onu da defnedince yola çıktı. Amuriyye'ye geldi. O zatı buldu. O da diğerleri gibiydi. Onun yanında kaldı; çalıştı, kazandı. Koyunları, inekleri oldu. Sonra onun da ölüm vakti geldi. Selman adama: "Ey filan! Bana filan filancayı, filan filancayı, filan da seni tavsiye etti. Görüyorsun, sana Allah'ın emri yetişti. Ya sen bana kimi tavsiye edersin?" dedi. Adam: "Oğlum, sana gitmeni söyleyebileceğim, bizim durumumuzda bir kimse kaldığını sanmıyorum. Fakat Harem'de çıkacak bir peygamberin zamanı seni gölgelendirdi. O, iki kayalık arasındaki şehirden, hurmalı ve çorak araziye hicret edecek. Şüphesiz onda peygamberliğine delalet eden alametler var. Onun iki kürek kemiği arasında peygamberlik mührü vardır. Hediye kabul eder, fakat sadaka yemez. O ülkeye gidebilirsen git, çünkü onun gelme zamanı yakındır." cevabını verdi. Selman, onu gömdükten sonra bolluk içinde yaşadı.

Kelb'li Arap tacirlerinden bir grup insan Selman'a

uğramıştı. Onlara: "Size şu koyunlarımı ve ineklerimi vereyim, beni yanınıza alın, Arap memleketine götürün." dedi. Tacirler de onu alıp götürdüler. Benu Vadi'l-Kura'ya geldiklerinde ona zulmettiler ve oranın Yahudilerinden bir adama köle olarak sattılar. Selman orada hurma görünce, buranın, arkadaşının kendine tarif ettiği belde olmasını çok arzuladı. Çok geçmeden yanına Vadi'l-Kura Yahudileri arasında akrabası olan, Benu Kureyza'dan bir adam geldi. Onu, sahibinden satın oldu ve Medine'ye götürdü. Selman, Medine'yi görünce, oranın anlatılan şehir olduğunu anladı. Sahibiyle beraber köleler arasında kaldı.

Allah Azze ve Celle, Rasulullah (S.A.V.)'i Mekkede peygamber gönderdi. Selman köle olduğu için, ona, Peygamber'le ilgili hiçbir şey söylenmiyordu. Rasulullah (S.A.V.) Kuba'ya geldiğinde, Selman, sahibinin bir hurmalığında çalışıyordu. Sahibinin amcasının oğlu da Peygamber geldiğinde oradaydı.

"Allah Benu Kayle'ye lanet etsin. Vallahi, onlar şimdi Kuba'da, Mekke'den gelmiş bir adamın etrafında toplanmışlar, onun peygamber olduğunu zannediyorlar." dedi.

Bu sözleri duyunca Selman'ı bir titreme aldı. Öyle ki, az kalsın sahibinin üstüne düşecekti. Sonra: "Bu ne, ne oldu?" diyerek ağaçtan indi. Tam o anda, sahibi elini kaldırıp ona müthiş bir yumruk yapıştırdı ve: "Sana ne bundan? Sen işine bak.." dedi. Selman da: "Bir şey yok, bir haber duydum, onu öğrenmek istedim." karşılığını verdi. Nihayet akşam oldu. Selman'ın yanında biraz yemek vardı. Yemeği alıp Kuba'da bulunan Rasulullah (S.A.V.)'e gitti ve ona: "Senin iyi bir kimse olduğunu öğrendim. Yanında garip arkadaşların var. Benim yanımda da biraz sadaka mevcut. Bu sadakaya, şuralardaki kimselerin en layığı sizi gördüm. Al, ye.." dedi. Rasulullah (S.A.V.) Selman'ın verdiği sadakayı eline aldı ve ashabına uzatarak: "Yeyin?" dedi. Kendisi ye-

medi. Selman kendi kendine: "Bu, arkadaşımın peygamberin vasfıyla ilgili olarak bana söylediği vasıflarından biri." dedi. Sonra geri döndü. Rasulullah (S.A.V.) Medine'ye gittiğinde, Selman, yanında bulunan yiyeceklerden biraz bir şey aldı. Ona götürdü ve: "Senin sadaka yemediğini gördüm. Bu hediye ve ihsandır, sadaka değildir." dedi. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) ondan yedi. Ashabı da yedi. Böylece Selman, kendi kendine: "Bu, onun peygamberliğini gösteren ikinci özellik." dedi.

Sonra Selman, Rasulullah (S.A.V.)'in yanına geldi. O, bir cenazeyi takip ediyordu. Üzerinde iki ihram vardı. Ashabının arasındaydı. Selman, sırtındaki mührü görmek için onun etrafında dolaşıyordu. Rasulullah (S.A.V.), onun böyle dolaştığını görünce, bir şey görmek istediğini anladı. Sırtından ridasını çıkardı. Böylece Selman, arkadaşının tarif ettiği gibi, iki kürek kemiği arasında bulunan mühre baktı. Ağlayıp öpmek üzere onun üstüne kapandı. Rasulullah (S.A.V.): "Şöyle gel, ya Selman!" dedi. Gitti, huzuruna oturdu. Konuşmasını ashabın duyması istedi. Başından geçenleri anlattı. Anlatmasını bitirince, Rasulullah (S.A.V.): "Ey Selman! Kölelikten azad olmak için, efendinle yazılı bir anlaşma yap..." dedi. Selman, efendisiyle, ona üç yüz hurma dikip yetiştirmek ve kırk okka altın vermek şartıyla yazılı anlaşma yapmıştı. Ashabdan herkes, güçleri miktarınca otuzla on arasında değişen küçük hurma fidanı dikmekle Selman'a yardım etti. Rasulullah (S.A.V.): "Fidanlar için çukur kaz.. Kazma işini bitirince bana haber ver.. Onları ben dikeyim." dedi. Selman, arkadaşlarının yardımıyla fidanlar için çukur kazdı. İşini bitirince, Rasulullah (S.A.V.)'e geldi. Selman: "Ya Rasulullah, çukurları kazma işini bitirdik." dedi. Rasululllah (S.A.V.) Selman'la birlikte çukurların yanına geldi. Ona hurma fidanını getiriyorlar, o da fidanı bizzat eliyle koyuyor ve üstünü düzeltiyordu. Fi-

danlardan hiçbiri kurumadı. Bu suretle anlaşmanın, hurma fidanları yetiştirilmesiyle ilgili şartı yerine gelmiş oldu. Anlaşmanın dirhemle ilgili kısmı kaldı. Maden çıkarılan yerde çalışan bir adam, Rasulullah'a yumurta büyüklüğünde bir altın getirdi. Rasulullah (S.A.V): "Nerde o müslüman olan, efendisiyle, kölelikten azad olmak için yazılı anlaşma yapan el-Farisi?" diye sordu. Selman huzuruna çağrıldı. Peygamber (S.A.V.): "Al şunları ya Selman! Borçlarını öde." dedi. Selman: "Ya Rasulullah, bunlar nereden geliyor bana?" diye sordu. Rasulullah (S.A.V.) de: "Şüphesiz Allah Azze ve Celle, onlarla sana borcunu ödettirecek. Selman'ın nefsi kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, onlardan kırk okka tartın ve yerine ödeyin.." buyurdu. Böylece Selman kölelikten azad edildi. Selman köle olduğu için, Bedir ve Uhud savaşlarını kaçırmıştı. Sonra azad olununca, Hendek'te ve ondan sonra da, Rasulullah (S.A.V.)'le birlikte bütün harplerde hazır bulundu.

069.

Amuriyye'de yanında kaldığı o zat, Selman'a : "Şam topraklarındaki iki meşeliğe gel. Çünkü her sene, bir gece o meşeliklerin birinden diğerine bir adam çıkar, gider. Karşısına hastalar gelir. Hasta olan her kime dua etse, o şifa bulur. İşte bana sorduğun şu dini, El-Hanifiyye Dinü İbrahim'i (Haniflik, İbrahim (A.S.)'ın Dini) ona sor." dedi. Bu sözden dolayı Selman yola çıktı. Denilen yere giderek orada bir sene kaldı. Nihayet o gece bir adam meşeliklerin birinden diğerine gitmek üzere çıktı. -Havanın sıcak olduğu bir zamanda çıkıyordu-. Kalabalık yüzünden onunla görüşemedi. Meşeliğe girdi. Onu yakaladı ve: "Allah sana rahmet etsin, İbrahim'in Dini nedir?" diye sordu. O zat: "Sen benden, bugün, bütün insanların sorduğu bir şeyi soruyorsun. Şu evden, şu Harem'den çıkacak bir peygamberin gelmesi yakındır." cevabını verdi. Selman bunu Rasulullah

(S.A.V.)'e anlattığında, Rasulullah: "Eğer doğru söylüyorsan ya Selman, mutlaka İsa b. Meryem (A.S.)'ı gördün." buyurdu.

070.

Rasulullah (S.A.V.) o altını Selman'a verdi ve: "Onunla borcunu öde." dedi. Selman da: 'Ya Rasulullah, bunlar bana nereden geliyor?" diye sordu. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) onları elinin üzerinde çevirip Selman'a attı ve: "Onları götür. Çünkü Allahu Teala, onlarla sana borcunu ödetecek." dedi. Selman altını alıp gitti. Kırk okka olan borcunu ödedi.

071.

Attab el-Bekri anlatıyor: "Ebu Said el-Hudri ile oturuyorduk. Ebu Said için, kapısının önüne bir hasır serilir ve bir yastık konurdu. O da orada otururdu. Böyle otururken bir ara ona, Rasulullah (S.A.V.)'in iki kürek kemiği arasındaki mührün ne olduğunu sordum. Bu sorum üzerine Ebu Said şehadet parmağını uzattı. Baş parmağını, şehadet parmağının en altındaki eklemin altına koydu.

072.

Kureyşliler, Kabe'yi ululayarak tavaf ederlerdi. Günahlarından dolayı tevbelerini de orada yaparlardı. Ayrıca oradaki putlara saygı gösterirler, Kurbanlarını Allah'a şirk koşarak keserler, haccederler ve vakfe yapılması gereken yerlerde vakfe yaparlardı.

KABE'YLE İLGİLİ HADİSLER

073.

Ka'benin yeri, Adem (A.S.) zamanında bir karış, yahut biraz daha fazlaydı. Ademden önce onu melekler haccederdi. Sonra Adem haccetti. Melekler onu karşılayarak: "Ey Adem nereden geldin?" diye sordular. "Kabe'yi haccettim, dedi, onlar da: "Senden önce onu melekler haccetti." dediler.

074.

Adem, Hint ülkesine indirilince: "Ya Rabbi, bana ne oluyor ki, Cennet'te duyduğum gibi, burada, meleklerin sesini duymuyorum" dedi. Cenabı Hak: "Günahın sebebiyle ey Adem. Git, benim için bir ev yap, meleklerin tavaf ettiği gibi onu tavaf et." buyurdu. Bunun üzerine Adem Mekke'ye geldi, Kabe'yi yaptı. Hz. Adem'in adımları o kadar büyüktü ki, köyleri, nehirleri kasabaları iki adımda alırdı. Hint'ten gelerek Kabe'yi kırk sene haccetti.

075.

İbrahim'e: "İnsanlara haccetmelerini duyur." (26) buyurulunca o: "Ya Rabbi, nasıl söyleyeyim?" dedi. Cenab-ı Hak da: "Ey insanlar, Rabbınıza icabet edin, de.." buyurdu. Bunun üzerine İbrahim: "Ey insanlar, Rabbinize icabet edin." diye nida etmek üzere dağa çıktı. Onun bu davetine icabet ettiler. "Lebbeyk, Allahümme Lebbeyk" dediler. Bu ilk telbiye oldu.

076.

İbrahim'e insanları hacca çağırması emredilince, Doğu'ya döndü. Allah'a dua etti. "Lebbeyk, Lebbeyk" diye icabet olundu. Sonra Batı'ya döndü. Allah'a dua etti. "Lebbeyk, Lebbeyk" diye icabet olundu. Sonra Şam'a döndü; Allah'a dua etti. "Lebbeyk Lebbeyk" diye icabet olundu. Sonra Yemen'e döndü. Allah'a dua etti. "Lebbeyk, Lebbeyk" diye icabet olundu.

077.

Hud ve Salih dışında her peygamber, Kabe'yi haccetti. Nuh onu haccetti. Yeryüzü su içinde kaldığı zaman Kabe de aynı şeye maruz kaldı, Kabe kırmızı bir tepeydi. Daha sonra Allahü Teala Hz. Hud'u peygamber olarak gönderdi. O kavminin işiyle uğraştı kaldı. Allahu Teala ruhunu kabzetti, dolayısıyla o, Kabe'yi haccetmeden öldü. Sonra Allahü Teala Salih'i peygamber olarak gönderdi. O da, kavmiyle uğraştı kaldı; Kabe'yi haccetmeden öldü. Allah Azze ve Celle, oraya

Hz. İbrahim'i yerleştirince, o, Kabe'yi haccetti. Hz. İbrahim'den sonra bütün peygamberler, onu haccetti.

078.

Kabe, Rabbına şikayette bulunup ağlayarak: "Ya Rabbi, ziyaretçilerim azaldı, insanlar benden yüz çevirip alakasını kesti." dedi. Cenab-ı Hak azze ve celle de ona: "Sana öyle nesiller ve öyle ziyaretçiler yaratacağım ki, güvercinin yumurtalarını özlediği gibi seni özleyecekler." buyurdu.

079.

Kabe, dünya yaratılmadan iki bin yıl önce yaratıldı. Daha sonra da, dünya ondan yayıldı, döşendi.

080.

Adem, bir elinde bir taş, diğer elinde bir yaprakla Cennet'ten çıktı. O yaprağı Hind'e yaydı, hissettiğimiz güzel kokular ondan çıkmaktadır. Taş ise, ışık saçan beyaz bir yakut parçasıydı. İbrahim, Kabe'yi yapıp taşın bulunduğu yere varınca, İsmail'e: "Bir taş getir, şuraya koyayım." dedi. O, dağdan bir taş getirdi. İbrahim: "Ondan başkasını getir." dedi. Böyle defalarca onu geri çevirdi. Bir türlü kendisine gelen taşı beğenmiyordu. Bir defa daha gitti. Bu sefer Cebrail, Hint'ten ona bir taş getirdi, Adem'in Cennet'ten çıkarıp getirdiği taştı bu. Onu koydu. İsmail yanına gelince: "Bunu kim getirdi?" diye sordu. O da: "Senden daha güçlü biri." dedi.

081.

Haceru'l-Esved Cennet taşlarındandır, yeryüzüne pamuktan daha beyaz olarak indirildi. İnsanoğlunun günahları sebebiyle karardı. Eğer kararmasaydı, dilsiz sağır ve kör olarak ona gelip el sürenler sifa bulurdu.

082.

Kalp huzurunun insan gibi yönü vardır. İşte Kabe de insana tatlı ve huzur dolu bir hafiflik verir.

083.

Ravha'daki büyük kayadan yalın ayak, üzerlerinde aba ile, Allah'ın evini (Kabe'yi) haccetmek niyetiyle

70 peygamber geçti. Musa (A.S.) da onlardan biriydi.

084.

Haceru'l-Esved, Cennet yakutundandır. Ona müşrikler dokundu; bu nedenle de simsiyah oldu.

085.

Haceru'l-Esved Cennet taşlarındandır. Sütten daha beyazdı. İnsanoğulları ona meshettikleri için, onların günahından simsiyah oldu.

086.

Kabe, Cennet yakutlarından bir yakut parçasıydı. Tufan olduğu zaman, dünya semasına kaldırıldı. Şimdi inse, yine Ka'benin bulunduğu yere inerdi. Onu her gece yetmiş bin melek tavaf eder. Cebrail Haceru'l-Esved'i, Ebu Kubays'a emanet bıraktı. O, Cennet yakutundan beyaz bir yakut parçasıydı. İbrahim Kabe'yi yaptığı zaman, ona Cebrail geldi ve Hacerü'l-Esved'i çıkardı. İbrahim de Kabe'nin temelleri içine koydu. Kıyamet gününde o, Uhud'dan daha büyük olacak ve bir dili olacak ki, onunla şehadette bulunacak.

087.

Abdullah b. Ömer, babası Ebu Bürde'ye "Kavmin, Cahiliyye döneminde Kabe'yi tavaf ettikleri zaman ne diyorlardı, biliyor musun?" dedi. O da: "Ne diyorlardı?" diye sordu. "Allahım! Bu, birdir. Eğer tam hakkıyla yapma durumu olursa, onu ancak Allah tam yaptırır. Ya Rabbi, eğer mağfiret edecek olursan herkese magfiret et. Zira senin hangi kulun günahsız olabilir, diyorlardı." diye cevap verdi.

088.

Cahiliyye insanları Kabe'yi tavaf ederken: "Affet, Allah'ım! Herkesi affet! Hiçbir kuluna elem verme..." derlerdi.

089.

Humuslular dışında Kabe'yi elbiseyle tavaf eden hiç kimse yoktu. Erkek olsun, kadın olsun çıplak vaziyette tavaf ediyorlardı. Ancak onları Humuslular, bu

çirkin işlerinden dolayı azarlıyorlar, erkeğe kadına giyecek elbise veriyorlardı.

090.

Humus dışındakı Cahiliyye halkı, eğer üzerindeki elbiseyi beğenir veya Mekkeliler'den bir ödünç elbise bulursa, onunla Kabe'ye gider, tavaf ederdi. Şayet üzerindeki elbiseyi beğenmez, Mekkeliler'den ödünç bir elbise de bulamazsa, Kabe'yi çıplak olarak tavaf ederdi ve: "-Atalarımızı böyle bulduk, bize, bunu Allah emretti." (27) derlerdi. Ayetin devamında: "(Bu zinet ve hoş rızık) kıyamet gününde yalnız müminlere aittir." (28) kısmına geldiği zaman Muhammed b. Kays : "Güzel rızıklar dünya hayatında müminler içindir, Allah kafirleri de onlara ortak eder. Kıyamet günü olduğu zaman ise, onu sadece müminlere verir." şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.

091.

Kureyş ve onların dinindeki Humuslular, arefe akşamı, Müzdelife'de dururlar ve "Biz Kabe'nin bekçileriyiz." derlerdi. Diğer insanlar ve diğer Araplar'sa Arafat'ta dururlardı. Bunun üzerine Allahu Teala şu ayeti inzal buyurdu: "Sonra insanların döndüğü yerden (Arafat'tan) siz de dönün" (29). Daha sonra, Kureyş de, gelip diğerleriyle birlikte Arafat'ta durdu.

092.

Rasulullah (S.A.V.), kavminin adeti üzere, devesi üzerinde, kavmi arasında Arafat'ta vakfe yapardı. Bu, Allah Azze ve Celle tarafından doğruya iletilmesine kadar devam etti.

093.

Bütün müşrikler, "Aydınlan, ey Sebir (Mekke'de bir dağ ismi), koşalım" derlerdi. Güneş doğuncaya kadar Cem (Müzdelife)'den inmezler, geri dönmezlerdi. Rasulullah (S.A.V.) bundan sahabelerini nehyetti. Rasulullah (S.A.V.) güneş doğmadan önce dönerdi.

094.

Cahiliyye döneminde, insanlar el-Muarref'e geldikleri zaman, bir erkek bir dağın üzerine çıkar ve: "Ben filan oğlu filanım, şöyle yaptım, babam şöyle yaptı, dedem şöyle yaptı." diye yaptıkların sayar, onlarla övünürdü. Bunun üzerine Allahu Teala: "Hac ibadetlerinizi bitirince, Cahiliyet devrinde hacdan sonra, toplanıp atalarınızı anarak övündüğünüz gibi, hatta daha kuvvetli bir anışla Allah'ı anın." (30) ayetini indirdi. Bu ayet-i celile nazil olunca Rasulullah (S.A.V.) de: "Ey insanlar! Allah, artık bu kibir ve azameti, babalarınızla övünmenizi yasakladı. Çünkü (hepimiz) Adem'in çocuklarıyız, Adem de topraktan yaratıldı. Nitekim Cenab-ı Hak şöyle buyurur: "Ey insanlar, şüphesiz biz, sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Birbirinizi tanıyasınız diye, soylara ve kabilelere ayırdık. Biliniz ki, Allah katında en iyiniz, takvası en ziyade olanınızdır. Şüphe yok ki, Allah her şeyi bilen ve her şeyden haberdardır." (31) dedi.

095.

İbrahim, Hacer'le oğlu İsmail'i kovduğu zaman Hacer çok susadı. Öyle ki, rüyasında, onun susuzluktan öleceğini gördü. Bu halden korktu ve onu Kabe'nin bulunduğu yere koyup gitti. Safa'ya geldi. Üstüne çıktı. Öldü mü, ölmedi mi diye bakmaya başladı. Allahu Teala'ya onun için dua etmeye başladı. Sonra indi, Vadi'nin içine geldi, orada sa'yetti. Sonra yürüyerek çıktı, Merve'ye geldi. Öldü mü, ölmedi mi diye bakmak için üstüne çıktı. Bu iki yer Kabe'ye giden yolda iki taştı. Bunu yedi defa yaptı. İşte Safa ile Merve arasındaki sa'yin asıl mahiyeti budur.

096.

"Şühpesiz Safa ile Merve, Allah'ın (emrettiği haccın) alemetlerindendir." (32) ayeti hakkında şunu naklederek, Urve, Hz. Aişe'ye şöyle dedi: "Bir kimse haccetse de Safa ile Merve arasında tavaf etmese, ona her-

hangi bir günah olacağını zannetmiyorum." Hz. Aişe: "Bana ayeti oku." dedi. O da: "Kim Safa ile Merve'yi tavaf ederse, ona bir günah yoktur." (33) diye ayeti okudu. Bunun üzerine: "Eğer mesele dediğin gibi olsaydı 'Ona, onları (Safa ile Merve'yi) tavaf etmemesinde bir günah yoktur.' olurdu. Halbuki bu ayet, Kureyş'ten birtakım insanlar hakkında nazil oldu. Onlar Mina'ya gitmeyi haram sayıyorlardı. İnançlarına göre, Safa ile Merve arasında tavaf etmek helal değildi. İşte bunlar müslüman olunca Rasulullah (S.A.V.)'e: "Biz Mina'ya gitmeyi haram sayıyorduk, bizim dini inançlarımıza göre, bize Safa ile Merve arasında tavaf etmemiz helal değildir." dediler. Bunun üzerine Allah Azze ve Celle: 'Şüphesiz Safa ile Merve Allah'ın (emrettiği haccın) alametlerindendir.' (34) ayetini inzal buyurdu." Hz. Aişe dedi ki: "O ikisi (Safa ile Merve), Allah'ın (emrettiği haccın) alametlerindendir, onları tavaf etmeyen kimse Allah için haccı tamamlamış sayılmaz."

097.

İbrahim, Beytü'l-Haram'a geldi ve orada namaz kıldı. Sonra gitti; gecenin bir kısmında Mina'ya geldi. Yine gitti. Cemre'ye, geldi. Karşısına Şeytan çıktı. İbrahim ona, her taşta tekbir getirerek yedi taş attı. Şeytan kayboldu. Bir müddet gitti. Şeytan tekrar karşısına çıktı. Her taşta tekbir getirerek yedi taş attı. Şeytan, savuşup gitti. Bir süre daha yürüdü, üçüncü taşın bulunduğu yere geldi. Karşısına tekrar Şeytan çıktı; her taşta tekbir getirerek ona yedi taş attı. Şeytan kaybolup gitti. Cenab-ı Hak, Muhammed (A.S.)'ı peygamber olarak gönderince, peygamberine İbrahim'in yaptıklarını hikaye etti. O da onun gibi yaptı.

098.

Cahiliyye döneminde insanlar, kurban kestikleri vakit, kurbanların kanlarını Kabe'nin yüzüne sürerler, etleri dizip taşların üzerine koyarlar ve: "Onlardan bir şey yememiz bize helal değildir. Onları Allah rızası

için kurt kuş yesin diye koyduk." derlerdi. İslamiyet gelince insanlar Rasulullah (S.A.V.)'e geldiler ve Cahiliyye döneminde bir şey yaptıklarını, artık yapılıp yapılmadığını bilmediklerini, yalnız o işin Allah için yapıldığını anlattılar. Bunun üzerine Allah Azze ve Celle: "İşte bu kurbanlıklardan yiyin ve fakirleri doyurun." (35) ayetini inzal buyurdu. Böylece Rasulullah (S.A.V.) de yapılmaması gerektiğini, çünkü Allah için olmadığını bildirdi. Onlara, kesin olarak yemeleri emredilmedi, onun için dilerseler yerlerdi, dilerseler bırakırlardı.

099.

Rasulullah (S.A.V.) Veda Haccı hutbesinde şöyle buyurdular: "Şüphesiz zaman döndü, Allahu Teala'nın gökleri ve yeri yarattığı günkü durumunu aldı." (36) Bu sözün açıklaması şu şekilde yapılmıştır: Kureyşliler, her sene bir ayı idhal ederler, böylece on iki senede bir kere Zi'l-hicce ayına rastlarlardı. Allahu Teala, peygamberine, Zi'l-hicce ayında haccetmeye muvafık buyurdu ve Rasulullah (S.A.V.) şöyle dedi: "Şüphesiz zaman, döndü dolaştı, Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günkü halini aldı." İbnü Ebi Nüceyh'a: "Ebu Bekir ve Attab b. Üseyd'in haccı nasıldı?" diye sordum. "İnsanların haccettiği şekilde." dedi. Sonra İbnü Ebi Nüceyh şu açıklamayı yaptı:" "Zi'l-hicce ayında haccediyorlardı, gelecek sene, Muharrem'de, ertesi sene Safer'de haccediyorlar, her sene bir ay te'hir ediyorlardı..."

100.

Cibril, İbrahim (A.S.)'a indi. Onu götürdü. Orada öğle, ikindi, aşkam ve yatsı namazlarını kıldırdı. Sonra bir araya geldiler, sabah namazını kılıncaya kadar onun yanında kaldı, geceledi. Onu, arafe günü götürdü, insanların inip konakladığı yere indirdi. İki namaz kıldırdı. Yine bir araya geldiler. Onu götürdü, Mevkıf'-ta durdurdu, sanki, akşam namazını çok acele kılan bir müslüman gibi. Sonra Arafat'tan indirdi, Müzdelife'ye

getirdi. İki namaz kılındı. İbrahim bir müddet kaldı. Sanki sabah namazın acele kılan bir müslüman gibi. Sonra Cibril onu indirdi, Cemre'ye getirdi; taş attı, sonra kurban kesti, tıraş oldu. Onu Kabe'ye getirdi, tavaf ettirdi. Mina'ya geri getirdi. O gün de orada kaldı. Allahu Teala, Muhammed (S.A.V.)'e: "Doğru yola yönelerek İbrahim'in dinine uy.." (37) diye vahyetti.

101.

Rasulullah (S.A.V.), el-Berae süresi nazil olunca Kabe'yi çıplak olarak tavaf etmelerini yasaklamak için Hz. Ali'yi gönderdi.

102.

Kabe'nin inşasından önce mi, sonra mı kesin belli değildi; Kureyşliler, el-Humus'un görüşüne ve düşüncesine uyup ona göre hareket ettiler. İbrahim oğulları olduklarını, Harem ehli, dolayısıyla Kabe'nin sorumluları olduklarını, Mekke'nin sakinleri olduklarını, hiçbir Arap'ın kendileri gibi hakkı, kendileri gibi mevkii, şerefi olmadığını, Araplar'ın Kabe hakkında kendilerinin bildiklerini bilmediklerini, Harem'i ta'zim ettiklerini, Hill'den hiçbir şeyi ta'zim etmemeleri gerektiğini, bunu yaparlarsa Araplar'ın kendilerinin kutsallığını hafife alacağını ve Harem'e ta'zim gösterdikleri gibi Hill'e de ta'zim gösterdiklerini söyleyeceklerini düşünüyorlardı. Bunun üzerine onlar Arafe'de vakfeyi ve oradan inmeyi, -onların haccın alametlerinden ve İbrahim (A.S.)'ın dininden olduklarını bilip kabul ettikleri, diğer Araplar'ın da orada oturma hakkı olduğunu ve oradan ineceklerini bildikleri halde- terk ettiler. Onlar şöyle dediler. "Biz Ehl-i Harem'iz. Kutsal durumdan çıkmamız bize yakışmaz. Humus'un ta'zim ettiği gibi ondan başkasını da ta'zim etmeyiz Humus da Ehl-i Harem'di. Sonra Hill ve Harem sakini Araplar'dan nesil peyda edenlere de, kendilerine helal kıldıklarını helal, haram kıldıkların da haram kıldırdı."

Kinane ve Huzaa da bu meselede onlarla beraberdil-

er. Sonra bu hususta daha önce olmayan bazı şeyler icat ettiler ve: "Humus'un keş peyniri yapmaları, yağı ısıtarak eritmeleri, Kabe'ye başları açık girmeleri ve ihramlı oldukları müddetçe evlerin dışında gölgelenmeleri uygun değildir." dediler. Sonra bunda ileri gettiler ve "Hill halkının, hacceden ya da umre yapan kimseler olarak geldiklerinde, Hill'den Harem'e getirdikleri yemeği yemeleri uygun değildir." dediler. Onlar, gelip Kabe'yi ilk defa tavaf edeceklerı zaman, ancak Humus elbiselerinden bir elbise bulamazsa Hill'den getirdiği elbiselerle tavaf eder, tavafını bitirince de onları atardı. Artık, onlardan hiç kimse yararlanmaz ve onlara dokunmazdı. Bu tür elbiselere Araplar "el-Lika" derlerdi ve Araplar'ı buna teşvik ederlerdi. Sonra bunu örf haline getirdiler. Arafat'ta durdular, oradan indiler, çıplak olarak Kabe'yi tavaf ettiler. Tavaftan, kendilerine meşru kıldıkları şeyleri aldılar. Hill ehli, hacc ve umre yapıcı olarak geliyorlardı. Harem'e girdikleri zaman beraberlerinde getirdikleri azıkları bırakıyorlar, Harem yemeklerinden satın alıyorlardı. Ödünç de, kiralık da olsa harem elbiselerinden bir elbise arar bulurlar, onlarla tavaf ederlerdi. Şayet bulamazlarsa, çıplak tavaf ederlerdi. Erkekler çıplak tavaf ederlerdi. Kadınlara gelince, onlardan biri, biri (kadın gömleği) hariç bütün elbiselerini çıkarır, onu üstünden atar ve öyle tavaf ederdi. Nitekim Araplar'dan bir kadın, (38) öyle tavaf ederken şöyle dedi:

Bugün görünür onun bir kısmı ya da her yeri
Ondan ne görünürse, onu helal görmem.

Ekekler de, beraberinde getirdiği elbiselerle tavaf ederse, onu bir kenara atar, artık ondan ne o, ne de bir başkası, yararlanmazdı. Bir Arap, terk ettiği, sevdiği halde yaklaşmadığı bir şeyi zikrederek şöyle dedi:

Hüzün olarak benim ona dönüşüm yeter..
Sanki o, tavaf edenlerin önünde mukaddes bir elbisedir.. "

KABE'NİN YAPILMASI

103.

Kabe'nin yapımını, Kureyşliler gerçekleştirdi. Kureyş'in her kabilesinde, ileri gelen kimseler vardı. Aralarında herhangi bir ihtilaf ve anlaşmazlık yoktu. Bunun için Kureyşliler, Kabe'nin yapımı konusunda görüş birliğine vardılar. Onun yapılmasını istiyor, yıkılmasından korkuyorlardı. Binanın üstü taşlardan yapılmıştı. Binayı yükseltmek ve bir tavan yapmak istediler. Çünkü Kureyş'ten birkaş kişi, Kabe'nin ortasındaki bir kuyuda gizli bulunan hazineyi çalmışlardı. Hazine Huzaa'dan Benu Müleyh b. Amr'in kölesi Düvel'de bulunmuştu. Kureyş onun elini kesmişti. Hırsızlıkla itham olunanlar içinde el-Haris b. Amir b. Nevfel de vardı. Ebu Leheb b. Abdi'l-Muttalib, el-Haris b. Amir b. Nevfel b. Abdi Menaf'ın aynı anneden olma erkek kardeşiydi. Kureyşliler, Düveyl'in, Kabe'nin hazinesini aldıktan sonra onun yanına sakladığına inanıyorlardı. Hazine çalındığında, Kureyşliler onlara gelmiş, onlar da Düveyl'i göstermişlerdi. Böylece Kureyş de onun elini kesmişti. Rivayete göre, Kureyş, hazinenin el-Haris İbnü Amir b. Nevfel b. Abdi Menaf'ın yanında olduğuna kesin kanaat getirince, onu, Arap kahinlerinden bir kahine götürdüler. Kahin de onun aleyhine, on sene Mekke'ye girmemesi yolunda bir karar verdi. Kureyşliler, bu suretle onu Mekke'den çıkardıklarına inandılar. Halbuki o, on sene Mekke çevresinde kaldı.

*

Deniz, bir Rum'un gemisini Cidde limanına atmış, gemi parçalanmıştı. Kureyş onun tahtasını alıp, Kabe'nin tavanını yapmak için hazırladılar. Mekke'de Kıpti bir marangoz adam vardı. Düzelttiği şeylerin bir kısmını Kureyşliler'in kendilerine hazırlattı. Bir yılan vardı ki, her gün, içine hediye edilen şeylerin atıldığı Kabe'nin kuyusundan Kabe'nin duvarına çıkıyordu. Ku-

reyşliler de ondan korkup çekiniyorlardı. Çünkü biri Kabe'nin kuyusuna yaklaşınca, yılan şöyle bir toplanıyor, ses çıkarıyor ve ağzını açıyordu. Onlar da bundan korkuyorlardı. Yılan yine bir gün her zaman yaptığı gibi Kabe'nin duvarına çıktığı bir sırada, Allah Azze ve Celle, oradakilerin hiç tanımadıkları bir kuş gönderdi. O kuş, yılanı oturup güneşlendiği yerden kapıp götürdü. Bunun üzerine Kureyş: "Allah herhalde bizim istediğimiz şeyden memnun kaldı. Samimi işçi var, kereste var. Allah yılanı da götürttü.." dediler.

*

Ficar savaşlarından on beş sene sonraydı. Rasulullah (S.A.V.) de, o zaman otuz beş yaşındaydı. Kureyş, Kabe'nin yıkılıp yeniden yapılmasına kesin karar verdiği zaman, Ebu Vehb Amir b. Aziz b. Abd b. İmran b. Mahzum ayağa kalktı. Kabe'den Hacer'i aldı, fakat taş onun elinden düştü ve yerine döndü gitti. Rivayet ettiklerine göre o, şöyle dedi: "Ey Kureyş halkı! Kabe'nin yapımına ancak temiz kazancınızı sokun, onu harcayın. Haksız para, faiz kazancı ya da insanların birinden haksızlık yoluyla sağladığınız parayı sokmayın."

104.

Kureyşliler, Kabe'yi yıkmak isteyince Kabe'den bir taş aldılar. O taş da Ebu Vehb'in elinden düştü ve döndü yerine gitti. O zaman Ebu Vehb, şöyle dedi: "Ey Kureyş cemaati, Kabe'nin yapımına ancak temiz kazancınızı harcayın. Haksız para, faiz kazancı ve insanlardan haksızlık yoluyla sağladığınız parayı sokmayın." dedi. Ebu Vehb, Rasulullah (S.A.V.) 'in dayısıydı. Asil, şerefli bir kimseydi. Onun hakkında bir Arap şairi şöyle dedi:

Şayet binitim, Ebu Vehb'e zor da gitse,
Giderdim, onun yükü de giderdi, zarar etmeden.
Neslimden Lüeyy b. Galib parladı,
Akrabası musibetler anında toplandığı zaman.
Hiç kimseye zulmetmedi, cömertliğinden sınara-

rak...

Gelirini herkese adilce dağıttı.

O, çok cömerttir. Sahanları yemekle dolar

Onları bolca yemekle yükseltir.

105.

Kureyşliler, Kabe'nin inşası konusunda görev bölümü yaptı. Buna göre, kapı tarafı Abdü Menaf ve Zühre oğullarına düşüyordu. Rüknü Esved'le Rüknü Yemani arasında bulunan yer, Mahzum ve Teym oğullarının yapım sorumluluğundaydı. Bazı Kureyş kabileleri de onların arasına katılmışlardı. Dış yapısı Sehm ve Cumah'ın sorumluluğu altındaydı. Hacer'ul-Esved tarafı Abdü'd-Dar b. Kusayy, Esed b. Abdi'l-Uzza b. Kusayy ve Adiyy b. Ka'b oğullarının yapım sorumluluğu içindeydi. Fakat sonra, iş yıkmaya gelince, insanlar onu yıkmaktan çekindiler. El-Velid İbnü'l-Muğira: "Ben sizi, şu Kabe'nin yıkılması konuşunda düştüğünüz ürkeklikten kurtarayım." dedi ve kazmayı eline aldı, Kabe'nin yıkım işine başladı. Sonra da: "Allah"ım, mani olma. Şüphesiz biz, ancak hayır diliyoruz." diyerek iki rükün tarafını yıktı. O gece insanlar bakıp onu gözetlemeye başladılar ve: "Bakalım, onun başına ne felaket gelecek. Eğer başına bir şey gelirse Kabe'nin hiçbir tarafını yıkmayız ve yıkılan yeri de eski haline getiririz. Eğer başına bir şey gelmezse, Allah yaptığımız şeyden hoşnut demektir." dediler. El-Velid ve beraberindeki halk, sabahleyin Kabe'yi yıkmaya gittiler. O, yıkım işinde, Kabe'nin temeline vardığı zaman, diğerleri de ona katıldılar. Nihayet mızrak demirleri gibi yeşil temel taşlarına vardılar.

106.

Kabe'yi yıkma işinde çalışan Kureyş'li bazı erkeklerden biri, Kabe taşlarından ikisini birbirinden ayırmak için aralarına demir kazma soktu. Taş yerinden oynayınca bütün Mekke sarsıldı. İşte o zaman temeli yıkmaktan korktular.

107.

Kureyşliler, Kabe'nin temelinde ya da bir kısmında devekuşu yumurtaları büyüklüğünde biraz bakır buldular. Bakırlardan birinde şöyle yazılıydı: *"Burası Allah Azze ve Celle'nin mukaddes evidir, ora halkının rızkı ondandır. Dinden dönene orada yerleşmesi helal olmaz."* Diğer taşta da şöyle yazıyordu: *"Arap kabilesi Filan oğullarının dişi ceylan yavrusu... Allah'ın bir hüccetidir... Ona gelirler."*

108.

Kureyşliler, rükünde ya da başka bir yerde Süryanice bir yazı buldular. Ne olduğunu bilemediler. Bir yahudi erkek yazıyı okuyuverdi. Şöyle yazıyordu: *"Ben Allah, Bekke'nin sahibiyim. Onu, gökleri ve yeri yarattığım, güneş ve ayı bir kalıba döktüğüm, yedi melekle kuşattığım -O melekler onun evleri yok olmadıkça, onu kuşatmaktan vazgeçmezler. Onun halkı için suda ve sütte bereketler vardır- gün yarattım."*

109.

Makamda bir kitabe buldular, üstünde şöyle yazıyordu: *"Mukaddes Mekke; onun rızkı üç yoldan gelir. Dinden dönenin oraya yerleşmesi helal değildir."*

110.

Kabe'nin tavanında şunlar yazılıydı: *"Ben, Allah; Bekke'nin sahibiyim.. Onu yedi meleğin varlığına bağlı olarak bina ettim. Halkına ette ve sütte bereket verdim. Rızıklarını üç yoldan sağlarım. Dinden dönenin oraya yerleşmesi helal değildir."*

111.

Abdullah b. ez-Zübeyr, Kabe'yi yeniden yapmak için İbrahim (S.A.V.)'in yaptığı temelleri söküyordu. Hatim'in yanında sarı bir mezarlığa rastladı. "Bu, İsmail (A.S.)'ın kabri." dedi ve örttü.

112.

Kabe'yi yapmak için Kureyş kabileleri toplandı. Her kabile kendi yapacağı yeri belirledi. Sonra binayı

yaptılar. Yapım, rüknün bulunduğu yere gelince, rüknün kaldırılması konusunda anlaşmazlığa düşüp birbirlerine düşman hale geldiler. Her kabile, onu sadece kendisinin kaldırmasını istiyor, "Onu biz kaldıracağız." diye ısrar ediyorlardı. Grup grup oldular, ahitleştiler, savaşa hazırlandılar. Abdu'd-Dar oğulları küçük bir kuyuya yaklaştılar ve onu kanla doldurdular. Sonra onlar ve Adiyy b. Ka'b oğulları savaşmak için anlaştılar. Ellerini o çanağın içine soktular, kana daldırdılar. Bu hususta İkrime b. Amir b. Haşim ibn Abd Menaf b. Abdi'd -Dar şu şiiri söylemiştir:

Vallahi, biz sizin istediğinizi yapmayız.

Biz bir bütünüz, kana bulanmayız.

Biz Kabe'nin yöneticileriyiz, bunu inkar edemezsiniz.

Nasıl halkın efendilerine zulmedilir.

Bununla hamdi -ki o faydalıdır- arzuluyoruz elbette...

Her Allah'ın haram ettiği şeyde, Allah'ın cezasından korkarız.

Mızraklarımız kuvvetli olduğu halde bizi nasıl kasdediyorsunuz.

Onun bütün efendiler üzerinde sert bir kırıcı kuvveti vardı.

Heyhat, rükn hedefine nasıl yaklaşır.

Görev bölümü yapıldığında biz onun yanında bir bütündük.

Ya, bizi ve pederlerimizin evini terk edin

Ya da o rüknü Harem'e götürün...

Vehb b. Abdi Menaf da ona şöyle cevap verdi:

Kureyş'e söyle, geldiğimde, onlara ikram ederim.

Biz yüz çevirdiğimiz zaman, kahrederek size gelmeyiz...

Biz bir kavme gasptan uzak durduğumuz zaman

Biz size zorla alıcılar olarak gelmeyiz.

Biz şerefli kimseleriz, hiçbir kabile bize yaklaşa-

maz

Biz amirleriz, ataları en şerefli kimseleriz...

Ben dostluğumuzda temiz, sezgili birini görüyorum.

Senin, kralın teşrifatçıları arasında gizlenen birini gördüğün gibi.

Bizim şerefimiz var. Bir kavim bizden ne isterse,

Dostluğumuzda bir tuhaflık ister..

Bir kavim ki bize zulüm istiyor..

Hayır vallahı, onlara bu gazapta muvafakat etmeyiz.

113.

Kureyşliler, dört veya beş gece, birbirlerinden uzak olarak beklediler. Sonra mescidde toplandılar, müşavere ettiler ve birbirlerine eşit davrandılar. Bütün Kureyş'in büyüğü ve efendisi olan Ebu Ümeyye: "Ey Kureyş cemaati! Aranızdaki ihtilafı, mescid kapısından ilk girecek kimsenin halletmesini kabul edin.." dedi. Bu teklife muvafakat gösterip razı oldukları sırada, Rasulullah (S.A.V.) girdi. Onu görünce: "Bu, kendisine güvenilen kimsedir, aramızda vereceği hükme razıyız." dediler. Rasulullah (S.A.V.) yanlarına varınca, meseleyi ona anlattılar. O: "Bir bez getirin." dedi. Getirdiler. Rasulullah (S.A.V.), onun içine Hacerü'l-Esved'i kendi elleriyle koydu. Sonra: "Her kabile bezin bir tarafından tutsun, sonra da hep birlikte kaldırın." dedi. Kaldırdılar. Hacerü'l-Esved'i konulacak yerine getirdiklerinde, Rasulullah (S.A.V.) onu, bizzat kendi eliyle yerine yerleştirdi.

Rasulullah (S.A.V.)'e Cahiliyye döneminde, kendisine vahiy gelmeden önce "el-Emin" deniliyordu.

114.

Hassan, Kabe'nin yapılışında hazır bulundu. Duvarın üstüne oturmuş, kaşları çatık vaziyette duran Abdu'l-Muttalib'e bakıyordu. Hassan'ın anlattığına göre, Haceru'l-Esved Abdu'l-Muttalib'e doğru yükseltildi ve onu yeri elleriyle o koydu. Akıllıca yerine yerleştirdi.

Bu rivayet üzerine, Ebu Ca'fer şöyle dedi: "Şüphesiz bu hiç duymadığımz bir rivayet. Onu, Rasulullah (S.A.V.) eliyle koydu. Onun yerine yerleştirilmesi hakkında Kureyşliler ihtilafa düşmüş ve: 'Mescid kapısından ilk kim girerse, aramızda o hakem olsun.' demişledi. Rasulullah girdi. 'Bu El-Emin'dir.' dediler. Onu hakem tayin ettiler. O da, bir bez getirilmesini emretti, getirdiler. Onu yaydı, Hacerü'l-Esved'i alıp bezin üstüne koydu. Sonra: 'Her kabile bezin bir ucundan tutsun.' dedi. Tuttular. 'Hep birlikte kaldırın.' buyurdu. Kaldırdılar. Konacak yer hizasına getirdiklerinde, bizzat Rasulullah (S.A.V.) aldı ve yerine eliyle koydu. Sonra da binanın yapımını tamamladı.

115.

Kabe yapıldığında Rasulullah (S.A.V.) otuz beş yaşındaydı. Kendisine vahiy, Kabe'nin yapımından beş sene sonra, kırk yaşındayken geldi. Mekke'de on üç sene ikamet etti. Daha sonra Medine'ye hicret buyurdu.

116.

'Kabe'ye tavan yapıldı. Kabe'ye ilk kez tavan yapılıyordu. Kureyşliler, yapım işini bitirdikten ve Kabe'yi istedikleri gibi bina ettikten sonra, yılanla ilgili olarak -Kureyş yılan sebebiyle Kabe'yi yıkıp yapmaktan korkuyordu- ez-Zübeyr b. Abdi'l-Muttalib, şöyle bir şiir söyledi:

Kartal inip geldiği zaman şaştım
Yılana doğru... O, tam hareket halindeydi.
Bazen onun bir sesi olur
Bazan da bir sıçraması...
Yapıma giriştiğimiz zaman koştu
Yapım bizi korkutuyordu, bazan korkulur...
Azaptan korktuğumuz sırada
Bir kartal geldi, süzülerek.
Onu aldı ve örtüsü olmayan binayı bize boşalttı.
Ve onu yapmak üzere toplandık.
Onun toprağı ve temelleri var.

Sabahleyin onun yapısını yükseltiriz
Üstümüzde elbise olmadığı halde...
Orada Adiyy oğulları da toplandı.
Bir keresindeyse Kilab onların önüne geçti.
Onunla krala şeref verdik.
Halbuki o, sevabı Allah katında arıyordu.

Ez-Zübeyr b. Abdi'l-Muttalib yine şunları söyledi:

Kartalın işinde bir tuhaflık vardı
Ve süzülerek yılanı yakalamasında...
Gözler en son sınırında kaldı.
Onu, orada geceledikten sonra gördük...
Bir kavim geldiği zaman, evin direklerini yükseltmek üzere.
Toplandı ve onlara doğru koştu.
Ayrılmadı... Hatta toplum olarak
Bize Allah'ın laneti indi zannettik..
Hepimiz, bir hatta işledik, dedik.
Yazık bize, o bizdeki sabrı yitirtti.

El-Velid b. el-Muğira da Ka'benin yapılışı ve yılan hakkında şöyle dedi:

Yılan meselesinde ey Cemaat!
Bir ibret vardır, bir fikir vardır.
Korku üzere birtakım işler yapmak isteyen için...
Sabahleyin, doğan süzüldü, indi ve üzerine atıldı.
Onunla, sizin hamdinizi değiştirdi ey Fehr oğulları!...
Sizin sabırlarınız son haddine vardığı
Ve ebede kadar, binayı yükseltememekten
Korktuğunuz zaman...

117.

Allah Azze ve Celle, dinini kuvvetlendirip Hacc'ın erkanını meşru kıldığı zaman, peygamberi Muhammed (S.A.V.)'e: "Sonra insanların döndüğü yerden (Arafat'tan) siz de dönün ve Allah'ın mağfiretini isteyin.." (39) ayetini indirdi. Bu ayette Cenab-ı Hak, Kureyş'i kasdediyor ve diğer Araplar'la birlikte, Hac mevsi-

minde Arafat'a çıkın, orada vakfe yapın ve oradan inin, buyuruyor... Ve yine Allahü Teala, Kureyş'in, diğer insanlara, Kabe'yi çıplak olarak tavaf ederken, Kabe'nin yanında yiyip içmelerini haram kıldıkları, Hill'den yemek getirmelerini yasakladıkları vakit: "Ey Adem oğulları! Her namazınızda süslü elbisenizi giyin. Yiyin, için, ısraf etmeyin. Çünkü Allah ısraf edenleri sevmez. De ki, Allah'ın kulları için çıkardığı zineti, (elbiseleri) temiz ve hoş rızık, dünya hayatında iman edenler içindir (kafirler de faydalanır). Fakat kıyamet günüde yalnız mü'minlere aittir. Böylece ayetleri, bilen kimseler için açıklıyoruz." (40) buyurdu. Bu ayetle Cenab-ı Hak, Humus'un işini ve onlara uyarak Kureyş'in insanlara uydurdukları batıl şeyleri, Rasulü Muhammed (S.A.V.)'i göndermekle kaldırdı. (41)

118.

Rasulullah (S.A.V.) devesi üstünde Arafat'ta, akrabası arasında duruyordu. Bu, Allah tarafından kendine ve kavmine bir ikaz gelene kadar devam etti. (42)

119.

Yahudi hahamları, Hristiyan papazları ve Arap kahinleri, Rasulullah (S.A.V.) peygamber olarak gönderilmeden önce, gönderilme zamanı yaklaştığında, bunu haber verdiler. Yahudi hahamları ve Hristiyan papazları, peygamberimizin vasfını ve gelme zamanını kitaplarında okuyorlardı. Arap kahinlerineyse, bunu, kulak hırsızlığı yoluyla bilgi sahibi olan cin şeytanları getiriyorlardı. Çünkü o zaman, şeytanların, göklere çıkıp bilgi hırsızlığı yapmaları engellenmiyordu. Onun için Arap kahinleri de, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in durumuyla ilgili bazı şeyler söylüyorlardı. Nihayet Allah onu peygamber olarak gönderdi. Onların söylediği, bildiği şey meydana geldi.

Rasulullah (S.A.V.)'in peygamber gönderilme zamanı yaklaşınca, şeytanlar semayı dinlemekten men edildiler. Sema ile oturdukları yerler arasına dinlememele-

ri için engeller çekildi. Bunun üzerine yıldızlara dayanarak attılar. Cinler, bunun, insanlar arasında meydana gelen bir olaydan dolayı olduğunu anladılar. Nitekim Allah Azze ve Celle, peygamberine, bunu, cinlerin durumunu kıssa ederek -ki cinlerin ruhlar alemiyle ilgi kurarak onlardan bir şeyler dinlemeleri engellenmiş, cinler de bunu anlamış ve gördükleri manzara karşısında bunu yadırgamamaşılardı- şöyle der:

"(Ey Rasulüm, Mekke kafirlerine) de ki: 'Bana, şu gerçek vahyolundu: Birtakım cinler (sabah namazında Kur'an okuduğumu) işittiler de (kavimlerine döndükleri zaman) dediler ki, biz çok hoş bir Kur'an dinledik.

- Hidayete erdiriyor, biz de ona iman ettik. Bundan böyle Rabbimize, asla hiç kimseyi ortak koşmayacağız.

- Doğrusu Rabbimizin şanı çok yücedir; ne bir eş edinmiştir, ne de bir çocuk.

- Gerçekten bizim cahilimiz (İblis), Allah'a karşı saçma söz söylüyormuş.

- Hakikaten biz, insan ile cin, Allah'a karşı asla yalan söylemez sanmışız.

- Doğrusu insanlardan bazı erkekler, cinlerdenden bazı erkeklere sığınıyorlardı da, cinlerin kibir ve azgınlıklarını artırıyorlardı.

- O insanlar da, (Ey cinler) sizin zannettiğiniz gibi, Allah'ın ebediyyen hiç bir kimseyi öldükten sonra diriltmeyeceğini zannetmişlerdi.

- Doğrusu biz (Cin'ler topluluğu, meleklerin sözünü dinlemek için) semayı yokladık da, onu (meleklerden ibaret) çok kuvvetli bekçiler ve şihablarla (akan yakıcı yıldızlarla) doldurulmuş bulduk.

- Halbuki biz (Peygamber'in gönderilmesinden önce haber dinlemek için göğün bazı (bekçilerden boş) yerlerine otururduk, fakat şimdi, kim dinleyecek olursa, kendisini gözetleyen bir şihab (yakıcı bir yıldız) buluyor.

- Doğrusu, biz bilmeyiz, o arzdaki kimselere bir fenalık mı istenmiştir, yoksa Rableri onlara bir iyilik mi

dilemiştir?" (43)

Cinler bu sözü duyunca, Hz. Peygamber için, kendilerine melekleri dinleme yasağı konduğunu anladılar. Çünkü vahiy, gök haberinden hiçbir şeye uygun düşmüyor, yeryüzündekilere (insanlara) Allah Azze ve Celleden gelenler karışık geliyordu. İşte cinlere, semayı dinlemenin yasak edilmesi şüpheyi ortadan kaldırdı. Böylece onlar da iman edip tasdik ettiler.

Sonra (Hz. Peygamber tarafından okunmakta olan Kur'an) bitirildiği vakit de (Cinler Peygamber'e ve Kur'an'a iman getirerek) döndüler, (hem imana da'vet, hem de iman etmeyenleri) korkutmak üzere kavimlerine gittiler.

Şöyle dediler: "Ey kavmimiz! Gerçekten bizler, (Peygamber tarafından okunan) bir kitap dinledik ki, Musa'dan sonra indirilmiş olup önündekileri (diğer semavi kitabları, iman esaslarında) tasdik ediyor, hakka ve doğru yola erdiriyor." (44)

Ve Cinlerin sözü: "Doğrusu insanlardan bazı erkekler, cin'den bazı erkeklere sığınıyorlardı da cinlerin kibir ve azgınlıklarını artırıyorlardı." (45) Kureyş'ten olsun, başka kabilelerden olsun, bir erkek yolculuk yapıp gecelemek için bir vadiye indiği zaman: "Bu gece, bu vadinin güçlü kudretine cinden, ondaki şerden sığınırım." derdi.

120.

Benü Sehm'den Gıytalce adında bir kadın, Cahiliyye döneminde kahineydi. Bir gece ona bir erkek arkadaşı geldi, ayakları önüne yıkıldı ve: "Boğazlayıp kurban kestiği gün, izin veren izin verdi." dedi. Kureyşliler bu sözü duyunca: "Ne istiyor?" diye sordular. Sonra o kahinenin arkadaşı başka bir gece yine geldi, dizinin dibine çöktü ve: "Topluluklar, ne topluluklar? Onda, topuk (az) çoğu yıkar." dedi. Kureyşliler adamın dediklerini duyunca: "Ne demek istiyor?" Şüphesiz bu, olacak bir şey, bakın bakalım nedir?" dediler. Bunu, Bedir ve

Uhud savaşı oluncaya kadar anlayamadılar. Ancak o zaman, erkeğin kadın dostuna söylediği şeylerin bunlara işaret ettiğini anladılar.

121.

"Doğrusu insanlardan bazı erkekler, Cin'den bazı erkeklere sığınıyorlardı da Cinler'in kibir ve azgınlıklarını artırıyorlardı." (46) ayetinin tefsirinde şöyle denildi: Araplar bir vadiye indikleri zaman. "Vadinin içindeki kötülüklerden, bu vadinin efendisine sığınırız." derlerdi. Cinler de: "Bize sığınıyorsunuz; halbuki biz, kendimize bile herhangi bir zarar ve fayda verme gücünde değiliz." diye cevap verirlerdi. *"Onların kibir ve azgınlıklarını artırıyorlardı."* ayetinin manası hakkında bu bilgiler verildikten sonra *"onların cür'etlerini artırıyorlardı"* yorumu yapılmıştır. **122.**

Ensar topluluğu, Rasulullah (S.A.V.)'in şerefiyle ilgili olarak Yahudiler'den duydukları şeyleri konuşuyorlardı: İlk hadise, Rasulullah (S.A.V.) peygamber olarak gönderilmeden önce, Medine'de olmuştu. Benü'n-Neccar'ın erkek kardeşi Ümmü'n-Nu'man Fatıma, Cahiliyye devri fahişelerindendi. Onun bir cinni vardı. Cin, her zaman, bu kadının yanına geldiğinde eve hızla girerdi. Fakat bir gün geldi, her zaman yaptığı gibi eve girmedi. Eşiğin üzerine düştü. Oraya yıkılıverdi. Kadın ona: "Bugün neyin var senin?" deyince şu cevabı verdi: "Zinayı haram kılan bir peygamber gönderildi."

123.

Araplar'dan Sakifli Amr b. Ümeyye adında bir adam vardı. Akıllı biriydi; birçok konuda onun görüşüne başvurulurdu. Yıldızlara atıldığı zaman ilk korkan kabile Sakifliler oldu. Amr b. Ümeyye onlara: "Bu olan hadiseyi biliyor musunuz?" diye sordu. Onlar da: "Yıldızlara atılıyor." dediler. Bunun üzerine Amr b. Ümeyye: "Vay size!" dedi ve devam etti: "Bakın şöyle: Eğer yıldızlar, karada, denizde kendileriyle yol bilinecek işaretler iseler, insanların yararına, kış ve yaz yağmur-

ları onlarla biliniyorsa, vallahi bu olay insanların ve tüm yaratıkların yok oluşu demektir. Eğer başka bir şeyse, o zaman o, Allah'ın şu mahlukat için istediği birşeyden oluyor demektir. Bakın bakalım, nedir o?"

124.

Bir gece, Rasulullah (S.A.V.) ile birlikte bir grup sahabe oturuyordu. O sırada Rasulullah (S.A.V.) bir yıldız gördü ve: "Şu taşlanan yıldız hakkında ne diyorsunuz?" dedi. Sahabe: "Birisi doğuyor, birisi ölüyor, birisi kral oluyor." diye cevaplayınca Rasulullah (S.A.V.): "Öyle değil.. Allah Azze ve Celle, gökte bir şeyi emrettiği zaman, Hameletü'l- Arş, onu tesbih ve tenzih ederler. Onların tesbihiyle, onların altındaki melekler de tesbihe başlarlar. Bu böyle devam eder. Ta ki tesbih dünya semasına ulaşır. Dünya semasında bulunanlar, kendilerinden önceki meleklere: 'Neden tesbih ettiniz?' diye sorarlar. Onlar da: 'Bilmiyoruz, bizim üstümüzdeki meleklerin tesbih ettiklerin duyduk, onlar tesbih ettiği için biz de Allah Azze ve Celle'yi tesbih ettik. Biz soruyoruz, onlar da üstlerindekilere soruyorlar.' Bu sorma işi Hameletü'l-Arş'ta son bulur. Onlar da: 'Allah şöyle şöyle olmasını hükmetti.' derler. Kendilerinden sonra gelenlere haber verirler. Bu iş dünya semasında bulunanlara kardar gelir. Cinler onların söylediklerini kulak hırsızlığı yaparak öğrenirler. Böylece öğrendiklerini insanlar arasındaki dostlarına indirirler. Bu bilgileri -vehimler karıştırarak- onlara bildirirler. Onlar da, bunları halka haber verirler. Bu iş böyle devam ederken, cinler de hep bilgilerini bu yıldızlara atfederler." (47)

125.

Şeytanlar göğe çıkarlar, vahyolunacak sözleri dinlerlerdi. Yere inerler ve öğrendiklerini, bire dokuz ilave ederek insanlara duyururlardı. Yerdekiler de, o biri hak, diğer dokuzu batıl bulurlardı. Bu hal, Allah Azze ve Celle'nin Muhammed (S.A.V.)'i peygamber olarak

göndermesine kadar devam etti. Şeytanlar, Muhammed (A.S.)'ın peygamber gönderilmesiyle birlikte, o yerlere çıkmaktan men olundular. Bu durumu İblis'e söylediler. O da: "Dünyada, mutlaka bir olay olmuştur." dedi ve onları dünyaya gönderdi. Onlar gittiler, Rasulullah (S.A.V.) 'i hurma ağaçlarının bulunduğu iki dağ arasında Kur'an okurken buldular ve: "Vallahi, bu elbette bir hadisedir." dediler.

Şüphesiz cinlere yıldız atılır. Şizin gözünüzüden bir yıldız kaybolduğu zaman, mutlaka bir cine, asla hedefinden şaşmaz bir alev isabet etmiştir. Fakat onu öldürmez; yüzünü, elini yakar. (48)

126.

Hatice bintü Huveylid, Varaka b. Nevfel b. Esed'e - Varaka, Hatice'nin amca oğluydu, Hristiyandı, eski ilahi kitapları ve bazı ilimleri incelemişti, biliyordu.- kendisine kölesi Meysere'nin naklettiği, Rahib'in sözlerini ve iki meleğin Rasulullah'ı gölgelendirişini anlattı. Varaka: "Ey Hatice bu, hak ise şüphesiz Muhammed, bu ümmetin peygamberidir. Onun, bu ümmetin beklenen peygamberi olduğuna, şu zamanın onun gelme zamanı olduğuna inandım." dedi. Yine buna benzer şeyler söyledi. Varaka, peygamberin gelişinin geciktiğine inanıyor ve: "Ne zaman?" gelecek diye kendi kendine soruyordu. Söylediklerine göre, Hatice'nin haberinin ve kendisine anlattıklarının geciktiğini, henüz ortaya çıkmadığını dile getiren birtakım şiirler söylemiştir:

Sabah mı yoksa akşam mı geleceksin?

Senin gözlenmen kalbe hüzün veriyor.

Bir kavmin ayrılığı için onlardan ayrılmayı sevmem.

Sanki sen onlardan iki gün sonra ayrılıp gideceksin.

Halbuki doğru haberler Muhammed'i bildirmektedir.

Onunla ilgili haberleri,

O olmadığı zaman bir nasihatçı söylüyor.

O yön verdiğin genç senden üstün çıktı
Ey en hayırlı hür kadın!
Gavra (49)ile iki Necd (50)arasına
Ki, oralarda geniş ve düz yerler vardır;
Yolcu kafileleri içinde Busra pazarına yolladın.
Onlar yüklerinden dolayı ıhıldayarak yürüyorlardı
O, bizi ilmiyle her hayırdan haberdar etti.
Hakk'ın kapıları vardır, onların da anahtarları...
Sanki Abdullah oğlu Ahmed bir peygamberdir
Bütün insanlara...
Benim kanım şudur ki,
O, doğru bir peygamber olarak gönderilecek.
Tıpkı iki kul, Hud ve Salih'in gönderildiği gibi
Ve Musa, İbrahim gibi...
Ki onun görülecek
Apaçık güzellği ve yaygın bir anısı
Ve onu izleyecek topluca Lüeyy kabilesi, gençleriyle
Ve saçı sakalı ağarmış ihtiyarlarıyla..
O ortada görünmese de,
İnsanlar onun çağına yetişinceye kadar.
Ben, onu sevinçle müjdeliyorum..
Yoksa ey Hatice bil ki ben,
Senin topraklarından başka topraklarda seyahat ederim..

127.

Kureyşliler, Kabe'nin yapısını yükseltip ona tavan yaptıktan sonra Kabe örtüsünün her sene yenilenmesi konusunda -bunu tazim bildikleri için- birbirleriyle yardımlaşıyorlardu. Onu tavaf ediyorlar, orada Allah'a zikrediyorlar, ancak kurbanlarında ve bütün adetlerinde Allah'a şirk koşuyorlardı. Kureyşli birkaç kişi; Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Varaka b. Nevfel b. Esed b. Abdi'l-Uzza, Osman b. el-Huveyris b. Esed b. Adi'l-Uzza, Ubeydullah b. Cahş b. Riab -Bunun annesi Ümeyme bintü Adbi'l-Muttalib b. Haşim, Benu Ümeyye'nin müttefikiydi- bir bayramda Kureyşliler, putlarının yanında

kurban keserlerkenken, onları izliyorlardı. Bir ara o birkaç kişi başbaşa kalıp birbirlerine: "Birbirinize dost olun, birbirinizi koruyun." dediler. Birisi: "Biliyorsunuz, vallahi, kavminiz, hiç de doğru yolda değil. İbrahim (A.S.)'ın dininden ayrıldılar, ona muhalefet ettiler. Ne zarar, ne de fayda vermeyen hiçbir puta tapılmaz. Kendinize yeni bir din arayın." dedi. Bunun üzerine onlar, yeni bir inanç aramak üzere yola çıktılar. Yahudi, Hristiyan ve İbrahim (A.S.)'ın dini demek olan Hanif dinini aramak üzere dolaşmaya başladılar. Varaka b. Nevfel, *Hristiyan* oldu ve *Hristiyanlık'ta* derinleşti. Hristiyanlık hakkında kitaplar okudu, çok bilgi edindi. İçlerinde işi, tavrı en düzgün olan Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'di. O da putlardan ayrıldı, İbrahim (A.S.)'ın dini dışında, Yahudilik, Hıristiyanlık ve diğer bütün dinleri terk etti. O, Allah Azze ve Celle'yi birliyor, ondan başkasını tanımıyordu. Kavminin kestiği kurbanları yemiyordu. Bu tavrını onlardan ayrılarak açıkça belli etmişti." (51)

128.

Zeyd ibn Amr b. Nüfeyl, sırtını Ka'beye dayamış vaziyette şöyle diyordu: "Ey Kureyş! Zeyd'in nefsi, kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, benden başka sizden hiç kimse İbrahim dininde değil." Sonra: "Allahım! Eğer sana ibadet yollarının en güzelini bilsem, sana onunla ibadet ederdim, fakat bilmiyorum." diyordu. Daha sonra da, elinin ayasına secde ediyordu. (52)

129.

Zeyd, Kabe'ye girdiği zaman; "Lebbeyk, gerçekten... Gerçekten ibadet ve kulluk niyetiyle İbrahim'in sığındığı şeye sığındım. Hani o zaman o: "Senden uzaklaşan kimse zelil olur, burnunu yere sürerler. O, zor işi yüklese de omuzlarım. İyiliği arzularım, kötülüğü değil... demişti." (53)

130.

Zeyd b. Amr b. Nüfeyl şöyle bir şiir söylemiştir:

Tek bir Rabbi mi yoksa bin Rabbi mi tasdik edeyim
İşler taksim olunduğu zaman
El-Lat ve el-Uzza, hepsini azlettim.
Bahadır ve sabırlı kimse işte böyle yapar.
El-Uzza'yı ve iki kızını tasdik etmem.
Ve Benu Amr'in iki putu da Rab olamaz
Koyunları da kabul edemem, zamanla bizim
Rabbimiz olsa da, çünkü sabrım azdır.
Şaştım. Gecelerde ve gündüzlerde şaşırtacak
Şeyler vardır. Onları gören bilir.
Şüphesiz Allah, durumları kötü birçok kimseleri yok etti.
Başkalarını da, bir kavmin iyiliği sebebiyle
Geride bıraktı.. Onlardan -küçük çocuklar- çoğalır.
Kişi düşer. bir gün tekrar kalkar.
Tıpkı yeşil dalın değişikliğe uğradığı gibi. (54)

131.

Yine o, şunları söyledi:

Kendimi ağır kayaları taşıyan arzın teslim olduğu varlığa teslim ettim.

Kendimi tatlı saf sular taşıyan bulutların teslim olduğu varlığa teslim ettim.

Çünkü onlar bir beldeye sevk olundukları zaman itaat ederler, oraya dolu kovalarla su dökerler.

Yüzümü, halden hale döndürülen rüzgarın teslim olduğu varlığa teslim ettim. (55)

132.

El-Hattab ibnü Nüfeyl, Zeyd b. Amr'a eziyet edip onu, Mekke tepelerine çıkmaya mecbur etti. Zeyd, Mekke'nin karşısındaki Hıra'ya gitti. Orada konakladı. El-Hattab, Kureyş gençlerinden bazı kendini bilmezleri onun üzerine salıp: "Onun Mekke'ye girmesine müsaade etmeyin.." dedi. Zeyd, Mekke'ye onların haberi olmadan, gizlice giryordu. Bunu öğrendiklerinde, el-Hattab'a haber verdiler. Onu, dinlerini bozar ve kendilerinden biri ayrılır da ona uyar diye uzaklaştırıyorlar,

eziyet ediyorlardı. El-Hattab, hem Zeyd'in amcası, hem de onun erkek kardeşiydi. Amr b. Nüfeyl, daha sonra el-Hattab'ın annesine sahip oldu. Ondan Zeyd doğdu. Böylece el-Hattab, onun erkek kardeşi oldu. El-Hattab, kavminin dininden ayrıldığı için Zeyd'i yeriyor, hatta ona eziyet ediyordu. Bunun üzerine Zeyd b. Amr, kavminden yapılanları helal görenlere karşı şöyle dedi:

Onlar değil, ben haram sayıyorum, halal kabul etmem.

Evim mahallenin ortasında, Safa'da olmasına rağmen. (56)

133.

Rasulullah (S.A.V) Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den bahsederek, putları yeren ve onlardan kendini ilk nehyedenin o olduğunu söylemiştir. Rasulullah (S.A.V.) yanında Zeyd b. Harise olduğu halde Zeyd b. Amr'a uğramıştı. Zeyd b. Amr, Mekke'nin dışında yaşıyordu. Kureyşliler, dinlerini terk ettiği için ona kılıç çekmiş, o da onlardan ayrılıp Mekke'nin tepesine çıkmıştı. Yanına oturdular. Yanlarında, içinde putlar üzerinde kestikleri kurbanlardan hazırlanmış biraz et bulunan bir azık vardı. Genç bir delikanlı olarak Rasulullah (S.A.V.) yemeği ona sunup: "Şu yemekten ye, amca!" dedi. Zeyd b. Amr da: "Ey kardeşimin oğlu! Belki o, putlarınıza kestiğiniz şu kurbanlardandır." diyerek kuşkusunu dile getirdi. Rasulullah (S.A.V.): "Evet." deyince Zeyd b. Amr: "Sen ey kardeşimin oğlu! Eğer Abdü'l-Muttalib'in kızlarına sorarsan, benim bu çeşit kurbanları yemediğimi sana söylerler... Ben bu yemeğe muhtaç değilim." karşılığını verdi. Sonra putları, onlara tapanları ve onlara kurban kesenleri eleştirdi ve: "Bunlar batıl şeyler, ne zarar verirler, ne de menfaat." dedi. Rasulullah (S.A.V), bu olaydan sonra hiçbir puta dokunmadı, onlar için kurban da kesmedi. Ta ki, Allah Azze ve Celle peygamberliğiyle şereflendirene kadar.

134.

Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Rasulullah (S.A.V.)'e uğradı. Rasulullah'ın yanında Zeyd b. Harise de vardı. Onu, yemeklerine davet ettiler. Zeyd: "Ey kardeşimin oğlu, ben putların yanında kesilen kurbanlardan kesinlikle yemem.." dedi. O günden sonra, Rasulullah (S.A.V.)'in, putların yanında kesilmiş hiçbir şeyi yediği görülmedi.

135.

Zeyd, Mekke'den çıkıp İbrahim'in dini Haniflik'i yeryüzünde arayıp bulmak için kesin kararını verdi. Hanımı Safiyye ibnetu'l-Hadrami, onu, her seyahate çıkmaya yeltenişinde el-Hattab b. Nüfeyl'e haber veriyordu. Zeyd, Ehl-i Kitab içinde İbrahim Dini'ni bilen bir yetkili bulmak ve ondan bu dini öğrenmek üzere Şam'a gitti. Oradan da Musul'a geçti. Bütün bölgeyi dolaştı. Sonra tekrar Şam'a döndü. Orada, Bulka'da, rivayete göre, Hristiyanlığın son mertebesine varmış bir papazı buldu. Ona İbrahim'in dinini, Haniflik'i sordu. Rahip: "Sen öyle bir dini soruyorsun ki, bugün seni sevk edecek, idare edecek bir kimseyi bulamazsın... O dinle ilgili ilim yok, onu bilenler öldü gitti. Fakat, senin çıktığın topraklardan İbrahim diniyle, Haniflik'le gönderilecek bir peygamberin gelmesi yakındır. Memleketine geri dön. O, şu günlerde gönderilecek, zamanı gedi." Zaten Zeyd, Şam'daki Hıristiyanlık ve Yahudilik'ten hiç tatmin olmamıştı. Rahip ona Mekke'yle ilgili bu sözleri söyleyince derhal Mekke'ye doğru yola çıktı. "Lahm" topraklarına geldiğinde o bölgenin halkı ona saldırdılar ve onu öldürdüler.

Varaka b. Nevfel -Zeyd'in yolunda giden, fakat onun gibi seyahat etmeyen bir zattı- onun öldürülüşüne ağlayarak:

"Doğruyu buldun, ihsana nail oldun ey İbn Amr,

Kızgın ateşten uzak kaldın, bir Rab düşüncesiyle aydınlanarak.

O öyle Rabdır ki, onun benzeri yoktur.
Azgınların putlarını tamamen terk ettin.
İnsana Rabbinin rahmeti mutlaka erişir.
Velev ki, yerin altmış vadi altında da olsa." (57)
dedi.

136.

Ömer b. el-Hattab ve Said b. Zeyd: "Ya Rasulullah! Zeyd'e istğfar edelim mi?" diye sordular. Rasulullah (S.A.V.): "Evet. Ona istiğfar edin. Çünkü o, tek bir ümmet olarak diriltilecek.." buyurdu.

137.

Sacid b. Zeyd, Rasulullah (S.A.V.)'e babası Zeyd b. Amr'ın durumunu sorarak: "Ya Rasulallah, bildiğin ve sana ulaşan haberlerden anladığın gibi, babam sana yetişseydi, elbette sana inanırdı. Ona istiğfar edeyim mi?" dedi. Rasulullah (S.A.V.): "Evet ona istiğfar et. Çünkü kıyamet günüde o, tek bir ümmet olarak gelecek. Söylediklerine göre o, hak bir din arıyordu ve onu ararken öldü." buyurdu.

138.

Allah Azze ve Celle, kullarına, Peygamberinin yüzü suyu hürmetine rahmet etmeyi ve onlara karşı onu bir hüccet kabul etmeyi arzuladığı zaman, Araplar çeşitli ve farklı dinlere inanıyorlardı. Ancak Kabe'ye hürmet, Kabe'yi tavaf, İbrahim (S.A.V.)'in dininden kalan bazı ilkelere sarılmak -ki onlar, kendilerini İbrahim'in dininde biliyorlardı- gibi bazı ortak davranışları vardı. Kabe'yi farklı şekillerde tavaf ederlerdi. Mesela Humus, Kureyş, Kinane, Huza'a ve Kureyş'ten üreyen diğer Arap kabileleri haclarında şöyle diyerek bağırırlardı: "Senin davetine icabet ediyorum. Senin şerikin yoktur. Ancak o senin şerikindir, sen ona ve onun sahip olduklarına maliksin." Bu şekilde, ilk önce telbiyelerinde onu birliyorlar, sonra da, putlarını işin içine sokuyorlardı. Nitekim Allah Azze ve Celle Muhammed (S.A.V.)'e şöyle der: "Onların pek çoğu, Allah'a ancak şirk koşa-

rak inanırlar." (58) Harem'den çıkmazlar, Müzdelife'den inmezler, 'Biz Harem halkıyız, oradan çıkmayız.' derlerdi. Haremde oldukları zaman, evlerde oturmazlardı. Muzarlı Necip halkı, Kabe'ye giderken "Lebbeyk' derler ve Arafe'de vakfe yaparlardı.

139.

Allah Azze ve Celle Rasulullah (S.A.V.)'in izzet ve şerefinin, insanlar için bir rahmet olmasını murad ettiği zaman, peygamberlik alameti olarak ilk zuhur eden şey rüyada gördüğü bir şeyin aynen sabah aydınlığı gibi zuhur etmesiydi. Rasulullah bu halde, -Allah'ın dilediği kadar- bir müddet kaldı. Daha sonra Allah ona yalnızlığı sevdirdi. Yalnızlığı o kadar çok seviyordu ki, ona tek başına yalnız kalmaktan daha sevimli gelen hiçbir şey yoktu. (59)

140.

Allah, Rasulullah (S.A.V.)'in, izzet ve şerefini istediği zaman, onun peygamberliğine işaret olmak üzere şöyle bir olay cereyan etti:

Rasulullah (S.A.V.)'in yanından geçtiği her taş ve ağaç, kendisine selam veriyordu. Rasulullah (S.A.V.) de onların selamını duyuyordu. Rasulullah (S.A.V.), arkasına, sağına, soluna döndükçe kendisini: "Es-selamü aleyke Ya Rasulellah!" diye peygamber selamıyla selamlayan ağaçlar ve taşlar görüyordu. Rasulullah (S.A.V.), her sene bir ay Hıra Dağı'na çıkar, orada ibadet ederdi. Cahiliyye döneminde, dindar Kureyşliler, Mekke'ye Hac için gelen fakirleri, haclarını yapıp Mekke'den ayrılıncaya kadar yedirip içirirlerdi. Rasulullah (S.A.V.) de Hıra'da ibadet ettikten sonra gelir, Kabe'yi tavaf eder, ondan sonra evine giderdi.

Allahü Teala'nın Rasulullah (S.A.V.)'i peygamberlikle şereflendirdiği senenin Ramazan ayında, Rasulullah (S.A.V.) yine her zaman olduğu gibi, itikafa çekilmek üzere çıktı. Beraberinde ailesini de götürdü. Allahü Teala'nın ona peygamberlik in'am ve ihsan ettiği

gece olunca, Cibril (A.S.) ona Allah'ın emrini getirdi. Cibril ona, uyurken geldi. "Oku!" dedi. Rasulullah (S. A.V.): "Ben okuma bilmem." diye karşılık verdi. Cibril onu öyle bir sıktı ki, Rasulullah (S.A.V.) neredeyse öleceğini sandı. Sonra Cibril (A.S.) onu bıraktı, tekrar: "Oku!" dedi. Rasulullah (S.A.V.) yine: "Okuma bilmem." cevabının verdi. Sonra Cibril, yine onu öyle bir sıktı ki Rasulullah (S.A.V.) öleceğini sandı. Sonra bıraktı ve tekrar: "Oku!" dedi. Rasulullah (S.A.V.) yine "Okuma bilmem." dedi. Bu olay bir kez daha tekrarlandı. Cibril yine "Oku!" deyince Rasulullah (S.A.V.) "Ne okuyayım?" diye sordu. Bunun üzerine Cibril: "*Yaratan Rabbinin adıyla oku. O insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku, Rabbin ziyade kerem sahibidir. O, kalemle öğretti, insana bilmediği şeyleri öğretti.*" (60) dedi ve oradan ayrıldı, gitti. Rasulullah (S.A.V.) uykusundan uyandı. Sanki kalbinde bir kitap şekillenmişti. Rasulullah (S.A.V.) için, Allah'ın yarattıkları içinde, bir şair ya da bir mecnundan daha kötü hiç kimse yoktu. Onlara kızdığı kadar hiç kimseye kızmazdı. Onlara bakmazdı bile. Rasulullah kendi kendine: "Eb'ad (Rasulullah S.A.V. kendini kastediyor), şair veya mecnun mu yoksa." dedi. Sonra: "Bu yüzden, Kureyş, asla beni konuşmasın... Dağın yüksek bir yerine çıkayım, kendimi oradan atıp öldüreyim. İşte o zaman dinlenirim." diye ekledi. Sırf bu amaçla evinden çıktı. Dağa çıkarken, gökten birinin seslendiğini duydu.. Ses: "Ey Muhammed, sen Allah'ın peygamberisin, ben de Cibrilim." diyordu. Rasulullah (S.A.V.) bakmak üzere başını göğe kaldırdı. Bir de baktı ki, Cibril, iki ayaklarını sema ufkuna koymuş bir halde ve bir erkek suretinde. "Ey Muhammed, sen Allah'ın peygamberisin, ben de Cibril'im." diyordu. Ona bakmaya çalıştı. Oracıkta kalakalmıştı. Ne ileri, ne de geri gidebiliyordu. Yüzünü gökyüzünün hangi tarafına çevirse onu gördü.

Rasulullah'ı (S.A.V.) aramak üzere Hz. Hatice'nin

gönderdiği adamlar gelene kadar, orada öylece kaldı. Fakat onlarla dönmedi. Adamlar Mekke'ye döndüler, sonra tekrar Rasulullah (S.A.V.)'in yanına geldiler. O yine aynı şekilde duruyordu. Neredeyse akşam olacaktı. Sonra Cibril (A.S.) ayrılıp gitti. Rasulullah (S.A. V.) de evine döndü. Hatice'nin yanına vardı. Dizine yakın oturdu. Hatice: "Ey Ebu'l-Kasım, nerdeydin? Vallahi, seni aramak için adamlarımı gönderdim. Gittiler, Mekke'ye geri döndüler?.." diye sordu. Rasulullah (S.A. V.): "Şüphesiz eb'ad -kendisini kastediyor- herhalde ya bir şair yahut bir mecnun.." diye karşılık verdi. Bunun üzerine Hatice: "Bundan Allah'a sığınırım Ey Ebu'l-Kasım! Benim bildiğim; senin şu doğru sözlülüğün, son derece güvenilir olman, güzel ahlaklılığın, eşini dostunu gözetmen gibi iyi hallerine karşılık, Allah Azze ve Celle seni böyle bir şey yapmaz. Ama bu hal nedir, ey amca oğlu? Herhalde sen, bir şey gördün ya da duydun." dedi. Rasulullah (S.A.V.), ona meseleyi anlattı. Anlatılanları dinleyen Hatice: "Seni müjdelerim, ey amca oğlu! Ve kalbini teskin edeyim ki, kendisine yemin ettiğin varlığa yemin ederim, senin, bu ümmetin peygamberi olacağına kesinlikle inanıyorum." dedikten sonra kalktı, elbiselerini giydi, Varaka b. Nevfel'e gitti. Varaka, kitap okumuş, Hıristiyan olmuş, Tevrat ve İncil'i dinlemişti. Hatice ona meseleyi anlattı. Varaka: "Allah, Allah... Varaka'nın nefsi kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki ey Hatice, eğer doğru söylüyorsan, şüphesiz o, bu ümmetin peygamberidir. Ona gelen, Musa (A.S.)'a gelen Namusu Ekber.(61) Ona söyle, sebat etsin." dedi.

Bunun üzerine Hatice, Rasulullah (S.A.V.)'in yanına geri döndü. Ona Varaka'nın söylediklerini aktardı. Varaka'nın bu sözleri, Rasulullah (S.A.V.)'in kendisine gelen şey hakkındaki bazı düşüncelerini yok etmesini kolaylaştırdı.

Rasulullah (S.A.V.), itikafını yapıp bitirince eski-

kolaylaştırdı.

Rasulullah (S.A.V.), itikafını yapıp bitirince eskiden olduğu gibi davrandı. Yine önce Kabe'den başladı. Önce onu tavaf etti. Kabe'yi tavaf ederken orada Varaka'ya rastladı. Varaka onu görünce "Ey kardeşimin oğlu!" dedi. "Bana gördüğün ve duyduğun şeyleri anlat." Rasulullah (S.A.V:), ona başından geçenleri anlattı. Bunun üzerine Varaka: "Varaka'nın nefsi kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, sana gelen, Musa (A. S.)' a gelen Namusu Ekber. Sen de bu ümmetin peygamberisin. Elbette eziyete maruz kalacaksın, yalanlanacaksın, savaşacaksın ve yardıma mazhar olacaksın. Şayet ben, o günlere yetişirsem -Allah biliyor- mutlaka sana yardım ederim." dedi ve ona yaklaştı, başından öptü. Sonra Rasulullah (S.A.V.) evine döndü. Allah Azze ve Celle, Varaka'nın sözleriyle onun sebatını artırdı ve içinde bulunan bazı tereddütleri hafifletti. (62)

141.

Hz. Peygamber (S.A.V.)'e ilk olarak Alak suresi inmiştir.

142.

Varaka b. Nevfel b. Esed b. Abdi'l-Uzza b. Kusayy, Hatice kendisine Rasulullah'ın durumuyla ilgili şeyleri anlatınca şöyle dedi:

Eğer bize söyledikleri gerçek ise ey Hatice, Ahmed bir peygamberdir.

Ona Cibril ve Mikail birlikte, kalbe ferahlık veren bir vahiyle gelirler.

Onunla fevz bulan fevz bulur ve kibirli, azgın ve sapık dertten onunla şifaya kavuşturulur.

İki fırka: Bir fırka, onun Cennet'lerinde, diğeri Cehennem'in kehriba ağaçlarına zincire vurulurlar.

Orada Veyl'e (63) *çağrıldıkları zaman, başlarına - sonra da üstlerinden- peşpeşe kamçılar iner.*

Onun emriyle rüzgarları estirenler, gündüzleri onun istediğini yapanlar, onu tesbih ederler.

Ve bütün göklerin üstünde, onun arşında onun mahlukatı hakkında verdiği kararlar değiştirilmez.

Yine Varaka bu hususta şunları söyledi:

İnsanlar, zamanı ve kaderi değiştirmek için koşturuyor,

Halbuki Allah'ın olmasını takdir buyurduğu her şey olacaktır.

Ki Hatice, beni kendisine söylemeye çağırıyor, gaybın gizli yanlarını..

Onun hakkında kendisine haber vermemi istemeye geldi.

Öyle bir şey ki, daha sonra insanların, onun peşinden geleceğini görüyorum.

Bana öyle bir şey anlattı ki, böyle bir şeyi, eski dönemlere ait olmak üzere duymuştum.

Şüphesiz Ahmed'e Cibril gelecek ve:

"Sen mutlak insanlığa gönderilmiş bir peygambersin." diye haber verecek.

"Onun tamamlayacağını umduğun kimseye, senin ilahın var, hayır um.

Bekle. Onu bize gönder, ona işini soralım, uykudayken, uyanıkken ne görüyor.."

Hz. Peygamber bize geldiği zaman, tuhaf bir konuşma yaptı.

Derisi ve saçının en üst noktaları ayağa kalkıyordu.

Şüphesiz ben Allah'ın emrini gördüm,

Suretlerin en mükemmeli içinde, kemale erdirilmiş bir surette karşıma çıktı.

Sonra gitti, nerdeyse korku beni paniğe düşürdü

Öyle ki etrafımdaki ağacın selamlamasından.

Kanaatimi söyledim. Bilmiyorum beni tasdik eder mi?

Sureleri indireni söyleyecek olanın gönderilmesi...

Onları Allah yoluna davetini açıkça ilan edince

Sana yardım edeceğim

Seni üzmeden, başına kakmadan.

143.

Rasulullah (S.A.V.)'e Mekke'de vahiy nazil olmadan önce, sık sık göz değerdi. Huveylid kızı Hatice de, onu Mekke'de bir ihtiyar kadına götürür, ona okuttururdu. Rasulullah (S.A.V.)'e Kur'an inince de daha önce olduğu gibi, yine göz değdi. Hatice kendisine: "Ya Rasulullah, sana okuyacak kadına gideyim mi?" deyince Rasulullah (S.A.V.): "Şimdi gerek yok." buyurdu.

144.

Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurdu: "Koyun gütmemiş hiçbir peygamber yoktur.." Rasulullah (S.A.V.)'e: "Sen de güttün mü?" diye sorulunca: "Ben de.." cevabının verdi. (64)

145.

Rasulullah (S.A.V.)'in huzurunda, deve çobanlarıyla koyun çobanları birbirleriyle atıştılar. Bu atışmada deve çobanları, koyun çobanlarını kesinlikle mağlup ettiler: "Ey koyun çobanları! Siz ne oluyorsunuz? Siz korucu musunuz, yoksa avcı mısınız?" dediler. Rasulullah (S.A.V.) de orada oturuyordu. Şöyle buyurdu: "Musa (A.S.), bir koyun çobanıyken peygamber gönderildi. Davud (A.S.) da öyle. Ben de ailemin koyunlarına çobanken peygamber gönderildim.." Bu suretle Rasulullah (S.A.V.) onlara üstünlük sağladı.

146.

Selman, Rasulullah (S.A.V.)'e: "Ya Rasulullah! Her peygamberin bir vasisi ve iki torunu olmuştur, ya senin vasin ve torunların kimler?" diye sordu. Rasulullah (S.A.V.) sustu ve hiçbir şey demedi. Selman "Vah, vah!" diye diye geri dönüyordu. Karşısına çıkan müslümanlar da: "Hayrola Selman, ne var?" diye sordular. O da: "Rasulullah (S.A.V.)'e bir şey sordum, bana çevap vermedi, yoksa kızdı mı diye korktum.." dedi. Nihayet Rasulullah (S.A.V.) öğle namazını kıldıktan sonra Selman'a: "Yaklaş ya Selman!" diye seslendi. Selman: "Allah'ın ve Rasulünün gazabından, Allah'a sığını-

rım." diyerek, Rasulullah (S.A.V.)'in yanına gitti. Rasulullah: "Bana, hakkında bir emir olmayan bir şey sordun, (onun için cevap veremedim), vahiy geldi, şimdi cevap verebilirim." dedi ve: "Şüphesiz Allah dört bin peygamber gönderdi. Bunların dört bin vasisi ve sekiz bin de torunu vardı. Nefsim yed-i kudretinde olana yemin ederim ki, elbette ben, peygamberlerin en hayırlısıyım, benim vasim de, vasilerin en hayırlısı, torunlarım da, torunların en hayırlısıdır." buyurdu.

Üçüncü Bölüm

Üçüncü Bölüm

HZ. MUHAMMED (S.A.V.)'İN PEYGAMBERLİĞİ

147.

Allah (C.C.), Hazreti Muhammed (S.A.V.)'i alemlere ve bütün insanlara rahmet olarak gönderdi. Allah (C.C.), ondan da, ondan önce gönderdiği peygamberlerden de, Allah'a iman etmek, Hazreti Muhammed'i tasdik etmek ve muhaliflerine karşı ona yardım etmek için söz aldı.Tüm peygamberler de bunu, kendilerine inanan ve tasdik edenlere ileteceklerine dair söz verdiler. Ümmetlerine bunu ilettiler. Nitekim Cenab-ı Hak, Muhammed (S.A.V)'e şöyle buyurur: *"Hem Allah, vaktiyle peygamberlerin bağlılık sözünü şöyle almıştı: 'Celalim hakkı için, size kitap ve hikmetten verdim. Sonra size, beraberinizdekini tasdik eden bir peygamber geldiğinde mutlaka ona iman edeceksiniz ve her halde ona yardımda bulunacaksınız; bunu ikrar ettiniz mi ve bu ağır ahdimi üzerinize alıp kabullendiniz mi?' buyurdu. Onlar: 'İkrar ettik.' dediler. Allah şöyle buyurdu: 'Öyle ise birbirinize karşı şahid olun, ben de sizinle beraber şahidlerdenim.' "* (65) İşte Allah, bütün peygamberlerden onu tasdik ve ilahi yasaları hiçe sayanlara karşı mücadele edeceklerine dair söz aldı. Onlar da kendilerine inanan ve kendilerini tasdik eden kitap ehline, bu gerçeği duyurdular. Cenab-ı Hak da, Rasulullah (S.A.V.)'i, Kabe'nin yeniden imarından beş yıl son-

ra peygamber gönderdi. Rasulullah (S.A.V), peygamber gönderildiği zaman kırk yaşındaydı. (66)

148.

Rasulullah (S.A.V)'e Kur'an, Ramazan ayında indirilmeye başlandı. Nitekim Cenab-ı Hak şöyle buyurur: "Ramazan, içinde Kur'an'ın indirildiği bir aydır. O Kur'an, insanları hakka ulaştırır, helal ile haramda ve din hükümlerinde hakkı batıldan ayırır." (67)

"Şüphesiz, biz onu Kadir gecesinde indirdik.." (68)

"Ha, Mim. Haram ile helal açıklayan Kur'an hakkı için. Gerçekten biz, onu mübarek bir gecede (Kadir gecesinde) indirdik. Çünkü biz (Kur'an'ın hükümleriyle) korkutanlarız." (69)

"Eğer siz Allah'a iman etmiş ve o hak ile batılın ayrıldığı, Bedir günü, o iki ordunun birbiriyle çarpıştığı gün, kulumuz (Hz.Peygamber'e) indirdiğimiz ayetlere iman etmişseniz; Allah her şeye kadirdir." (70)

Ayette konu edilen karşılaşma, Rasulullah (S.A.V) ile müşriklerin Bedir'deki karşılaşmasıdır.

149.

Rasulullah (S.A.V)'le müşrikler Bedir günü, Ramazan ayının on yedisine rastlayan cuma sabahı karşılaştılar.

Bedir Savaşı, Ramazan'ın onyedisine tesadüf eden cuma günü olmuştur.

150.

Zeyd b. Sabit, on yedinci geceye değer verir ve o gecenin Bedir günü gecesi olduğunu söylerdi.

151.

Rasulullah (S.A.V), Hz. Bilal'e pazartesi orucunu terk etmemesini tenbihledi. Kendinin pazartesi günü doğduğunu, ilk vahyin pazartesi günü geldiğini, yine pazartesi günü hicret ettiğini ve pazartesi günü öleceğini de bildirdi.

152.

İbn Abbas. Ömer b. el-Hattab'ın (R.A) yanındaydı. Ömer b. el-Hattab'ın yanında arkadaşları da vardı. Onlara: "Söyleyin bakayım, Rasulullah (S.A.V)'in Kadir Gecesi hakkındaki, 'Onu, son onun tek rakamlı gecelerinde arayın.' sözü hususunda ne dersiniz? Hangi gece sizce?" diye sordu. Bazısı 21'inci gece, bazısı 23'ncü gece, bazısı 25'inci gece, bazısı da 27'nci gece olduğunu söyledi. İbni Abbas susuyordu. Ömer (R.A.) ona: "Sen niye konuşmuyorsun?" diye sordu. İbni Abbas da, ona, başkaları sözlerini bitirinceye kadar konuşmamasını emrettiğini hatırlattı. Hz.Ömer de: "Ben sana konuşman için haber gönderdim." deyince İbni Abbas: "Allah'ın yedi sayısını zikrettiğini duyduğunu söyledi. "O Allah'tır ki, yedi (kat) gök yaratmış, Arz'dan da onların mislini (yine yedi kat)."/71) ayetini okudu. İnsanın yedi günde, arzın nebatatı'nın yediden yaratıldığını zikretti. Bunun üzerine Ömer: Bu, bildiğim şey. Bilmediğim şeyleri söyle." dedi ve "'Arzın nebatı yediden...' sözünün anlamı ne?" diye sordu. "Allahu Teala buyurdu: 'Sonra (nebat bitsin diye) toprağı yardık,

- Böylece onda taneler bitirdik.
- Üzümler, yoncalar,
- Ağaçları göğe doğru yükselen bahçeler,
- Meyveler ve nice çayırlar.'" (72)

İbni Abbas: "Ayette geçen *"el-ebb"* kelimesinin anlamı; koyun, keçi, davar vs.nin yediği, insanların yemediği ekin, çayır demektir." dedi. Bunun üzerine Ömer arkadaşlarına: "Şu başının işleri toplanmamış (henüz delikanlı) çocuğun söylediğini söyleyemediniz. Vallahi, ben de onun dediği görüşteyim." dedi.

153.

Rasulullah (S.A.V)'e vahiy tamamlandı. Allah'a iman ve kendisine geleni tasdik etmekten hiçbir zaman ayrılmadı. Kendisine vahyolunanları tam kabul etti. O yüzden Allah'ın yüklediği şeylere katlandı. İnsanların hoşnutluğuyla da, hoşnutsuzluğuyla da karşılaştı; onla-

ra tahammül etti. Peygamberlik vazifesinin öyle ağır yükleri ve zorlukları vardır ki, onları, ancak Allah'ın yardımı ve tevfikıyla kuvvet ve azim sahibi olan peygamberler taşıyabilir ve katlanabilirler.(73)

154.

Yunus (A.S.) salih bir kuldu. Halkı içinde darlık vardi. Kendisine peygamberlik yükü -peygamberliğin birtakım meşakkatları ve yükleri vardır- yüklendi ki, bu ağır yükün altında bir ev dayanamaz, çökerdi. Bu yükleri kendisinden atar ve kaçarak giderdi.

155.

Allah'a ve Rasulü'ne ilk inanan ve Rasul'ün getirdiğini ilk tasdik eden Hatice oldu. Bu suretle Allah, Rasulullah (S.A.V)'in yükünü hafifletti. Rasulullah (S.A.V.), kendisini reddeden, yalanlayan hoşlanmadığı bir şey duyduğunda, bu, onu çok üzüyordu. Ancak, Rasulullah (S.A.V.), Hatice'nin yanına geri dönünce, Allah (C.C.) onu feraha çıkartıyordu. Hatice, onu düşüncelerinde takviye ediyor, üzüntüşünü hafifletiyor, onu tasdik ediyor, insanların durumunu kolaylaştırıyordu. Allah rahmet etsin.

156.

Allah (C.C.), Rasulullah (S.A.V.)'in şerefini ve onunla kullarına rahmetini murat ettiği zaman, peygamberliğin ilk başlangıcı şöyle oldu: Rasulullah (S.A. V.) rüyasında ne görse kesinlikle sabah aydınlığı gibi net bir şekilde çıkardı. Kendisine yalnızlık sevdirildi. Öyle ki, onun için yalnız kalmaktan daha sevimli hiçbir şey yoktu. (74)

157.

Rasulullah (S.A.V) Hatice'ye: "Ben yalnız kaldığım zaman, bir ses işitiyorum. Vallahi, bunun bir şeyden dolayı olmasından korktum.." dedi. Hatice: "Maazallah, Allah sana bunu yapmaz. Vallahi, şüphesiz sen, emaneti yerine verir, sıla-i rahim yapar, doğru söz söylersin." karşılığını verdi. Bir gün Hatice, Rasulul-

lah evde yokken Ebu Bekir'in evine gitti. Hatice, ona, Peygamber'in kendisine anlattıklarını aktardı. Ondan, Muhammed'le birlikte Varaka'ya gitmelerini istedi. Rasulullah (S.A.V.) gelip eve girince, Ebu Bekir, onun elinden tutup "Varaka'ya gidelim." dedi. Rasulullah (S.A.V.), Ebu Bekir'e: "Sana kim haber verdi?" diye sorunca Ebu Bekir de: "Hatice." cevabım verdi. Birlikte Varaka'ya gittiler. Ona durumu anlattılar. Rasulullah (S.A.V.), Varaka'ya olanları şöyle anlattı: "Yalnız kaldığım zaman, arkamdan, 'Ya Muhammed, Ya Muhammed!' diye bir ses işittim. Sonra ses, uzaklaşıp gitti." Rasulullah (S.A.V.)'i dinleyen Varaka: "Sen korkma. Sana geldiği zaman, sebat et. Ta ki, ne dediğini duy sonra da bana gel, haber ver." dedi.

Rasulullah (S.A.V.) yalnız kaldı, kendisine Cibril: "Ya Muhammed! 'Bismillahirrahmanirrahim, elhamdülillahi Rabbi'l-alemin' de 've le'd-dallin'e (75) gelince 'la-ilahe illa'llah' de.." dedi. Rasulullah (S.A. V.) Varaka'ya geldi ve bu olayı anlattı. Varaka ona: "Müjdelerim, müjdelerim ve şehadet ederim ki, sen, Meryem oğlunun müjdelediği zatsın. Sen, Musa'nın karşılaştığı Namusu Ekber'in aynısıyla karşı karşıyasın. Sen, Allah tarafından gönderilmiş bir peygambersin. Bugünden sonra, sana cihad emri verilecek. Şayet o günlere yetişirsem, seninle beraber mutlaka cihad ederim." dedi. Varaka vefat edince, Rasulullah (S.A.V): "O papazı Cennet'te gördüm, üzerinde ipekten elbiseler vardı. Çünkü Varaka, bana iman etti ve beni tasdik etti.." buyurdu. (76)

158.

Varaka'nın bir erkek kardeşi, bir adamla kavga ediyordu. Adam Varaka'ya verdi veriştirdi ve küfretti. Rasulullah (S.A.V.) hadiseden haberdar olunca Varaka'nın kardeşine: "Şunu bil ki, ben, Varaka'nın bir veya iki Cennet'i olduğunu gördüm." dedi ve ona küfredilmesini yasakladı. (77)

159.

Hatice, Rasulullah (S.A.V)'e -Allah kendisini peygamberlikle şereflendirdiği zaman- teskin etmek için: "Ey amca oğlu, beni, şu arkadaşın sana geldiği zaman haberdar edebilir misin?" diye sordu. Rasulullah (S.A. V.): "Evet." cevabını verdi. Rasulullah (S.A.V), bir gün Hatice'nin yanındayken birdenbire kendisine Cibril geldi. Rasulullah (S.A.V) onu gördü ve: "Ey Hatice! İşte bu Cibril'dir, bana geldi." dedi. Hatice: "Şu anda onu görüyor musun?" diye sordu. Rasulullah (S.A.V.): "Evet." cevabını verdi. Hatice Rasulullah'a: "Sol tarafıma otur." dedi. Rasulullah, Hatice'nin sol tarafına oturunca Hatice: "Şimdi görüyor musun?" diye sordu. Peygamber yine "Evet" karşılığını verdi. Hatice bu kez de sağ tarafına oturmasını istedi. Rasulullah geçti, Hatice'nin sağ tarafına oturdu. Hatice: "Şimdi onu görüyor musun?" diye tekrar sordu. Rasulullah yine "Evet" deyince Hatice, Rasulullah'tan kucağına oturmasını istedi. Bu kez Rasulullah, Hatice'nin kucağına oturdu. Yine Hatice: "Şimdi, görüyor musun?" sorusunu tekrarladı. Rasulullah yine olumlu cevap verince Hatice, örtüsünü çıkarıp attı. O sırada Rasulullah (S.A.V) hala kucağında oturuyordu. "Onu, şimdi görüyor musun?" diye tekrar sordu. Rasulullah (S.A.V.) bu kez "Hayır." cevabını verince Hatice: "Bu şeytan değil. Bu kesinlikle melek, ey amca oğlu. Sebat et, seni müjdelerim.." dedi. Sonra da, ona inanıp, getirdiği şeyin hak olduğuna şehadet etti. (78)

160.

Hatice, Rasulullah (S.A.V)'i elbisesinin içine alınca Cebrail (A.S.) kaybolup gitti. (79)

161.

Rasulullah (S.A.V)'e ne zaman peygamber gönderildiği sorulunca, o da Adem'in yaratılışıyla ona ruh üfürülmesi arasında peygamber olduğunu bildirdi.

162.

Rasulullah (S.A.V)'e vahiy, kırk üç yaşındayken geldi. Peygamberlik geldikten sonra on sene Mekke'de, on sene de Medine'de ikamet etti.

163.

Rasulullah (S.A.V)'e vahiy, kırk yaşındayken geldi. Ondan sonra Mekke'de on üç, Medine'de on sene ikamet etti.

164.

Rasulullah (S.A.V)'e, peygamberliğinde ve emrolunduğu şeyleri tebliğde, Allah için sabır ve sebat göstermesi emrolundu.

165.

Ulu'l-Azm peygamberlerin sabrettiği gibi, sen de sabret." (80) ayetinde söz edilen ulu'l-azm peygamberler Nuh, Hud ve İbrahim'dir. Rasulullah (S.A.V)'e, bunların sabrettiği gibi sabretmesi emrolundu. Üç kişiydiler, Rasulullah (S.A.V) dördüncüleri oldu. Nitekim Nuh şöyle dedi."Ey kavmim, eğer benim aranızda duruşum, Allah'ın ayetleriyle ihtar edip öğüt verişim size ağır geliyorsa, bilin ki sizin hilenizden Allah'a tevekkül etmişim. Artık siz ve ortaklarınız toplanıp ne yapacağınızı kararlaştırın. Sonra yapacağınız iş, size bir musibet olmasın (veya bana yapacağınızı aşikare yapın). Sonra mühlet vermeyerek, istediğiniz şeyi bana yapın." (81) dedi ve onlardan ayrıldığı açıkladı.

Hud onlara: "Ancak şunu söyleriz ki, ilahlarımıza sövdüğünden, onların bazısı, muhakkak seni bir fenalıkla (cinnet ve hezeyanla) çarpmıştır." dedikleri zaman: "İşte ben Allah'ı şahit tutuyorum ve siz de şahit olun ki, ben, Allah'tan başka ona koştuğunuz ortakların hiçbirini tanımayanlardan biriyim. Artık hepiniz toplanın, bana istediğiniz tuzağı kurun, sonra bir an bile müsaade etmeyin.." dedi. (82)

Gerçekten İbrahim'in ve beraberinde olanların sözlerinde sizin için güzel bir örnek vardır. Onlar vaktiyle kavimlerine dediler ki: "Biz, sizlerden ve Allah'tan

başka taptıklarınızdan beriyiz. Siz, Allah'ın birliğine iman etmedikçe, sizi (dininizi) tanımıyoruz. Sizinle aramızda ebedi düşmanlık ve kin başgösterdi." Ancak İbrahim'in, babası için istisna olarak şöyle demiştir: "Elbette senin için mağfiret dileyeceğim, fakat Allah'ın azabından hiçbir şey kaldırmaya senin için gücüm yetmez." Sonra da: "O halde ey mü'minler, siz şöyle deyin: 'Ey Rabbimiz! Ancak sana tevekkül ettik. Sana ibadete koyulduk ve dönüş yalnız sanadır." (83) dedi ve onlardan ayrıldığını gösterdi.

Muhammed (A.S) da: "Şüphesiz ben, Allah'ı bırakıp da tapmakta olduğunuz putlara ibadet etmekten, men olundum..." (84) dedi. Bunu müşriklere karşı okumak üzere Kabe'nin yanında dikeldi ve onlardan ayrıldığını açıkladı. (85)

166.

Peygamber (S.A.V)'den vahiy bir müddet kesildi. Bu durum, ona güç geldi. Üzüldü. Kendi kendine: "Rabbimin bana buğz edip terk etmesinden korkarım." dedi. Ardından Cibril "Ve'd-Duha" (86) suresini getirdi. Kuşluk vaktiyle, ona (Hz.Peygamber'e ikram eden Allah'a) yemin olunuyordu ve: "Rabbin seni terk etmedi, buğz etmedi de." (87) buyuruluyordu. Cenab-ı Hak şöyle buyurdu: *"And olsun kuşluk vaktine... Karanlığı çöküp de sükun bulduğu zaman geceye..."* (88) *"Rabbin seni terk etmedi ve buğz etmedi."* (89) seni sevdiğinden beri... *"Ahiret senin için daha hayırlıdır."* (90) Yani senin bana döndüğün zaman sahip olacağın hayır, dünyada acele tarafından sahip olacağın hayırdan daha hayırlıdır. *"Rabbin sana ileride verecek de hoşnut olacaksın."* (91) Dünyada fetih, ahirette sevap gibi. *"O, seni yetim bir halde bulup barındırmadı mı? Seni, şeriat hükümlerini bilmez bir kimse bulup, nübüvvet nimetiyle hidayete erdirmedi mi? Seni bir yoksul bulup zengin kılmadı mı?"* (92) Yani yetim haldeyken, fakirken, bilmezken Allah'ın lutfetmesi. Bütün bu hallerden onun kurtulması,

Allah'ın rahmetiyledir. *"Öyleyse, yetime gelince, zulüm etme. Dilenciye de azarlama.."* (93) Yani, Allah'ın zayıf kullarına, gaddar, kibirli, cimri, anlayışsız olma. *"Ama Rabbinin nimetini şöyle anlat."* (94) Allah'tan sana gelen ikramı ve peygamberlik nimetini anlat, söyle ve ona davet et. Allah'ın kendisine ve insanlara peygamberlik in'am ettiğini hatırlatıyor. (95)

167.

Rasulullah (S.A.V)'e vahyin gelmesi gecikince, Rasulullah'ın canı çok sıkıldı. Hz. Hatice onu böyle sıkıntılı görünce: "Senin bu sabırsızlığını gördüğünden, Rabbin sana darıldı."(96) dedi. Bunun üzerine Allah: "Rabbin seni, terketmedi ve darılmadı da." ayetini inzal buyurdu. (95)

168.

Rasulullah (S.A.V) Cibril'e: "Seni, bizi daha çok ziyaret etmekten alıkoyan nedir? Niçin daha çok ziyaret etmiyorsun?" diye sordu. Bunun üzerine Allahü Teala: "Biz, senin Rabbinin emri olamadıkça inmeyiz. Önümüzdeki ve ardımızdaki (bütün geçmiş ve gelecek şeyler) ve bunların arasındakiler hep O'nundur. Rabbin de (seni) unutmuş değildir." (98) ayetini indirdi.

169.

Cibril, Rasulullah (S.A.V)'e namaz farz kılındığı zaman geldi. Onun için, topuğuyla vadi tarafına vurdu. Hemen orada *'Maü Müzen'* su kaynağı fışkırdı. Cibril (A.S) abdest aldı, Muhammed (A.S) da ona baktı. Cibril, yüzünü yıkadı. Ağzını suyla çalkaladı. Burnuna su çekti. Başını, kulaklarını meshetti. Topuklarına kadar ayaklarını yıkadı. Eteğine su serpti. Sonra kalktı ve iki rekat namaz kıldı. Yüzü üzerine dört secde yaptı. Peygamber (S.A.V) geri döndü, Allah kendisini teskin etmiş, nefsi ferahlamıştı. Allah'tan istediği şey ona gelmişti. Eve gelince Hatice'nin elinden tuttu, onu su kaynağına getirdi. Cibril'in abdest aldığı gibi abdest aldı. Sonra Hatice'yle birlikte dört kez secdeyle iki re-

kat namaz kıldı. Namazlarını gizlice kılıyorlardı. (99)

170.

Namaz ilk önce iki rekat olarak farz kılındı. Sonra dörde tamamlandı. Misafir için ise iki rekat olarak kaldı.(100) İbn İshak, bunu Ömer b. Abdi'l-Aziz'e anlattı. O da Urve'ye: "Sen bana Aişe'nin sefer halinde dört rekat kıldığını rivayet ettin." dedi. Urve geldi. İbni İshak kendi kendine : "Bu kişi, benim hadis sorduğum kimse değil." diye düşündü. Bunun üzerine, ona durumu anlattı. Ömer b. Abdi'l-Aziz de: "Bu sözlerinizden bir şey anlamıyorum." dedi. Sonra uyluğu üzere döndü, divanından indi, içeri girdi.

171.

Namaz ilk defa iki rekat olarak farz kılındı, misafir için iki rekat kaldı; mukim için dört rekata tamamlandı.

172.

Namazın ilk şekli ikişer rekattı. Sonra Rasulullah (S.A.V) dört rekat kıldı. Bu sünnet oldu. Misafir için iki rekat sabit kaldı; mukim için dörde tamamlandı.

ALİ B. EBİ TALİB (R.A)'IN MÜSLÜMAN OLUŞU

173.

Ali b. Ebi Talib, Rasululah'ın evine gitti. Onu namaz kılarken gördü ve: "Bu ne, ya Muhammed!" diye sordu. Rasululah (S.A.V): "Allah'ın kendine seçtiği ve peygamberlerini gönderdiği din. Seni de bir olan Allah'a inanmaya ve ona ibadetle, el-Lat ve el-Uzza'yı da inkara davet ediyorum." buyurdu. Ali: "Bu daha önce duymadığım bir şeyi Ebu Talib'e söylemeden hiçbir şey yapamam.." dedi. Rasulullah (S.A.V), daha peygamberiğini ilan etmeden onun bu sırrı açığa çıkarmasını hoş görmedi ve ona: "Ya Ali, müslüman olmazsan meseleyi gizli tut.." tenbihinde bulundu. Ali o gece bekledi. Sonra Allah, Ali'nin kalbine, müslüman olma aşkını düşürdü.

Sabahleyin Rasulullah (S.A.V)'e geldi. "Sen bana ne teklif ettin, ey Muhammed?" diye sordu. Rasulullah (S.A.V) ona: "Bir Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve onun da ortağı bulunmadığına inanacaksın. El-Lat ve el-Uzza'yı reddedeceksin. Benzerlerinden uzak duracaksın." dedi. Ali söylenenleri kabul etti ve müslüman oldu. Ali, Ebu Talib'den kendisine bir zarar gelmesi korkusuyla bekledi. Müslüman olduğunu ondan gizledi. Bu arada, Zeyd b. Harise de müslüman oldu. Yaklaşık bir ay beklediler. Ali, Rasulullah (S.A.V)'e gidip gelmeye başladı. Ali, müslüman olmadan önce de, Rasulullah (S.A.V)'in kucağında büyümüştü. (101)

174.

Ali b. Ebi Talib, on yaşındayken müslüman oldu.

175.

Afif tacir bir kimseydi. Hac mevsiminde Mina günlerinde Mekke'ye geldi. El-Abbas b. Adi'l-Muttalib de tüccardı. Afif, alış veriş yapmak üzere Abdi'l-Muttalib'in yanına gitti. Tam o sırada, bir adam, namaz kıldığı çadırdan çıktı, Ka'be tarafına dikeldi. Sonra bir kadın çıktı, onunla namaz kılmaya koyuldu. Onun ardından da bir çocuk çıktı, onunla namaz kılmaya başladı. Afif, Abbas'a: "Ey Abbas, bu din ne? Gerçekten bu din, bizim bilmediğimiz bir din mi?" diye sordu. Abbas: "Bu, Abdullah'ın oğlu Muhammed. Allah'ın kendisini peygamber gönderdiğini, Kisra ve Kayser'in hazinelerinin kendisi için fetholunacağını sanıyor. Bu da hanımı. Kendisine inanmış Hatice bintü Huveylid. Bu çocuk da amcası oğlu Ali b. Ebi Talib, o da kendisine inanmış." cevabını verdi. Afif zaman zaman: "Keşke o gün inanmış olsaydım, ikinci olurdum." derdi. (102)

176.

İlk müslüman olan erkek, Ali b. Ebi Talib'dir. Daha sona üç erkek müslüman olmuştur: Ebu Zer, Büreyde ve Ebu Zerr'in amca oğlu.

EBU BEKİR ES-SIDDIK (R.A)'IN MÜSLÜMAN OLUŞU

177.

Bir gün Ebu Bekir, Rasulullah (S.A.V)'e rastladı ve: "Kureyş'in söylediği doğru mu? Tanrılarımızı terk etmişsin, bizi akılsızlıkla itham ediyormuşsun, babalarımızı tekfir ediyormuşsun.." dedi. Rasulullah (S.A.V): "Ey Ebu Bekir, ben Allah'ın rasulü ve nebisiyim. Beni, peygamberliğimi tebliğ etmem için gönderdi. Seni Hak Allah'a davet ediyorum. Vallahi, bu bir gerçektir; seni bir olan, şeriki olmayan, kendisinden başkasına ibadet edilmeyecek olan Allah'a, ona itaat üzere olmaya davet ediyorum." cevabını verdi. Ebu Bekir'e Kur'an okudu. O da hiç tepki göstermedi, inkar etmedi ve müslüman oldu. Putları inkar etti, benzeri şeyleri söküp attı. İslam gerçeğini ikrar etti. Ebu Bekir, inanmış, tasdik etmiş bir kimse olarak geri döndü.

178.

Rasulullah (S.A.V): "Her kimi İslam'a davet ettimse, bir duraklama, tereddüt ve bahane göstermiştir. Yalnızca Ebu Bekir, İslam'a davet edildiği zaman kabulde gecikmedi ve tereddüt etmedi.." buyurdu.

179.

Ebu Bekir Rasulullah (S.A.V.)'in davetini kabul etti. Müslümanlığını açıkladı, insanları İslam'a girmeye teşvik etti. Ali ve Zeyd b. Harise de müslümanlıklarını açıkladılar. Bu, Kureyş'e ağır geldi.

Rasulullah (S.A.V)'e ilk tabi olan, hanımı Hatice bintü Huveylid'dir. Sonra erkeklerden ilk inanan Ali -o zaman on yaşındaydı-, sonra da sırayla Zeyd b. Harise ve Ebu Bekir es-Sıddik (R.A) olmuştur. Ebu Bekir, kavmince sevilen, cana yakın ve yumuşak huylu bir zattı. Kureyş içinde, Kureyş'in soyunu, iyisini kötüsünü en iyi bilen kimseydi. Tüccardı, ahlak sahibiydi, iyiliksever-

di. Birçok işte ilminden, tecrübesinden ve tutarlılığından dolayı kavmi ona gelirler, ona danışırlardı. O, kavminden kendisine gelen, kendisiyle oturup kalkan, güvendiği kimseleri İslam'a davet etmeye başladı. Söylediklerine göre ez-Zübeyr b. el-Avvam, Osman b. Affan, Abdurrahman b. Avf onun eliyle müslüman oldular. Bunlar Ebu Bekir'le birlikte Rasulullah (S.A.V)'e gittiler. Rasulullah onlara İslam'ı arz etti, Kur'an okudu, İslam gerçeğini haber verdi, Allah'ın kendilerine lütfunu vadetti. Onlar da iman edip, İslam gerçeğini itiraf ettiler. Bu sekiz kişi ilk müslümanlar oldular. Namaz kıldılar. Rasulullah (S.A.V)'i tasdik ettiler ve Allahü Teala'dan getirdiği şeylere iman ettiler. (103)

EBU ZER (R.A)'IN MÜSLÜMAN OLUŞU

180.

Ebu Zer ve Büreyde, beraberlerinde Ebu Zer'in bir amcasıyla Rasulullah (S.A.V)'i aramaya gittiler. Rasulullah (S.A.V.), Mekke'deki bir dağda gizleniyordu. Onlar geldiği zaman elbisesini örtünmüş ve ayakları açık vaziyette, dağda uyuyordu. Rasulullah (S.A.V) insanların en güzel ayağına sahipti. Ebu Zer: "Şu memlekette bir peygamber olursa, o, şu uyuyan olur." dedi. Geldiler, yanında durdular. Ebu Zer'in, yanında yaslanıp dayandığı bir asa vardı. "Uyuyor musun, ey adam?" dedi. Rasulullah (S.A.V.) uyuyordu, cevap vermedi. Ebu Zer tekrar: "Uyuyor musun ey adam?" dedi. O, yine cevap vermedi. Ebu Zer yine: "Uyuyor musun ey adam?" deyip Rasulullah (S.A.V)'in ayağının altına asasıyla dürttü. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V) uyandı ve oturdu. Ebu Zer, Hz.Peygamber'e neler söylediğini, neye davet ettiğini öğrenmek için geldiklerini belirtti. Rasulullah (S.A.V): "Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur, şüphesiz ben Allah'ın peygamberiyim." buyurdu. Ebu Zer ve iki arkadaşı iman ettiler. Ali (R.A), Rasulullah (S.A.V)'in bir ihtiyacını görmek üzere git-

mişti, o anda orada yoktu.

181.
Rasulullah (S.A.V) şöyle buyurdu: "Siz yetmişinci ümmet oluyorsunuz. Allah katında onların en hayırlısı ve en şereflisi sizsiniz. (104)

182.
Ümmü'd-Derda, Ka'bu'l-Ahbar'a: "Tevrat'ta, Rasulullah (S.A.V)'in sıfatını nasıl buluyorsunuz?" diye sordu. O da: "Onu; 'Muhammed Allah'ın peygamberidir, ismi tevekkül edendir, asla kötü kalpli, kaba kalpli değildir, çarşıda pazarda çığırtkanlık yapmaz, hazinelerin anahtarları kendisine verilmiştir, Allah onunla şaşı gözleri görür kılar, sağır kulakları duyar kılar, eğri dilleri düzeltir, bir ve ortağı olmayan Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şehadet eder, mazluma yardım eder, ona zulmedilmesini önler...' vasıflarıyla tanıyoruz.." cevabını verdi.

183.
Rasululah (S.A.V) bazı isimlerini söyledi: "Ben, Muhammed'im, Ahmed'im, Mukaffa (seçilmiş)'yım, Haşir (toplayıcı), Nebiyyü't-tevbe ve'l-melhame (tevbe ve harp peygamberi)'yim.

184.
Rasulullah (S.A.V)'in vasıfları İncil'de şöyle yazılıydı: "Kötü huylu, sert ve kaba, çarşıda pazarda bağırıp çağırıcı değildir. Kötülüğü kötülükle cezalandırmaz, affeder, bağışlar."

185.
Rasulullah (S.A.V.): Sizden önce altmış dokuz ümmet geçti, siz yetmişinci ümmet oluyorsunuz. Allah katında onların en hayırlısı ve en şereflisi sizsiniz." buyurdu.

186.
Rasulullah (S.A.V), beş ismini şöyle söylemiştir: "Ben, Muhammed'im ve Ahmed'im. Ben el-Mahi (Al-

lah'ın kendisiyle küfrü yok ettiği kimse)'yim, ben el-Akib (peygamberlerin sonuncusu)'im, ben el-Haşir (insanların ayakları üzerinde toplandığı kimse)'im.

MUHACİRLER (R.A)'İN MÜSLÜMAN OLUŞU

187.

Ebu Ubeyde b. el-Haris, Ebu Seleme b. Abdi'l-Esed, Abdu'llah b. el-Erkam el-Mahzumi ve Osman b. Maz'un Rasulullah (S.A.V)'e geldiler. Rasulullah onlara Kur'an okuyup İslam'ı teklif etti. Müslüman oldular. Onun bir hidayet ve nur olduğuna şehadet ettiler. Sonra, Arap kabilelerinden bir grup insan daha müslüman oldu. Secid b. Zeyd İbn Amr b. Nüfeyl (Benu Adiyy b. Ka'b'ın erkek kardeşi), hanımı Fatıma bintü'l-Hattab b. Nüfeyl b. Abdi'l-Uzza (Ömer b. el-Hattab'ın kızkardeşi), Esma bintü Ebi Bekr, Aişe bintü Ebi Bekr (Henüz küçük yaşta), Kudame b. Maz'un, Abdu'llah b. Maz'un el-Cumahyan, Habbab b. el-Eret (Benu Zühre'nin dostu), Umeyr b. Ebi Vakkas ez-Zühri, Abdullah b.Mes'ud (Benu Amir b. Lüeyy'in erkek kardeşi), Ayaş b. Ebi Rabia el-Mahzumi, hanımı Esma(105) bintü Selame b. Mahreme et-Temimi, Huneys b. Huzafe es-Sehmi, Amir b. Rabia (Benu Adiyy b. Ka'b'ın dostu), Abdu'llah b. Cahş el-Esedi, Ebu Ahmed b. Cahş, Ca'fer b. Ebi Talib, hanımı Esma bintü Amis, Hatıb b. el-Haris el-Cumhi, hanımı Esma bintü'l-Mücellil (Benu Amir b. Lüeyy'in kızkardeşi), el-Hattab b. el-Haris, hanımı Zikhet bintü Yesar, Mamer b.el-Haris İbn Ma'mer el-Cumhi, es-Saib b. Osman b. Maz'un, el-Mutalib (106) b. Ezher b. Abd Avf ez-Zühri, hanımı Remle bintü Ebi Avf b. Sabir (107) b. Sa'd b. Sehm, en -Nahham (Adı Nuaym b. Abdi'llah'tır. Benu Adiyy b. Ka'b'ın erkek kardeşi), Amir b. Füheyre (Ebu Bekir es-Sıddık'ın kölesi), Halid b. Sacid b. el-As, hanımı Emine bintü Halef b. Es'ad b. Amir b. Beyyada (Huzaa'dan), Hatıb b. Amr b. Abd Şems (Benu Amir b. Lüeyy'in erkek kardeşi), Ebu Huzeyfe b.

Utbe b. Rabia, Vakıd b. Faid b. Abdi'llah b. Aziz b. Sa'lebe et-Temimi (Benu Adiyy b. Abdillah b. Aziz (108) b. Sa'lebe et-Temimi (Benü Adiyy b. Ka'b'ın dostu), Halid b. el-Bükeyr, Amir b. el-Bükeyr, Akil b. el-Bükeyr, İyas İbnü'l-Bükeyr b. Abdi'llah (109) b. Naşib (Benu Adiyy b. Kab'ın dostları, Benu Sa'd b. Leys'ten), Ammar b. Yasir (Benu Mahzum'un dostu), Suheyb b. Sinan (Benu Teym'in dostu) bunlardandır.

Sonra gruplar halinde, erkekler ve kadınlar İslam'a girdi. İslam'ın adı yayıldı, sözü edilir oldu. Bu insanların müslüman oluşları Mekke'de yayılınca Kureyşliler bunu büyüttüler, çok kızdılar. İçlerinde Rasulullah (S. A.V)'e karşı kin ve haset arttı. Bazısı daha da ileri giderek açıkça ona düşmanlık gösterdi. Ebu Cehl b. Hişam ve arkadaşları, Ebu Leheb, Ubeyd b. Abd Yeğus, Amr b. et-Talatıla, el-Velid b. el-Muğire, el-As b. Vail, Ümeyye b. Halef, Übeyy b. Halef (Mekke'de Rasulullah (S.A.V)'in yüzüne vuran adam), Ebu Kureyş b. el-Fakih b. el-Muğire, Ebu Kays b. el-Eslet, el-Hasıyn (yahut el-Hısn) İbnü'l-Haris b. Sa'id b. el-Haccac (Züheyr b. Ebi Ümeyye b. el-Muğire), es-Saib b. Safiyy b. Abid, el-Esved b. Abd'il-Esed, el-As b. Sa'id, Utbe b. Rabia, Şeybe b. Rabia, Ebu Süfyan b. Harb, Ebu'l-As b. Hişam, Ukbe b. Ebi Muit, Ebu'l-Asda el-Hüzeli (Kedisine dağ keçileri saldırdı, düştü ve parçalandı), el-Hakem b. Ebi'l-As, Adiyy b. Cebr es-Sekafi, Ram'a b. el-Esved bunlardandır. Ona eziyet edenler; Ebu Leheb, Ukbe İbnü Ebi Muit, el-Hakem b. Ebi'l-As, Adiyy b. Hamra (110) es-Sekafi'dir. Bir de adı bilinmeyeny bir adam vardır. (111)

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"En yakın aşiretini korkut.."

188.

Rasulullah'a düşmanlık Ebu Cehil'de doruk noktasına ulaştı. Bu, onun, Allah'ın Rasulullah'a olan lutuf ve keremini çekememesinden ileri geliyordu. Sonra Al-

lahu Teala Rasulüne (S.A.V), getirdiği İslam'ı açıklamasını ve insanları Allah'a çağırmasını emretti. Rasulullah, peygamber gönderilişinden itibaren üç sene, açıklama emri gelinceye kadar meseleyi gizledi, açmadı. Sonra Allahu Teala şöyle buyurdu: "Şimdi sen, emrolunduğun şeyi, çatlatırcasına bildir ve müşriklerden yüz çevir." (112)

"Önce en yakın soydaşlarını (Allah'ın dinine davet ederek, kedilerine öğüt ver de Cehennem azabı ile) korkut.

Sana tabi olan müminlere kanadını indir." (113)

"Bir de (Ey Rasulum) de ki: "Haberiniz olsun, ben (üzerinize bir azap ineceğini bildiren) açık bir korkutucuyum.." (114)

189.

"Rasulullah (S.A.V)'e: "Önce en yakın soydaşlarını (Allah'ın dinine davet ederek, kendilerine öğüt ver de Cehennem azabı ile) korkut.. Sana tabi olan müminlere kanadını indir." (115) ayeti nazil olunca, Rasulullah (S.A.V): "Anladım ki, ben inzara, kötülüklerine maruz kaldığım kavmimden başlayacaktım. Fakat sustum, onlara bir şey demedim. Bunun üzerine bana Cibril geldi, 'Ya Muhammed, sen Rabbinin emrettiği şeyleri yapmazsan, Rabbin sana azab eder.' dedi." buyurmuştur.

Rasulullah (S.A.V), Ali'yi çağırıp: "Ya Ali, Allah bana en yakın akrabamı, Allah'ın dinine davet ederek inzar etmemi emretti. Bunun için, ilk önce onları inzarla işe başladım. Fakat onlardan hoşlanmadığım şeylerle karşılaştım. Bunun üzerine sustum. Cibril geldi ve: 'Ya Muhammed! Eğer sana emrolunan şeyi yapmazsan, Rabbin sana azap eder.' dedi. Onun için Ya Ali, bize, koyun etiyle bir yemek yap ve bolca ayran hazırla. Sonra da Abdi'l-Muttalib oğullarını topla.." dedi. Ali de onun dediklerini yaptı. Abdi'l-Muttalib oğulları yemeğe toplandılar. O gün kırk kişi veya biraz daha azdılar. İçlerinde Muhammed (S.A.V)'in amcaları, Ebu Talib,

Hamza, el-Abbas, pis kafir Ebu Leheb de vardı. Hz. Ali büyük yemek sofrasını onların önüne getirdi. Rasulullah (S.A.V) ondan uzunca kesilmiş bir et parçası aldı ve dişleriyle yardı, böldü, sonra yan dişleriyle çiğnemeye başladı ve: "Bismillah'la yeyin.." dedi. Herkes, iyice doyuncaya kadar yedi.

Sonra Rasulullah (S.A.V), Ali'ye: "Onlara su ver, Ya Ali!" dedi. Hz. Ali büyük bir kaseyle su getirdi. Hepsi kanıncaya kadar içtiler. Ebu Leheb de orada bulunanlar gibi yiyip içiyordu. Hz. Peygamber (S.A.V), onlarla konuşmak isteyince Ebu Leheb ondan önce söze başlayarak: "Arkadaşınız size sihir yaptı, dağılın." dedi. Böylece yemektekiler dağıldılar. Rasulullah (S.A.V), konuşamadı. Ertesi gün Rasulullah (S.A.V) yine Hz. Ali'ye: "Ya Ali, bize dün hazırladığın yiyecek ve içeceklerin aynısını hazırla. Bu adam, benden önce davranıp cemaata ben konuşmadan o konuştu." dedi. Hz. Ali, Rasulullah (S.A.V.)'in dediklerini yaptı. Sonra yine onları yemeğe çağırdı. Yemekte Rasulullah (S.A. V), önceki gün yaptığının aynısını tekrarladı. Doyuncaya kadar yediler. Sonra kendilerine su verildi. O kaptan kanıncaya kadar su içtiler. Ebu Leheb onlar gibi yiyor, onlar gibi de içiyordu. Sonra Rasulullah (S.A.V): "Ey Abdi'l-Muttalib oğulları! Vallahi ben, benim size getirdiğimden daha iyisini getirmiş hiçbir Arap genci bilmiyorum. Ben size dünya ve ahiretle ilgili bir şey getirdim." dedi.

190.

El-Haris b. Hişam Rasulullah (S.A.V)'e vahyin nasıl indiğini sordu. Rasulullah (S.A.V) de, bazan meleğin kendine çan sesi şeklinde geldiğini, bunun en zor gelen vahiy olduğunu, söylediklerini ezberlediğinde meleğin ayrıldığını, bazan da meleğin bir adam şeklinde göründüğünü, kendisiyle konuştuğunu, söylediklerini anladığını anlattı.

191.

Rasulullah (SA.V)'e vahiy geldiği zaman, ona bir a-ğırlık çöker, benzi atar, insanlarla konşumazdı.

192.

Rasulullah (S.A.V)'e Kur'an nazil olduğu zaman, onu, ilk önce erkeklere, sonra da kadınlara okudu.

193.

Rasulullah (S.A.V) şöyle buyurdu.: "Ey Abdi Menaf oğulları! Ey Abdi'l-Muttalib oğulları! Ey Muhammed kızı Fatıma Ey Rasulullah'ın hala kızı Safiyye! Nefislerinizi Allah'tan satın alın. Sizleri Allah'tan gelecek hiçbir şeyden kurtaramam. Benden, malımdan istediğinizi isteyin. Bilin ki, kıyamet gününde ilk gelecek olanlar müttakilerdir. Eğer, kıyamet gününde, hısımlığınıza güvenecek olursanız, yanılırsınız.. Hısımlık bir tarafta, ben bir taraftayım. O gün insanlar, amelleriyle gelecektir. Dünyayı, boyunlarınızda taşıyarak getireceksiniz. Ben sizden yüzümü çeviririm. 'Ya Muhammed!' dersiniz, böyle yaparım. (Bu esnada yüzünü çevirdi.) Yine 'Ya Muhammed!' dersiniz. Ben yine böyle yaparım. (Ve yüzünü diğer tarafa çevirdi.)

194.

Rasulullah (S.A.V)'ın ashabı, namaz kılmak istedikleri zaman, kuytu yerlere giderler, namaz kıldıklarını gizlerlerdi. İştè Sa'd b. Ebi Vakkas, Rasulullah (S.A.V)'in bir grup ashabıyla birlikte, Mekke vadilerinden birinde namaz kılarlarken yanlarına bir grup müşrik çıkageldi.

Müşrikler onlara çıkıştılar ve yaptıkları şeyden dolayı onları kötülediler. Hatta çatışıp birbirlerine girdiler. Sa'd b. Ebi Vakkas müşriklerden birine bir deve kemiğiyle vurup başını yardı. Böylece bu, İslam'da dökülen ilk kan oldu. Kureyşliler, Rasulullah (S.A.V)'in, hoşlanmadıkları bu kötü hareketten dolayı ashabına bir şey demediğini, amcası Ebu Talib'in de, ona acıdığını, ona siper olduğunu, onu kendilerine teslim etmediğini görünce, Kureyş'in ileri gelenlerinden bir grup Ebu

Talib'e gitti. İçlerinde Utbe İbnü Rabia Şeybe, Ebu Süfyan, Ebu'l-Buhturi, el-Esved b. el-Muttalib, el-Velid b. el-Muğira, Ebu Cehl, el-As b. Vail, el-Haccac'ın oğulları Münebbih ve Nebih vb. kişiler vardı. Ebu Talib'e: "Kardeşinin oğlu, ilahlarımıza sövüyor, dinimizi eleştiriyor, bizi akılsızlıkla itham ediyor, babalarımıza sapık diyor.. Ya onu bize saldırmaktan vazgeçirirsin ya da onunla bizim aramıza girmezsin, onun işini bitiririz. Sen de, bizim gibi ona muhalifsin.." dediler. Ebu Talib, yumuşak konuşup güzel karşılık verdi. Geri dönüp gittiler. Rasulullah da, Allah'ın dinini açıklamaya ve insanları ona davete devam etti. Sonra Kureyş, kendilerine bağlı kabilelerde, Rasulullah (S.A.V)'in ashabına karşı baskı uyguladılar, fesatlar hazırladılar. Her kabile, içlerinde bulunan müslümanlara işkence etmek ve dinlerinden döndürmek için uğraştı. Fakat Allah, peygamberini onların baskısından amcası vasıtasıyla korudu. Ebu Talib, Kureyş'in Benu Haşim ve Benü'l-Muttalib'e uyguladığı bu baskıyı görünce, onları, Rasulullah (S.A.V)'i korumaya, onu savunmaya çağırdı. Bu çağrı üzerine, onun etarfında toplandılar ve onunla bir oldular. Onun, Rasulullah'ın korunması çağrısına icabet ettiler. Ancak Ebu Leheb buna muhalefet eti. O, Benu Haşim'i kıştırtıyordu:

Ne zamana kadar biz fitne içinde olacağız ey Haşim!
Halbuki o kavimle bir meclisteyiz.
Süvarilerle bizi korku üzere bırakıyorlar,
Halbuki korku anında bizden uzaktadırlar
Karanlık bir yerde.
Öncüleri de ürkek insanın yumuşak yürüyüşü içinde yürür.
Onların üzerinde de, zırh başlıkları var.
Terk olunmuş giden bağırtlak kuşu gibi
Ey kavmim! Namusunuzu savunun, mubah olan her vasıtayla...

Toz toprak içinde, gençler arasında harbe katıldım.

Bunun üzerine Ebu Talib şöyle dedi:

Peygamberi, o mülk sahibinin peygemberini savundum

Şimşek parlaması gibi parıldayan kılıçlarla,
Onu koruyan bir vuruşla... Ateşsiz
Kılıç uçlarıyla... Mancınık gibi
O Allah'ın peygamberini savunur, himaye ederim.
Şefkatli bir kimsenin himayesiyle himaye ederim.
Düşmanlarına karşı genç develer gibi yürürüm,
Çok semiz develerin korkutucu yürüyüşü gibi.
Onlara yükselerek kükrerim,
Dar, küçük yatağındaki bir aslanın kükrediği gibi.

Ebu Talib, kavminin, Rasulullah (S.A.V.)'in düşmanlarına engel olacaklarını anlayınca, onları övmeye, eski şerefli anılarını söylemeye ve Rasulullah (S.A.V)'in bu kavim içindeki fazlını ve şerefini anlatmaya başladı. Böylece kavminin, Rasulullah hakkındaki görüşlerini ve düşmanlarıyla aralarında çıkan ihtilafını güçlendirmek, Rasululah'a, düşmanlarına rağmen şefkat göstermelerini sağlamak düşüncesindeydi. Onun için Ebu Talib şöyle dedi:

Bir gün Kureyş öğünmek için toplandığı zaman
Ve onun halisi, özü Abdü Menaf
Her ne kadar o, Abdü Menaf'ın eşrafını toplasa da,
Haşim içinde de vardır eşraf...
Ve onun büyüğü de Haşim arasındadır.
O bir gün iftihar etse de,
Seçilmiş bir zat olan Muhammed
Onun şereflisi ve faziletli kişisidir.
Kureyş bize karşı onların arığıyla, semiziyle yardımlaştı.
Muvaffak olamadı, düşleri boşa çıktı.
Eskiden, biz hiçbir mazlum hakkına razı olmadık.
Onlar boyunlarını büküp zulüm ettikleri zaman
Onların namusunu, biz istemeyerek koruyoruz.

Ve etrafına kastedenlere vuruyoruz.

195.

Ebu Talib, Hz. Peygamber'e düşmanlık yapılmasına karşı çıkıp bayrak kaldırdı. Akrabaları da onu destekliyorlardı. Ebu Talib, Ebu Leheb'in (Ebu Leheb, Huzaalı bir kadından; Ebu Talib, Hz. Peygamber'in amcası Abdu'llah ve ez-Zübeyr Fatıma bintü Amr b. Aiz b. İmran b. Mahzum'dan olmaydı.) evine geldi ve onu annesine şikayet etti. Onunla ilgili şunları söyledi:

Toplumları haklarında söylenenlerle öldürmek bir suçtur.

Ben haksız yere gelmedim.

Filancayı ve oğlunu akranlarından

Ve yakınlarından üstün olanlara bedel kılarım.

Sözü doğru olandan nadir şeyler duyuyordum.

Sen büyük kaya gibilerini istiyorsun.

Biz Ümmü'z-Zübeyr oğulları

Onların aygırları bizi ....(116)ve ev eşyasını götürdü,

Bize eşi dostu, yardımcıyı, erkek arkadaşı haram kıldı.

Darlık ve bolluk halinde.

Ebu Talib, kavmine, Hz. Muhammed (S.A.V) hakkında düşündükleri ve istediklerine karşı çıkınca, Kureyş ona düşmanlıkta birleşti. Bu durumda Ebu Talib şöyle dedi:

Biz Kureyş'ten şiddetli bir musibete maruz kalmadık,

Yaşıtlarının en hayırlısından bizi men etmelerinden başka.

Musibetlere karşı güvenilir bir kardeşten,

Asil, düşük ve seviyesiz olmayan bir kimseden.

Ey Abdü Şems ve Ey Abdü Nevfel!

Aramızda bir harp çıkarmaktan sakının,

Sevgi ve ülfetten sonra Ehabiş (117)olmayın.

Ki onlar hakkında hepiniz bir musibetten şikayet edersiniz.
Dahis Harbi'nde ne oldu, bilmiyor musunuz?
Ve Ebu Yeksum'un adamları ağaç kovuklarına doldurulduklarıı zaman.
Vallahi, Allah olmasaydı,
Elbette bize yol bulurdunuz.

196.

El-Velid b. el-Muğire'nin (118) yanında Kureyşli birkaç kişi toplandı. İçlerinde en yaşlısı el-Velid'di. Hac mevsimiydi. El-Velid, onlara: "Ey Kureyş, Hac mevsimi geldi. Yakında buraya Arap cemaatları gelecek. Şu Muhammed ve arkadaşlarının davasını dinleyecekler. Bu meselede tek bir görüşe varın. Birbirinizi yalanlayarak ve reddederek ayrılığa düşmeyin." dedi. Onu dinleyen Kureyşliler: "Ey Abdü Şems'in babası! Gel. Söyle bize, bir görüş ortaya koy, onu yapalım.." karşılığını verince el-Velid: "Siz söyleyin, ben dinleyeyim.." dedi. Bunun üzerine oradakiler: "Bizce, o kahindir." görüşünü ileri sürdüler. El-Velid de: "Kahin değil. Ben kahinleri gördüm. Onun söyledikleri, kahinin belirsiz ve seci'li sözü değildir.." dedi. Kureyşliler bu kez de: "O, mecnundur." dediler. Bu iddiaya karşılık el-Velid: "O, mecnun değil. Biz mecnun gördük. Mecnunu biliriz. Onun şek ve şüphesi, vesvesesi yok.." itirazında bulundu. Kureyşliler, onun şair olduğunu söylediklerinde de el-Velid yine karşı çıktı: "O, şair değlidir. Çünkü biz; receziyle, hezeciyle, karizıyla (kesik şiir), makbuzuyla (ölü şiir), mabsutuyla (geniş şiir) her türlü şiiri biliriz. Bu nedenle onun söylediklerinin şiir olduğunu iddia edemeyiz." Bu kez Kureyşliler: "O, sihirbazdır, deriz." dediler. Yine el-Velid: "O, sihirbaz değildir. Çünkü biz, sihirbazları ve sihirlerini gördük. Onun söyledikleri, sihirbazın üfürmesi ve düğümü değil.." cevabını verdi. Bunun üzerine orada bulunanlar: "Peki, ne diyeceğiz, ey Abdu Şems?" diye ona sordular. O da:

"Vallahi, onun sözünde bir tatlılık var. Onun kökü izzet, dalı meyvedir. Bu gibi söylediğiniz sözleri, ancak esassız, temelsiz şeyler bilirim. Doğruya en yakın söz 'sihirbaz'dır, sihirbaz deyin. Kişiyle babasının arasını, kişiyle erkek kardeşinin arasını, kişiyle hanımının arasını, kişiyle ailesinin arasını açan sihirbaz." dedi. Bu cevabı alan o birkaç Kureyşli oradan ayrıldılar. Sonra, hac mevsiminde kendilerine uğrayan hacıları, Hz. Peygamber'den sakındırıyorlar ve onun durumunu anlatıyorlardı.

Bunun üzerine Allahu Teala, el-Velid b. el-Muğire hakkında:""(Mal ve evlatsız olarak) *tek başına yarattığım o kafiri* (el-Velid b. el-Mugira'yı) *bana bırak.."* ayetinden başlayıp *"Ben de muhakkak onu* (el-Velid b. el-Mugira'yı) *Cehennem'e sokacağım.."* ayetine kadar (119) devam eden ayetleri inzal buyurdu. Allahu Teala, onunla beraber Rasulullah ve onun Allah'tan getirdiği şeylere belirli ölçüde inananlar hakkında da: *"Onlar, o kimselerdir ki, kitaplarını kısım kısım yapmışlardı* (bir kısmına inanıyor, diğere bir kısmına inanmıyorlardı..).

Rabbin hakkı için, biz onların hepsine muhakkak suretle soracağız." (120) ayetlerini gönderdi. Ayette adı geçen kimseler, karşılaştıkları insanlara Rasulullah (S.A.V.) hakkında ileri geri söz söyleyen kimselerdi. O sene Araplar hac mevsiminde Rasulullah (S.A.V)'in davasından haberdar olarak memleketlerine döndüler. Böylece, onun adı, bütün Arap ülkelerine yayıldı.

197.

"Onlar şöyle dedi: Kalplerimiz örtüler içindedir." (121) ayeti hakkında şu rivayet edilmiştir: Kureyşliler, Rasulullah (S.A.V)'e: "Şüphesiz senin söylediğin haktır. Vallahi, bizim kalplerimiz ondan örtülüdür, yani onu anlamıyoruz. Kulaklarımızda bir ağırlık var, onu duymuyoruz. Bizimle senin aranda bir perde var, söylediklerini anlamıyoruz." dediler.

198.

Kureyşliler, Ebu Talib'in ve Rasulullah (S.A.V)'in kendilerinden ayrılma ve düşmanlık konusundaki kesin kararlılığını anlayınca, yanlarında İmara İbnü'l-Velid b. el-Muğira olduğu halde Ebu Talib'e gidip: "Ey Ebu Talib, sana Kureyş'in güzel, yiğit ve cesur bir gencini, İmara b. el-Velid'i getirdik. O, senin olsun. Aklından, yardımından istifade et. Onu, çocuğun edin. Bu konuda tartışma. Bizimle şu senin dinini, babalarının dinini terk eden, kavminin birliğini parçalayan, onları akılsızlıkla itham eden yeğenini başbaşa bırak. Aramıza girme . O da bir insan, onu öldürelim. Çünkü onun ölümü, aşiretin derlenip toparlanması için yararlıdır." dediler. Ebu Talib onlara: " Vallahi adaletli davranmıyorsunuz. Bana oğlunuzu vereceksiniz, onu sizin için besleyeceğim. Oysa ben, size yeğenimi vereceğim, siz onu öldüreceksiniz. Vallahi, bu asla olamaz. Bilmiyor musunuz, deve, yavrusunu kaybettiği zaman, ondan başkasını sevemez?" cevabını verdi. El-Mut'ım b. Adiyy b. Nevfel b. Abdi Menaf: "Ey Ebu Talib, kavmin sana insaflı davrandı. Ama sen kabul etmek istemiyorsun." deyince Ebu Talib, el-Mut'ım b. Adiyy'e: "Vallahi, bana adil davranmadınız. Fakat sen, benim hor ve zelil bırakılmamı, kavmimin bana karşı yardımlaşmasını kesin karara bağlamışsın. Elinden geleni ardına koyma." diye hiddetlendi. Bundan başka sözler de söyledi. Böylece aradaki ipler koptu. Herkes birbirine bağırıp çağırmaya başladı. O zaman Ebu Talib, el-Mut'ım ve Benu Abd Menaf'tan kendisini terk edenlere ve kendine düşmanlık eden Kureyş kabilelerine ta'rizde bulunup, kendisinden ne istediklerini ve onlardan nasıl uzaklaştığını anlatan şu sözleri söyledi:

(Hey, Amr'a, el-Velid'e ve Mut'ım'a söyle) (122)

Hey, keşke sizin Bekr'i kuşatmanızdan ben de nasibimi alsam.

Korkaklardan.

İçenlere bevlinden bir damla serpilir.
Kabileden giden, katılmayan geri kaldı.
Onları göçebe sanırsın.
Ana baba bir iki kardeşimi görüyorum.
Sorulduklarında, emir bizden başkasına derler,
Onlara bir emir geldi.
Taşların tepeden düştüğü gibi düştüler.
O ikisi, kardeşlerini kavme şikayet ettiler
Ve onları, herkesten çok onlar engellediler.
Özellikle Abd Şems ve Nevfel...
O ikisi, bizi, çakıl taşlarının atıldığı gibi attılar.
Bunun üzerine yemin ettim.
Onlardan, bize komşu olan hiçbir komşu ayrılamaz,
Neslimizden olduğu müddetçe...
O ikisi, şeref konusunda
İnsanlardan erkek kardeşi olmayanı ortak ettiler,
Ancak onun anısının unutulması hali müstesna..
Babası, atamızın kalesi olan Velid'i...
Ve Teym, Mahzum, Zühre onlardandır.
Bizim dostumuzdu zafer istendiği zaman.
Akılları ve düşünceleri akılsızlıkla itham olundu.
Ve ne yaptığını bilmez kişiler oldular.

199.
RASULULLAH (S.A.V)'İN ASHABININ KARŞILAŞTIĞI BELA VE GÜÇLÜKLER

Bir başka zaman, Kureyşliler, Ebu Talib'e gelip onunla konuştular: "Ey Ebu Talib!" dediler, "Senin, aramızda yaşın, şerefin ve mevkiin itibarıyla bir yerin varsa da, yeğenini bu halde bırakmayacağız, yok edeceğiz. Ya da ilahlarımıza küfretmekten, atalarımıza saldırmaktan ve dinimizi eleştirmekten vazgeçsin. Dilersen bizimle savaş, dilersen onu terk et. Biz sana durumu arz ettik. Seninle savaşmak, seninle düşman olmak istemedik. İnancımız; tek çıkar yol budur. Durumunu düşün, taşın. Sonra kararını bize bildir."

200.

Kureyş Ebu Talib'e bu sözleri söylediği zaman Ebu Talib, Rasulullah (S.A.V)'e bir adam gönderip çağırdı. Ona: "Ey kardeşimin oğlu! Kavmimiz bana gelip bunları söyledi. Savaşa girişmeden önce bana mühlet tanıdılar. Bana ve kendine acı, benim ve senin kaldıramayacağın yükü bana yükleme. Kavminle bizim aramızı açan, şu beğenmedikleri sözlerden vazgeçerek, onları, bu davranışlarından döndür." dedi. Bu sözler üzerine Rasulullah (S.A.V.), amcasının fikir değiştirdiğini, kendisini terk edeceğini ve düşmanlarına teslim edeceğini, yardımını ve himayesini azaltacağını zannetti. Rasulullah (S.A.V), Ebu Talib'e: "Ey amca! Şayet sağıma güneşi, soluma da ay'ı versen, davamdan yine de vazgeçmem. Ya Allah onun kadrini yükseltir, ya da o yolda ölürüm." cevabını verdi. Sonra Rasulullah (S.A.V), gözyaşlarını tutamadı, ağladı. Ebu Talib, Rasulullah (S.A.V)'in durumunu görünce ona yaklaşıp: "Gel, kardeşimin oğlu..." dedi. Rasulullah (S.A.V.) onun yanına gitti. Ebu Talib: "İşine git, istediğini yap. Vallahi, seni asla teslim etmeyiz." diyerek himayesinin süreceğini belirtti. (123)

201.

Kureyş Ebu Talib'e gelerek yeğeninin meclislerinde, ibadethanelerinde kendilerine eziyet ettiğini, ona engel olmasını istediler. Bunun üzerine Ebu Talib, Ukayl'dan gidip Muhammed'i getirmesini istedi. Ukayl gitti, onu küçük bir evde buldu. Öğle vakti, güneşin tam şiddetli anında Ebu Talib'e gitmek üzere yola çıktılar. Aşırı sıcaktan dolayı, insan, yürürken gölge arıyordu. Amcasına gittiklerinde Ebu Talib, Rasulullah'a, amca oğullarının meclislerinde ve ibadethanelerinde, kendisinin onlara eziyet verdiği inancında olduklarını söyledi. Onlara eziyet etmekten sakınmasını istedi. Amcasının konuşmalarını dinleyen Rasulullah (S.A.V) göğe bir göz attı ve: "Şu güneşi görüyor musunuz?" diye

sordu. Oradakiler: "Evet." cevabını verdiler. Hz. Peygamber (S.A.V): "Siz, bir tutam ışık istiyorsunuz diye güneşi terk edemem.." buyurdu. Bunun üzerine Ebu Talib, oradakilere: "Vallahi, kardeşimin oğlu çok doğru söyledi. Dönün, gidin.." dedi.

202.

Ebu Talib, kavminin düşmanlığına ve kendinden ayrılmalarına rağmen Rasulullah (S.A.V) 'e yardıma ve onu savunmaya kesin karar verdiğinde şu şiiri söyledi:

Vallahi, onların topu ona asla ulaşamaz.
Ben toprağa bir hazine koyamam.
Sen işine git, senin için zillet yoktur.
Müjdele, böylece gözleri aydınlat.
Beni çağırdın, bildim ki sen samimisin.
Doğru söyledin, eskiden de zaten sen emindin
Bir din teklif ettin,
Anladım ki o, yeryüzü dinlerinin en hayırlısıdır.
Ayıplama yahut ar korkusu olmasa
Beni, buna açıkça müsamaha edici bulurdun.

Kureyşliler: "Bizi akılsızlıkla suçluyor, dinimizi ayıplıyor, babalarımıza küfrediyor,vallahi bunu asla kabul edemeyiz." dedikleri zaman Ebu Talib, Rasulullah (S.A.V)'e siper oldu. Ebu Talib'in en çok sevdiği insan oydu. Onu gözetti. Kavmini ve ve onların eziyetlerini eleştiren bir kaside söyledi:

Kavmi gördüm, aralarında hiçbir sevgi yok.
Bütün bağ ve zincirleri koparmışlar,
Bize düşmanlık ve ezalarını açıkça ortaya koymuşlar,
Birbirinden ayırıcı düşmanın emrine boyun eğmişler,
Kötü kimselerle bize karşı dost olmuşlar.
Kinlerinden, parmaklarıyla bizi ısırıyorlar arkamızdan
Nefsim onlara sabretti, müsamahakar bir tutumla
Ve dil kılıçlarından biriyle, keskin kılıçla
Kabe'nin yanında adamlarımı ve ailemi hazır bu-

lundurdum.

Alaca kumaştan yapılmış elbiselerinden tutarak,
Beraberce dönmüş onun iplerine tutunarak,
Her yemin edenin yeminini yerine getirdiği
El-Eş'arun'un develerini çöktürdükleri yerde.
Saf ve Nail arasında, sellerin taştığı yerde. (124)

203.

Rasulullah (S.A.V), peygamberlik görevine devam ediyordu. Benu Haşim ve Benu'l-Muttalib onu yanlarına alarak teslim etmekten çekindiler -ki aslında onlar da Rasulullah (S.A.V.)'le farklı görüşteydiler ve kavimleri gibi düşünüyorlardı- ve bunu kendilerine zül kabul ettiler. Bunun üzerine Kureyşliler bir araya gelip aralarında Benu Haşim'e ve Benu'l-Muttalib'e karşı yazılı bir anlaşma yaptılar. Buna göre; ne onlara kız verecekler, ne de kız alacaklardı. Ayrıca onlardan bir şey satın almayacaklardı. Bunları, bir kağıda yazdılar. Sayfayı (Mansur ibn) (125) İkrime b. Amir b. Haşim b. Abdi Menaf b. Abdi'd-dar yazdı. Onu Kabe'ye astılar. Sonra müslümanlara düşmanlık etmeye başladılar. Onları bağladılar, eziyet ettiler. Müslümanların hüzünleri arttı, azapları çoğaldı; çok sarsıldılar. Allah düşmanı Ebu Leheb de, Kureyş'e yardımcı olmak üzere onlara katıldı. Ebu Leheb, Kureyşliler'e: "El-Lat ve el-Uzza yardım etti, ey Kureyşliler!" dedi. Bunun üzerine Cenab-ı Hak, Leheb suresini (126) gönderdi:

"-Elleri kurusun Ebu Leheb'in
Zaten kurudu, mahvoldu o,
-Ne malı fayda verdi ona, ne kazandığı
-O, bir alevli ateşe girecek
-Karısı da odun hamalı olarak
-Boynunda bükülmüş bir ip olduğu halde." (127) (128)

204.

Safiyye İbnetü Abdi'l-Muttalib şu şiiri söyledi:

Hey benden Kureyş'e kim ulaştıracak?

Hakkımızda buyruk nedir?
Bizim herkesten önce buyruk hakkımız var, biliyorsunuz.
Biz bağışladığımız zaman çok veririz.
Bolluk istendiği zaman.
Bütün hayırlı menkıbeler bizdedir.
Buyruğun bazısı da, bir noksanlık ve ayıptır.
Allah'ın emrine elbette sabrederiz.
Rabbimiz nerede karar kılınacağını açıklayıncaya kadar.

Ebu Talib de şu şiiri söyledi:

Hey, benden, Lüeyy'i uzaklaştıran
Ka'b oğullarını Lüeyy'den üstün tutan o zata haber ulaştırın.
Bilmiyor musunuz?
Biz Muhammed'i Musa gibi bir peygamber bulduk
Evvelki kitaplarda
İnsanlar arasında onun bir sevgisi var
Allah'ın hilekar kıldığı kimselerde ise hiçbir hayır yoktur.
Sizin kitabınıza eklediğinizde
Sizin için bir hayırsızlık vardır.
Kendinize gelin, kendinize gelin mezarınız kazılmadan önce
Günah işlemeyen günahkar gibi olmadan...
Azgınların emrine uymayın,
Sevgi ve yakınlıktan sonra ipleri koparmayın,
İkinci bir harp istemeyin.
Belki o, harp sütünü tadana emredilir.
Biz ve Kabe'nin Rabbi, Ahmed'i teslim etmeyiz.
Zamanın felaket ve musibetine rağmen
Babamız Haşim kuvvetlendirip takviye etmedi mi?
Oğullarına mızrak kullanmayı vasiyet etmedi mi?
Biz harpten usanmayız
Ve başımıza gelen musibetlerden şikayet etmeyiz.
Biz akıl sahibi, doğru yolda kimseleriz.

Korkudan canlar çıkıp gittiği zaman...

Yine Ebu Talib şöyle dedi:

Hey, benden Lüeyy'e bir mesaj iletin...

Fakat doğrusu o, Peygamber'in mesajının yerini tutmaz.

İki çok yakın amca oğullarına

Mesajını üstün tuttuğumuz Teym'e

Abdü Şems ve Nevfel'den kardeşlerimize...

Bize bir kavmi baş yapmak için yardım mı ettiniz?

Taşkınların ve cahillerin sapık emriyle...

Onlar, biz Muhammed'i öldürdük derler.

Haşim oğullarının alınları buna boyun eğip kabul etti, derler...

Yalan söylediniz, hidayete erdiren Rabba

Onların kurbanları Mekke'de ve Rüknü Atik'te kesilir.

Onu ya yakalarsınız ya da öldürmek için

Birçok yiğitler heder edersiniz,

Her kemiği ve mafsalı yarıp kıran.

Cehenneme konursunuz..

Şayet onun sözlerini inkar edersiniz..

Kıyamet gününde, çetin günde..

Yavaş olun.. Henüz harp bir tarafa meyletmedi.

Tamamen acele edilen şeyin sonu gelir.

Biz ne zaman kılıçlarımızla uğradıysak

Bir cemaat yere gömüldü, yok oldu gitti.

Ve bir tepe üstünde ilkbahar yağmurlarının etkisiyle

Kumlar, çakıllar yükselir

Uzun boyunlu Anka kuşu gibi...

Ve oraya Haşim sığınır. Şüphesiz Haşim,

Şeref ve şan timsalidir, baştan sona..

Şayet Muhammed'i öldürmeyi umut ediyorduysanız,

Topladığınız şeyleri atın. Yetersiz şey yok olur, gider.

Şüphesiz biz ona her türlü def edişle engel olacağız.

Haşim'i korumaktan doğan iman kokusuyla.
Her cemaattan kahramanların atlarıyla.

205.

Kureyşliler bunu duyunca onun ciddiyetini görüp ümitlerini kestiler. Böylece Abdi'l-Muttalib oğullarıyla ilgiyi kesme, onlardan yüz çevirme kararı aldılar.

Ebu Talib, Abdi'l-Muttalib oğullarını hep birlikte Kabe'ye götürdü. Kabe örtülerinin önünde durdular. Kavimlerinin kendilerine olan zulümleri, akraba bağlarını kesmeleri, kendilerine karşı savaşmak üzere birleşmeleri, kanlarını dökmeleri nedeniyle Allah'a dua ettiler. Ebu Talib: "Allahım! Kavmimiz, bizim aleyhimize birleşti. Bize acele yardım et, yeğenimi öldürmelerine engel ol.." dedi. O esnada oraya Kureyşliler geldi. Ebu Talib'e ve yanındakilere bakıyorlardı. Ebu Talib onlara: "Yakınlarıyla ilgiyi kesene, saygıdeğer şeyleri çiğneyene karşı, şu evin Rabbına dua ediyoruz. Vallahi, ya yapmak istediğiniz şeyden vazgeçersiniz, ya da bizimle ilgiyi kestiğiniz için Allah size istemediğimiz bazı şeyler verir." dedi. Onlar da Ebu Talib'in bu sözleri üzerine: "Ey Abdi'l-Muttalib oğulları! Sizinle bizim aramızda barış olamaz, akrabalık da düşünülemez. Fakat şu akılsız çocuğu öldürürseniz, bunları düşünebiliriz." cevabını verdiler. Ebu Talib kızdı ve yeğenini, kardeşlerini ve Allah'a yardım, rasulüne yardım için iman etmiş müminleri, himaye görmek için müminlere katılan müşrikleri "Şı'b"e soktu. Mekke'nin bir köşesinde bulunan Ebu Talib vadisine girdiler.

Kureyşliler, Amr b. el-As ve Abdullah b. Ebi Rabia, Kureyş'e gelip en-Necaşi'nin Muhammed (S.A.V) ve ashabı hakkında söylediklerini haber verince daha çok üzüldüler. Rasulullah (S.A.V) ve ashabına çok eziyet ettiler. Her yerde onları dövdüler. Kaldıkları yeri kuşattılar. Çarşı pazardan herhangi bir şey amalarına engel oldular. Hiç kimsenin, onların bulunduğu yere yiyecek veya onların faydalanacağı bir şey sokmasına

müsaade etmediler. Rasulullah (S.A.V) ve beraberindekiler, Hac mevsiminde vadiden dışarı çıkınca, hemen Kureyşliler çarşı pazara gider, fiyatları yükseltirler-di. Nitekim el-Velid b. el-Muğira'nın adamı Kureyşli-ler'e: "Onlardan hangi kimseyi bir yiyecek satın alır-ken görürseniz fiyatı artırın..." diye duyuruda bulundu.

206.

El-Velid b. el-Muğira hakkında: *"Zorbayı, bütün bunlarla beraber soysuz olan yardakçıyı.."* (129) ayeti nazil oldu. O, hem zorba, hem kötü huylu kimseydi.

207.

El-Velid: "Kimi bir yiyecek satın alırken görürseniz, fiyatını artırın. Kimin yanında para yoksa, nakit ödenmek üzere borçlandırın." dedi. Bunu, üç sene uyguladılar. Kavim büyük bir zorlukla karşılaştı. Öyle ki, çocukların elem ve ıstırap dolu bağırışları ta mahallenin dışından duyuluyordu. Benu Haşim'in karşı karşıya bulunduğu bu durumu müşrikler, hatta bütün Kureyş beğenmedi ve Muhammed (S.A.V) ve adamlarına karşı yaptıkları zalim ve sert anlaşmaya olan memnuniyetsizliklerini açıkladılar. Bazıları da, bu anlaşmaya sırt çevirmek istedi.

Öte yandan Ebu Talib, Rasulullah (S.A.V)'e gece, gizlice suikast düzenlemelerinden korkuyordu. Onun için, Rasulullah (S.A.V) yatağına yatıp uyuduğu zaman Ebu Talib, onu uyandırıyor, kendisiyle oğulları arasına alıyordu.

Kureyşliler, vadide ta sabahlara kadar açlıktan inleyen Benu Haşim çocuklarının seslerini duyuyorlardı. Sabah olduğu zaman, Kabe'nin yanına oturuyorlar, biri öbürüne: "Dün gece, çoluk çocuğun geceyi nasıl geçirdi?" diye soruyor, o da: "İyi.." diyor, bu sefer öbürü: "Fakat şu vadideki kardeşlerinizin çocukları, sabahlara kadar açlıktan inliyorlarlar." diye karşılık veriyordu. Bu konuşmaları duyanlardan bir kısmı, Muhammed (S.A.V)

ve beraberindekilerin başına gelen bu durumdan memnun kalıyor, bir kısmı da bunu hoş karşılamıyordu. Ebu Talib, onların, Muhammed (S.A.V)'den istediklerini ve her hac mevsimi kendilerine yararlı şeyleri satın almalarına nasıl engel olduklarını şiir şeklinde şöyle dile getirmiştir:

Hey, gece sonuna kadar alem yapanlar,
Ve hey üzerlerine yıldız doğmayanlar.
Birçok gözler uyumuş
Diğer bazılarıysa, uyanık, uyutulmamış..
Muhammed'e kötülük yapmak isteyenlerin düşlerinden dolayı..
Zulümden sakınmayana zulmedilir..
Bir akılsıza gittiler. O da onları bir sersemliğe götürdü.
Onların sağlam olmayan görüşlerinden çok azına önem verilir.
Birtakım işler umarak, onun düzenini sormadılar.
Her ne kadar her grup içinde ve her mevsimde toplansalar da
Muhammed'in öldürülüşüne zorlanacağımızı umarak
Mızraklar henüz kana boyanmadı.
Bizden ahlar vahlar bekleyerek
Ona, kuvvetli mızrak ağaçlarıyla vurarak, dürterek engel oluruz.
Size yalan söylendi, Allah'ın evinde onu öldüremeyeceksiniz..
Yankılanan bir sesle, kafalar el-Hatim'e atılır.
Akrabalık bağları kesilir, bir dost diğer dostunu unutur.
Tam bir gizlilik içine bürünür.
Size, zırhlar içinde bir kavim hücum eder
Irz ve namuslarını her günahkara karşı savunurlar.

208.

Kureyş, Benu Haşim ve Benu Abdi'l-Muttalib'e uyguladığı bu tutumu iki veya üç yıl sürdürdü. Bu sebepten

Hz. Peygamber ve beraberindekiler çok güç hayat şartlarına maruz kaldılar. Kendilerine her şey gizlice ulaştırılıyordu.

Hakim b. Hızam, bir gün yanında yiyecek taşıyan biriyle Rasulullah'ın zevcesi olan ve onunla birlikte Şı'b da bulunan halası Hatice ibnetü Huveylid'e giderken birdenbire kaşısına Ebu Cehil çıktı. Ebu Cehil: "Benu Haşim'e yiyecek mi götürüyorsun? Vallahi, dur, o yiyeceği götürme, aksi taktirde seni Kureyş'in yanında rezil rüsvay ederim." dedi. Ebu'l-Buhturi b. Haşim b. el-Haris b. Esed, Ebu Cehil'e: "Halasının kendine emanet bıraktığı yiyeceğini, ona götürmesine engel mi oluyorsun?" diye itirazda bulundu. Fakat Ebu Cehl, müsaade etmek istemedi. Bunun üzerine Ebu'l-Buhtari bir deve bacağı kemiğiyle onun üzerine yürüdü, başını yardı. Fena bir şekilde ayağının altında çiğnedi. Yakınlarında bulunan Hamza b. Abdi'l-Muttalib de bu durumu gördü. Onlar, kendi durumlarına sevinmesinler diye, bunu, Rasulullah ve ashabına duyurmak istemediler. Ebu'l-Buhturi b. Haşim bu konuda şöyle dedi:

Tad, Ey Ebu Cehil, bir kederli şeyle karşılaştın.
Böylece cahillik kötülenmiş olur...
Odunumu göreceksin..
Böylece ayıplama kötülenmiş oldu.
Biliyorsun ki, biz gam ve kederi gideririz.
Zira ortaya çıkan hak, onun büyüyüp çoğalmasını önler.

209.

Allahü Teala, rahmetiyle, Kureyş'in Haşim oğullarına karşı anlaşıp yazdıkları sayfaya kurt gönderdi. O kurt, ondaki Allah kelimesini yedi.

Zulüm, alaka kesme ve iftira ifade eden kelimeler kaldı. Allah Azze ve Celle bunu Rasulullah (S.A.V)'e haber verdi. O da Ebu Talib'e söyledi. Ebu Talib: "Ey yeğenim, sana kim söyledi bunu? Yanımıza kimse girmiyor, sen de kimsenin yanına çıkmıyorsun, sen yalan uy-

duracak da değilsin." dedi. Rasulullah Ebu Talib'in sorusunu: "Bunu bana Rabbim haber verdi." diye cevapladı. Bunun üzerine amcası: "Senin Rabbin Hak. Ben şehadet ederim ki, sen de doğru söylüyorsun." dedi. Ebu Talib, aile fertlerini topladı, fakat ifşa ederler, müşrikler haberdar olur, şer dolu sayfaya tuzak hazırlarlar korkusuyla, Rasulullah'ın kendisine söylediğini onlara anlatmadı.

Ebu Talib ailesini götürdü ve Kureyş müşrikleri Kabe'nin gölgeliğinde bulundukları bir sırada onları Mescid'e soktu. Müşrikler Ebu Talib'i görünce, sevindiler ve uyguladıkları muhasara ve sıkıntının, onu, Rasulullah (S.A.V)'i öldürmek için kendilerine vermeye sevk ettiğini zannettiler. Ebu Talib ve beraberindekiler yanlarına varınca: "Hoş geldiniz!" dediler, "Nihayet, öldürülmesi size yarar sağlayacak, sizi birleştirecek, yaşaması sizi dağıtacak ve sizi fesada sevk edecek bir adamın canının alınmasına gönlün razı oldu mu?." Bu soru üzerine Ebu Talib: "Size yarar sağlayacak ve sizi birleştirecek bir şeyden dolayı size geldik. Bunu kabul edin. Bizim aleyhimize aldığınız kararları içeren sayfanızı getirin bakalım." dediler. Kureyşliler sayfayı getirdiler. Sayfayı getirip açtıkları zaman Ebu Talib'in, Rasulullah (S.A.V)'i kendilerine vereceklerini sanmışlardı. Sayfayı getirdiklerinde Ebu Talib: "Sayfanız işte önümüzde. Yeğenim bana haber verdi ki, Allah Azze ve Celle, sayfaya kurt musallat etti. O kurt, yazının içinde geçen bütün "Allah" isimlerini yedi; ancak zulüm, alaka kesme ve iftira ifade eden kelimeler kaldı. Eğer o, yalan söylediyse sizin benim üzerimde hakkınız olsun. Size onu vereceğim, öldürün. Eğer doğru söylediyse bu, sizin bizim aleyhimize davranışınıza son versin." dedi. Kureyşliler, Ebu Talib'in teklifini kabul ettiler. Aralarında bu şekilde anlaştılar. Sonra sayfayı açıp yaydıkları zaman bir de ne görsünler, durum aynen Rasulullah (S.A.V)'in dediği gibi. Ebu Talib ve yanındakiler sevin-

di ve: "Aldatılmaya, terk edilmeye ve ithama hangimiz daha çok layıkmışız?" dediler. El-Mut'ım b. Adiyy b. Nevfel b. Abdi Menaf ve Amir İbn Lüeyy b. Harise'nin kardeşi Hişam b. Amr ayağa kalkıp: "Bizim, bu bütün ailevi ilişkileri kesen, zulüm içeren sayfayla ilgimiz yok. Kendimizin ve eşrafımızın mahvolması konusunda, hiç kimseye yardım etmeyiz." (130) deyince bunu, Kureyş'in ileri gelenlerinden bazıları da izledi. Bu suretle, Ebu Talib Şı'b'ında, büyük eziyetlere maruz kalan insanlar oradan çıktı. Ebu Talib, bu hususta, Muham-med (S.A.V)'in davası ve onu öldürmek isteyişleriyle ilgili olarak şunları söyledi:.

Gecem; keder, üzüntü ve gözyaşı dökmekle uzadı,
Sucunun su döktüğü gibi
Kusayy'ın, onların arzusuyla oynaması için.
Oyundan sonra hilim geri döner mi?
Kusayy Benu Haşim'i sürdü..
Aşçıların odun parçalarını sürdüğü gibi..
Ahmed'e söylenen söz; "Sen sözünden dönen, zayıf nesepli bir kişisin.."
Her ne kadar Ahmed onlara hakkı getirdiyse de, yalan söylemediyse de.
Fakat kardeşlerimiz, Haşim oğullarına, Muttalib oğullarına yardım ettiler.
Onlar, sağ elin kemiği gibi iki kardeştirler.
Bu, bizim üstümüzde üzüntüler gerdanlığı gibi bir şey.
Ey kabilem! Araplar'ın geçmiş işlerinden bahsetmediniz.
Ellerini sakın ola ki tutmayın..
Niye, niye? Azgınlık ve şımarıklıkla bir şey üzerinde birleştiniz!..
Ahmed'e olmadık iftiralar attınız!..
Yakınlığınıza ve akrabalığınıza rağmen.
Bana ve perdeler sahibi Mekke'deki Kabe'ye yönelip gelenlere rağmen

Ahmed'e dil uzatıyorsunuz. Kılıçlar ve mızraklar kullanıyorsunuz.

Ve bir de, evlerenizde itiraf edersiniz kavmin hayırlıları olduklarını...

Onları safi bir tülbent arasındaki, kısa kemerli, uzun gerdanlıklı görürsün, kuşlar gibi.

Ebu Talib, sayfa konusunda kavminin bir türlü kötü davranışlarından vazgeçmediğini anlayınca şöyle dedi:

Hey! Gecenin sonunda görevi olanlar
Kavminden müslüman olanlar Şı'b'a sokulup gittiler
Ve babamız Lüeyy b. Galib'in savaşı
Ne zaman ki onları sayfa sıkıştırır, savaşırlar.
İşaret ettiğimiz zaman
Günahsız insan tavrıyla ayağa kalkarlar.
Halbuki iyilik ve takvaya çağıran kimsenin hiçbir günahı yoktur.
Toplumu parçalamadı o, parçalamadı...
Onlar geçmişte, işlerinin sonucunu denediler.
Bir şeyi bilen tecrübesiz gibi değildir.
Sayfa meselesi bir ibret oldu.
Bir gaib, kavme haber verilince, şaşırırlar.
Allah onların küfrünü ve isyanını yok etsin.
Onların kerih görmeleri yanlıştır, Hak açıktır.
Onların söyledikleri şey başa çıktı.
Çünkü kim hak olmayan bir şeyi uydurursa yalanlanır.
Aramızda İbn Abdi'llah doğru söyleyicidir.
Kavmimizin kızmasına rağmen, o azarlanamaz.
Ey müslümanlar, Muhammed'i, bizden uzak sanmayın
Onu, bizden Haşimi bir el koruyacaktır.
Onun insanlar içindeki biniti en hayırlı binittir.

Ebu Talib, Kureyş'e düşmanlığını belli etmişti. Onlara karşı savaş ilan edince Kureyş, onlardan müslüman olanlara taşkınlıklarda bulundular, bağlayıp eziyet et-

tiler. Musibet şiddetlendi. Müslümanlara karşı uygulanan zulüm yoğunlaştı. Müslümanları hırpaladılar.

Cumh oğulları, Osman b. Maz'un'a zulmedince o, kendisini himaye etmesi için dayısı Ebu Talib'e gitti. Mahzum oğulları onu almak üzere geldiler, fakat Ebu Talib vermedi. Gelenler: "Ey Ebu Talib! Yeğenini bizden korudun. Yeğenemizi de mi bize karşı koruyorsun?" dediler. Ebu Talib: "Erkek kardeşimin oğlunu koruduğum gibi, kız kardeşimin oğlunu du korurum." cevabını verdi. Ebu Leheb -o günkü gibi hiç hayırlı bir konuşma yapmamıştı ya-: "Ebu Talib doğru söyledi, onu size teslim etmez." dedi. Ebu Talib, onun bu sözünü duyunca, Ebu Leheb'in kendisine yardım edeceğini, yanında yer alacağını umdu.

210.

Kureyş'in Haşim oğulları ve el-Muttalib oğulları aleyhine maddeler yazdığı sayfadaki anlaşmayı bozmak için, Kureyş'ten bir grup ayaklandı. Bu hususta, Haşim b. Amr b. Rabia b. el-Haris b. Hubeyd b. Huzeyme b. Nasr b. Malik b. Hasl b. Amir b. Lüeyy çok çaba gösterdi. Bu zat, Nadle b. Haşim b. Abd Menaf'ın ana bir erkek kardeşinin oğluydu. Amr ve Nadle ana bir erkek kardeştiler.

Hişam, Haşim oğullarının ulağıydı. Kavmi içinde şeref sahibi bir kimseydi. Rivayete göre, o, gece bir deveye erzak, yiyecek yükleyerek Şı'b'da bulunan el-Muğire, (131) Haşim ve el-Muttalib oğullarına getirirdi. Şı'b'a geldiği zaman başından yularını çözer, sonra da yanına vurur, Şı'b'dakilerin yanına girerdi. Deveyle, buğday gibi yiyecek, bez gibi giyecek eşyası getirirdi.

Bir gün o, Züheyr b. Ebi Ümeyye b. el-Muğira b. Abdi'llah b. Ömer b. Mahzum'un yanına gitti. Onun annesi Atike, Abdu'l-Muttalib'in kızıydı. Züheyr'e: "Sen yemek yiyor, elbise giyiyor, evleniyorsun. Ya dayıların ne alemde, bilmiyor musun? Kendilerinden ne bir şey alınıyor, ne bir şey satılıyor; ne kız alınıyor, ne kız verili-

yor, ne kendileri güven içinde, ne de kendilerine güveniliyor.Vallahi, eğer onlar, Ebu'l-Hakem b. Hişam'ın dayıları olsalar, sen de onu, onun çağırdığı şeye çağırsaydın, asla sana icabet etmezdi." dedi. Züheyr ona: "Ne yapabilirim? Tek kişiyim..." diyerek mazeretini bildirdi. Bunun üzerine Hişam: "İkinciyi buldun.." dedi. Züheyr: "Kim o?" diye sorunca Hişam'dan: "Ben seninleyim." cevabını aldı. Bunun üzerine Züheyr: "Bize üçüncü kişiyi ara." dedi. Böylece Hişam, el-Mut'ım b. Adiyy b. Nevfel b. Abdi Menaf'a gitti ve ona: "Ey Mut'ım! Abdü Menaf oğullarından bir sülalenin yok olmasına razı oluyorsun. Sen bunu görüyorsun. Bu uygun mu? Vallahi, siz onlara bu imkanı verirseniz, elbette ona koştuklarını göreceksiniz." dedi. Abdi Menaf: "Ne yapabilirim? Yalnızım, tek kişiyim." deyince Hişam da: "İkincisini buldum.." karşılığını verdi. Abdi Menaf: "Kim o?" diye sordu. Hişam: "Ben." cevabını verdi. Bu kez Abdi Menaf: "Üçüncüsünü ara." dedi. Hişam, üçüncüyü bulduğunu söyleyince Abdi Menaf onun kim olduğunu sordu. Hişam: "Züheyr b. Ebi Ümeyye." cevabını verdi. Abdi Menaf: "Öyleyse bizimle konuşacak dördüncüsünü ara." dedi.

Bunun üzerine Hişam, Ebu'l-Buhturi b. Hişam'a gitti. Ona akrabalığını ve hakkını anlattı. O da: "Buna senden başka yardım edecek biri var mı?" diye sordu. Hişam: "Evet, el-Mut'ım b. Aliyy ve Züheyr ibnü Ebu Ümeyye var.." cevabını verdi. Ebu'l-Buhturi b. Hişam beşinci kişiyi bulmasını istedi. O da Zem'a b. el-Esved b. el-Muttalib b. Esed'e gitti, onunla konuştu. Ona, yakınlıklarını ve haklarını anlattı. Zem'a da: "Beni çağırdığın bu davada, seninle beraber herhangi bir kimse var mı? diye sordu. O da: "Evet" deyip olanları saydı.

Hepsi, Mekke'nin üst tarafında, el-Haccun'un yanında bir gece sözleştiler. Orada toplandılar, işlerini kesin karara bağladılar. O sayfaya karşı çıkıp anlaşmayı bozmak üzere fikir birliğine vardılar. Züheyr: "İşe ben

başlayacağım, ilkiniz ben olacağım.." dedi.

Sabah olunca, Kureyş'in toplantı meclislerine gittiler. Züheyr b. Ebi Ümeyye de, yeni elbiselerini giyinip gitti. Kabe'yi yedi defa tavaf etti. Sonra da insanların önüne çıkıp: "Ey Mekkeliler, biz yiyip içiyor, giyiniyoruz. Haşim oğulları ve el-Muttalib oğulları ise felaket içindeler. Kendilerine mal satılmıyor, onlardan mal satın alınmıyor. Kız verilmiyor, kız alınmıyor. Vallahi, ben, bu zulüm içeren, bizleri birbirimizden ayıran sayfa parçalanıp yırtılmadıkça yediğim yemekten ve içtiğim sudan zevk alamam." dedi. Bunun üzerine mescidin bir köşesinde bulunan Ebu Cehil: "Vallahi, yalan söyledin. Bu sayfa yırtılamaz." karşılığını verdi. Zem'a b. el-Esved: "Hayır, vallahi sen daha çok yalan söylüyorsun. Aslında biz, o yazılırken rıza göstermemiştik." dedi. Ebu'l-Buhturi de: "Zem'a b. el-Esved doğru söyledi; o yazıldığı sırada, biz o maddelere razı değildik, onları bilmiyorduk." diye atıldı. Öbür taraftan el-Mut'ım b. Adiyy: "Siz ikiniz doğru söylediniz; bundan başkasını söyleyen yalan söyledi. Bu tür maddelerden, onun içindekilerden Allah Azze ve Celle'ye sığınırız." dedi. Hşam b. Amr da, o sayfada yazılı maddeleri bozup reddetme hususunda, onların söylediklerini tekrarlayınca Ebu Cehil: "Bu, gece konuşulup karara bağlanmış bir mesele. Burada değil de, başka yerde." dedi. Ebu Talib, mescidin bir köşesine oturmuş, kavmin yaptıklarına bakıyordu. Sonra, el-Mut'ım b. Adiyy, sayfayı aldı ve yırttı. *"Bismikellahümme"* dışındaki kelimeleri yiyen kurtçuğu gördü. Rivayete göre, o sayfayı yazan Mansur b. İkrime b. Hişam b. Abdi Menaf b. Abdi'd-Dar'ın eli çolak oldu. Adiyy, sayfayı yırtıp içindeki maddeleri geçersiz kılınca Ebu Talib, sayfayı yırtanların durumunu överek şöyle dedi:

Hey, düşmanların hepsi Rabbimize mi geldi,

Uzak olmalarına rağmen.. Allah insanlara mühlet verir.

Onlara sahifenin parçalandığını haber verir.
Şüphesiz, Allah'ın razı olmadığı bütün şeyler mahvedilir.
Ona yapılan çağrı, bir iftira ve göz boyamadır.
Ona, hiçbir yakınlığı olmayanlar çağrılır.
Onun kurdu, ortasında gider gelir...
Saylemiyye olayı gerçek değil miydi?
Kollar ve gerdanları kesmek için...
Makisliler ayrılır, kaçarlar.
Onların at yetiştiricileri ölüm korkusundan titrer.

211.

İmara b. el-Velid b. el-Muğira ve Amr b. el-As, Hz. Muhammed (S.A.V) peygamber gönderildikten sonra tacir olarak Habeş ülkesine gittiler. Habeşistan, Kureyşliler'in sıkıntılı zamanlarında sığındıkları bir ülkeydi. Habeşistan'a giden bu iki kişinin ikisi de müşrikti. Şairdiler, azimli ve bahadır kimseydiler. İmara güzel, yakışıklı, kadınları fitneye düşüren, sohbet ehli bir insandı. Yanında hanımıyla birlikte, Amr ibnü'l-As'la denize açıldılar. Denizde epeyce yol aldılar. Yanlarındaki içkiden içtiler. İmara b. el-Velid sarhoş olunca Amr'ın karısına: "Beni öp." dedi. Amr da karısına: "Amca oğlunu öp." deyince kadın İmara'yı öptü. İmara b. el-Velid de onu öptü. İmara kadınla cinsel ilişki kurmak istedi. Fakat kadın bundan çekindi. Sonra Amr, küçük abdestini yapmak üzere geminin dümenine oturdu. İmara da onu denize itti. Amr, denize düşünce yüzerek geminin dümenine tutundu. İmare ona: "Vallahi, ey Amr, senin yüzdüğünü bilseydim denize atmazdım. İyi yüzme bilmediğini sanıyordum." dedi. Amr, bu sözlerden onun, kendisini öldürmek istediğini anladı. Ona karşı içinde bir kin besledi. Sonra yollarına devam ettiler. Nihayet Habeş ülkesine geldiler.

Amr, babası el-As b. Vail'e: "Beni terk et. Günahımdan uzaklaş. El-Muğire oğullarına ve bütün Mahzum oğullarına bunu söyle." diye mektup yazdı. Babasının,

kendi günahına tabi olmasından korktu. Mektup, el-As'a gelince o, Mahzum oğullarından ve el-Muğira oğullarından bir kısım erkeğin yanına gitti ve: "Bu iki adam, bildiğiniz yere gittiler, ikisi de cesur, kötülük yapabilir, kendilerine güvenilmez kimseler. Ne oluyor, bilmiyorum. Ben Amr'dan ve günahından size sığmıyorum. Onu terk ettim." dedi. Ona hemen, el-Muğira oğulları ve bazı Mahzum oğullarından erkekler: "Sen, İmara'dan korkuyorsun. Biz de Imara'yı, terk ettik, günahından sana sığındık. Bu iki adamı kendi başlarına bırak." dediler. O da: "Tamam." cevabını verdi.

İkisini de bıraktılar. Her biri arkadaşlarından ve kendi aleyhlerine olan şeylerden uzaklaştılar. İmara ile Amr, Habeşistan'a yerleşince İmara, çok geçmeden en-Necaşi'nin karısıyla ilişki kurdu. İmara, yakışıklı bir adamdı. Kadın kendisini yanına aldı. İmara bir zaman ona gidip geldi.

İmara, olanları Amr'a anlatınca Amr: "Bunu yapabildiğine inanmam. O kadın, böyle şey yapmaz." dedi. İmara bunu çokça söyleyince Amr, ona inandı ve onun kadınla ilişki kurduğunu anladı. Amr'la İmara bir evde kalıyorlardı. Amr, ona inanabilmesi için İmara'nın, kendisine, reddedilmesi imkansız bir delil getirmesini istiyordu. Bu nedenle ona, söz arasında, o kadınla ilgili olarak: "Eğer sen onunla ilgili söylediklerini doğru söylüyorsan, o kadına, en-Necaşi'den başka hiç kimsenin sürünmediği kokusundan sana sürmesini söyle. Ben o kokuyu tanırım. Ondan biraz getir, söylediklerini onaylayayım." dedi. O da: "Tamam." dedi. İmara, kadının yanına gitti. Kadın ona koku sürdü ve bir kap içinde o kokudan biraz verdi. İmara, kokuyu Amr'a getirdi. Amr onu koklayınca ona: "Kesinlikle söylüyorum ki, sen doğru söylemişsin ve hiçbir Arap'ın elde edemediğini, kralın karısını elde etmişsin." dedi.

Araplar cahil bir milletti. O yüzden, böyle bir şey, bunu elde eden, bunu yapabilen için bir fazilet sayılı-

yordu. Bunun üzerine Amr, İmara hakkında hiçbir şey söylemedi, konuşmadı. Bir müddet sonra da en-Necaşi'-nin yanına girdi ve: "Ey kral, yanımda Kureyş serserilerinden bir serseri var. Onun meselesinin sana arz olunmasından korktum. Onun durumunu sana ben arz edeyim istedim. Şimdiye kadar, bazı kadınlarının yanına girdiğini iyice tespit edeyim diye sana bildirmedim. İşte onun verdiği ve onun kokulandığı kokun." diye şikayette bulundu.. En-Necaşi kokuyu koklayınca: "Doğru söylüyorsun. Bu, sadece hanımlarımda bulunan kokum." dedi. Sonra İmara b. el-Velid'i ve büyücüleri çağırttı. Onun elbiselerini çıkarttı. Büyücülere emretti. Onlar da onun sidik deliğine üflediler. Kral, daha sonra İmara'yı salıverdi. İmara çöllere kaçtı. Ömer b. el-Hattab halife olana kadar Habeş ülkesinden ayrılmadı. Ömer halife olunca, el-Muğira oğullarından bir grup insan onun yanına gitti. İçlerinde Abdullah b. Ebi Rabia b. el-Muğira da vardı. Müslüman olmadan önce Abdullah'ın ismi Büceyr'di. Müslüman olunca, Rasulullah (S.A.V) ona Abdullah ismini verdi. Abdullah, onu, geri götürmek için Habeş ülkesinde aradı. İmara, vahşi hayvanlarla birlikteydi. Abdullah, onu vahşi merkeplerin arasında gördü. İmara, insan kokusunu alınca kaçtı gitti. Sonra, susuzluktan zor durumda kaldığı için su içmek üzere geri geldi. Onu su içerken buldular. Abdullah b. Ebi Rabia bu konuda şunları anlattı: "Ondan önce davrandım ve kendisini yakaladım. Bana şöyle diyordu: 'Ey Büceyr, beni salıver, bırak beni. Tutarsan, salıvermezsen ölürüm.' Onu tuttum, salıvermedim. Oturduğu yerin önünde öldü. Onu oraya gömdüm.Sonra ayrıldık." Rivayete göre, saçları her tarafını örtmüştü. Amr, onun kendisine yaptıklarını ve karısından istediğini dile getiren şöyle bir şiir söyledi:

Biliyorsun ey Ammar! Şüphesiz kötü bir huydur.
Senin gibi, kendi amca oğlunu bir denize bırakmak.
Şayet sen çizgili, koyu yeşil iki kumaş sahibiysen.

Amca oğlundan daha üstün görülmezsin..
Kişi sevdiği yemeği bırakmadığı zaman,
Yöneldiği yerde, azgın kalbi nehyetmediği zaman,
Ondan az bir şeye nail olur. Sen oldun..
Ağız doldurarak onun gibilerini zikrettiğin zaman.
İnce işten büyük olana çarptın,
Ve bir yaşama..
Eleştiren bir kimseyle karşılaştığın zaman...
Evin sığınağına, korku tamahlarından...
Ve şereflinin emrini yapan pişman olmaz..
Kişi -sinirlerini uyutsan da- kerem sahibi değildir.
Ancak cömert gibi davranmış olur. (132)

212.

HAMZA B. ABDİ'L-MUTTALİB (R.A)'IN MÜSLÜMAN OLUŞU

Ebu Cehil, Safa'da Rasulullah (S.A.V)'in karşısına çıktı. Ona eziyet etti, sövdü. Dinini ayıplayıcı sözler söyledi. Rasulullah (S.A.V), hiçbir şey söylemedi. Abdullah b. Ced'an et-Teymi'nin kölesi bir kadın da, Safa'daki evinde bunları dinledi. Ebu Cehil, Rasulullah'a bunları söyledikten sonra döndü, Kabe'nin yanında bulunan Kureyşli bir cemaatin yanına gitti Onlarla birlikte oturdu. Az sonra, yayını çekmiş vaziyette Hamza b. Abdi'l-Muttalib geldi. Avdan dönüyordu. Kendisi av yapar, ava giderdi. Avdan dönerken Kabe'yi tavaf etmeden evine gitmezdi. Tavaf ederken her karşılaştığı Kureyş cemaatinin yanında durur, onlara selam verir, onlarla konuşurdu. Kureyş'in en kuvvetlisi ve cesuruydu. O anda, daha müslüman olmamış, kavminin dininde müşrik bir kimseydi. Hamza, o kadın köleye uğradığı zaman, Rasulullah (S.AV) kalkmış, evine dönmüştü. Kadın, Hamza'ya: "Ey Ebu İmara! Biraz önce, Ebu'l-Hakem'in, kardeşinin oğluna yaptıklarını bir görseydin. Onu burada buldu, eziyet etti, küfretti, iğrenilecek şeyler söyledi, sonra da gitti. Muhammed ona bir şey demedi." dedi. Hamza buna son derece kızdı. Eskisi gi-

bi, hiç kimsenin yanında oyalanmadan Kabe'yi tavaf etmek üzere, Ebu Cehil'e çatmak niyetiyle hızlıca gitti. Mescid'e girince, Ebu Cehil'i cemaat içinde otururken buldu. Ona doğru yaklaştı. Başının üstünde dikildi, yayını çekti ve başına öyle bir vurdu ki, Ebu Cehil kötü şekilde yaraladı. Hemen, Benu Mahzum'dan Kureyşli birkaç erkek Ebu Cehil'i kurtarmak için Hamza'nın önüne dikildi. Hamza'ya: "Ey Hamza, senin dinden çıktığını görüyoruz." dediler. Hamza: "Beni bundan ne engelleyebilir? Gerçeği anladım. Kesinlikle söylüyorum ki, o, Allah'ın rasülüdür. Onun söylediği haktır. Vallahi, bu davadan vazgeçmem, eğer gücünüz yeterse bana engel olun.." cevabını verdi. Bunun üzerine Ebu Cehil: "Ebu İmara'yı bırakın.. Vallahi ben, onun kardeşinin oğluna kötü küfrettim." dedi.

Hamza, müslüman oldu. Onun müslüman olmasıyla, Kureyşliler, Rasulullah (S.A.V)'in güç ve kuvvet kazandığını, Hamza'nın onu savunacağını anladılar ve ona yaptıkları bazı şeylerden vazgeçtiler.

Hamza Ebu Cehil'e vurduğu ve müslüman olduğu zaman şöyle bir şiir söyledi:

Tad, ey Ebu Cehil, korktuğun şeyi.
Adaletsiz işinden dolayı.. Çünkü çok ileri gittin..
Zulmün yüksek bilindi, amaçladığından
Şayet Allah'ı umsaydın, şakilik yapmazdın.
Boyun eğdirileceksin.. Yaptığın şeyler sebebiyle
Ve Hakk'ı terk ettin, davet olunduğun zaman
Ve düştün de düştün..
Tad bakalım karşılaştığın açlığı
Eziyet istedin, eziyet olundun. (133)

213.

Hamza evine döndü, Şeytan kendisine gelerek: "Sen, Kureyş'in ulususun, atalarının dinini terk ederek şu dininden dönen adama uydun. Bunu yapacağına öl, daha iyi." dedi. Hamza'yı büyük bir üzüntü sardı ve: "Ya Rabbi, eğer yaptığım iş doğruysa, kalbimi ona inandır,

değilse bana ondan bir çıkış yolu ver." diyerek Allah'a yalvardı. Sabaha kadar, Şeytan'ın vesvesesi ve yanıltmasıyla dolu sıkıntılı bir gece geçirdi. Sabahleyin Rasulullah (S.A.V)'e gitti ve: "Ey yeğenim, ben öyle bir işe düştüm ki, iyi mi, kötü mü, bilmiyorum. Bana söyle, senin bana söylemeni arzuladım." dedi. Rasulullah da ona doğru döndü; nasihatta bulundu, korkuttu, müjdeledi. Rasulullah'ın bu konuşmasıyla Allah kalbine imanı yerleştirdi ve Hamza: "Kesinlikle, bilinçli ve doğru olarak söylüyorum ki, sen doğrusun. Ey yeğenim, dinini açıkla. Vallahi ben, gök altındaki şeyler benim olsa da, ilk dinimde kalmak istemem.." dedi. Ve Hamza, Allah'ın dinini aziz kıldığı kimselerden oldu. (134)

214.

Hamza İbnü Abdi'l-Muttalib dedi ki:

Kalbimi İslam'a ve Hanif dinine hidayet buyurunca Allah'a hamdettim.

Öyle bir dine ki, o, aziz olan Rab'dan gelmiştir,
O Rab, kulların yaptıklarından haberdar
Ve onlara lutufla muamele edicidir.
Onun mesajları bize okunduğu zaman
Akıl, sağlam düşünceliye indirilen.
Onlar öyle mesajlardır ki, Ahmed
Seçkin bir kişi olan Ahmed,
Aramızda kendisine itaat olunandır.
Sert sözle perdelemeyin.
Vallahi onu hiçbir kavme teslim etmeyiz.
Onlar hakkında kılıçlarla hükmetmedikçe
Onlardan bazılarını tepelere ölü bırakırız.
Ki o tepeler üzerinde bir tarafa yönelen
Ordu gibi kuşlar vardır.
Sakif'in ona yaptıkları bana haber verildi.
Kabileler elbette Sakif'i cezalandırır.
İnsanlar bir kavmin cezasının kötülüğüne şaşar.
Ve onları son bahar yağmurları bile suya kandıra-

maz. (135)

RASULULLAH (S.A.V)'İN ASHABININ HABEŞ ÜLKESİNE HİCRETİYLE İLGİLİ RİVAYETLER:

215.

Allah Azze ve Celle, Rasulullah (S.A.V)'i Ebu Talib'le himaye etti. Rasulullah (S.A.V), ashabının başına gelen musibet ve belaya mani olamadığını, kavmi içinde, Ebu Talib'in kendisini savunduğu gibi, onları da savunacak kimselerin bulunmadığını görünce ashabına Habeşistan'a hicret etmelerini emretti ve onlara: "Orada, ülkesinde insanlara zulmetmeyen bir kral var. Onun adil idaresi altında yaşayın, orayı kendinize yurt edinin. Allah size bir ferahlık verecek, bana ve size bir çıkış yolu ihsan edecektir." dedi. Bunun üzerine, ashaptan bazıları, zulümden kurtulmak için Habeş ülkesine hicret ettiler ve dinleriyle Allah'a sığındılar.(136) Diğerleri de, müslümanlıklarını gizlediler.

216.

"Allah, sizden iman edip güzel güzel amellerde bulunanlara, elbette kendilerini vekil edineceğini va'd buyurdu.." (137) ayeti hakkında şu nakledilmiştir: Rasulullah (S.A.V), kedisine vahiy geldikten sonra, Mekke'de korku içinde on yıl kaldı. Ashabı, gizli açık Allah'a dua ettiler. Sonra kendilerine, Medine'ye hicret emri verildi. Orada da korkudan, sabah akşam silahlı bir halde bulunuyorlardı. Bir gün ashaptan biri: "Ya Rasulullah! Silahlarımızı bırakıp güven içinde yaşayacağımız günler gelmeyecek mi?" diye sordu. Rasulullah: "Çok az daha ağlayacağız. Nihayet sizden bir kimse, birçok insanlar içinde yanında hiç demir aleti olmadan oturacak, kalbine korku gelmeyecek." buyurdu.

Bunu üzerine Allah, Rasulullah'a şu ayeti inzal buy-

urdu: *"Allah, sizden iman edenlere ve amel-i salih işleyenlere va'd etmiştir: Önce gelen İsrail oğullarını, kafirlerin yerine getirdiği gibi, onları da yeryüzünde müş-rikler yerine getirecek, onlara, kendileri için beğendiği İslam Dini'ni yeryüzünde sabit kılıp yayacak, onlardan korkuyu kaldırıp yerine emniyet verecektir ki, bana ibadet etsinler, bana hiçbir şeyi ortak koşmasınlar. Bundan sonra, her kim nankör olursa, işte onlar fasık kimselerdir."* (138) Cenab-ı Hak, *"her kim bu nimete nankörlük ederse..."* buyuruyor, yani *"her kim Allah'ı inkar ederse..."* buyurmuyor. İşte ashap, Rasulullah vefat edene kadar böyleydi. Ebu Bekir, Ömer, Osman zamanında da böylediler. Sonra durumlar değişti; bu nimete nankörlük ettiler. Allah da onlara, kendilerinden uzaklaştırdığı korkuyu tekrar verdi.

217.

Rasulullah (S.A.V)'in ashabı üç gruptu; bir grup, Medine'de; iki grup da Mekke'de... Mekke'deki bir grup on yıl eza gördü; fakat kendileri müşrikleri affettiler. Bir grup da, eza gördükleri için zalimlerden intikamlarını aldılar. Cenab-ı Hak, hepsi hakkında şu ayeti inzal buyurdu: *"O, büyük günah (şirk)lardan, fuhuş-ar-(zina)dan sakınanlar, kızdıkları zaman bağışlayanlar (Müşriklerden intikam almayanlar) ve Rablerinin davetine icabet edenler, namaz kılanlar ve işlerini, aralarında şura ile çözümleyenler* -Medine'de olup başlarında herhangi bir yönetici bulunmayanlar. Rasulullah (S.A.V) Mekke'de, onlar Medine'deydiler ve işlerinde müşavere ederlerdi- *ki kendilerine zulüm ve haksızlık yapıldığı zaman, onlar onun intikamını alırlar. Bir kötülüğün cezası, aynıyla bir kötülüktür. Fakat kim affeder ve ıslah ederse, onun mükafatı Allah'adır* (affedenler kastediliyor). *Yeryüzünde haksız yere, zulümden sonra bir de intikam alanlar için* (Müslüman kimselere zulmeden müşrikler için) *elim bir azap vardır."* (139)

MEKKE'DEN HABEŞİSTAN'A HİCRET EDENLERİN İSİMLERİ

218.
Cafer ve Arkadaşlarından Önce, Mekke'den Habeş Ülkesine Hicret Edenler:

Osman b. Affan (Ümeyye b. Abdi Şems b. Abdi Menaf oğullarından.)

Rukayye (Osman b. Affan'ın hanımı ve Rasulullah (S.A.V)'in kızı)

Ebu Huzeyfe b. Utbe İbn Rabia b. Abd Şems (Ümeyye b. Abdi Şems b. Abdi Menaf oğullarından.)

Sehle (Süheyl b. Amr ibn Abd Şems b. Abdud b. Nasr b. Malik b. Hasel -Orada Muhammed b. Ebi Huzeyfe'yi dünyaya getirmiştir-'in kızı ve Ebu Huzeyfe'nin hanımı.)

Abdu'llah b. Cahş b. Rieb

Utbe b. Gazvan b. Cabir (Nevfel b. Abdi Menaf oğullarından.)

Aylan (Utbe b. Gazvan'ın müttefiği. Kays'tandır.)

Ez-Zübeyr b. el-Avvam b. Huveylid b. Esed (Esed b. Abdi'l-Uzza b. Kusayy oğullarından.)

Mus'ab b. Umeyr b. Amir b. Haşim b. Abd Menaf b. Abdi'd-Dar (Abdu'd-Dar oğullarından.)

Tuleyb b. Zübeyr b. Vehb b. Ebi Kesir b. Abd b. Kusayy (Abd b. Kusayy oğullarından.)

Abdu'r-Rahman b. Avf b. Abd Avf İbn Abdi'l-Haris b. Zühre (Zühre b. Kilab oğullarından.)

Abdu'llah b. Mes'ud (Zühre b. Kilab oğullarının müttefiği.)

El-Mikdad

Ebu Seleme İbnü Abdi'l-Esed (Mahzum b. Yakaza b. Mürre oğullarından.)

Ebu Umeyye kızı Ümmü Seleme (Ebu Seleme'nin hanımı.)

Seleme b. Hişam b. el-Muğire (Bu zat, Mekke'de hapsedildi. Ancak Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarından sonra serbest bırakıldı. Olay şu şekilde oldu: Seleme b. Hişam, Iyaş b. Ebi Rabia b. el-Muğira ile Medine'ye hicret etmek için yola çıktı. Kendisine aynı anadan doğma iki erkek kardeşi de katılmıştı. Fakat Ebu Cehil b. Hişam ve el-Haris b. Hişam, onu Mekke'ye geri çevirdiler. Orada Bedir, Uhud, Hendek savaşları olup bitene kadar hapsettiler.)

Ammar b. Yasir (Mahzum oğullarının müttefiklerindendir. Habeşista'na gidip gitmediği şüphelidir.)

Muattıb İbnü Avf b. Amir (Huzaa'dandır.)

Amr b. Rabia (Adiyy b. Ka'b b. Lüeyy oğullarından.)

Leyla İbnetü Ebu Hasme b. Ganim (Amr b. Rabia'nın hanımı.)

Osman b. Maz'un b. Habib b. Vehb b. Huzafa b. Cumh ve oğlu Es-Saib, Kudame İbn Maz'un (Cumh b. Amr b. Hesis oğullarından.)

Huneys İbnü Huzafe b. Kays b. Adiyy (Sehm b. Amr b. Hesis b. Ka'b oğullarından.)

Hişam b. el-As b.Vail (Sehm b. Amr b. Hesis b. Ka'b oğullarından.)

Hatıb b. Amr b. Abdi Şems (Amir b. Lüeyy (140) oğullarından. Söylendiğine göre ilk hicret eden sahabe budur.)

Selit b. Amr b. Abdi Şems (Amir b. Lüeyy oğullarından.)

Ümmü Yakaza bintü Alkama (Selit b. Amr'ın hanımı.)

Es-Sekran b. Amr b. Abdi Şems (Bu zat, Rasulullah (S.A.V), Medine'ye hicret etmeden önce Mekke'de öldü. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V) onun hanımı Sevde'-yle evlendi.)

Zem'a İbnü Kays kızı Sevde (Es-Sekran b. Amr b.

Abdi Şems'in hanımı.)

Sa'd (141)*b. Havle* (Benu Amir'in müttefiklerindendir. Amir b. Lüeyy oğullarından.)

Ebu Ubeybe b. el-Cerrah (El-Haris b. Fehr İbn Malik oğullarından.)

Sehl b. Beyda' (El-Haris b. Fehr İbn Malik oğullarından.)

Amr İbnü Ebi Şürayh b. Rabia (El-Haris b. Fehr İbn Malik oğullarından.)

Amr b. el-Haris b. Züheyr b. Ebi Şeddad (El-Haris b. Fehr İbn Malik oğullarından.) (142)

219.

Habeşistana hicret edenler, Mekkeliler'in müslüman olup secde ettiklerini öğreninceye kadar orada kaldılar. Kuran'ın 53'üncü suresi olan en-Necm suresi Rasulullah (S.A.V)'e nazil olduğu zaman, Rasulullah onu sesli olarak okudu. Müslim ve müşrik herkes onu dinledi: *"El-Lat ve el-Uzza'yı gördünüz mü?"* (143) ayetinin sonuna geldiği zaman -müminler tasdik ederek- onu dinlediler. Bir kısım insan da Şeytan'ın seci'ini (kafiyeli nesir söz) duyunca irtidad ederek: "Vallahi biz, elbette bizi Allah'a yaklaştırmaları için onlara tapacağız.." dediler. Şeytan bu iki ayeti her müşriğe öğretti, bunu dilleriyle söylediler. Bu, Rasulullah (S.A.V)'in ağırına gitti. Kendisine Cebrail (A.S) geldi. Rasulullah, ona, bu iki ayetten dolayı, insanların yaptığı hareketten üzüntüsünü dile getirdi. Cebrail (A.S) o iki ayetten teberri etti ve: "Sen insanlara benim sana Allah'tan getirmediğim ayetleri okudun. Sana söylenmeyeni söyledin.." dedi. Rasulullah (S.A.V) buna çok üzüldü ve korktu. Bunun üzerine Allah Azze ve Celle, Rasulullah'ı, teselli etmek üzere şu ayeti inzal buyurdu: *"Senden evvel şeriat sahibi hiçbir rasul, onun şeriatına tabi hiçbir nebi göndermedik ki, o zat, kendisine vahyolunanı okuduğu zaman insan veya cin şeytanı onun okuyuşunda iman etmemek hususunda kalplere bir takım evham atmasın. Allah*

her kimin hidayetini isterse, onun kalbinden bu vehmi giderir, kendi ayetlerini, hakkı kalbinde sapasağlam kılar, Allah hakkıyla alim, hakimdir." (144)

220.

Habeşistan'daki müslümanlar, Mekkeliler'in Rasulullah (S.A.V)'le birlikte secde ettiklerini duyunca Mekke'ye geldiler. Onlar, Mekkeliler'in Rasulullah (S. A.V)'e tabi olduklarını sanıyorlardı. Mekke'ye yaklaştıkları zaman, meselenin iç yüzünü öğrendiler. Fakat Habeşistan'a tekrar geri dönmek onlara ağır geldi. Topluca Mekke'ye girmekten korktular. Bu nedenle beklediler ve her biri, Mekkeliler'den birinin güvencesinde şehre girdi. Osman b. Maz'un; el-Veldi b. el-Muğira'nın güvencesiyle, Ebu Seleme b. Abdi'l-Esed; Ebu Talib'in güvencesiyle (ki onun dayısıydı) ve Ümmü Ebi Seleme; Berre bintü Abdi'l-Muttalib'in güvencesiyle Mekke'ye girdiler.

*

Osman, el-Velid b. el-Muğira'nın güvencesi altında Mekke'ye gidip gelirken Rasulullah (S.A.V) ve ashabının karşılaştığı eza ve cefayı görünce: "Vallahi, ben müşrik bir adamın güvencesiyle emniyet içinde gidip geliyorum, arkadaşlarım ve ailemse, Allah yolunda oldukları için eza ve belaya uğruyor." dedi. Sonra da el-Velid b. el-Muğira'nın yanına, Mescid'e gitti ve ona: "Ey Abdü Şems, sen ahdine vefa gösterdin. Senin güvencendeydim. Senin güvencenden çıkıp Rasulullah (S.A.-V)'in güvencesine girmek istiyorum. Benim için onda ve onun ashabında alınacak örnekler var." dedi Osman'ın bu sözü üzerine El-Velid: "Ey yeğenim, herhalde sana ezyiet edildi, işkenceye maruz kaldın." deyince Osman: "Hayır, fakat ben, Allah'ın güvencesini istiyorum, ondan başkasının himayesini istemiyorum." karşılığını verdi. El-Velid b. el-Muğira da: "Mescid'e git, ben, nasıl açıkça seni himaye edeceğimi açıkladımsa, sen de

açıkça benim himayemi reddet." dedi. Osman: "Gidiyorum." diyerek Mescid'e yöneldi. Birlikte gittiler, mescide girdiler. El-Velid oradakilere: "Bu Osman b. Maz'un, bana, güvencemi reddetmek için geldi.." dedi. Bunun üzerine Osman: "Doğru söyledi, onu himaye görevini çok iyi yerine getiren bir kimse olarak tanıdım. Fakat, Allah'tan başkasından himaye istememeyi arzuladım. Onun için, onun himayesini reddettim." diye ekledi. Sonra Osman b. Maz'un ve Lebid b. Rabia b. Ca'fer b. Kilab el-Kaysi, bir Kureyş meclisine gittiler. Osman, onlarla beraber oturdu. Lebid şiir söylerken: "Hey, Allah'ın dışında her şey batıldır.." şeklinde bir mısra söyledi. Osman: "Doğru söyledin." dedi. Bu defa Lebid: "Her saadet, şüphesiz, yok olucudur." deyince Osman: "Şimdi yalan söyledin." diye itiraz etti. Cemaat Osman'dan söylediğini tekrarlamasını istedi. Bu kez Osman, bir kere doğrulama, bir kere de yalanlama mahiyetinde konuşmasını tekrarladı. Osman: "Yalan söyledin." dediği zaman, "Cennet nimeti yok olmaz." manasını kastediyordu. Bunun üzerine Lebid: "Vallahi ey Kureyş, cemaati sizin meclisleriniz hiç böyle olmadı." deyince içlerinden bir serseri Osman'ın üzerine yürüdü. Gözüne bir yumruk vurdu, gözü morardı. Oradakiler: "Vallahi, ey Osman, sen kuvvetli bir güvence altındaydın. Eğer o güvencede kalsaydın gözün bu duruma gelmezdi." dediler. Osman da: "Allah'ın güvencesi, daha emin ve daha kuvvetlidir. Sağlam gözüm de, kardeşinin başına gelene muhtaçtır. Benim için, Rasulullah (S.A.V.) ve beraberindekiler de iyi bir örnek vardır." dedi. El-Velid, Osman'a: "Benim himayeme ihtiyacın var mı?" diye sorduduğunda da Osman: "Benim Allah'tan başka hiç kimsenin himayesine ihtiyacım yok." cevabını verdi ve şu şiiri söyledi:

Benim dediğin şeye ihtiyacım yok ey İbnü'l-Muğira,
Fakat ben, Ahmed'e güveniyorum.
O, şanı yüce bir peygamberdir, onun kitabını okuyor.

Onu her okumak isteyen, aşık olur.
Her gün ona sevgisi artar.
Bir söz söylese, söylediği doğrudur.
Ey Rabbim! Ben Muhammed'i te'min ederim.
Cibril'i de.. Çünkü Cibril vahiyle geliyor.
Rahman'ın indirdiği her ayeti
Zikrettiği zaman her kalp yerinden oynar.
Allah'ın mahlukatını inzar ettiği şeylerden korkusundan...
Arş sahibinin ayetlerinden yüz çevrildiği zaman, o ister.
İnsanları görürsün dalaletle, onun ameli de başa gider.
Hayırda aldatılır, şerde öne geçer.

ÖMER B. EL-HATTAB (R.A)'IN MÜSLÜMAN OLUŞU

221.

Ömer b. el-Hattab'ın müslüman oluşu; Rasulullah (S.A.V)'in ashabından bir kısmının Habeş ülkesine yaptığı hicretten sonradır.

222.

Ömer b. el-Hattab, müslümanlara, en çok kızanlardandı. Leyla, Habeş ülkesine hicret etmek üzere tam devesinin üzerinde hareket edeceği bir anda, Ömer ona yaklaşarak: "Nereye ey Ümmü Abdi'llah?" diye sordu. Leyla: "Dinimizden ötürü bize eziyet ettiniz, işte onun için. Allah'a ibadet konusunda eziyet ettiniz, işte onun için. Allah'a ibadet konusunda eziyet edilmeyeceğimiz Allah Azze ve Celle'nin topraklarına gidiyoruz." cevabını verdi. Bunun üzerine Ömer: "Allah yardımcınız olsun." dedi ve uzaklaştı. Sonra Leyla'nın yanına kocası Amir b. Rabia geldi. Leyla, ona, Ömer'in kendisine gösterdiği şefkat ve merhameti anlattı. Kocası Leyla'ya: "Yoksa Ömer müslüman mı olacak dersin?" diye sordu. Karısı: "Evet." diye cevap verdi. Bunun üzerine kocası: "Vallahi, o müslüman olmaz. Olursa el-Hattab'ın mer-

kebi müslüman olur." dedi.

223.

Kureyş, Rasulullah (S.A.V)'i arayıp bulması için, o zamanlar müşrik olan Ömer b. el-Hattab'ı gönderdi. Rasulullah (S.A.V), Safa tepesinin aşağısında bir evdeydi. Ömer'in karşısına en-Nuham, yani Naim b. Abdi'llah b. Esed (Adiyy İbnü Ka'b oğullarının erkek kardeşi, Ömer'den önce müslüman olmuştu.) çıktı. Ömer, kılıcını kuşanmış bir vaziyetteydi. Naim, Ömer'e: "Nereye gidiyorsun?" diye sordu. Ömer: "Muhammed'e! Şu Kureyş'i akılsızlıkla itham eden, ilahlarını akılsızlıkla suçlayan, birlik ve beraberliği bozup aykırı davranan adama gidiyorum." diye cevapladı. En-Nuham ona: "Vallahi, ey Ömer! Sen, şiddetli davranıyorsun, ifrat ediyorsun. Adiyy b. Ka'b oğullarının helakını istiyorsun. Yahut sen Haşim oğullarından, Zühre oğullarından daha mı fazla görüyorsun ki, Muhammed (S.A.-V)'i öldüreceksin?" dedi. Birbirlerine karşı yüksek sesle konuştular. Ömer ona: "Senin dinden çıktığını sanıyorum. Bu doğruysa, işe senden başlarım." cevabını verdi. En-Nuham, onun gitmeyeceğini görünce: "Ben sana bir şey söyleyeyim. Senin ailen ve eniştenin ailesi müslüman oldular. Seni, senin batıl dininini bıraktılar." dedi. Ömer bu sözünü duyunca: "Kim onlar?" diye sordu. "Enişten, amca oğlun ve kız kardeşin." cevabını alan Ömer, hemen kızkardeşinin yanına geldi. Rasulullah (S.A.V), kendisine ashabından ihtiyaç sahipleri geldiği zaman, durumu iyi olanlara bakar ve: "Filanca senin olsun, ona sen bak, yardımcı ol.." derdi. Ömer'in amca oğlu ve eniştesi Said b. Zeyd b. Amr İbn Nüfeyl de, işte böyle durumu müsait olan bir kişiydi. Onun için Rasulullah (S.A.-V), onun himayesine, Zühre oğullarının müttefiği Sabit b. Ümmi Enmar'ın kölesi Habbab b. el-Eret'i verdi. Cenab-ı Hak, o zaman şu ayetleri inzal buyurdu:

"Ta-Ha.

Biz sana Kur'an'ı sıkıntı çekmen için indirmedik An-

cak onu kalbinde korku olana öğüt olmak üzere indirdik. (145)

Rasulullah (S.A.V) bir perşembe akşamı dua ederek: "Ya Rabbi, şu İslam'ı Ömer b. el-Hattabl'la ya da Ebu'l-Hakem b. Hişam'la aziz kıl, kuvvetlendir." dedi. Ömer'in amcası oğlu ve kız kardeşi: "Rasulullah (S.A.-V)'in duasının Ömer'e olmasını umarız." dediler.

Nitekim, öyle oldu. Ömer kızkardeşinin kapısının önüne vardı. Müslüman olduğu için ona zulmetmek, eziyet etmek istiyordu. O sırada Habbab b. el-Eret, Ömer'in kızkardeşinin evinde ona *"Ta-Ha"* (146) ve *"İze'ş-şemsü küvviret"* (147) surelerini öğretiyordu. Ömer girdi. Kızkardeşi onu görünce bir kötülük yapacağını anladi ve hemen "Kur'an Sayfası"nı sakladı. Habbab b. el-Eret, hemen gizlendi ve evin bir köşesine girdi. Ömer, kızkardeşine: "Bu, evindeki gizli ibadet ne?" diye sordu. Kızkardeşi: "Aramızda konuşulanın dışında başka şey konuşma.:" dedi. Bunun üzerine Ömer onu azarladı, mesele aydınlanmadıkça gitmeyeceğine de yemin etti. Kızkardeşinin kocası Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl: "Ey Ömer, sen herkesi, asla kendi isteğin istikametinde toplayamazsın. Hak, ondan başka olsa da." dedi. Bunun üzerine Ömer sinirlenerek, hemen onun üzerine çullandı ve altına aldı. Kızkardeşi, Ömer'le kocası arasına girmeye çalıştı. Ama Ömer, onun elini itti ve Said'in başını yaraladı. Kızkardeşi, kocasının başında kan görünce: "Ey Ömer, duyuyor musun? Bil ki, ilahlarını terk ettiğim, el-Lat ve el-Uzza'yı inkar ettiğim hakkında sana ulaşan haberlerin hepsi de doğrudur. Şehadet ederim ki, bir Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Onun şeriki de yoktur. Muhammed onun kulu ve peygamberidir. İşine bak, ne yapmak istiyorsan yap." dedi. Ömer kızkardeşinin sözlerini duyunca pişman oldu ve kızkardeşine: "Söyle, ne okuyordun? Allah adına sana söz veriyorum, onu imha etmeyeceğim. Tekrar sana geri vereceğim. Bu hususta herhangi bir müdahelede bulunmay-

acağım." dedi. Kızkardeşi onun, sayfayı görme konusundaki hırsını görünce, Rasulullah (S.A.V)'in onun hakkında yaptığı duanın gerçekleşeceğini ümit etti ve: "Sen pissin. Ona ancak temiz olanlar dokunabilir. (148) Bu hususta sana güvenemiyorum. Cünupluktan kurtul, guslet. Bana bu konuda güvence ver." dedi.

Ömer, denileni yaptı. Bunun üzerine kızkardeşi sayfayı ona verdi. Ömer okumaya başladı, *"Ta-Ha"* yı okudu, *"Şüphesiz saat (kıyamet) gelecektir, her nefis yaptığıyla cezalandırılsın diye, onu gizliyorum. Sonra helak olursun.."* (149) ayetine kadar. Daha sonra: *"Güneş ışığı dürülüp giderildiği zaman.."* ayetini okudu. *"Kişi kendisi için hazırlananı bildiği zaman."* (150) ayetine geldi. Böylece Ömer, müslüman oldu. Kızkardeşine ve eniştesine: "Müslümanlık nasıl bir şey?" diye sordu. Onlar da: "Bir Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, ortağı bulunmadığına, Muhammed'in onun kulu ve peygamberi olduğuna şehadet edeceksin. Put gibi şeyleri reddedecek, el-Lat ve el-Uzza'yı inkar edeceksin.." cevabını verdiler. Ömer, denilenleri yaptı. Evin içinde bir köşeye gizlenmiş olan Habbab b. el-Eret ortaya çıktı ve tekbir getirdi ve: "Ey Ömer, Cenab-ı Hak'k'ın izzet ve şerefini müjdelerim. Çünkü Rasulullah (S.-A.V) senin hakkında Allah'a, seninle İslam'ı aziz kılması için duada bulundu.." dedi. Ömer, kendini Rasulullah (S.A.V)'in bulunduğu eve götürmelerini istedi. Habbab b. el-Eret: "Ben sana yerini tarif edeyim." dedi ve ona Safa tepesinin eteğindeki evde olduğunu söyledi. Ömer, Rasulullah (S.A.V)'i bulmak arzusuyla geldi. Rasulullah (S.A.V)'e, Ömer'in öldürmek için kendisini aradığı haberi ulaşmış, fakat müslüman olduğu gelmemişti.

Ömer, eve varınca, kapıyı açmalarını istedi. Rasulullah (S.A.V) 'in ashabı, Ömer'i kılıç kuşanmış vaziyette görünce ondan korktular. Rasulullah, ashabının korktuğunu sezince: "Kapıyı açın. Eğer Cenab-ı Hak, Ö-

mer'e iyilik dilerse İslam'a uyar, peygamberi tasdik eder. Başka şey dilerse, onun katli bize zor olmaz.." dedi. Hemen, Rasulullah'ın işaretiyle bir kısım ashap kapıya koştu. Ömer'in sesini duyunca, Rasullullah da kapıya çıktı. Üzerinde cübbesi yoktu. Ömer'in gömleği ve cübbesini sıkıca tuttu ve ona: "Ey Ömer! Niye geldin? Allah'ın el-Velid b. el-Muğire hakkında indirdiği gibi, senin hakkında da rezil ve rüsvay edici şiddette ayetler indirdiğini görmeyeyim.." dedi. Sonra: "Ömer'e hidayet ver Allah'ım! "diye ekledi. Buna Ömer güldü ve: "Ey Allah'ın peygamberi! Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki, Muhammed onun kulu ve rasulüdür." dedi. Bunun üzerine müslümanlar hep birlikte tekbir getirdiler. Bunu, evin dışındakiler de duydular. O zaman müslümanlar kırk erkek ve on bir kadındı.

224.

Ömer, müslüman olunca şöyle dedi:

Hamd olsun lutuf ve kerem sahibi Allah'a
Ona, çok develer kesmemiz gereklidir.
İşe bizimle başladı, fakat biz yalanladık.
Bize dedi. O, doğru sözlüdür, peygamberdir onda haber vardır.
Hattab kızına zulmettim, sonra hidayet buyurdu.
Rabbim akşamla yatsı arasında
Ömer dinden çıktı dediler.
Yaptığım hataya pişman oldum.
Yanındaki sureleri okuduğu zaman ona zulümle..
Arş sahibi Rabbine dua etti.
Gözünden suratlice gözyaşı akarak...
İnandım ki, o halkına merhamet ediyor.
İnci gibi gözyaşları dökmede beni geçti
Ve ben, dedim: Şehadet ederim ki Allah yaratıcımızdır.
Ve Ahmed aramızda, bugün üstündür.
Doğru peygamberdir, güvenilir varlıktan hakkı ge-

tirdi.

Emaneti tam yerine getirendir. Vefasızlığı yoktur.

225.

Ömer, o zaman: "Vallahi biz, küfürden çok İslam'a çağrılmaya layıkız. Onun için, Mekke'de Allah'ın dini elbette üstün gelecek. Eğer kavmimiz bize taşkınlık yapmak isterse, onlarla vuruşuruz. Eğer bize insaflı davranırlarsa bunu kabul ederiz." dedi. Ömer ve arkadaşları gidip Mescid'e oturdular. Kureyş, Ömer'in müslüman olduğunu görünce şaşırdı.

226.

Ömer b. el-Hattab, müslüman olunca: "Acaba Mekkeliler'den en çok söz taşıyan, söz yayan kim?" diye sordu. "Cemil b. Ma'mer el-Cumhi." cevabını verdiler. Ömer Cemil'in evine gitti. "Ey Cemil, benim müslüman olduğumu öğrendin mi?" dedi. Ömer konuşurken bir yandan da Cemil'i cübbesinden çekmeye başladı. Onu götürdü. Cemil, Mescid'in kapısına dikildi, avazının çıktığı kadar yüksek sesle: "Ey Kureyş topluluğu! Ömer, dinini terk etti.." diye bağırdı. Ömer de: "Yalan söyledin, ben müslüman oldum." dedi. Oradakiler, hemen Ömer'in üzerine saldırdılar. Güneş, başları üzerine doğuncaya kadar, Ömer'le vuruştular. Ömer, yorulup oturdu. Onlar da Ömer'in tepesine dikildiler. Ömer: "Bana istediğinizi yapın! Allah'a yemin ederim ki, biz üç yüz kişi olsaydık ya biz mahvolur, meydanı size bırakırdık, ya da siz mahvolur, meydanı bize bırakırdınız." dedi.Tam o sırada, üzerinde ağır kumaştan yapılmış bir elbise ve bir alacalı gömlek bulunan Kureyş ulularından biri gelip "Ne bu hal?" diye sordu. Oradakiler: "Ömer b. el-Hattab dinini terk etti.." dediler. Bu kez Kureyşli: "Ne? Bir adam kendine bir din seçmişse, bundan size ne? Adiyy b. Ka'b oğullarının, size adamlarını böylece teslim edeceklerini mi sanıyorsunuz?" diye onları azarladı. Bunun üzerine onlar, Ömer'in yanından ayrılıp gittiler.

Medine'ye hicretten sonra Ömer'e: "Mekke'de müslü-

man olduğun zaman, seninle çarpışan kimseleri başından dağıtan o ağır kumaştan yapılmış elbiseli adam kimdi?" diye soruldu. Ömer, soruyu: "El-As b. Vail es-Sah-mi idi.." diye cevapladı.

227.

Ed-Deyl oğullarından bir Arabi, Rasulullah (S.A.-V)'in durumunu, ortaya çıkışını ve insanların kendisine karşı farklı farklı tavır alışlarını anlattı ve: "O dazlak, uzun boylu, şiddetli adam ne yaptı? O hangi grupla beraberdir? Vallahi, o, elbette, ya hayır, ya şer bir tarafı kuvvetlendirecek." dedi. Ömer b. el-Hattab'ı kasdediyordu.

228.

Rasulullah şöyle buyurdu: "Allahım, İslam'ı Ebu Cehil b. Hişam yahut Ömer b. el-Hattab'la kuvvetlendir." Ertesi gün sabah Ömer, Rasulullah'a gidip müslüman oldu. Sonra çıkıp Mescid'de açıktan namaz kıldı.

229.

Ömer'in müslüman oluşu İslamiyet için bir fetih idi. Onun hicreti, nusret; halifeliği de rahmet oldu. Ömer müslüman oluncaya kadar Kabe'nin yanında açıktan namaz kılınmazdı. Allah rahmet eylesin.

MEKKE'DE KUR'AN'I AÇIKTAN OKUYAN İLK KİMSE

230.

Rasulullah (S.A.V)'den sonra, Mekke'de Kur'an'ı açıktan okuyan ilk kimse Abdu'llah b .Mesud'dur. Bir gün ashap toplanıp: "Vallahi, Kureyş Kur'an'ın açıktan okunuşunu hiç duymadı. Onlara birisi duyursun, kim duyuracak?" dediler. Abdu'llah b. Mes'ud: "Ben." diye öne atıldı. Ashap: "Sana kötülük etmelerinden korkarız. Aşireti olan bir adam olsun isteriz. Aşireti, Kureyş ona eziyet etmek isterse engel olur.' dediklerinde o: "Bıkarın. Allah beni koruyacaktır." karşılığını verdi. Abdu'llah gitti, kuşluk vakti makama vardı. Kureyş-

liler de toplantı yerlerindeydi. Abdu'llah b. Mes'ud yüksek sesle: *"Bismillahirrahmanirrahim, er-Rahman alleme'l-Kur'an."* (151) diye okumaya başladı. Onlara doğru yüzünü döndü ve bu sureyi okudu. Kureyşliler düşündüler, düşündüler ve: "Ümmü Abd oğlu ne diyor?" demeye başladılar.. Bazıları: "O, Muhammed'in getirdiği bazı ayetleri okuyor.." deyince, ayağa kalkıp yüzüne vurmaya başladılar. O ise okumaya devam ediyordu. Okuyabildiği kadar okudu, sonra yüzünde yara bere iziyle arkadaşlarının yanma döndü. Arkadaşları: "Bu durumundan korkuyorduk." dediler. Bunun üzerine o: "Allah düşmanları hiçbir zaman, bana, o andakinden daha zayıf ve hakir gelmedi. Eğer isterseniz, yarın onlara aynısını yapmak üzere gideyim.." karşılığını verdi. Arkadaşları da: "Yeter, onlara istemedikleri şeyi duyurdun." dediler.

231.

Mekke'de Kur'an'ı açıktan okuyan ilk kimse, Abdu'llah b. Mes'ud (R.A)'dır.

Dördüncü Bölüm

Dördüncü Bölüm

MEKKE'DE ALLAH YOLUNDA İŞKENCEYE MARUZ KALAN MÜMİNLER

232.

Ebu Cehil, Ebu Süfyan ve el-Ehnas b. Şerik, bir gece Rasulullah evinde gece namaz kılarken, okuduğu Kur'-an'ı dinlemek üzere gittiler. Her biri bir yere gizlendi. Hiçbiri de, bir diğerinin yerini bilmiyordu. Peygamber'i dinleyerek geceyi geçirdiler. Sabah, tanyeri ağarınca bulundukları yerlerden ayrıldılar. Yolda birbirleriyle karşılaştılar. Böyle bir şey yaptığı için herkes bir diğerini eleştirdi. Birbirlerine: "Bir daha böyle yapmayın, sizin bu yaptığınızı, serserinin biri görürse, kalbine şüphe düşürürsünüz." dediler. Sonra ayrılıp evlerine gittiler. Bir sonraki gece, yine her biri Rasulullah (S.-A.V.)'i dinlemeye gittiler ve ilk gecedeki yerlerine yerleştiler. Yine Peygamber'i dinleyerek gecelerini geçirdiler. Tanyeri ağarınca da yerlerinden ayrıldılar. Yolda yine karşılaştılar. Önceki gibi birbirlerini eleştirdiler, sonra yine evlerine dönüp gittiler. Üçüncü gece de aynı olay tekrarlandı. Bu kez yolda karşılaştıklarında birbirlerine: "Bir daha buraya gelmemek üzere anlaşmadıkça ayrılmayalım." dediler. Bu hususta aralarında anlaşma yaptılar. Sonra da ayrıldılar. Sabah olunca el-Ahnes b. Şerik, bir değnek alıp Ebu Süfyan'ın evine gitti. Ona: "Ey Ebu Hanzala, Muhammed'den dinlediğin şey hakkında ne düşünüyorsun, bana söyle." dedi. Ebu Süfyan ona: "Ey Ebu Sa'lebe. Vallahi, manasını

anladığım, kavradığım birtakım şeyler de duydum, manasını bilmediğim şeyler de.." cevabını verdi. El-Ahnes: "Ben de.." diyerek onun yanından çıktı. Ebu Cehil'e geldi, evine girdi ve ona da: "Ey Ebu'l-Hakem, Muhammed'den duyduğun şeyler hakkında görüşün ne?" diye sordu. Ebu Cehil: "Ne mi duydum? Biz ve Abdü Menaf Oğulları, şan ve şeref konusunda birbirmizle yarıştık durduk. Onlar yemek yedirdiler, biz de yedirdik. Onlar çeşitli görevler üstlendiler, biz de üstlendik. Onlar verdi, iyilik etti, biz de verdik, iyilik ettik. Develer üzerinde karşılıklı diz çöküp yarış atları gibi yarıştık durduk. Şimdi onlar: 'Gökten kendisine vahiy gelen bir peygamberimiz var.' dediler. Biz buna nasıl yetişebiliriz? Vallahi biz, ona asla inanmayız ve onu tasdik etmeyiz.." cevabını verdi. Bunun üzerine el-Ahnas b. Şerik, Ebu Cehil'in yanından kalktı gitti. (152)

233.

Sonra müslümanlığı kabul eden ve Hz. Peygamber'e tabi olan ashaba zulmettiler. Her kabile, içindeki müslümanlara baskı yapıyor, işkence ediyordu. (153)

234.

Varaka b. Nevfel, bir gün Bilal-i Habeşi'yle karşılaştı. Müslüman olduğu için kendisine işkence ediliyordu. Bilal-i Habeşi kendisine işkence yapılırken: "Allah bir, Allah bir." diyordu. Varaka da aynı şeyi tekrarlamaya başladı. Sonra da: "Vallahi sen esaretten kurtarılamayacaksın." dedi. Varaka, bu eziyeti yapan Cumh oğullarından bir kişiye ve Ümeyye'ye: "Allah'a yemin ediyorum, onu bu şekilde öldürürseniz ona çok üzülür, ağlarım." dedi. (154)

235.

Ammar b. Yasir; Bilal b. Rebah, annesi Hammame ve arkadaşlarının başına gelen eziyet ve cefaları ve Ebu Bekir (R.A.)'ın onları azat edişini dile getirmek üzere şöyle bir şiir söyledi:

Allah, Bilal ve arkadaşlarını azadından dolayı

Ebu Bekir'i hayırla mükafatlandırsın.
Fakih ve Ebu Cehil'i de rezil rüsvay etsin..
Ki o ikisi, Bilal'e kötülük etmekteydiler akşam.
Onlar akıl sahibi kişinin korkacağı şeyle korkutmadılar.
Onu, mahlukatın Rabbbini tevhidi sebebiyle korkuttular.
Allah'ın Rabbim olduğuna şehadet ettim.
Beni öldrürseniz, öldürürsünüz. Fakat ben,
Ölüm korkusuyla Rahman'a şirk koşmam
Ey İbrahim'in, Yunus'un, Musa ve İsa'nın Rabbi!
Beni Kurtar! Al-i Galib'e zulmetmek isteyene
Mühlet verme, demesi sebebiyle korkuttular.

236.

Ebu Bekir (R.A.), Allah yolunda eza edilenlerden yedi kişiyi azat etmeştir: Bilal, Amir b. Füheyre, ez-Zenira, Amr b. Müemmil oğullarının cariyesi, en-Nehdiyye ve kızı, Ümmü Abis.

Rivayete göre, Ebu Bekir (R.A.), en-Nehdiyye'ye uğramıştı. En-Nehdiyye'nin hanımı kendisine işkence ediyor: "Vallahi, seni, dinden çıkaran azat etmedikçe azat etmem." diyordu. Ebu Bekir bunu duyunca: "Peki ey Ümme fülan" dedi. O kadın da: "Azat et öyleyse, çünkü o, senin dininde." karşılığını verdi. Ebu Bekir: "Azat etmek için ne istersin?" diye sordu. Kadın: "Şu kadar.." diye cevapladı. Ebubekir: "Onu, o fiyata aldım ve azat ediyorum." dedi ve en-Nehdiyye'ye, ona ununu geri vermesini söyledi. Nehdiyye de: "Bırak da, ona un öğüteyim.."(155) karşılığını verdi.

237.

Ez-Zenira'nın gözü kör olmuştu. O, müslüman olduğu için eziyet edilen kimselerdendi. Müslümanlıktan başka her şeyi reddediyordu. Müşrikler hemen: "Onun gözünü el-Lat ve el-Uzza kör etti." dediler. O da: "Vallahi, durum dediğiniz gibi değil." diye itiraz etti ve Allah onun gözünü açtı.(156)

238.

Ebu Bekir, Mekke'deki o zayıf müslüman köleleri azat etmeye başlayınca, babası Ebu Kuhafe ona: "Oğlum, şayet köle azat edeceksen güçlü, kuvvetli, yiğit kimseleri azat et ki, seni savunsunlar, seninle beraber bulunsunlar." deyince Ebu Bekir: "Babacığım, ben istenileni isterim." cevabını verdi. Bunun üzerine şu ayetlerin Ebu Bekir (R.A) hakkında nazil olduğu rivayet edilir: *"Veren ve sakınan, sözün en güzeli olan kelime-i şehadeti tasdik eden yok mu? Biz istirahat ve Cennet'e götürecek yol için ona kolaylık veririz.."* (156) ayeti ve aynı surenin sonuna kadar.

239.

El-Muğira b. Abdillah b. Mahzum oğullarından bir aile, Ammar'ın annesi Sümeyye'ye müslüman olduğu için işkence etti. Fakat o, İslam'dan başka hertürlü teklifi reddetti. Bu yüzden kendisini öldürdüler. Rasulullah (S.A.V.), Ammar ve Yasir, Mekke'nin o kızgın ateşi altında kumlar üstünde, işkence görürlerken onlara uğrar ve: "Sabır ya Yasir ailesi, sabır. Gideceğiniz yer Cennet'tir.." buyururdu.

240.

Yasir el-Eşca'b, Leys oğullarından Bekir oğullarının bir kölesiydi. Onu, onlardan satın aldılar ve Ammar'ın annesi Sümeyye ile evlendirdiler. Ammar onların çocuğu olarak dünyaya geldi. Sümeyye, Bekir oğullarının cariyesiydi. Bekir oğulları; Sümeyye, Ammar ve Yasir'i azad ettiler.

241.

Bir gün Rasulullah (S.A.V), Ammar b. Yasir'e uğradı. Ammar ağlıyordu. Rasulullah: "Niçin ağlıyorsun? Kafirler seni yakaladı ve suya batırdılar. Bu nedenle sende öyle söyledin. Aynı şeyi yaparlarsa, yine söylediğin gibi söyle." dedi.

242.

İbn Cübeyr, İbn Abbas'a: "Müşrikler, müslümanlara

dinlerini terkte mazur sayılabilecek derecede eziyet ediyorlar mıydı" diye sordu. İbn Abbas da: "Bir müslümanı döverlerse, aç susuz bırakırlarsa, o, acı ve ıstıraptan oturup kalır, ayağa kalkamaz. Onların istedikleri kozu onlara verirdi. Ona: 'El-Lat ve el-Uzza, senin ilahın değil mi?' diye sorulunca o da: 'Evet".' derdi. Hatta onlara el-Ca'l uğrar, 'Bu el-Ca'l senin ilahın mı?" diye sorarlar, o da onların verdiği eziyetten dolayı, o eziyetten kurtulmak için 'Evet.' (157) derdi." cevabını verdi.

243.

Halid b. el-Velid, el-Lat ve el-Uzza'ya uğrayıp: "Seni inkar ediyorum, takdis etmiyorum. Çünkü ben, Allah'ın seni tahkir ettiğine inandım."dedi ve geçti gitti.

244.

Ashap, Rasulullah'a: "Artık biz çoğaldık, bizden her on kişiye emir buyursanız da, gece Kureyş büyüklerinden birini yakalayıp getirseler, öldürseler. Bu suretle şehir bizim olsa..." dedi. Peygamber buna sevindi. Memnuniyet, yüzünden de anlaşılıyordu. O sırada Osman b. Affan ayağa kalkarak: "Ya Rasulullah! Oğullarımız, babalarımız, kardeşlerimiz var. Onlara zarar gelir." diyerek kaygısını dile getirdi. Osman bunu birkaç kere tekrarlayınca Rasulullah (S.A.V.) ilk söyleneni beğenmedi. Bu yüzünden de anlaşıldı ve yapılan teklifi reddetti. Akşam olunca, müşrikler bazı sahabeleri yakaladı. Bilal hariç ezaya uğrayan bütün ashap onların istediklerini söylediler. Bilal ise: "Allah bir, Allah bir." dedi.

245.

Mekke'de ashab, Rasulullah'la birlikte, şiddetli yiyecek sıkıntısına maruz kalmıştı. Onlar, başlarına bir bela geldiği zaman sabır ve sebat ederlerdi. Mus'ab b. Umeyr, Mekke'nin en müreffeh genciydi. Ana babasıyla birlikte Mekke'de en yeni ve güzel elbiseleri

giyen kimseydiler. Sonra, onun İslam yolunda çok büyük sıkıntıya maruz kaldığı, hatta derisinin yılan derisi gibi kuruduğu görüldü. Ona taşı göstersek sıkıntısından o taşı götürür, fakat İslam namına kendisine söylediğimliz hiçbir şeyde kusur göstermezdi. Sonra Cenab-ı Hak, ona Uhud harbinde şehitlik nasip etmekle ikramda bulundu.

246.

Rasulullah, sahabelerle birlikte Mescid'de oturuyordu. O anda, üzerinde yamalı bir hırkayla Mus'ab b. Umeyr çıkageldi. Peygamber (A.S.) onu görünce onun bir eski müreffeh durumunu, bir de o anki vaziyetini düşünerek ağladı. "Nasıl ağlamayayım. Biriniz, pahalı bir kumaş içinde geldi, pahalı bir kumaş içinde gitti. Önüne bir yemek tabağı kondu, bir diğeri kaldırıldı. Evlerinizin duvarlarını Kabe'nin örtüldüğü gibi örtmediniz mi?" buyurdu. "Ya Rasulullah! Biz o günlerde; ibadete daha çok vakit ayırabildiğimiz, (158) fakat rızık sıkıntısı çektiğimiz bugünlerden daha iyiydik." dediklerinde Peygamber (A.S.): "Siz bugün, dünden daha iyisiniz." buyurdu.

247.

Sad b. Ebi Vakkas, Rasulullah'la beraber Mekke'de bulunuyordu. Gece bir ara, küçük abdest bozmak üzere dışarıya çıktı. Fakat, küçük abdest yaptığı yerde bir şey hışırdıyordu. Baktı, bir deve derisi parçası olduğunu gördü. Hemen onu aldı, yıkadı ve sonra da yaktı. Daha sonra da onu, iki taş arasında döğüp ezdi, ufaladı, üzerine su serpti. Bunu üç kere tekrarladı. **248.**

Hz. Ali, bir kış günü, kesik bir ham deri alarak, Hz. Peygamber'in evinden dışarı çıktı. Derinin havasını boşalttı, boynuna soktu. Beline de hurma yaprağıyla bağladı. O anda çok açtı. Rasulullah'ın evinde yiyecek olsa, ondan yiyecekti, fakat yoktu. Onun için bir şeyler aramak üzere dışarı çıkmıştı. Bir Yahudi'nin evine uğradı. Yahudi kovayla su çekiyordu. Ali de onu duvar-

daki bir delikten izliyordu. Yahudi: "Ne o, ey Arap! Her kovaya bir hurma var, çeker misin?" dedi. Ali: "Peki! Aç kapıyı, gireyim." karşılığını verdi. Yahudi kapıyı açtı. Ali içeriye girip kovayı aldı. Her bir kova su çekişinde, Yahudi ona hurma verdi. Nihayet avucu hurmayla dolunca: "Bunlar bana yeter." deyip kovayı salıverdi. Hurmaları yedi, üstüne su içti. Daha sonra Mescid'e gitti, Rasulullah'ı orada buldu.

249.

Rasulullah (S.A.V.), içi lif dolu bir derinin üzerinde yatıyordu.

250.

Rasulullah (S.A.V.), hurma yaprağından örülmüş bir hasırın üstünde yatıyordu. Yatarken, Rasulullah'ın vücudunun bir kısmı da toprakta kalıyordu. Başını da, içi lif dolu deri bir yastığa koymuştu. Başının üstünde, bir köşesinde bir ışık bulunan odanın ta ınına asılı tabaklanmış bir deri vardı.

251.

Rasulullah'ın bir hasırı vardı, onu gündüz serer, gece olunca da mescide koyar, üzerinde namaz kılardı.

252.

Bir gün Rasulullah, bir hasır üzerinde uyumuştu. Vücudunda hasır izleriyle kalktı. Uyandığı zaman Abdullah, izleri gidermeye çalıştı: "İzin verseniz de hasırın üstüne, sizi rahatsız etmeyecek, rahatlatacak bir şeyler sersek." dedi. Rasulullah: "Dünya benim neyime? Dünyada ben, bir ağaç altında gölgelenen, sonra da onu terk edip giden bir yolcu gibiyim." buyurdu.

253.

Eraş'tan bir adam devesiyle Mekke'ye geldi. Ebu Cehil b. Hişam, o adamdan devesini satın aldı. Fakat borcunu ödemeyi geciktirdi. Eraşlı, gelip Kureyş'in toplandığı yerde durdu. Rasulullah da Kabe'nin bir köşesinde oturuyordu. Adam: "Ey Kureyşliler, beni Ebu'l-Hakem b. Hişam'ın evine kim götürecek? Ben yaban-

cıyım, yolcuyum. Benim hakkımı yedi." dedi. Oradakiler: "O adamı görüyorsun ya. -Onlar bu suretle, Rasulullah'la Ebu Cehil arasındaki düşmanlığı bildikleri için, Peygamber'le alay ediyorlardı.- Ona, seni o götürür" dediler. Eraşlı geldi, Rasulullah'ın yanında durdu ve: "Ey Allah'ın kulu, Ebu'l-Hakem b. Hişam benim hakkımı yedi. Ben yabancıyım, yolcuyum. Şu adamlardan beni ona götürüp hakkımı alacak bir adam göstermelerini istedim, bana seni gösterdiler. Ondan benim hakkımı alıver." dedi. Rasulullah, ona: "Gidelim." dedi ve birlikte yürüdüler. Kureyşliler, Rasulullah'ın onunla gittiğini görünce içlerinden birine: "Onu takip et. Bakalım ne yapacak?" dediler. Rasulullah çıktı, Ebu Cehil'in evine geldi, kapısını vurdu. Ebu Cehil: "Kim o?" diye seslendi. Rasulullah (S.A.V.): "Ben, Muhammed. Dışarı çık." diye cevapladı. Ebu Cehil çıktı. Beti benzi solmuştu. Hz. Peygamber ona: "Bu adama hakkını ver.." dedi. Ebu Cehil de: "Peki. Ona hakkını verinceye kadar buradan ayrılma.." karşılığın verdi. İçeri girdi, adamın hakkını getirdi ve kendisine verdi. Sonra Hz. Peygamber geri döndü ve Eraşlı adama: "Haydi, yoluna koyul." dedi. Eraşlı geldi, o toplantı yerinde durdu ve: "Allah ona hayırlı mükafatlar versin. Hakkımı alıverdi." diye olayı herkese duyurdu. Kureyşliler'in onların arkasından gönderdikleri adam da geldi. Ona: "Hey! Ne gördün? " dediler. O: "Çok tuhaf bir şey oldu. Vallahi, o kapısını çalar çalmaz, Ebu'l Hakem, beti benzi atmış bir halde geldi. Muhammed: 'Bu adama hakkını ver.' deyince Ebu'l-Hakem: 'Peki, onun hakkını getirinceye kadar bekle, ayrılma.' cevabını verdi ve getirdi, adamın hakkını verdi." dedi. Az sonra oraya Ebu Cehil geldi. Ona: "Yazık! Sana ne oldu böyle? Vallahi, senin yaptığın gibisini görmedik." dediklerinde: "Size yazıklar olsun. Vallahi, o kapımı çalar çalmaz ve onun sesini duyar duymaz, içim korkuyla doldu. Sonra ona geldim. Öyle ki sanki başımın üstünde bir erkek

deve vardı ki, onun başı, boynu, azı dişleri gibisini hiç görmedim, vallahi, eğer dediğini yapmasaydım, beni mutlaka yiyecekti.." karşılığın verdi. (160)

HZ. PEYGAMBER'İN MÜŞRİKLERLE MÜNAKAŞASINI İFADE EDEN HADİSLER:

254.

Bir gün, güneş battıktan sonra, Kabe'nin arkasında, Rabia'nın oğulları Utbe ve Şeybe, Ebu Süfyan b. Harb, Abdu'd-dar oğullarının erkek kardeşi en-Nadr b. el-Haris, Esed oğullarının erkek kardeşi Ebu'l-Buhteri, el-Esved b. el-Muğire, Ebu Cehil b. Hişam, Abdu'llah b. Ebi Ümeyye, Ümeyye b. Halef, el-As b. Vail, el-Hacaç'ın oğulları Nebih es-Sehmi ve Münebbih es-Sehmi -ya da bunların bir kısmı- toplanıp birbirlerine: "Muhammed'e adam gönderin, onunla konuşun, çokca tartışın, münazara edin." dediler. Rasulullah (S.A.V.)'e: "Kavminin önde gelen adamları, seninle konuşmak için toplandılar, gel." diye haber gönderdiler. Hz. Peygamber, çabucak geldi. Rasulullah (S.A.V.), onlarda bir değişiklik olduğunu, İslamiyet'i kabul ettiklerini zannediyordu. Onların doğruyu bulmalarını çok istiyordu.

Bu düşüncelerle geldi, yanlarına oturdu. Ona: "Ey Muhammed! Biz sana kusurlarını hatırlatalım diye adam gönderip çağırttık. Biz senin gibi kavmine fitne sokmuş başka hiç bir Arap bilmiyoruz. Atalarımıza sövdün, dinimizi ayıpladın, bizi cahillikle itham ettin, tanrılarımıza küfrettin, birlik ve beraberliğimizi bozdun, dağıttın. Ortada kötü bir şey varsa, aramıza onu sen soktun. Eğer bu davayı, mal elde etmek kaygısıyla ortaya attınsa, sana mal verelim, en zenginimiz ol. Şeref ve mevki istiyorsan, seni başımıza başkan yapalım. Kral olmak istiyorsan, kral yapalım. Sana gelen bu şeyi bir cin getiriyorsa ve onun sana galip geldiğine inanıyorsan -ki çoğu kere böyle olur- seni iyileştirmek, sağlığına kavuşturmak, tedavi ettirmek

için bütün ma-lımızı sarf ederiz, gayret ederiz." dediler. Bunun üze-rine Rasulullah: "Ne diyorsunuz bilmiyorum? Ben size getirdiğim şeyi, sizden mal almak, mevki ve makam kazanmak, size kral olmak için getirmedim. Allah beni size peygamber gönderdi. Bana bir kitab indirdi. Bana, size korkutucu, müjdeleyici olmamı emretti. Rabbimin elçilik görevini size tebliğ ettim, nasihat etim. Şayet getirdiklerimi kabul ederseniz, dünya ve ahiret saadetine kavuşursunuz. Eğer reddedederseniz, ben Allah'ın emrine sabrederim, aramızda Allah hükmeder." buyurdu. Onlar: "Ya Muhammed! Eğer sana teklif ettiğimiz şeyleri kabul etmezsen, biliyorsun, bizim kadar ülkeleri dar, suyu az, sıkıntı içinde yaşayan millet yok. Seni gönderen Rabbinden bizim için iste de, ülkemizi daraltan şu dağları gidersin, ülkemizi bize genişletsin, Şam ve Irak nehirleri gibi bize nehirler akıtsın, geçmiş atalarımızı diriltsin de -ki dirilttiği kimseler arasında Kusayy b. Kilab da bulunsun, çünkü o sözüne güvenilir bir kimsedir- onlara, senin söylediklerin doğru mudur, yan-lış mıdır soralım. Bize, senden istediklerimizi yaparsan ve onlar seni tasdik ederlerse, biz de seni tasdik eder, Allah katındaki dereceni öğrenir, dediğin gibi seni peygamber gönderdiğini anlarız." dediler. Rasulullah da onlara: "Ben bununla gönderilmedim. Size, Allah'-tan gönderildiğim şeyi getirdim. Elçi gönderildiğim şeyleri tebliğ ettim. Eğer onları kabul ederseniz, dünya ve ahirette mesut olursunuz. Şayet reddederseniz, Allah'ın emrine sabrederim. Aramızda o hüküm verir." dedi.

Rasulullah (S.A.V.)'in bu sözleri üzerine onlar: "Bunları bize yapmazsan, kendin için al. Rabbinden, seninle beraber bir melek göndermesini iste de, söylediğin şeylerde seni tasdik etsin, bizi reddetsin. Ondan, sana bahçeler, hazineler ve seni, istediğin şeylere muhtaç etmeyecek altından, gümüşten saraylar versin. Artık çarşı pazara çıkmaz, bizim aradığımız gibi yiyecek aramaz,

maişet derdine düşmezsin. İddia ettiğin gibi bir peygambersen Araplar senin Rabbin katındaki fazilet ve keremini, dereceni bu suretle anlar.." dediler. Rasulullah: "Yapamam, bunları Allah'tan isteyemem. Ben size bununla gönderilmedim. Allah beni, bir müjdeleyici ve bir kokutucu olarak gönderdi. Eğer size getirdiklerimi kabul ederseniz, bu, sizin dünya ve ahiret saadetiniz olacaktır, şayet reddederseniz, ben Allah'ın emrine sabrederim, Allah aramızda hükmeder.." buyurdu. Bu kez onlar: "Öyleyse, Rabbinin dilerse yapabileceğini iddia ettiğin gibi göğü düşür (161) bakalım. Bunu yapmadıkça sana asla inanmayacağız." dediler. Hz.Peygamber (S.A.V.): "O, ona aittir. Dilerse Rabbiniz yapar." deyince onlar: "Ey Muhammed! Rabbin, bizim seninle oturup sana bu soruları soracağımızı, bu isteklerde bulunacağımızı,sana gelineceğini, sıraladığımız şeyleri sana bildirmeyi, getirdiğin şeyleri kabul etmediğimiz zaman bize ne yapacağını sana haber vermeyi nerden bilsin. Yemame'deki er-Rahman denilen şu adamın sana bir şeyler öğrettiğini öğrendik. Vallahi, biz asla o er-Rahman'a inanmayız. Biz sebebini sana bildirdik, ey Muhammed! Vallahi, seni bırakmayız. Ya biz seni yok ederiz ya da sen bizi." dediler. Onların sözcüleri: "Biz meleklere tapıyoruz, onlar Allah'ın kızlarıdır. Allah'ı ve melekleri karşımıza getirmedikçe sana asla inanmayız." (162) diye ilave etti.

Onlar böyle konuşunca, Hz. Peygamber, oradan ayrıldı. Onunla beraber Abdullah b. Ebi Ümeyye b. el-Mugira b. Adi'llah b. Ömer b. Mahzüm da kalktı. Abdullah, Hz. Peygamber'in amcasının oğluydu. Hz. Peygamber'e: "Kavmin sana teklifini yaptı, fakat sen kabul etmedin. Sonra, Allah katındaki dereceni bilmek için bazı şeyler istediler, yapmadın. Sonra da kendilerini korkutup durduğun bazı azapların çabuk tarafından gerçekleşmesini istediler. Vallahi sana asla inanmayacağım. Ta ki, göğe bir merdivenle çıkıp beraberinde

söylediğin gibi olduğuna şehadet edecek dört melekle gelinceye kadar seni bekleyeceğim. Vallahi, böyle yaparsan seni tasdik edeceğimden şüphe etme." dedi.

Abdullah, bunları söyledikten sonra Rasulullah'tan ayrıldı. Rasulullah da, kavmi davet ettiği zaman umutlandığı şeyi elde edememenin ve onların kendisinden uzaklaştıklarını görmenin üzüntüsü içinde evine döndü.

Hz. Peygamber yanlarından ayrıldığında Ebu Cehil: "Ey Kureyş Cemaati, görüyorsunuz. Muhammed dinimizi tenkitten, atalarımızı eleştiriden, akıllarımızı idraksizlikle suçlamaktan ve ilahlarımızı kötülemekten vazgeçmedi. Şimdi ben Allah'a söz veriyorum. Yarın o namaz kılarken secdeye vardığında ağır bir taşla başını ezeceğim. O zaman ister beni destekleyin, ister engel olun. Ondan sonra Abdü Menaf oğulları istediğini yapsın.." dedi. Yanındakiler: "Vallahi hiçbir şekilde seni desteklemeyiz, ne yaparsan yap." karşılığını verdiler. Sabah olunca Ebu Cehil, dediği gibi bir taş aldı. Sonra Rasulullah'ı beklemek üzere oturdu. Her zamanki gibi Rasulullah geldi. Rasulullah Mekke'deyken kıbleleri Şam'a doğruydu. Namaz kıldığı zaman el-Esved ve el-Yemani rükünleri arasında namaz kılar, Kabe'yi kendisiyle Şam arasına alırdı. Rasulullah namaz kılmaya başladı. Kureyşliler gelmişler, meclislerine oturmuşlar, Ebu Cehil ne yapacak diye bekliyorlardı. Rasulullah, secdeye vardığı zaman Ebu Cehil, taşı yüklendi, ona doğru yöneldi, yaklaştı ve korkarak, bozularak ve rengi değişmiş bir vaziyette geri döndü. Elleri taşı tutmaz olmuş ve taşı elinden bırakmıştı. Hemen bir grup Kureyşli ayağa kalkarak: "Ne oldu ey Ebu'l Hakem?" diye sordu. Ebu Cehil: "Dün size söylediğimi yapmak için ona doğru gittim. Kendine yaklaştığımda, önüme bir aygır çıktı. Vallahi, ondaki başı, boyun kökünü ve dişleri, başka hiçbir aygırda görmedim. Beni yemek istiyordu." dedi. (163)

255.

Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurdu: "O, Cibril'di. Şayet Ebu Cehil yaklaşsaydı onu yakalayacaktı." (164)

256.

Ebu Cehil, bunu anlatınca en-Nadr b. el-Haris b. Kilde b. Alkame İbnü Abdi Menaf b. Adi'd-Dar b. Kusayy ayağa kalktı ve: "Ey Kureyş cemaati! Vallahi başınıza öyle bir şey geldi ki, henüz onu çözüme kavuşturamadınız. Muhammed, içinizde genç bir delikanlıydı. En sevilen, en doğru sözlü, en güvenilirinizdi. Göz ile kulağı arasına beyaz saç düştüğü, size getirdiğini getirdiği zaman 'O büyücüdür.' dediniz. Hayır, vallahi o, bir sihirbaz değildir. Çünkü biz sihirbazları ve sihirlerini, büyülerini gördük. 'O kahindir.' dediniz. Hayır, vallahi o, bir kahin değildir. Çünkü biz kahinler ve hallerini gördük ve sözlerini dinledik. 'O şairdir.' dediniz. Hayır, vallahi o, bir şair değildir. Çünkü biz şiir okuduk. Hezeciyle, receziyle ve karizıyla bütün şiir çeşitlerini dinledik. 'Delidir.' dediniz. Hayır, vallahi o, asla mecnun değlidir. Çünkü biz deli gördük. O, delilik boğuntusu ve vesvesesi içinde değil. Ey Kureyş cemaati! İşinize bakın. Çünkü vallahi sizin başınıza, büyük bir şey geldi. "dedi.

En-Nadir, Kureyş şeytanlarındandı. Rasulullah'a eziyet edenlerden ve ona karşı düşmanlık bayrağını kaldıranlardandı. Hire'ye gelmiş, orada Faris'in, Rüstem'in ve İsfendiyar'ın sözlerini öğrenmişti. Hz. Peygamber, Allah'ı hatırlatmak, kavmini daha önceki milletlerin başına gelen azaplarından korkutmak üzere bir meclise geldiği zaman, onun yerine gelir ve: "Vallahi ben, ey Kureyş cemaati, ondan daha güzel söz söylerim. Gelin, ben size, ondan daha güzel şeyler anlatayım." der, sonra da onlara Acem krallarından Rüstem ve İsfendiyar'ı anlatırdı. "Hangi şeyle, Muhammed benden daha güzel söz söylüyor?" derdi. (165)

257.

Allhau Teala, en-Nadr hakkında sekiz ayet indirdi: *"Ona ayetlerimiz okunduğu zaman, o: 'Onlar evvelkilerin masalları.' dedi."* (166) Kur'an'da el-Esatir/mitolojik hikayeler kelimesinin her zikredilişinde (167), bunu en-Nadr'ın söylediği biliniyor.

Müşrikler, en-Nadr ve beraberinde Ukbe b. Ebi Muaytı'ı, Medineli Yahudi alimlerine gönderdiler ve onlara: "Onlara, Muhammedi sorun, vasıflarını söyleyin, sözlerini aktarın. Çünkü onlar, ilk ehl-i kitap. Onlar, bizim bilmediğimiz peygamberler tarihini biliyorlar." dediler. Bunun üzerine en-Nadr ve Ukbe yola çıktılar, Medine'ye geldiler. Yahudi bilginlerine, Hz. Peygamber'i sordular; durumunu anlattılar, bazı sözlerini aktardılar. Onlara: "Siz Tevrat ehlisiniz, size, bizim şu arkadaşımızdan haber veresiniz diye geldik." dediler. Yahudi bilginleri onlara: "Ona, size söyleyeceğimiz üç şeyi sorun, eğer onlardan size haber verirse o, gerçekten Allah'tan gönderilmiş bir peygamberdir, eğer haber veremezse, o, yalan söyleyen bir kimsedir. Onun hakkında görüşünüzde haklısınızdır. Ona, ta ilk devirlerdeki Mağara'ya giren gençleri (Ashabu'l-Kehf) sorun, onların meselesi nedir? Çünkü onların tuhaf bir hikayesi var. Ona, çokçok dolaşan, ta yeryüzünün doğusuna batısına varanı (Zü'l- Karneyn) sorun, onun iç yüzü nedir? Ona, Ruh'un mahiyetini sorun, nedir o? Eğer bunları size haber verirse, o, bir peygamberdir. Ona uyun. Eğer haber veremezse, yalan söyleyen bir kimsedir. O zaman ona elinizden geleni yapın." dediler. En-Nadr ve Ukbe, dönüp Mekke'ye Kureyşliler'in yanına geldiler. "Ey Kureyş cemaati, biz size, Muhammed'in ne olduğunu anlamanıza yardım edecek bazı şeylerle geldik. Yahudi bilginlieri ona bazı şeyleri sormamızı söylediler." dediler. Sonra Rasulullah (S.A.V.)'e geldiler. "Ya Muhammed, bize haber ver." deyip ona, Yahudi bilginlerinin söyledikleri soruları sordular. Rasulullah da: Sor-

duklarınıza yarın cevap veririm." dedi. Onlar da ayrıldılar. Rasulullah,on beş gece bekledi, fakat Allah o konularda herhangi bir vahiy indirmedi. Cebrail gelmedi. Mekkeliler bunu dillerine doladılar. "Muhammed bize yarın diye vadetti, bugün on beşinci gün, henüz kendisine sorduğumuz sorulara hiçbir cevap vermedi." dediler. Rasulullah buna üzüldü, Allah'tan vahiy bekledi. Mekkeliler'in konuştukları şeyler ona ağır geldi. Sonra Cebrail (A.S) kendisine Ashabu'l-Kehf süresini getirdi. (168) Sure, Allah'ın, Hz. Peygamber'in hüznünden dolayı bitkinliğini (169), sordukları Ashab-ı Kehf'le (170), Zü'l-Karneyn'le (171) ilgili bilgileri içeriyordu. Cenab-ı Hak, Ruh hakkındaysa şöyle buyuruyordu: *"Ve sana ruhun mahiyetini sorarlar. De ki: Ruh, Rabbimin emri cümlesindendir, size onun hakkın-da ancak biraz ilim vermiştir."*

258.

Hz.Peygamber, sureyi açmak istedi. *"Kuluna o kitabı indiren Allah'a hamdolsun."* (172) ayetini okudu. Onun peygamberliğiyle ilgili olarak sordukları soruya cevap mahiyetinde, ey Muhammed, sen Allah tarafından gönderilmiş bir peygambersin, demek isteniyordu. *"Onda (Kur'an'da) bir eğrilik yapmadı. Onu dosdoğru kıldı. (Onda bir farklılık yoktur). Onu, tarafından büyük bir azapla korkutmak için indirdi."* (173) Dünya-da acele tarafından ceza ve ahirette de azap, seni peygamber gönderen Rabbin tarafındandır.

HZ. PEYGAMBER (S.A.V)'İN SIFATIYLA İLGİLİ OLARAK YAHUDİ BİLGİNLERİNİN VE EHL-İ KİTABIN SÖZLERİ

259.

Rasulullah (S.A.V.), elinde dayandığı bir hurma dalıyla bir ekin tarlasında yürüyordu. Bir Yahudi cemaatine uğradı. Cemaetten kimileri diğerlerine: "Ona sorun, 'Ruh ne?' deyin." dedi. Kimisi de: "Sormayın." diye itiraz etti. Fakat birkaç Yahudi, Hz. Peygamber'-

in yanına gelerek: "Bize söyle bakalım, Ya Muhammed! Ruh nedir?" diye sordu. Hz. Peygamber, bir süre konuşmadan sustu kaldı. Kendisine vahy geliyordu. Biraz sonra Hz. Peygamber konuştu ve: *"Ve sana ruhun mahiyetini sorarlar. De ki Ruh Rabbimin emri cümlesindendir. Size az bir ilim verilmiştir."* (174) ayetini okudu. Bunun üzerine cemaatin bir kısmı soruyu soranlara: "Size, sormayın demedik mi?" dediler.

260.

Yahudi bilginleri Hz. Peygambere Medine'de: "Ya Muhammed, *'Size ancak az bir ilim verilmiştir.'* sözüyle bizi mi, yoksa kavmini mi kastediyorsun?"diye sorduklarında Rasulullah: "Her ikisini de." buyurdu. Bunun üzerine: "Sen, sana gelen ayetler arasında *'Bize içinde her şeyin açıklaması bulunan Tevrat verildi.'* (175) ayetini okumuyor muydun?" diye sorduklarında Rasulullah: "O, az bir ilme sahiptir; sizde de, ondan (yaparsanız) size kafi gelecek miktar vardır." buyurdu. Böylece Cenab-ı Hak, onların sorusuna cevap mahiyetinde olmak üzere: *"Eğer yerdeki ağaçlar birer kalem olsa, deniz de mürekkep olsa, o bittikten sonra, yedi deniz (adet ve çokluk kastedilmektedir) daha ona ilave edilse, onlar tükenir, Allah'ın sözleri tükenmez. Allah yegane galip, hakimdir."* (176) ayetini indirdi. Allah'ın ilmi yanında Tevrat'taki bilgi azdır. (177)

261.

Ali b. Ebu Talib minbere çıktı ve: "Bana sorulmadan önce, bana siz sorun. Benden sona asla benim gibisine soramayacaksınız." dedi. İbnü'l-Keva ayağa kalkarak: "Ya Emir'el- Mü'minin, Zü'l-Karneyn nedir? Peygamber mi, kral mı?" diye sordu. Hz. Ali: "Ne kral ve ne de peygamberdi. Fakat Allah'ın salih bir kuluydu. O Allah'ı sevdi, Allah da onu. Allah ona nasihat etti, o da ona. Allah onun sağ boynuzuna vurdu, öldü. Tekrar diriltti. Bu defa da sol boynuzuna vurdu, yine öldü. İçinizde onun benzeri var." dedi.

262.

Bir adam Ali (R.A)'a : "Zü'l-Karneyn, doğuya batıya nasıl gidebildi, söyler misin?" diye sordu. Hz. Ali: "Cenab-ı Hak, bulutu kendine musahhar kıldı, sebepler yarattı ve önüne ışık yaydı. Gecesi de, gündüzü de bir oldu." dedi. 263.

Rasulullah (S.A.V.) onlara, hak ve doğru bildikleri şeyi getirdiği zaman, onlar salt aralarındaki kıskançlıktan dolayı ona tabi olmaktan ve onu tasdik etmekten çekindiler. Allah'a karşı kibirlendiler ve açıkça emrini terk ettiler. İçinde bulundukları küfre iyice daldılar. Onlardan biri diğerlerine: "Kur'an'ı dinlemeyin, okunurken şiir söylemek, el çırpmak, ıslık çalmak suretiyle gürültü yapın, olabilir ki galip olursunuz" (178) dedi ve "Yani onu oyuncak yapın, eğlence edinin. Şayet böyle yapmaz da, ona uyarsanız, insaf gösterirseniz, o size galip gelir." diye ekledi. Bundan sonra artık, Hz. Peygamber, namaz kılarken Kur'an'ı sesli okuyunca, hemen dağılıverirler, onu dinlemekten kaçınırlardı. Onlardan biri, Rasulullah'ı namazda Kur'an okurken dinlemek isterse, diğerleri görmeden (onlardan korktuğundan) gizlice dinlerdi. Eğer onların dinlediğini fark ettiklerini görürse, onların eziyetinden korkarak kaçar, dinlemezdi.

264.

Rasulullah namaz kılarken, Kur'an'ı yüksek sesle okuduğunda, dinlemek istemedikleri için oradan ayrılırlardı. Birisi, Rasulullah namazda Kur'an okurken onu dinlemek isterse, diğerlerine fark ettirmeden -onlardan korktuğu için- gizlice dinlerdi. Kendisinin dinlediğini bildiklerini anlarsa, eziyetlerinden çekinerek oradan gider, dinlemezdi. Rasulullah sesini alçaltıp kısarsa, kendisini dinleyen kimse, diğerlirinin, onun okuyuşundan bir şey duymadıklarını zanneder, dinlemek için gayret gösterirdi. Bunun üzerine Allahü Teala: *"Namazda sesini yükseltme."* senden ayrılır, giderler.

"Namazda sesini çok da kısma." Ki, diğerleri farkına varmadan onu dinlemek isteyen dinlemesin. Olur ki bazı duyduklarından çekinir de faydalanır. *"O ikisinin ortası bir yol izle."* (179)

265.

"Namazda sesini ne fazla yükselt, ne de fazla alçalt." ayeti, dua hakkında nazil oldu.

266.

"Emrolunduğunu açıktan açığa bildir, müşriklerden de yüz çevir." (180) ayetinde kastedilen, Rasulullah'ın Mekke'de Kur'an'ı açıktan okumasının emredilmesidir.

267.

Rasulullah (S.A.V), insanların en az konuşanıydı. Kendisine savaş emri verildiği zaman, çabuk davrandı ve insanların en cesuru oldu.

268.

Utbe İbnü Rabia, ağırbaşlı, önde gelen bir kişiydi. Utbe, bir gün Kureyş meclisinde oturuyordu. "Ey Kureyş cemaati! Ben kalkıp şu adama gideyim, onunla bazı şeyler konuşayım. Belki de o, bazılarını kabul eder. Hangi şeyi isterse onu veririz, bize çatmaz." dedi. Utbe'nin bu girişimi, Hamza b. Abdi'l-Muttalib'in müslüman olduğu, Rasulullah'ın ashabının artıp çoğaldığı bir dönemde gerçekleşmiştir. "Peki, ey Ebu'l-Velid, kalk git. Onunla konuş." dediler. Utbe kalktı, Rasulullah'ın yanına oturdu. "Yeğenim! Şüphesiz aile içinde, sen bizden daha güçlü, nesepçe daha şereflisin. Kavmine büyük bir şey getirdin, onların topluluğunu dağıttın, akıllarını idraksizlikle suçladın, tanrılarını, dinlerini eleştirdin, geçmiş atalarına kafir dedin. Beni dinle, sana bir takım şeyler teklif edeceğim. Tekliflerim üzerinde düşünür, belki onlardan bazısını kabul edersin." dedi. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V): "Söyle, ey Ebu'l-Velid, söyle." buyurdu. Ebu'l-Velid: "Ey yeğenim, eğer şu getirdiğin şeyle mal istiyorsan, sana mal veririz, en zenginimiz olursun. Şeref istiyorsan, seni başımızda en şerefli

kılarız. Krallık dilersen, seni kral yaparız. Bu sana gelen bir cin, peri ise ve kendinden uzaklaştıramıyorsan tedavi çareleri ararız, bu hususta, seni iyileştirmek için bütün malımızı, varlığımızı harcarız. Çünkü çoğu zaman, insana cin galip gelir de, tedavi olmadıkça ondan çıkmaz. Belki de, onun getirdiği şiir, içini çoştururdu. Vallahi, siz, Abdu'l-Muttalib oğulları, başkalarının yapamadığı şekilde şiir söyleyebiliyorsunuz."(181) dedi. Utbe konuşmasını bitirince, Rasulullah: "Konuşman bitti mi, ey Ebu'l-Velid?" buyurdu. Ebu'l-Velid: "Evet." dedi. Rasulullah (S.A.V.): "Beni dinle." buyurunca Ebu'l-Velid: "Dinlerim." dedi. Rasulullah (S.A.V): *"Bismillahirrahmanirrahim. Ha-Mim. Kitap, Rahman ve Rahim olan Allah tarafından indirilmelidir. O öyle bir kitaptır ki, onun ayetleri, Arap diliyle Kur'an olduğu halde manasını anlayan bir cemaat için tafsil olunmuştur."* (182) ayetini okudu. Utbe bu ayetleri duyunca, elini arkasına koyarak dinledi. Rasulullah secde ayetine (183) geldiğinde hemen secde etti ve Ebu'l-Velid'e dönerek: "Ey Ebu'l-Velid, dinlediğini dinledin. Sana bu kadarı yeter." buyurdu. Utbe kalktı, arkadaşlarının yanına gitti. Onlar, Allah'a yemin ederek, birbirlerine: "Ebu'l-Velid gittiğinden başka yüzle geldi." dediler. Ebu'l-Velid yanlarına oturunca: "Ne var, ne yok Ey Ebu'l-Velid?" diye sordular. Ebu'l-Velid: "Vallahi, ben benzerini şimdiye kadar hiç duymadığımı sözler işittim. Ne şiir, ne sihir, ne de kehanet. Ey Kureyş cemaati, bana itaat edin, benimle beraber hareketedin, bu adamı serbest bırakın. Ona ilişmeyin, ondan uzaklaşın. Vallahi, ondan duyduğum söz, bir mesaj taşıyor. Şayet onu Arap milleti alır, kabul ederse, onunla, siz dışındakilerin hakkından gelirsiniz. Onlar Araplar'dan üstün olsa da. Onun mülkü sizin mülkünüz, onun şerefi sizin şerefinizidir. Onunla insanların en mesudu olursunuz." dedi. Bunun üzerine: "Vallahi, ey Ebu'l- Velid, o, diliyle seni de büyülemiş." dediler. Ebu'l-Velid

de: "O, sizin görüşünüz . Öyleyse, bildiğinizi yapın.."-(184) cevabının verdi.

269.

İslamiyet, Mekke'de gelişmeye başladı. Kadın erkek müslüman sayısı çoğaldı. Kureyş de, engelleyebildiklerini engelliyor, işkence edebildiğine de işkence ediyordu. Ebu Talib, Ebu Cehil'i reddettiği zaman Utbe b. Rabia'yı övmek ve Muhammed (A.S)'ın peygamberliğinin inkar edilemeyeceğini dile getirmek üzere şöyle bir şiir söyledi:

Yeni düşe şaştım ey İbnü Şeybe!
İnsanların akılları senin yanında zayıf...
Ortak kanaat olarak, Muhammed'e kim bir kötülük ister, diyorlar.
Onun emrine muhalefet et.
Zamana dalma sakın ola ki.
Sen Abdü Menaf'ın en hayırlılarından birisin
Bir arzudan dolayı onu terk etme, yaşadığın sürece...
Kahraman ve iffetli kimse ol...
Haşimi evlerin çevresinde düşmanlar dolaşıyor
Ancak Haşimiler'in insanlar içinde hayırlı dostukları var.
Şüphesiz, senin yanında onun yakın bir akrabalığı var.
O, sözünden cayıp dönmez.
Çünkü o, Haşim'dendir, onların özündendir.
Ona yardımcı ol, yanından ayrılmadan, düşmanlara karşı
Şayet ona Kureyş kızarsa, onlara söyle:
Ey amca oğulları, sizin kavminiz zayıf değildir.
Size ne oluyor ki, bizden mazlumun hakkını gizliyorsunuz.
Bundaki basit düşünce nedir?
Biz, zulüm edilecek o kavim değiliz.
Onları üzen şeyde hafif değiliz.
Fakat biz, akıllı, dikkatli kimseleriz.

El-Hatim'in taşlığına çık, söz orada yerine getirilir.

270.

Rasulullah: "Ey Kureyş cemaati! Bana tabi olun, emrime itaat edin. Çünkü o, hidayettir, Hak Din'dir. Sizi aziz kılacak ve sizi insanlara muhtaç etmeyecektir. Size mal ve oğlan kazandıracaktır." buyurmuştu. Kureyş: "Eğer biz senin yoluna girersek tedirgin olur, yerimizden ediliriz." dedi. (185) Bunun üzerine Cenab-ı Hak: *"Biz onları, emniyetli, tarafımızdan rızık olmak üzere kendisine her çeşit meyve taşınır haremde yerleştirmedik mi? Fakat onların pek çoğu bunların Allah'tan geldiğini bilmezler."* (186) ayetini inzal buyurdu.

271.

Rasulullah (S.A.V) şöyle buyurdu:: "'Allah'ım, denizde karada Kureyş'e mülk ver.' diye dua ediyorum. Ey Kureyş cemaati, bana itaat edin ki, kıyamete kadar bütün insanlar da sizin ardınızdan yürüsün." Bunun üzerine Ebu Cehil: "Vallahi ey yeğenim, biz sana biat edersek, sana ne Mudar ve ne de Rabia biat eder." dedi. Rasulullah da: "İsteseler de istemeseler de, vallahi onlar da, Açem de, Rum da biat edecek." buyurdu.

272.

Rasulullah (A.S.)'a: "Kureyş, seni öldürmek için sözleşiyorlar." denildi. Bunun üzerine, Hz. Peygamber Safa kapısından çıktı. Önünde durdu. Kendisine Cebrail (A.S.) geldi ve: "Ey Muhammed! Allah, semaya sana itaat etmesini emretti, arza ve dağlara sana itaati emretti. İstersen, göğe, onlara azap indirmesini emret. İstersen yere, onları yere batırmasını emret. İstersen dağlara onların üzerine yıkılmalarını emret." dedi. Rasulullah (A.S.): "Ümmetimden tehir ediyorum. Belki tevbe ederler de, Allah tevbelerini kabul eder.." buyurdu.

273.

Hz. Musa, kavmine zekatı emretmişti. Karun da halkı toplayarak: "Bu adam size oruç, namaz ve daha başka tahammül edebileceğiniz bazı şeyler getirmişti, fakat mallarınızı ona vermeye tahammül edebilecek misiniz?" dedi. O kavim: "Ona mallarımızı vermeye tahammül edemeyiz, sen ne dersin?" cevabını verdiler. Karun da "Ona, İsrail oğullarının fahişesini gönderin. Musa'nın kendisine zina teklif ettiği yalanını söylesin." önerisinde bulundu. Kadın gitti, insanların önünde, Musa'nın kendisinden nefsini istediği iftirasını attı. Musa (A.S.) da onlara beddua etti. Bunun üzerine Allah, arza, Musa (A.S)'a itaat etmesini emretti. Musa (A.S.) arza: "Onları tut, yakala.." dedi. Arz, onları topuklarına kadar içine aldı, yuttu. Bunun üzerine: "Musa Musa!" diye yalvarmaya başladılar. Musa (A.S.) "Yut." dedi. Bu kez arz, onları dizlerine kadar yuttu. Yine: "Musa! Musa!" diye haykırmaya başladılar. Musa (A.S.), onların bu yakarışlarını dinlemedi. Arza: "Yut, onları." emrini verdi. Arz da onları bellerine kadar yuttu. Yine "Ya Musa, Ya Musa!" diye yalvarmaya başladılar. Musa (A.S.) onların bu yalvarışlarını da dinlemedi ve yine arza: "Onları yut." diye emir verdi. Arz da onları tamamen yuttu. Bunun üzerine Cenab-ı Hak: "Ey, Musa, kullarım senden birtakım şeyler istediler, yalvardılar, yakardılar, kabul etmedin. Şayet bana dua etselerdi, ben elbette dualarını kabul ederdim." buyurdu. **274.**

El-Muğire b. Şube, Rasulullah'ı tanıdığı ilk gün Mekke'nin bir sokağında Ebu Cehil b. Hişam'la gidiyordu. Birdenbire Rasulullah'la karşılaştılar. Rasulullah, Ebu Cehil'e: "Ey Ebu'l-Hakem, Allah'a ve Rasulüne gel. Seni Allah'a çağırıyorum." buyurdu. Ebu Cehil: "Ey Muhammed! Sen artık bizim tanrılarımızı eleştirmekten vazgeçtin mi? Getirdiklerini tebliğ ettiğine şehadet etmemizi istemez misin? (187) Biz, şehadet ederiz ki, sen vazifeni tebliğ ettin. Vallahi, senin söylediklerinin hak olduğunu bilsem de sana tabi olmam.." dedi. Bunun

üzerine Hz. Peygamber döndü gitti. Sonra Ebu Cehil, El-Muğire b. Şube'ye dönerek: "Vallahi, ben onun söylediklerinin hak olduğunu elbette biliyorum. Fakat Kusayy oğulları: 'Hicabet (Ka'be örtüsünü değiştirme) bizde olsun.' dediler. 'Peki.' dedik. 'Nedve (Cahiliyye'de Kureyş'in Mekke'de kurduğu danışma meclisi) bizde olsun.' dediler. 'Peki.' dedik. 'Liva (Sancaktarlık) bizde olsun.' dediler. 'Peki.' dedik. 'Sikaye (Hacılara su verme işi) bizde olsun.' dediler. 'Peki.' dedik. Onlar açları doyurdu, biz de doyurduk. Nihayet atlılarımız yarışır oldu. 'Peygamber bizden.' dediler. Hayır, vallahi yapamam."

275.

Rasulullah (S.A.V) şöyle buyurdu: "Şüphesiz her ümmetin bir Firavn'ı vardır, bu ümmetin Firavn'ı da Ebu Cehil'dir.

276.

İbn Abbas, Kur'an'da olan *"mel'un ağacı.."* (188) ayetini okudu ve: "Melun kelimesinin anlamı; mezmum, kınanmış demektir." dedi ve bu ayetin Ebu Cehil b. Hişam hakkında indiğini söyledi.

277.

Rasulullah (S.A.V), makamda namaz kılarken, Ebu Cehil yanında oturan arkadaşlarına: "Kim gidip filancalardan, bize deve işkembesi getirecek? Birisi getirsin." dedi. İçlerinden biri kalktı, gitti ve bir deve işkembesi getirdi. Ona: "Muhammed'i secde ederken gördüğün zaman, onu, iki kürek kemiği arasına at." dediler. Adam, Rasulullah secdeye vardığı zaman, deve işkembesini iki kürek kemiğinin arasına koydu. O, secdesini bitirinceye kadar yerinden kımıldamadı. O sırada, yanında bir cariye ile Fatıma yetişti, onu aldı. Hz. Peygamberin sırtını silmeye başladı. Sonra, onları tenkit etmek üzere yanlarına geldi. Onlar, yere yıkılıncaya kadar güldüler. Hz. Peygamber, namazını bitirince Kabe'ye yönelerek ellerini kaldırdı ve onlara

şöyle beddua etti: "Allah'ım! Amr b. Hişam'ı, Utbe b.Rabia'-yı, Şeybe b. Rabia'yı, el-Velid b. Utbe'yi, Imara b. el-Velid'i, Ümeyye b. Halef'i, Ukbe b. Ebi Muayt'ı sana havale ediyorum.." Bu kişiler, Bedir Kuyusu'nda ikiye katlanmış vaziyette ölü olarak bulundu.

278.

Ömer b. el-Hattab, müslüman olduktan sonra, Ebu Cehil'in Rasulullah (S.A.V)'e yaptığı o harekette Kureyş'in gördüğü ibreti zikrederek şunları söyledi:

Ey Galib oğulları, ayılın ve şu söz sahibine zulümden vazgeçin.

Yoksa, şüphesiz, o takdirde ben, yurdunuza gelecek afetlerden korkarım.

Ki geleceğiniz için bir ibret olur. Doğu'nun ve Batı'nın Rabbi.

Sizden öncekileri imtihan etti

Semud ve Ad'ı. Geriye kim kaldı?

Sabah vakti onlara soğuk bir rüzgar geldi.

Arş sahibinin devesi o zaman su istiyordu.

Onlara orada bir gazap indi ki Allah'tan

Namlu demirinin darbesi şeklinde.

Sabahleyin ökçelerinden, Hint'ten gelen parlak bir kılıç ısırır.

Bundan daha tuhafı, size, Hicr'de birtakım tuhaf şeyler emredendir.

Sabırlı, samimi, müttaki kimseye mani olmayı.

Allah onu, o davranışı içinde kurutsun.

O, hain, ahmak adamı. Mahzumlu ahmakçığı.

O, taşkınlık yaptığı zaman, azgınlar da taşkınlık yapar ,inanmaz.

279.

Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurdu: "Eğer, onlar bana galip gelirlerse, siz onları göreceksiniz. Eğer Allah beni onlara galip kılarsa, o zaman beni bekleyin." buyurdu. Bir kısmı sustu ve: "Doğru. Eğer o, Kureyş'e galip gelirse, o ancak Allah'tandır, kendinden değil." dediler. O-

nunla savaşmaktan vazgeçtiler. Diğerleriyse helak oldu.

280.

"Siz böbürleniyorsunuz." (189)ayetinin tefsiri konusunda şöyle denilmiştir: "Onlar, Rasulullah (S.A.V)'e, o namaz kıldığı bir sırada, sanki develer içinde, kuyruğunu kaldırarak yürüyen develer gibi, kibirli bir vaziyette, başları havada, göğüsleri önde gelirlerdi."

HABEŞİSTAN'A İLK HİCRET OLAYI

281.

Rasulullah'ın ashabına baskı artıp fitne büyüyünce Habeş ülkesine ikinci kez hicret edildi.

282.

Hz. Peygamber (S.A.V)'in hanımı Ümmü Seleme, şöyle anlatmıştır: Mekke bize dar geldiği ve Rasulullah'ın ashabına eziyet edilip fitneye maruz kaldıkları, Rasulullah da, bu fitne ve eziyeti önleyemediği zaman -ki Rasulullah, kavminden bir grubun ve amcasının himayesinde olduğu için ashabının başına gelen o iğrenç eziyetler ona yapılmıyordu- Hz. Peygamber onlara: "Habeş ülkesinde, hiç kimsenin zulme maruz kalmadığı bir kral var. O ülkeye gidin. Allah size bir ferahlık verecek ve bulunduğunuz durumdan sizi kurtaracaktır." buyurdu. Bunun üzerine, cemaatlar halinde oraya gittik. Orada toplandık. Hayırlı bir evden, hayırlı bir komşuya misafir olduk. Müslüman olarak emniyet içinde olduk. Dini inançlarımızdan ötürü zulmedilme endişesinden kurtulduk. Kureyş, bizim bir yurt edindiğimizi, huzur bulduğumuzu görünce, Habeş kralına adam gönderip bizi ülkesinden çıkarmasını, kendilerine teslim etmesini istemeyi kararlaştırdılar. Amr b. el-As ve Abdu'llah b. Ebi Rabia'yı, yanlarında Habeş kralına ve öteki devlet erkanına hediyelerle Habeşistan'a gönderdiler. İkisine: "Onlar hakkında konuşmadan önce, her memura hediyesini verin. Ondan sonra

Habeş kralına hediyelerini verin. Habeşliler, kaçaklarla konuşmadan, onların size teslimini sağlamanız gerekiyor." dediler. İki elçi Habeşistan'a gelince kralın adamlarından her birine hediyesini verip onunla konuştular. Onlara: "Biz bu kralla, bizim şu ahmaklar hakkında konuşmaya geldik. Onlar kendi dinlerinden ayrıldılar, sizin dininize de girmedliler. Onların kavmi, bizi, kralın onları kendilerine teslim etmesini istemek için gönderdi. Biz kralla konuştuğumuz zaman bu hususta siz de bize yardımcı olun. Krala, onları teslim etmesi gerektiğini anlatın." dediler. Onlar da kabul ettiler. Elçiler en-Necaşi'ye hediyelerini götürdüler. Ona Mekke'den götürülen en iyi hediye, *edme*'ydi. Ona hediyelerini verip: "Ey kral, bizden bazı serseriler, kavimlerinin dininden ayrıldılar. Senin dinine de girmediler. Bizim bilmediğimiz bir din ortaya attılar. Şimdi de, senin ülkene sığındılar. Onların aileleri, babaları, amcaları ve kavimleri, bizi sana, onları kendilerine vermeni istemek için gönderdiler. Onları, kendilerinden olanlar, elbette başkalarından daha iyi bilir. Kusurlarını da başkalarından daha iyi görürler." dediler. Kralın etrafındakiler de, onların dediklerini tasdik ederek: "Ey kral, gelenleri verirsen iyi olur. Çünkü onlar, kendi adamlarını daha iyi bilirler. Hem onlar senin dinine girmediler ki, onları kollayasın." diye eklediler. En-Necaşi, buna çok kızdı ve: "Hayır, vallahi, onları çağırıp konuşmadıkça ve durumlarını görmedikçe teslim etmem. Onlar ülkeme sığınmış, başkasını değil de, benim komşuluğumu tercih etmiş insanlar. Eğer onlar, dediğiniz gibiyseler, teslim ederim. Yok dediğiniz gibi değillerse, onları savunur, aralarına girmem. En güzel şekilde onları gözetirim." dedi.

En-Necaşi, muhacirleri çağırmak üzere adam gönderdi. Amr b. el-As'la Abdullah İbnü Ebi Rabbia, en-Necaşi'nin, onları dinlemesini hiç istemiyordu. En-Necaşi'nin adamı gelince, muhacirler toplanıp: "Ne

diyeceğiz? Vallahi, dinimizle ilgili olarak bizim bildiğimiz, Peygamberimiz'in bize getirdiği şeyleri söyleyeceğiz. Ne olursa olsun. " dediler. Kralın yanına girdikleri zaman en-Necaşi ile Cafer b. Ebi Talib konuştu. En-Necaşi kendisine: "Sizin bu dininiz nedir? Kavminizin dininden ayrıldınız. Yahudilik'e de, Hristiyanlık'a da girmediniz. Nasıl bir dindir, bu?" diye sordu. Cafer, şöyle cevap verdi. "Ey kral, biz müşrik bir kavimdik, putlara tapardık. Ölmüş et yer, komşuya kötülük eder, haramları helal sayar, birbirimizin ve başkalarının kanını dökerdik. Helal, haram bilmezdik. Allah bize içimizden bir peygamber gönderdi. Onun vefasını, doğruluğunu ve güvenilirliğini biliyoruz. O, bizi bir olan, ortağı bulunmayan Allah'a ibadet etmeye, akraba ile ilgi kurmaya, komşuya iyilik etmeye, namaz kılıp oruç tutmaya, Allah'tan başkasına ibadet etmemeye çağırdı." dedi. En-Necaşi: "Yanında, onun getirdiğinden bir şey var mı?" diye sordu ve piskoposlarını çağırdı. Cafer: "Evet, var." diye cevapladı. En-Necaşi: "Getir, o getirdiğin şeyi bana oku." dedi. Bunun üzerine Ca'fer, Meryem suresini (190) okumaya başladı. En-Necaşi ağladı, gözlerinden akan yaşlar sakalını ıslattı. Piskoposlar da ağladılar, gözlerinden dökülen yaşlar mushaflarını ıslattı. Sonra en-Necaşi: "Şüphesiz bu söz, Musa'nın getirdiği kandilden fışkırıyor. (müslümanlara hitab ederek) Hak yolunuza devam edin. (Kureyş elçilerine hitap ederek) Hayır vallahi, ne onları size teslim ederim, ne de onlara bir kötülük düşünürüm" dedi. Amr b. el-As ile Abdullah b. Ebi Rabia en-Necaşi'nin yanından çıktılar. O ikisinden en müttaki olanı Abdu'llah b. Ebi Rabia idi. Amr b. el-As ona: "Vallahi yarın, onların kökünü kazdıracak bir şey söyleyeceğim. Krala, onların, taptıkları tanrı İsa b. Meryem'e bir insan dediklerini söyleyeceğim." dedi. Abdu'llah b. Rabia ona: "Yapma, çünkü onlar, bize dini bakımdan muhalefet etseler de onlarla akrabalık ba-

ğımız var." diyerek onu yumuşatmaya çalıştı. Amr b. el-As: "Vallahi, yapacağım." diye ısrar etti.

Ertesi gün Amr b. el-As, kralın yanına girip: "Ey kral, onlar İsa hakkında ağır bir söz söylüyorlar, onlara adam gönderip sor." dedi. En-Necaşi onlara bir adam gönderdi. Muhacirler bir kısmı diğerlerine: "Eğer size sorarsa, İsa hakkında, ona ne diyeceksiniz?" diye sordular. Onlar da: "Vallahi, onun hakkında Allah ne dedi, Peygamberimiz ne söylememizi emrettiyse onu deriz.." cevabını verdiler. En-Necaşi'nin yanına girdiler. En-Necaşi'nin yanında din adamları da vardı. Kral: "İsa b. Meryem hakkında ne dersiniz?" diye sordu. Ca'fer: "O, Allah'ın kulu, rasulü, kelimesi ve ruhudur. Onu dünyadan ve erkekten vazgeçerek Allah'a bağlanmış bir kız olan Meryem'e ilka eylemiştir." cevabını verdi. Bunun üzerine en-Necaşi, elini yere uzatıp yerden bir saman çöpü aldı ve: "İsa b. Meryem, dediğinden bu ince çöp kadar bile farklı değildir." dedi. En-Necaşi bu sözleri söyleyince, etrafındaki din adamları homurdandı. Bunun üzerine en-Necaşi: "Siz homurdansanız da, (müslümanlara dönerek) vallahi gidin, siz ülkemde emniyettesiniz, size dokunulmayacaktır. Size ilişen zarar görür, size ilişen zarar görür, size ilişen zarar görür. Sizden birine kötülük yapmak istemem. Vallahi Allah bana krallığımı verdiği zaman rüşvet almadı ki ben sizi korumak için rüşvet alayım. İnsanlar bana itaat etmedi ki, ben insanlara itaat edeyim. Elçilere hediyelerini geri verin, bizim onlara ihtiyacımız yok. Onları ülkemden çıkarın." dedi. Elçiler, kötü bir şekilde çıkarıldılar. Getirdikleri hediyeler kendilerine verildi. Böylece biz, hayırlı bir komşuyla hayırlı bir yurtta kalmış olduk. Çok geçmeden en-Necaşi'nin karşısına, krallık iddiasıyla bir Habeş'li çıktı. Vallahi, biz o galip gelir de, en-Necaşi'nin bildiği gibi hakkımızı bilmeyen, tanımayan bir kral gelir korkusuyla o andan daha üzüntülü anlar yaşamadık. Onun için en-Necaşi'nin kazanması

için Allah'a dua etmeye başladık. Muhacir müslümanlar birbirlerine: "Birisi gitsin, çarpışmada hazır bulunsun da, kim üstün gelecek baksın görsün." dediler. En gençleri ez-Zübeyr: "Ben gideyim." diye atıldı. Ona bir tulum şişirdiler. O, tulumu göğsüne koydu. Nil'de onun üzerinde yüzdü. Nil'in öbür tarafına, insanların toplandığı tarafa çıktı. O kargaşada hazır bulundu. Allah, en-Necaşi'ye karşı çıkanları hezimete uğrattı ve öldürdü. En-Necaşi muhalifini yendi. Ez-Zübeyr yanımıza geldi ve ridasıyla bize işaret ederek:

"Sevinin, Allah en-Necaşiyi galip getirdi." dedi. Vallahi, en-Necaşi'nin galibiyetine sevindiğimiz kadar başka hiçbir şeye sevinmedik. Sonra bir müddet daha Habeşistan'da kaldık. Daha sonra da, bizden bazısı Mekke'ye geri döndü, bazısı da orada kaldı. (191)

283.

Urve: "En-Necaşi'nin 'Allah bu krallığı verdiği zaman benden rüşvet almadı ki, ben rüşvet alayım. İnsanlar bana itaat etmedi ki, ben onlara itaat edeyim.' sözünün anlamı ne, biliyor musun?" diye sorunca ez-Zühri: "Hayır, bunu Ebu Bekir b. Abdi'r-Rahman b. el-Haris Ümmü Seleme'den rivayet etmedi." dedi. Urve: "Bana Aişe (R.A.) rivayet etti ki, en-Necaşi'nin babası, kavminin kralıydı. Kendi sulbünden on iki erkek kardeşi vardı. En-Necaşi'nin babasının, en-Necaşi'den başka oğlu yoktu. Habeşliler aralarında bir durum değerlendirmesi yaptılar ve: 'Şayet biz, en-Necaşi'nin babasını öldürüp kardeşini kral yaparsak, onun sulbünden on iki adam var. Krallığı miras alırlar, onların krallığı ile Habeşler uzun bir süre baki kalır, aralarında herhangi bir anlaşmazlık olmaz.' deyip onu öldürdüler. Kardeşini kral yaptılar. En-Necaşi amcasının yanına girdi. Ona üstün geldi. Öyle ki, amcası işini ondan başkasına havale etmezdi, akıllıydı. Habeşliler, onun amcasından üstün olduğunu görünce: 'Bu çocuk amcasının makamına egemen oldu, onun bizim başımıza kral olmasına

güvenemeyiz. Anlaşıldı ki, biz onun babasını öldürdük, onun yerine onu getirdik, onun bizim başımıza kral olması halinde emniyet içinde olamayız, bizi öldürür.' diye düşündüler. Amcasına gidip: 'Ya onu öldürürsün, ya da ülkemizden çıkarırsın.' dediler. Kral: 'Yazık size be, dün babasını öldürdünüz, bugün de ben onu mu öldüreyim? Aksine ülkenizden onu ve amcasını (kendisini kastediyor) çıkarın.' dedi. Bunun üzerine onu pazarda altı ya da yedi yüz dirheme bir tacire sattılar. O da onu vapura attı, götürdü. Akşam olunca, güz yağmuruna tutuldular, o, vapurdan ıslak bir halde çıktı. Kendisine bir şey olmadı, ama amcasına bir yıldırım isabet etti ve öldü. Habeşliler, onun oğullarına başvurdular. Ama, onların ahmak olduklarını, hiçbirinde hayır olmadığını anladılar. Habeşliler'in işi sarpa sardı. Birbirlerine: 'Vallahi, sizin işinizi sabahleyin sattığınız kimseden başkası düzeltemez. Eğer bir krala ihtiyacınız varsa, o gitmeden önce, ona yetişin..' dediler. Bunun üzerine onu aramaya çıktılar, buldular ve geri çevirdiler. Tacını giydirip tahta oturtarak kral yaptılar. Tacir: 'Kölemi benden aldınız, öyleyse malımı bana geri verin.' dedi. Onlar da: 'Vermeyiz.' diye itiraz ettiler. Tacir: 'Öyleyse, onunla bir konuşayım.' deyince konuşmasına izin verdiler. Tacir onun yanına gitti ve: 'Ey kral! Ben bir köle satın aldım, onu satanlar benden parasını aldılar. Sonra köleye saldırıp elimden çekip aldılar. Paramı ise geri vermediler.' dedi. İşte onun adaletle hükmedişinin ilk örneği: 'Ya ona malını mutlaka verirsiniz ya da kölesini... O da kölesini istediği yere götürür.' demek oldu. Onlar da: 'Malını veririz.' dediler ve verdiler. İşte onun için: 'Allah bana krallığımı verdiği zaman rüşvet almadı ki, ben sizi korumak için rüşvet alayım. İnsanlar bana itaat etmedi ki, ben itaat edeyim.' diyor." (192)

284.

En-Necaşi, Osman b. Affan'la konuşuyordu. (193)

285.

En-Necaşi, Osman b. Affan'la değil, Ca'fer b. Ebi Talib'le konuşuyordu.

286.

Bir kısım Habeşli genç, Hz. Peygamber'in kızı Rukıyye'yi, Habeşistan'da kocası Osman b. Affan'la birlikteyken görmüşler ve güzelliğine hayran kalarak ona bakmaya başlamışlardı. Gençlerin bu tavrı, Rukıyye'yi tedirgin etmişti. Habeşistan'a hicret eden müslümanlarsa, yabancı oldukları ve iyi muamele gördükleri için hiçbir Habeşli'ye eziyet etmiyorlardı. En-Necaşi, düşmanına karşı savaştığı zaman, onunla müslümanlar da savaştı. O düşmanları Allah helak etti, onlardan hiçbiri kurtulmadı. (194)

287.

Mekke'de, Hz. Peygambere yirmi veya o civarda Hristiyan geldi. Mescide gidip yanına oturdular. Rasulullah'la konuşup sorular sordular. Bir kısım Kureyşli de, Kabe'nin etrafındaki sohpet yerlerindeydiler. Hristiyanlar, Rasulullah'a soracaklarını sorup bitirdikten sonra, Rasulullah onları Allah'a davet etti, kendilerine Kur'an okudu. Onlar Kur'an'ı dinleyince, gözleri yaşla doldu taştı. Sonra davetine icabet edip iman ettiler, kendisini tasdik ettiler. Kitaplarında, Rasulullah'la ilgili yazılı şeyleri buldular. Onun yanından kalktıkları sırada, karşılarına Kureyşli birkaç gençle Ebu Cehil çıktı. Müslüman olan Hristiyanlar'a: "Allah sizin gibi topluluğun belasını versin. Sizi, dininizin mensupları, o adam hakkında bilgi toplamanız için gönderdiler. Siz ise, onun yanında oturup sohpet etmekle kalmadınız, gittiniz dininizden ayrıldınız. Size söylediklerini tasdik ettiniz. Sizden daha ahmak bir heyet bilmiyoruz." dedi. Onlar da: "İşinize gidin. Biz sizi bilmez değiliz. Bizim işimiz bize, sizinki size. Hayrı terk edecek değiliz." dediler.

O Hristiyan kafilenin Necranlı olduğu söylenir. En iyi Allah bilir. Şu ayetlerin onlar hakkında indiği

söylenir:

"Kur'an'dan evvel kendilerine kitap verdiklerimiz, Kur'an'a iman ediyorlar.

Onlara Kur'an okunduğu zaman: ' -Biz buna iman ettik. Şüphesiz bu, Rabbimiz tarafından inzal edilen hak kelamdır. Doğrusu biz, Kur'an bize okunmadan önce de müslüman olmuş kimselerdik..' dediler.

İşte bunlara, sabırlarından dolayı mükafatları iki kat verilecektir. Bunlar kötülüğü iyilikle savarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan hayra harcarlar.

Çirkin söz işittikleri zaman da ondan yüz çevirirler ve şöyle derler: '-Bizim amellerimiz bize ve sizin amelleriniz size aittir. Bizden emin olabilirsiniz, size sövmeyiz. Biz cahilleri arayıp onlarla arkadaş olmayız.'" (195)

288.

En-Necaşi, Hz. Peygamber'e sorular sorup cevaplarını kendine getirmek üzere on iki adam gönderdi. Hz. Peygamber, onlara, Kur'an okuyunca ağladılar. İçlerinde yedi tane rahip, beş tane keşiş yahut beş rahip, yedi keşiş vardı. Şu ayet de onlar hakkında nazil oldu: *"Onlar, Peygamber'e indirileni duydukları zaman, gözlerinin gözyaşıyla dolduğunu görürsün. Onlar şöyle derler: '-Ey Rabbimiz! İman ettik, şimdi bizi şehadet getirenlerle beraber yaz."* (196)

289.

İbn İshak, ez-Zühri'ye,*"Andolsun ki, Yahudiler'le müşrikleri, mü'minlere düşmanlık bakımından, insanların en şiddetlileri bulacaksın, sevgi bakımından müminlere en yakın olanlarını da: 'Biz Hristiyanız.' diyenleri bulacaksın. Bunun sebebi şu: Çünkü onların içinde bilgin keşişler ve dünyayı terk eden rahipler vardır. Hakikaten onlar, hakkı hususunda büyüklenmez ve kibretmezler.*

Peygambere indirileni dinledikleri zaman hakkı anladıklarından ötürü gözlerinin yaşla dolup boşaldı-ğını

gorursun. Onlar şöyle derler: 'Ey Rabbimiz! İman ettik, şimdi bizi şehadet getirenlerle yaz.' (197) ayetleriyle, *"Rahmanın o kulları ki, onlar yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürürler, cahiller kendilerine (hoşlanmadıkları bir) laf attıkları zaman 'Selam.' derler (sözün doğrusunu söylerler) ve onlarla çatışmazlar."* (198) ayetini sorunca o, bu ayetlerin en-Necaşi ve arkadaşları hakkında nazil olduğunu söyledi. (199)

290.

Bir gün Hz. Peygamber, bazı sahabeleri musallaya götürdü. Arkasında saf bağladılar. Dört tekbirle namaz kıldırdı. Namaz bitince sahabeler: "Ya Rasulullah, kime cenaze namazı kıldın?" diye sordu. Rasulullah (S.A.V.) de: "Bugün ölen kardeşiniz en-Necaşi'ye.." buyurdu.

291.

Rasulullah (S.A.V) ,en-Necaşi için dört rekat, dört tekbirle cenaze namazı kıldı.

292.

En-Necaşi'nin kabri üzerinde daima bir nur görülürdü. (200)

293.

En-Necaşi'nin ismi Mashama idi. Mashama kelimesinin Arapça karşılığı *"Atıyye"* dir. En-Necaşi, Kisra ve Herakl gibi kral ismidir. (201)

294.

İbn Ömer, yanında oturan bir adama: "Ona hayır dua et.' dedi. Adamda "Yapamam," karşılığını verdi. Bunun üzerine İbn Ömer: "Uhud dağı kadar altınım olsa da, onun sayıp zekatını versem, isterdim." dedi.

295.

Hz. Hz. Aişe şöyle dedi: "Biriniz Allah'tan dilekte bulunduğu zaman çokça istesin. Çünkü o, Rabbinden istiyor.

296.

En-Necaşi'nin oğlu Ebu Neyzer, oldukça uzun boylu

ve yakışıklıydı. Ne Arap, ne Acem erkeklerine benziyordu. Ali b. Ebi Talib onu, Mekke'de bir tacirle buldu ve onu tacirden satın aldı. Sonra da, en-Necaşi'nin Ca'fer ve arkadaşlarına gösterdiği yakınlık nedeniyle, ona bir karşılık olmak üzere onu azat etti." Ebu Neyzer, Habeşliler gibi siyah değildi. O, daha çok bir Arap erkeğine benziyordu. (202)

297.

Hz. Ali'nin azat ettiği zamanlarda, en-Necaşi'nin oğlu Ebu Neyzer'e Habeşli bazı insanlar gelip bir ay onun yanında kaldılar............ (203) Ali b. Ebi Talib onlara yemek hazırlayıp ikramda bulundu. Habeşliler Ebu Neyzer'e: "Habeşliler'in işleri karışık, bizimle gel, seni kral yapalım. Çünkü sen, Habeşlilerce bilinen bir kimsenin oğlusun." dediler. O, bu teklife karşı: "Allah beni İslam'la şereflendirdi, dediğinizi yapamam.." cevabını verdi. Habeşliler, ondan ümitlerini kesince geri döndüler. (204) Ebu Neyzer mükemmel bir adamdı. O, ...(205) ve içki içen bir adamdı.

298.

Müslümanlar, Habeş ülkesinde güvenceye kavuşup, en-Necaşi'nin iyi muamelesinden memnun kaldıkları ve Allah'a hiçbir kimseden korkmadan ibadet ettikleri zaman Abdu'llah (206) b. el-Haris b. Kays b. Adiyy b.Sa'd b. Sehm'in Habeşliler hakkında şöyle bir şiir söylediği nakledilir:

Ey yolcu, benden, Allah'ın mesajını ve dinini uman kimseye haber ilet.

Mekke'nin ortasında, her Allah'ın kulu, işkenceye maruz kalmakta,

Dini inancı yüzünden eziyet görmektedir.

Şüphesiz, zillet, rüsvaylık ve rezillikten kurtulmak için, biz

Allah'ın ülkesini geniş bulduk.

Hayatı zillet, ölümü rezillik ve emniyet içinde olunmayan bir ayıp üzerine kurmayın.

Biz Rasulullah'a tabi olduk, isterseniz siz,
Rasulullah'ın görüşünü atın, tartıda aşırı gidin.
Ya Rabbi! Taşkınlık yapanlara azabını gerçekleştir.

Onların üstün gelip bana zulmetmelerinden sana sığınırım.

O, Kureyş'in kendilerini memleketlerinden çıkarmalarını ve bu hususta kavimlerinden bazılarını kınayan bir şiir daha söyledi:

Yüreğim tiksindi, sana, onların bana karşı savaşları hususunda
Asla yalan söylemeyeceğim.
Ondan vücudumun her zerresi tiksinir.
Onları hak üzerine toplayan bir toplumla nasıl savaşabilirim.
Onu batılla ayıplamamaları için
Onları Allah'ın kullarından bazıları topraklarından sürdü, çıkardı.
Birçok meşakkatle yüz yüze geldiler.
Onun sizde olduğunuzu zannediyordum. (207)

299.

Esma, Rasulullah (S.A.V)'e: "Ya Rasulullah, muhacirlerden bazıları, bizim ilk muhacirlerden olmadığımızı zannederek bize karşı övünüyorlar." dedi. Rasulullah: "Bilakis. Sizin iki hicretiniz var: İlk önce biz Mekke'deyken Habeş ülkesine hicret ettiniz. Daha sonra da Medine'ye hicret ettiniz." buyurdu. Onlar, Medine'ye Hayber dönüşü gelmişlerdi.

300.

Ebu Seleme, Rasulullah'ın halasının oğluydu. Ailesiyle birlikte ilk önce Habeş ülkesine, daha sonra da Medine'ye hicret etti. Ebu Seleme vefat edince, Rasulullah Ümmü Seleme'yle evlendi.

301.

Salih İbnü İbrahim b. Abdi'r-Rahman b. Asf'ın babası anlatıyor: "Osman b. Affan'la birlikte bir Mekke

sokağında yürürken birdenbire o, Abdu'r-Rahman b. Avf'ı gördü ve: "Hiç kimse şu ihtiyarın, iki hicrette - Habeşistan ve Medine hicretini kastediyor - gösterdiği fazileti inkar edemez," dedi.

HABEŞ ÜLKESİNE HİCRET EDENLERİN İSİMLERİ

302.

Hz .Peygamber'in ashabından bir kısmı, Bedir Savaşı'ndan önce geri dönmüş ve Bedir Savaşı'na katılmış, bir kısmı da Bedir Savaşı'ndan sonra geldikleri için bu savaşa katılamamışlardır. Hz. Peygamber, Bedir Savaşı'na katılmayanları getirmesi için Amr b. Ümeyye ed-Damri'yi gönderdi. Amr, onları bir vapura bindirip getirdi. Hicri yedinci senede, Hudeybiye muahedesinin yapıldığı yıl geldiler. (208)

Rasulullah'a gelip onunla beraber Bedir'e katılanlar şunlardır:

Osman b.Affan (Ümeyye b. Abdi Şems b. Abdi Menaf oğullarındandır. Rasulullah, kendisine Bedir'de pay ve ücret ayırdı. Rasulullah (S.A.V)'in kızı Rukiyye, Habeşistan'da yanındaydı.)

Ebu Huzeyfe b. Utbe b. Rabia b. Abdi Şems b. Abdi Menaf (Yemame'de şehit oldu. Habeşistan'da hanımı Sehle bintü Süheyl İbnü Amr da vardı. Ebu Hüzeyfe, Amir b. Lüeyy oğullarının erkek kardeşiydi. Ebu Huzeyfe'nin Habeşistan'da, Sehle'den Muhammed İbnu Ebu Huzeyfe adlı bir oğlu oldu. Oğlunun çocuğu yoktur.)

Ez-Zübeyr İbnü 'l-Avvam (Esad b. Abdi'l-Uzza oğullarından.)

Mus'ab b. Umeyr (Abdu'd-dar b. Kusayy oğullarından.)

Abdu'r-Rahman b. Avf (Zühre oğullarından.)

Ebu Seleme İbnü Abdi'l-Esed b. Hilal b. Abdi'llah b. Ömer b. Mahzum (Mahzum oğullarından.)

Ümmü Seleme binti Ebi Ümeyye (Ebu Seleme'nin

hanımı.)

Osman b. Maz'un (Cumh b. Amr b. Hesis oğullarından)

Amir b. Rabia (Adiyy b. Ka'b oğullarındandır. El-Hattab ailesinin dostuydu, yanında hanımı Leyla bintü Hasme de vardı.)

Ebu Sebre b. Ebi Rehm b. Abdi'l-Uzza (Amir b. Lüeyy oğullarındandır. Denilir ki, o, Ebu Hatıb b. Amr (209) b. Abdi Şems b. Abdi Vüdd b. Nasr b. Malik'tir. Habeşistan'a ilk gidenin o olduğu söylenir.)

(Süheyl) b. Beyda (Süheyl b. Rabia b. Hilal b. Üheyb) (El-Haris b. Fehr oğullarından.)

Rivayet olunduğuna göre, bu on kişi, Habeş ülkesine hicret eden ilk kimselerdir. Sonra *Ca'fer b. Ebi Talib* gitmiştir. Diğer gidenlerin de adları şöyledir:

Utbe İbnü Gazevan b. Cabir b. Vehb (Nevfel b. Abdi Menaf b. Kusayy oğullarındandır. Torunları ve onların müttefiği bir adam da onunla birlikte gitmiştir.)

(Süveybit) b. Huzeyme (Abdu'd-dar oğullarından)

Harmele bintü'l-Esved b. Huzeyme b. Ukayş b. Amir b. Biyada b. Sübey' (210) *b. Has'ame* (211) (/Süveybit/ b. Huzeyme'nin annesi.)

(Cehm) b. Kays (212) (Huzaa'dandır.)

(Amr) b. Cehm (/Cehm/ b. Kays'ın oğlu.)

(Huzeyme) b. Cehm (/Cehm/ b. Kays'ın oğlu.)

(Ebu'r-Rum) b. Umeyr b. Hişam b. Abdi Menaf b. Abdi'd-dar (/Cehm/ b. Kays'ın oğlu.)

(Firas) b. en-Nadr b. el-Haris b. Kilde İbni Alkame b. Abdi Menaf b. Abdi'd-dar (/Cehm/ b. Kays'ın oğlu.)

Abd İbnü Kusayy (Tuleyb) b. Umeyr b. Vehb b. Ebi Kübeyr b. Abd b. Aksa oğullarından bir adam.

(Abddu'r-Rahman) İbnü Avf (Zühre b. Kerb oğullarından.)

(Amir) (213)*b. Ebi Vakkas* (214)*Ebu Vakkas Ma'lik b. Üheyb b. Abdi Menaf b. Zühre* (Zühre b. Kerb oğullarından.)

(El-Muttalib) b. Zehr b. Abdi Avf b. Abd b. el-Haris b. Zühre (Zühre b. Kerb oğullarından.)

(Remle) bintü Ebi Avf b. Sabira (/El-Muttalib/ b. Zehr'in hanımı. Habeşistan'da Abdu'llah b. el-Muttalib adlı çocukları olmuştur.)

(Abdu'llah) İbnü Mes'ud (Zühre b. Kerb oğullarının müttefiklerinden.)

(Utbe) b. Mes'ud (/Abdu'llah/ İbnü Mes'ud'un erkek kardeşi.)

(El-Mikdad) b. Amr (Behra'dandır. Bu kişiye el-Mikdad el-Esved b. Abdi Yeğus b. Vehb b. Abdi Menaf b. Zühre deniliyordu. Kendisine altı kişi bağlıydı.)

(Şemmas) b .Osman b. eş-Şüreya b. Süveyd b. Haremi b. Ömer b. Mahzum (Mahzum oğullarındandır. Şemmas'ın adı Osman'dı.)

(Hibar) b. Süfyan b. Abdi'l-Esed b. Hilal (Mahzum oğullarındandır.)

(Abdu'llah) b. Süfyan (/Hibar/ b. Süfyan'ın erkek kardeşi.)

(Hişam) b. Ebi Huzeyfe (Mahzum oğullarındandır.)

(Muattib) b. Avf İbnü Amir b. el-Fadl b. Afif b. Füleyt İbnü Selul b. Ka'b b. Huzaa (Mahzum oğullarının bağlılarındandır. Ayhele de denilir.)

(Abdu'llah) b. Süheyl b. Amr (Amir b. Lüeyy'dendir.)

Ebu Sebra b. Ebi Rehm (Amir b. Lüeyy'dendir.)

Süheyl b. Amr kızı Ümmü Gülsüm (Ebu Sebra b. Ebi Rehm'in hanımı.) *(Abdullah) b. Mahrame b. Abdi'l-Uzza İbnü Ebi Kays b. Abdi Vüdd* (Amir b. Lüeyy'dendir.)

(Süleyt) b. Amr b. Abdi Şems b. Abdi Vüdd (Amir b. Lüeyy'dendir.)

(Es-Sekran) b. Amr (/Süleyt/ b. Amr'ın erkek kardeşi.)

Sevde bintü Zem'a (/Es-Sekran/ b. Amr'ın hanımı)

Malik b. Rabia b. Kays Abd Şems b. Lüeyy (Amir b.

Lüeyy'dendir.)

Amra İbnetü's Sa'di (Malik b. Rabia'nın hanımı.)

Sa'd (Amir b. Lüeyy'in bağlılarından.)

(Osman) İbnü Maz'un (Cumah b. Amr b. Hesis oğullarından)

Es-Saib b. Osman (İbnü Maz'un'un oğlu.)

Kudeme b. maz'un (.........nın erkek kardeşi.)

......................(215) (Hatıb) b. el-Haris b. el-mugira b. Habib b. Huzafe

(Fatıma) bintü'l-Muhaccil (216) b. Abdi'llah (Hatub b. el-Haris'in hanımı)

(Muhammed) b. Hatıb (Hatıb b. el-Haris'in oğlu)

(El-Haris) b. Hatıb (Hatıb el-Haris'in oğlu. Bu iki kardeş el-Muhaccil'in kızının oğullarıydı.)

El-Haris b. Hatıb (/Osman/ İbnü Maz'un'un oğlu.)

Fükeyhe bintü Yesar (El-Haris b. Hatıb'ın hanımı.)

Süfyan b. Ma'mer b. Habib (Amir b. Lüeyy'dendir.)

(Cabir) b.Süfyan (Süfyan b. Ma'mer'in Hasene'den olma oğlu.)

Cünade b. Süfyan (Süfyan b. Ma'mer'in Hasene'den olma oğlu.)

Hasene (Süfyan b. Ma'mer'in hanımı.)

(Şurahbil) b. Hasene ve *(Osman) b. Rabia b. Vehban* (Cabir ve Cünade'nin ana bir erkek kardeşleri.)

(Huneys) İbnü Huzafe (Sehm b. Amr b. Hesis oğullarındandır. Bedir'de şehit edildi. Yanında Ömer b. el-Hattab'ın kızı Hafsa da vardı. O vefat edince Hafsa'yı Hz. Peygamber nikahladı.)

(Abdu'llah) b. el-Haris b. Kays (Sehm b. Amr b. Hesis oğullarındandır.)

(Hişam) İbnü'l-As b. Vail (Sehm b. Amr b. Hesis oğullarındandır.)

(Ebu Kays) b. el-Haris (Sehm b. Amr b. Hesis oğullarındandır.)

(El-Haccac) b. el-Haris (Sehm b. Amr b. Hesis oğullarındandır.)

(Ma'mer) b. el-Haris (Sehm b. Amr b. Hesis oğullarındandır.)

(Sa'id) b. Amr (Teym oğullarındandır. [Ma'mer] b. el-Haris'in aynı anadan doğma erkek kardeşidir.)

Said b. el-Haris b. Kays (Sehm b. Amr b. Hesis oğullarındandır.)

(Es-Saib) b. el-Haris b. Kays (Sehm b. Amr b. Hesis oğullarındandır.)

İmran (217)b. Rieb b. Huzeyfe (Sehm b. Amr b. Hesis oğullarındandır.)

Mahmiyye b. Cüz (Sehm b. Amr b. Hesis oğullarının, Zebid oğullarından bağlısı.) (218)

El-Haris b. Fehri

(Ebu Ubeyde) Amir b. Abdi'llah b. el-Cerrah (Şam'ın Amvas bölgesinde Ömer b. el-Hattab'ın emiri iken öldü.)

Süheyl b. Beyda' (Süheyl b. Beyda b. Süheyl b. Vehb) (El-Beyda annesidir. Asıl nüshada bu şekilde anılır. Adı geçen Süheyl b. Vehb b. Rabia'dır.

Fakat annesinin adıyla çağrılır. Süheyl Bedir günü şehid edildi.)

(Iyad) b. Züheyr b. Ebi Şedid b. Rabia (219)(Hicret eden kişinin bu değil de Rabia b. Hilal b. Malik olduğu söylenir.)

(El-Haris) b. Abd

Kays b. Amir b. Ümeyye

(Amr) b. Ebi Serh

İbnü Rabia b. Hilal (220)

303.

Sonra müslümanlar, kısa aralıklarla hicret ederek Habeşistan'da toplandılar. Hicret edenlerden bazıları yanlarında ailelerini de götürdüler.

Muhacirlerden Haşim b. Abdi Menaf oğullarından Ca'fer b. Ebi Ta'lib, Mute Harbi'nde Rasulullah'ın emiri idi. Orada şehit oldu.

Söylendiğine göre hayvanını kısırlaştıran ilk müs-

lüman Abdu'l-Haris ve hanımı Esma bintu Amis b. Ka'b b. Malik İbnü Kuhafe de hicret etmiştir. Esma bintu Amis, Hasamlı'dır. Habeşistan'da Abdu'llah b. Ca'fer'i dünyaya getirmiştir.

*

Söylendiğine göre Ca'fer, savaşta ölümle yüz yüze geldiğinde kumral atını boğazladı. Sonra da öldürülünceye kadar savaştı.

Ümeyye b. Abdi Şems oğullarından *Halid b. Said el-As*, hanımı Sebi İbnü Has'ame oğullarından *Emine bintü Halef b. Es'ad b. Amir b. Beyyada'* (Habeşistan'da Said b. Halid'i dünyaya getirmiştir.) ve annesi *İbnetü Halid* de Habeşistan'a göç edenler arasındadır. Daha sonra annesi, ez-Zübeyr b. el-Avvam'la evlendi ve ondan Amr b. ez-Zübeyr ve Halid b. ez-Zübeyr dünyaya geldi. Halid, Şam topraklarında Mercau's-Safer'de öldürüldü. Amr b. Said b. el-As ve hanımı Fatıma bintü Safvan b. Ümeyye b. Şefiyy b. Muhrib b. Şefi el-Kinani, Ecnadeyn günü katledildi. Ebu Said, Amr (221) için şöyle demiştir:

Keşke şiirim senden sorsa ey Amr!
O yetişip büyüdüğü ve kanı arttığı zaman parladı...
Sıkıntılı diye toplumun işini terk eder mi?
Göğüste tutuşturulan kini ortaya çıkarır...

Yine Habeşistan'a göç edenlerin isimleri şöyledir:

Esed b. Huzeyme oğullarından *(Abdu'llah) b. Cahş*, onun hanımı *Berke bintü Yesar* ve *(Muaykıb) b. Ebi Fatıma*. Bu kişi, Said ibnü'l-As'ın dostu olup nesli devam etmişti.

Abdu'd-dar b. Kusayy oğullarından *(Cehm) b. Kays b. Abd Şurahbil İbn Haşim b. Abdi Menaf b. Abdi'd-dar, Amr b. Cehm* ve *(Ebu'r-Rum) b. Umeyr b. Vehb.*

Abd b. Kusayy'dan *(Tuleyb) b. Umeyr b. Ebi Kebir.* Nesli devam etmemiştir.

Esad b. Abdi'l-Uzza' b. Kusayy oğullarından *(el-Esved) b. Nevfel b. Huveylid.*

Zühre b. Kilab oğullarından *(Amir) b. Ebi Vakkas (Malik İbnü Üheyb b. Abd Menaf b. Zühre)* Nesli devam etmiştir. Yine Abdu'd-dar b. Kusayy oğullarından *Utbe b. Mes'ud b. el-Haris.*

Teym b. Mürre oğullarından *(el-Haris) b. Halid b. Saher b. Gamir İbnü Ka'b b. Raiba b. Teym b. Mürre* ve hanımı Temim oğullarından *Rayta bintü'l-Haris* (Habeşistan'da el-Haris'ten Musa b. el-Haris doğmuştur.), *Aişe İbnetü'l-Haris, Zeynep İbnetü'l-Haris, (Amr) b. Osman b. Ka'b b. Sa'd b. Teym.*

304.

Habeşistan'a giden, hicret eden müslüman erkeklerin toplamı, yanlarında göstürdükleri ya da orada doğan çocukları dışında seksenin üzerindedir. Ammar İbnü Yasir'in bunlara dahil olup olmadığı şüphelidir.

305.

Ebu Huzeyfe müslüman olduğu zaman, onu hicvetmek üzere Hind b. Utbe şöyle dedi:

İşleri karışık yürek ağrısına tutulmuş

Ebu Huzeyfe, dinde insanların en kötüsüdür.

Küçüklükten seni terbiye eden bir babaya ne mükafat verdin? O zaman, o, seni temiz gıdayla besledi.

306.

Hz.Peygamber'in en-Necaşi'ye yazdığı mektup şöyledir: "Bismillahirrahmanirrahim.

Şu peygamber Muhammed'den, Habeş'in büyüğü en-Necaşiyyü'l-Asham'a yazılan bir mektuptur.

Hidayete tabi olana ve Allah'a, Rasulüne iman edip bir ve ortağı olmayan, hanımı ve çocuğu bulunmayan Allah'tan başka bir ilah olmadığına ve Muhammed'in onun kulu ve Rasülü olduğuna şehadet eden kimseye selam olsun. Seni Allah'ın dinine davet ediyorum. Şüphesiz ben, onun peygamberiyim. Müslüman ol, kurtul. Ey Ehl-i Kitab! Sizinle aramızda ortak olan bir kelimeyi gelin. Allah'tan başkasına ibadet etmeyelim. Ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Bazımız, bazımızı -Allah'-

tan başka- tanrı edinmesin. Eğer bu davetime yüz çevirirsen kavmin Hristiyanlar'ın günahı senin üzerinedir."

307.

Abdu'llah b. el-Haris es-Sehmi, Kureyş'in kendilerini kötülemeleri üzerine şu şiiri söyledi:

O Kureyş, Allah'ın hakkını inkar ediyor,
Ad, Medyen ve Hicr kavimlerinin inkar ettiği gibi.
Şayet ben uzun bir yolculuk yapmasaydım
Feza sahibi yer ve denizden bir arza ki,
Orada Allah'ın kulu Muhammed vardır.
İçerdekini açıklıyorum.
Çünkü maksada varılmıştır. (222)

RASULULLAH'IN KAVMİNDEN GÖRDÜĞÜ EZİYETLER

308.

Urve b. ez-Zübeyr, Abdu'llah b. Amr b. el-As'a: "Kureyş'in Rasulullah'a gösterdiği en büyük düşmanlık nedir?" diye sordu. Abdu'llah b. Amr b. el-As: "Bir gün Kureyş'in eşrafını el-Hıcr'da toplanmış gördüm. Rasulullah (S.A.V.)'i kastederek 'Bizleri akılsızlıkla itham etti, atalarımızı eleştirdi, dinimizde noksanlık buldu, birlik ve beraberliğimizi bozup dağıttı ve ilahlarınınıza küfretti. Bütün bunlara rağmen biz bu adama olağanüstü derecede sabır gösterdik.' dedikleri sırada, birdenbire Rasulullah göründü. Yürüyerek geldi ve er-Rükn'ü selamladı. Sonra Ka'be'yi tavaf ederek yanlarına uğradı. Oradakiler, bazı sözleriyle onu rahatsız ettiler. Bunu Rasulullah'ın yüzünden anladım. Rasulullah gitti. Oraya ikinci defa geldiğinde aynı şekilde onu rahatsız edici sözler söylediler. Rahatsız olduğu yüzünden belliydi. Rasulullah geçti, gitti. Sonra üçüncü defa geçti ve: 'Beni dinleyiz, ey Kureyş cemaati! Nefsim, kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ben size kurbanlık getirdim.' dedi. Bunun üzerine, oradaki-

ler onun sözlerini kabul etti. Hepsi de, başının etrafına üşüştü. Hatta içlerinden en kuvvetli olan, en güzel biçimde karşıladı ve: 'Selametle git, ey Ebu'l-Kasım! Vallahi sen, kendini bilmez, gururlu cahil bir kimse değilsin.' diye iltifatta bulundu. Rasulullah (S.A.V) ayrıldı, gitti. Ertesi gün olunca, el-Hıcr'da toplandılar. Ben de onlarla beraberdim. Birbirlerine: 'Siz ona, o size bazı şeyler söyledi. Fakat o, size kerih gördüğünüz şeyleri açıkladığı zaman, onu terk ettiniz.' dediler. Onlar bu şekilde konuşurken Rasulullah, (S.A.V) çıkageldi. Çekirge sürüsü gibi başına üşüştüler ve çevresini kuşattılar: 'Şöyle şöyle diyen, tanrılarımızı ve dinimizi eleştiren sen misin?' dediler. Rasulullah (S.A.V) de: 'Evet, onları söyleyen benim.' cevabını verdi. O zaman bir adam gömleğinin yakasından tuttu. Ebu Bekir ağlayarak onun üzerine dikildi ve: 'Rabbim Allah diyen bir adamı öldürecek misiniz?" dedi. Bu söz üzerine oradan ayrılıp gittiler. İşte bu hadise, Kureyş'ten Rasulullah'a karşı gördüğüm en büyük düşmanlıktır." (223)

309.

Bir gün Ebu Bekir, başı yarık vaziyette -saçı uzun olduğundan saçından tutup çektikleri için başı yarılmıştı- eve geldi. (224)

310.

Rasulullah (S.A.V) namaz kılıyordu. Secdeye vardığı sırada Ebu Cehil geldi ve boynuna bastı. Bunun üzerine Allahu Teala: "*Namaz kıldığı zaman bir kulu nehyedeni* (Ebu Cehil) *gördün mü?* (225) *O nehyetmek istediği* (Muhammed) *ya hidayet üzereyse...*"(226) *O* (Ebu Cehil), *hakkı inkar üzereyse ve doğrudan yüz çevrmişse* (227)*o* (Ebu Cehil), *o hareketlerinden vazgeçsin. Celalim hakkı için, eğer vazgeçmezse* (228) *biz,* (onu Cehennem'e atsınlar diye) *zebaninleri çağıracağız.* (229) - Onlar on dokuz tane Cehennem bekçisidir.-" ayetleri nazil oldu. Rasulullah buyurdu ki: "Vallahi, hareketine devam etseydi, onu zebaniler yakalayacaktı. Fakat

vazgeçti, hareketini tekrarlamadı."

311.

Rasulullah (S.A.V)'in kavminin cahilleri bütün gece: "Ey Muhammed! Atalarını inkar ediyor, işlerini beğenmiyorsun. Şöyle yapıyor, böyle yapıyorsun.." dediler. Bunun üzerine Cenab-ı Hak şu ayetleri inzal buyurdu: *"De ki: -Bunca delillerden sonra Allah'tan başkasına ibadet etmemi bana emrediyorsunuz? Ey cahiller!..*

Gerçekten sana ve senden öncekilere şöyle vahy olundu: Eğer Allah'a eş koşarsan, muhakkak amelin boşa gider ve elbette hüsrana uğrayanlardan olursun.

Bilakis Allah'a ibadet et ve şükredenlerden ol." (230)

312.

Hz. Peygamber yanında Utbe b. Rabia ve gözleri görmeyen İbnü Ümmi Mektum'la otururken, İbnü Ümmi Mektum: "Ya Rasulullah, bana Kur'an öğret.." dedi. Rasulullah yüzünü ekşitti ve Utbe'nin İslam'a girmeme endişesiyle yüzünü ondan çevirdi. Rasululah: "Bu gibi amalar ve fakirler nasıl olsa tabi olur." diye düşünüyordu. Bunun üzerine Cenab-ı Hak, şu ayetleri inzal buyurdu: "(Peygamber) *hoşlanmadı ve yüzünü çevirdi. Kendisine o ama geldi diye. Onun halini sana hangi şey bildirdi? Belki o,* (senden sormakla cehalet kirinden) *temizlenecekti. Yahut öğüt alacaktı da, o öğüt kendisine fayda verecekti. Amma* (malı ile Allah'a) *ihtiyaç göstermeyene gelince; sen, ona* (Utbe'ye) *dönüp sözüne kulak veriyorsun.* (231) *Amma sana koşarak gelen, Allah'tan korkmuş iken* (İbn Ümmi Mektum)." (232)

Bu ayetlerden de anlaşılacağı gibi, Hz. Peygamber'in böyle hareket etmesi mazur görülmedi. (233)

313.

Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyuruyordu: "Ey insanlar, *'La-ilahe illa'llah.'* deyin ki kurtuluşa erin."

HZ. PEYGAMBER'İN TEBLİĞE BAŞLAMASI

314.

Rasulullah (S.A.V), davası icabı, kabileleri Allah'a ve İslam'a davet ediyordu. Onlara kendini ve Allah katından getirdiği hidayet ve rahmet kaynağını (İslam'ı) arzediyordu. (234)

315.

Rasulullah (S.A.V), Kindeli bir grup insanın evine gitti. Başkanları Felih(235) de oradaydı. Rasulullah (S.A.V.)'e çirkin (236) birtakım sözler söylediler. Tebliğ ettiklerini kabul etmediler.

Bunun üzerine Rasulullah, onların yanından ayrılıp Kelbli Abdulllah oğulları denilen bir kabileye geldi ve onlara: "Ey Abdullah oğulları! Allah bu babanızın ismini güzel etsin." dedi. Onlara İslam'ı arz etti, fakat onlar kabul etmediler.

316.

Tarık, Rasulullah (S.A.V)'i iki defa gördü. Birinde, onu Zü'l-Mecaz çarşısındayken görmüştü. Tarık, ticaret malının başındaydı. Rasulullah, üzerinde kırmızı bir elbiseyle geldi, şöyle dedi: "Ey insanlar! "La-ilahe illa'llah." deyin ki felaha eresiniz." Rasulullah (S.A.-V.) bunu söylerken kendisini bir adam takip ediyor ve taşlıyordu. Öyle ki, ayakları kan içinde kalmıştı. Aynı zamanda adam: "Ey insanlar, bu adama itaat etmeyin, o çok yalancıdır." diyordu. Tarık, Rasulullah (S.A.V.)'i işaret ederek: "Bu kim?" diye sordu. "Abdu'l-Muttalib oğullarından biri, Muhammed." cevabını verdiler. Yine Tarık: "Ona taş atan kim? "diye sordu. "Amcası Abdu'l-Uzza Ebu Leheb b. Abdi'l-Muttalib."(237) dediler.

Cenab-ı Hak, İslam'ı üstün kılınca, Tarık bir grup arkadaşıyla Rebeze'den çıktı. Yanında da mahfe içinde bir kadın vardı. Medine'nin yakınında bir ağacın altında konakladılar. Birdenbire karşılarında üzerinde iki elbiseyle bir adam çıktı. Onlara selam vererek: "Kavim nereden geldi?" diye sordu. Tarık: "Rebeze'-

den." cevabını verdi. Yanlarında kırmızı bir deve vardı. Adam: "Deveyi satar mısınız?" diye sordu.

"Evet."

"Kaça?"

"Şu kadar, şu kadar ölçek hurma.."

"Tamam, aldım.."

Adam fazla incelemedi, devenin yularından tuttu, götürdü. Medine'nin bahçeleri yakınında gözden kayboldu. Birbirlerine: "Bu adamı tanıyor musunuz?" diye sordular. Hiçbiri onu tanımıyordu. Herkes birbirine: "Bilmediğiniz kimseye devenizi nasıl veriyorsunuz?" deyince yanlarındaki o kadın: "Birbirinizi eleştirmeyin, adamın yüzünde size haksızlık edecek, sizi aldatacak bir yüz görmedim. Yüzü ayın on dördü gibi parlıyor." dedi. Akşam olunca yanlarına bir adam geldi. "Es-Selamü Aleyküm ve Rahmetullah. Rebeze'den gelen siz misiniz?" diye sordu. "Evet." diye cevapladılar. Adam: "Ben Rasulullah (S.A.V)'in elçisiyim. O, size şu hurmadan doyacağınız miktarda, istediğiniz kadar almanızı emrediyor." dedi. Onlar da hurmadan doyuncaya kadar yediler, istedikleri kadar aldılar. Ertesi gün Medine'ye girdiler. Bir de ne görsünler, Rasulullah, minbere çıkmış cemaate konuşuyor. Şöyle diyordu: "Verenin eli yüksektir, vermeye ailenden başla. Annene, babana, kızkardeşine, erkek kardeşine, senden aşağısına, senden aşağısına ver..." Bu arada ensardan bir erkek: "Ya Rasulullah, bunlar cahiliyye döneminde filancayı öldüren Sa'lebe b. Yarbu' oğulları. Onlardan intikamımızı al." dedi. Rasulullah, koltuk altlarının beyaz kılları görünecek kadar ellerini kaldırdı ve: "Hiçbir anne çocuğunu günaha sürüklemez, hiçbir anne çocuğunu günaha sürüklemez." buyurdu.

317.

Ebu Talib, Rasulullah'a haber göndererek: "Bana Cennet'inin üzümünden yedir." dedi. Rasulullah'ın yanında Ebu Bekir oturuyordu. Ebu Bekir: "Allah, onu ka-

firlere haram kıldı." dedi.

318.

Ebu Süfyan, Haffaf b. Eyma b. Rahda'nın müslüman olduğunu duyunca: "Bu gece, Kinane oğullarının efendisi dinden çıktı." dedi.

319.

Mekke'de Kureyşli bir adam Rasulullah'a gelerek: "Ey Muhammed! Senin eleştirdiğini (238) öğrendim doğru mu?" diye sordu. Rasulullah: "Evet." buyurdu. Bu cevabı alan adam döndü ve Rasulullah'a karşı kıçını açtı. Bunun üzerine Rasulullah, ona lanet edip bedduada bulundu. Cenab-ı Hak da, bu olay üzerine şu ayeti indirdi: *"Senin elinde* (onları cezalandırmak veya affetmek hususunda) *bir şey yok. Allah, ya onların tevbesini kabul eder, yahut onları zalim bulundukları için azaplandırır."* (239) Bundan sonra o, müslüman oldu. Çok da iyi müslüman oldu.

320.

Kureyşli bir genç, Rasulullah (S.A.V)'in kızı Fatıma'nın, yolda giderken başını yardı. Fatıma: "Ey Abdü Şems ailesi!" diye bağırdı. Bu nida üzerine, Ebu Süfyan ve Ebu Cehil, evlerinden dışarı çıktılar. O delikanlı: "Ey Ebu Süfyan, bu benim mülkümdedir." dedi. Bu söz üzerine Ebu Süfyan geri döndü. **321.**

Eş-Şa'bi'ye: "Ez-Zenim" (240) in ne olduğu soruldu. Eş-Şa'bi : "Kötülüğü ile maruf kimse demektir. O da el-Ahnas b. Şerik es-Sekafi'dir. Ayet onun hakkında nazil oldu." cevabını verdi.

322.

Rasulullah'ın süt babası el-Haris b. Abdi'l-Uzza, Mekke'ye Rasulullah'ın yanına geldi. Kureyşliler ona: "Duyuyor musun, ey Haris, şu senin oğlun ne diyor?" dediler. O da: "Ne diyor?" diye sorunca: "Öldükten sonra Allah'ın dirilteceğini; Allah'ın isyan edenlere azap edeceği, itaat edenlere ikram edeceği iki evi olduğunu iddia ediyor. Birlik ve beraberliğimizi dağıttı, parça-

ladı." cevabını verdiler. Bunun üzerine o, Rasulullah'a gelerek: "Ey oğlum, kavmin senden niçin şikayet ediyor? Senin, insanların öldükten sonra tekrar diriltileceklerini, Cennet'e ve Cehnnem'e gideceklerini söylediğini iddia ediyorlar." dedi. Rasulullah Efendimiz: "Evet, onu iddia ediyorum. Şayet o gün gerçekleşirse babacığım! Elinden tutar, bugünkü sözünü sana bildiririm." buyurdu. Bu söz üzerine el-Haris, müslüman oldu. Müslümanlığını da geliştirdi. Müslüman olduktan sonra şöyle diyordu: "Şayet oğlum elimden tutar da, dediklerini bana öğretirse, inşaallah beni Cennet'ten başka yere göstürmez."

323.

Ebu Bekir'in evinin avlusunda bir mescidi vardı. Orada namaz kılıp, Kur'an okuduktan sonra, çok çok ağlar, etrafında kadınlar, çocuklar ve köleler toplanır, onun rikkatini görerek şaşkın şaşkın bakarlardı. Mekkeliler kendisine eziyet edince, Rasulullah'tan hicret izni istedi. Hz. Peygamber de Ebu Bekir'e hicret izni verdi. Ebu Bekir hicret etmek üzüre yola çıktı. Mekke'den iki günlük mesafeye varınca karşısına el-Haris b. Abdi Menaf b. Kinane oğullarından Habeşliler'in büyüğü olan İbnü'd-Da'ne çıktı ve kendisine: "Nereye gidiyorsun ey Ebu Bekir?" diye sordu. Ebu Bekir: "Kavmim bana eziyet etti ve memleketimden beni çıkardı. Emniyetli bir şehre gitmek, orada, onların eza ve cefasından uzak bir şekilde yaşamak istiyorum." karşılığını verdi. İbnü'd-Da'ne: "Niçin gidiyorsun? Vallahi, sen kavmine iyilik edersin, belaya uğramış olana yardımda bulunursun, lutufta bulunursun, düşkünü gözetirsin. Geri dön, sen benim himayemdesin." deyince Ebu Bekir geri döndü. Mekke'ye girince İbnü'd-Da'ne Mekkeliler'e bağırarak: "Ey Kureyş, ben Ebu Kuhafe oğlunu himayeme aldım, artık bundan sonra ona hiç kimse eziyet etmesin." dedi.

Mekkeliler'in müttefiği olan el-Ecaliş'le anlaşma

yapan bir kavim, Kureyş'ten emniyette oluyordu. Hz. Ebu Bekir, Mekke'deki namazgahında yukarıda anlatıldığı şekilde namaz kılardı. Böyle namaz kıldığı bir sırada, Kureyş'ten bazıları ona giderek: "Ey İbnü'd-Da'ne! Himayen altına aldığın bu adam, başkasında bulunmayan bir hal sahibidir. Muhammed'in getirdiği şeyleri (ayetleri) okuduğu zaman, bir başkasının ağlamadığı şekilde ağlıyor. Bununla zayıflarımız, kadınlarımız, hizmetçilerimiz rikkate geliyor. Ona emret de bize görünmesin, evinde. başka bir namazgah edinsin.."dediler. Bunun üzerine İbnu'd-Da'ne Ebu Bekir'e giderek: "Ey Ebu Bekir! Ben seni, kavmine eziyet edesin diye himayeme almadım. Bu namazgahtan başka bir yeri namazgah edin.." dedi. Ebu Bekir: "Ondan başka mı?" diye sordu. "Niye olmasın?" cevabını alınca Ebu Bekir: "Senin himayenden çıkıyorum. Allah'ın himayesini istiyorum." dedi. İbnu'd-Da'ne: "Peki." diyerek kabul etti ve Kureyşliler'e dönerek: "Ey Kureyşliler, Ebu Bekir benim himayemden çıkmıştır. Arkadaşınızla başbaşasınız." dedi. (241)

*

EBU TALİB'İN VEFATI VE BU HUSUSTA GELEN RİVAYETLER

324.

Ümeyye b. Halef: "Ey Kureyş halkı, müslümanlar artıyor, çoğalıyor. Şüphesiz Ebu Talib, sözü dinlenen, şerefli, yaşlı bir kimse. Hem de, sizin dininizden. O, bugün ağır hasta, ölmek üzere. Ona gidin, lehinde veya aleyhinde yeğeni hakkındaki hükmü o versin. Eğer siz Ömer b. el-Hattab ve Hamza b. Abdi'l-Muttalib ile başbaşa kalırsanız (ki onlar dininizden ayrılmış durumdalar) sizinle kavminiz arasında savaş çıkar" dedi. Bunun üzerine Ebu Talib'e giderek, ona: "Sen bizim büyüğümüzsün, efendimizsin, hakkımızda adaletle hükmet. Yeğeninle beraber şu aptalların yaptığını gördün. Biliyorsun, ilahlarımızı terk ettiler, dinimizi eleştirdi-ler.

Muhammed aramızda tefrika çıkardı, ilahlarımızı inkar etti. Atalarımıza dil uzattı. Yeğenine bir adam gönder de getir. Aramızda hakem ol.." diye rica ettiler.

Ebu Talib, Rasulullah'a haber gönderdi, Rasulullah geldi. Ebu Talib söze şöyle girdi: "Şunlar senin kavmin, kavminin ileri gelenleri, şereflileri sana ortaklık ve anlaşma öneriyorlar; onlara haksızlık etme.." Rasulullah: "Söyleyin, sizi dinliyorum." dedi. Ebu Cehil b. Hişam: "Bizi eleştirmeyi bırak, bizi de, tanrılarımızı da hiçbir şekilde tenkit etme, biz de seni Rabbinle başbaşa bırakalım." deyince Rasulullah Ebu Cehil'in teklifini karşı teklifle cevapladı: "Size istediğinizi yaparsam, siz de bana bir kelimeyi söyler misiniz? O kelimede sizin için hayır vardır. Onunla Araplar'a hükmedersiniz, onunla Acemler size boyun eğer." Ebu Cehil alaylı bir şekilde: "Peki hay hay, sana bir kelime değil, on kelime söyleriz." cevabını verdi. Bunun üzerine Rasulullah: "Bir ve şeriki olmayan Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur, deyin öyleyse." dedi. Rasulullah'ın bu teklifinden hoşnut olmayan Kureyşliler: "Yürüyün, ilahlarınıza (putlarınıza ibadete) devam edin. Doğrusu, arzu edilecek olan budur." diyerek (meclisten) ayrılıp gittiler.

"'Biz bunun söylediğini diğer dinlerde işitmedik, mutlaka bir uydurmadır, o Kur'an, aramızda ona mı indirilmiş.' dediler. Doğrusu o kafirler, benim Kur'an'ımdan şüphededirler. Doğrusu onlar henüz azabımı tatmadılar.." (242) Onlar Ebu Talibe, Ömer'le karşılaşmaktan korktukları ve duydukları şeyler üzerine gitmişlerdi. (243)

325.

Rasulullah (S.A.V.) onların hakkı yalanladıklarını görünce: "Ben kavmimi doğru olana çağırdım." dedi. Amcası da:"Evet doğruya çağırdın." diye tekrarladı. Amcasının bu sözü üzerine Rasulullah

şaşırdı ve umutlandı. Onu şu sözlerle tekrar İslam'a davet etti: "Ey amca! Senin benim üzerimde iyiliğin var. Bugün sana nasıl karşılık vereceğimi bilmiyorum. Ancak senin tek bir cümleyi söylemeni istiyorum. Eğer onu söylersen, benim senin lehine Rabbimin yanında şefaat etmem mümkün olur. *'La-ilahe ille'llahü vahdehu laşerike leh / Ortağı olmayan Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur.'* de ki ölürken şeref ve izzetle ölesin. Ahirette de bu kelimeyle yüksek şerefe nail olasın." Amcası ona: "Vallahi ey ye-ğenim! Kureyş'in ölüm korkusundan söylediğime inanarak ölümümden sonra seni ve amcalarını ayıplayacak-larını bilmeseydim, söylediğini elbette söyler ve onu, yanında ikrar ederdim.. Arzunu yerine getirir, nasihatını tutardım.." dedi. Sonra Ebu Talib, Abdu'l-Mut-talib oğullarını çağırdı ve onlara şöyle hitap etti: "Şu-rası kesin ki, siz Muhammed'in sözünü dinlediğiniz sü-rece ve onun davasına tabi olduğunuz müddetçe, daima hayırda olacaksınız. Onun için ona tabi olun ve onu tasdik edin ki doğruyu bulasınız." Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V): "Onlara nasihat edip kendinizi unutuyor musunuz?" diye sorunca amcası ona: "Evet, bu cümleyi benden, sağlığımda isteseydin, sana tabi olur, dediğini söylerdim. Fakat şimdi ölürken, korkuyla söylemiş olma ithamından çekiniyorum. Kureyş ölüm korkusuyla kabul ettiğime, sağlığımda reddettiğime inanacak. O-nun için yapamam." dedi. Bunun üzerine Allahu Teala şu ayeti gönderdi: *"(Ey Rasülüm), doğrusu sen, her sevdiğine hidayet veremezsin.* (Onu İslam'a sokamazsın, ancak tebliği yaparsın). *Fakat Allah, dilediği kimseye hidayet verir ve hidayete kavuşacak olanları, o, daha iyi bilir.."* (244)

326.

Ebu Talib'in ölüm zamanı gelince, Rasulullah (S.A-.V) geldi. Ebu Talib'in yanında Ebu Cehil ve Abdu'llah b. Ebi Ümeyye de vardı. Rasulullah (S.A.V) Ebu Talib'e: "Ey amcacığım, *'La-ilahe illa'llah.'* de; bununla

Allah katında sana şehadet edeyim.." buyurdu. Ebu Cehil: "Vallahi, ey Ebu Talib, Abdu'l-Muttalib'in dininden yüz mü çevireceksin?" dedi. Rasulullah (S.A.V) ona teklifini yapmaya ve o sözünü tekrara devam etti, fakat Ebu Talib, ona son söz olarak Abdu'l-Muttalib'in dini üzere gittiğini söyledi. *'La-ilahe illa'llah.'* demekten çekindi. Rasulullah ona: "Şayet bana yasak edilmezse, elbette senin için istiğfar ederim.." deyince, Allahü Teala bunun üzerine: *"Müşriklerin, Cehennemlik oldukları* (küfür üzere öldükleri) *müminlere belli olduktan sonra bunlar akraba bile olsalar artık onlar için, ne Peygamber'in, ne de mü'min olanların mağfiret dilemeleri yoktur.."* (245) ayetini inzal buyurdu. Ebu Talib hakkında da: "(Ey Rasülüm), *doğrusu sen, her sevdiğine hidayet veremezsin* (Onu İslam'a sokamazsın, ancak tebliğ yaparsın). *Fakat Allah, dilediği kimseye hidayet verir ve hidayete kavuşacak olanları o daha iyi bilir."* (246) ayetini indirdi.

327.

İbn Abbas, *"Onlar hem* (insanları) *Peygamber'den vazgeçirmeye çalışırlar, hem de kendileri ondan uzaklaşırlar."* (247) ayetinin tefsiri konusunda: "Bu ayet, Ebu Talib hakkında nazil oldu. O, bir taraftan Muhammed (A.S) 'a eza edilmesini istemiyor, bir taraftan da, onun getirdiğine (İslam'a) tabi olmaktan yan çiziyordu." dedi.

328.

Rasulullah (S.AV), Ebu Talib'e hastalığı sırasında gelerek: "Ey amca! *'La-ilahe illa'llah.'* de ki, bu cümle sebebiyle, kıyamet gününde sana şefaatçi olayım." dedi. Ebu Talib de: "Vallahi, ey yeğenim, bana ölüm geldi de, onun için korkudan dolayı söylediğimi yayacaklar, ölümümden sonra senin ve ailen aleyhinde çalışacaklar, kötü sözler söyleyecekler diye söylemiyorum. Yoksa elbette söylerdim." dedi. Ebu Talib, ağırlaşınca, dudaklarını kımıldattığı görüldü. El-Abbas ne söylediğini

duymak için kulak verdi, onu kaldırdı ve: "Ya Rasulullah! Vallahi, istediğin cümleyi söyledi." dedi. Rasulullah da: "Ben duymadım.." buyurdu.

329.

Rasulullah (S.A.V)'e: "Ya Rasululah, Ebu Talib'in sana yardımı, seni himayesi, sana şefkati malum. Onun öbür dünyadaki makamı nedir, neredeydir?" diye soruldu. Rasulullah: "O, ateşten az bir su içindedir." buyurdu. "Orada az su, çok su da var mıdır? "diye sorulunca, Rasulullah: "Evet, en aşağı derecedeki cehennem ehli, iki takunya yüksekliğindeki ateş içinde olacaktır. O ateşin alevinden beyni erir, ayaklarına akar." buyurdu. Sinan dedi ki: "Bana onun, böyle dediği ulaştı: 'O şahıs, içinde bulunduğu sıkıntılı durumun şiddetinden dolayı, başka hiç kimsenin kendisi gibi azap görmeyeceğine inanır.'

330.

Hz. Ali b. Ebi Talib, babası ölünce, Rasulullah (S.A.V)'e gelerek: "Senin kafir amcan Ebu Talib öldü." diye haber verdi. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V): "Git, onu göm. Bana gelinceye kadar da bir şey söyleme." dedi. Hz. Ali gitti, onu gömdü. Sonrasını şöyle anlattı: "Sonra Rasulullah'a geldim. Rasulullah: 'Git, gusül yap, ondan sonra bana gel.' dedi." Hz. Ali öyle yaptı, sonra Rasulullah'ın. yanına varınca, Rasulullah ona öyle dua etti ki, Hz Ali: "O duaya karşılık dünya da başka bir şeyim olsun, istemezdim." dedi.

331.

Ebu Talib ölünceye kadar, Rasulullah (S.A.V)'e Kureyş ilişmedi.

332.

Ali b. Ebi Talib, babası Ebu Talib öldüğü zaman şöyle bir ağıt söyledi:

Gece sonuna kadar, fakir fukaranın sığınağı,

İyilik ve ikram sahibi, ağırbaşlı, kaba ve korkak olmayan,

Ebu Talib'e ağladığım için uykusuz kaldım...
Öldüğü haberi verilen babama, önder bilinen başkana...
Ki o, bir duvar dışında bütün gediklerin yapıcısıdır.'
O duvarı, zulmedilip kökü de kazılsa, Benu Haşim yapacak.
Onun kaybına Kureyş seviniyordu.
Ben, herhangi bir nedenle, bir canlının ebedileştirilmesine inanmam.
Düşlerle birtakım şeyler yapmak istediler.
Bir gün, onlar azgınlıktan
Peygamber'in yalanlanmasını ve öldürülmesini
İftira atılmasını, inkar edilmesini umuyorlar.
Yanıldınız, Kabe'ye yemin olsun, size
Kılıçlarımızın üstünü ve enli, keskin kılıcı tattıracağız.
Bizden kötü bir manzara görüyorlar.
Bize, örülü demirden gömlek giydirildiği zaman.
Ya siz bizi helak edersiniz, ya da biz sizi...
Ya da aşiretin sulh yapmasını en iyi yol görürsünüz.
Yoksa, Muhammed, insanların en iyi askerlerine sahiptir.
Onun sizden öç almaya gücü yeter.
Ben hiçbir canlının ebedileşterilmesine inanmam.
O bir peygamber ki çeşitli şekillerde vahiyle geldi.
Rabbim onu kitabında Muhammed ismiyle adlandırdı.
Yüzü, bulutları yaran güneş ışıkları gibi parladı.
Allah'ın kalbine vahyettiğinde güvenilir kimsedir

Söylediği her şey doğrudur.

Beşinci Bölüm

Beşinci Bölüm

HZ. HATİCE'NİN VEFATI

333.

Hatice bintü Huveylid ve Ebu Talib, aynı yılda öldüler. Onların ölümüyle, Rasulullah'a birbiri ardı sıra musibetler geldi. Hatice, İslam'ın samimi bir yardımcısıydı. Rasulullah ona sığınır, onunla teselli bulunurdu. (248)

334.

Rasulullah (S.A.V., Allah Azze ve Celle'den biri geldiğini ve Hatice'nin Cennet'te, gürültüsüz patırtısız sükunet içinde bir evde olduğunu müjdelediğini (249) bildirdi.

335.

Rasulullah'ın yanında, Hz. Hatice'nin dışında Hz. Aişe'den daha sevimli hiçbir kadın olmadı. Hz. Aişe, Rasulullah'm sürekli onu andığını sık sık ifade ederdi. Hz. Aişe'yle onun ölümünden üç sene sonra evlendi. Rabbi ona, Hatice'nin Cennet'te, hiçbir yorgunluk ve gürültü patırtı bulunmayan, kamıştan yapılmış asude bir evde olduğunu müjdelemesini emretti.

336.

Rasulullah (S.A.V.)'e bir deve yahut et hediye edildi. Rasulullah, ondan bir kısmını eline aldı ve gerisini getirene verdi: "Bunu filancaya götür." buyurdu. Aişe, Hz. Peygamber'e: "Niçin elinle aldın?" diye sorunca Rasulullah (S.A.V.): "Çünkü Hatice böyle tavsiye etti." cevabını verdi. Aişe bunu kıskandı ve: "Sanki, dün-

yada Hatice'den başka kadın yok." diye mırıldan-dı. Hz. Peygamber buna kızarak ayağa kalktı, biraz durdu, sonra geri döndü. O anda birdenbire Ümmü Ruman göründü ve: "Ya Rasulullah! Aişe'yle aranızda ne var? O, genç. En uygun olan senin affetmen." dedi. Bunun üze-rine Rasulullah, Aişe'nin avurdundan tutarak: "Sanki dünyada Hatice'den başka bir kadın yok,'dedin, değil mi? Vallahi, senin kavmin inkar ettiği zaman, o bana iman etti. O, bana çoluk çocuk verdi. Sizse ondan mahrum bıraktınız." diye tepki gösterdi.

337.

Rasulullah (S.A.V.): "Hıristiyan kadınlarının en hayırlısı Meryem bintü İmran, müslüman kadınların en hayırlısı ise Hatice bintü Huveylid'dir."(250) buyurdu.

338.

Rasulullah (S.A.V.)'in şöyle buyurduğu nakledildi: "Dünya ve ahirette değerli dört kadın vardır; Meryem bintü İmran, Firavn'ın karısı Asiye, Hatice bintü Huveylid ve Fatıma bintü Rasulullah.. (Hz. Peygamber'in kızı)."

339.

Hz. Peygamber'in hamınlarıyla ilgili olarak söylenen her şey, harfi harfine İshak'ın sözüdür.

340.

Rasulullah'ın evlendiği ilk kadın Huveylid b. Esed ibnü Abdu'l-Uzza b. Kusayy kızı Hatice'dir. Hatice ilk olarak, Atik b. Aziz b. Abdullah b. Ömer b. Mahzum'la evlendi, ondan bir kızı oldu. O kocası ölünce, Abdü'd-dar oğullarının dostu Amr b. Temim oğullarından Ebu Hale en-Nebbaş b. Zürare'yle evlendi. Ondanb ir oğlu, bir kızı oldu. O da ölünce Rasulullah (S.A.V) ile evlendi. Ondan Zeyneb, Rukıyye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma adlarında dört kızı oldu. Kızlardan sonra da el-Kasım, et-Tahir ve et-Tayyib adlarında üç oğlu dünyaya geldi. Oğlanların hepsi de, daha bebekken öldüler.

341.

Hatice'nin Rasulullah (S.A.V.)'den iki oğlu ve dört kızı dünyaya geldi. Oğlanlar; el-Kasım ve Abdullah, kızlar; Fatıma, Ümmü Gülsüm, Zeyneb ve Rukıyye'dir.

342.

Rasulullah (S.A.V.)'in oğlu el-Kasım hayvana binecek, deve üzerinde gidecek yaşa ulaşmıştı. Allah ruhunu kabzedince Amr İbnü'l-As: (251) "Muhammed oğlundan ebter oldu, yani neslini devam ettirecek oğlu yok." dedi.

Bunun üzerine Allahü Teala: *"Şüphesiz biz sana Kevser'i* (Cennet'teki havzı, pek çok hayırları) *verdik* -el-Kasım'ı kaybetmene karşılık-. *O halde,* (buna şükür olarak) *namaz kıl ve kurban kes. Doğrusu, sana* (evlatsız, nesli kesik deyip) *dil uzatandır, hayırsız nesli kesik.."* (252) ayetlerini gönderdi.

243.

Zeyneb, Ebu'l-As b. er-Rebi'ın hanımıydı. Ondan Ümame ve Ali oldu. Ali daha çocuk yaşta öldü, Ümame kaldı. Ümame, Fatıma'nın ölümünden sonra Ali ile, Ali'nin öldürülmesinden sora da, el-Mugire b. Nevfel b. el-Haris b. Abdi'l-Muttalib'le evlendi ve onunla evliyken öldü.

FATIMA (R.A.)'IN EVLENMESİ

344.

Hz. Ali, Fatıma'yı Rasulullah (S.A.V.)'den istedi. Bir kadın kölesi Hz. Ali'ye: "Fatıma, Rasulullah'tan kendisini istediğini biliyor mu?" diye sordu. Hz. Ali: "Hayır" cevabını verdi. "İstedin, evlenme teklif ettin. Rasulullah'a sürekli gelmelisin ki, kızını sana versin." dedi. O da: "Bende onunla evlenmeye en gel bir kusur mu var?" diye sorunca köle: "Sen Rasulullah'a gelirsin, seni evlendirir." dedi. Köle sürekli Ali'yi umutlandırdı. Nihayet Hz. Ali, Rasulullah'ın yanına girdi. Rasulullah celalli ve heybetliydi. Huzuruna oturunca Hz. Ali

susuyordu, konuşamıyordu. Rasulullah: "Niye geldin? Bir ihtiyacın mı var?" diye sordu. Hz. Ali sustu. Rasulullah tekrar: "Niye geldin? Bir ihtiyacın mı var?" dedi. O yine sustu. Bu kez Rasulullah (S.A.V.): "Fatıma'yı istemeye mi geldin yoksa?" diye sordu. Hz. Ali: "Evet." cevabını verdi. Rasulullah (S.A.V.): "Senin onu alabilecek gücün var mı?" diye sorunca Ali: "Hayır vallahi, ey Allah'ın Rasulü." dedi. Bunun üzerine Rasulullah: "Zırhını ne yaptın?" dedi. Ali de: "Nefsi kudret elinde olana yemin ederim, o, öyle bir hutamiyye (zırh) ki, fiyatı dört dirhemdir. Bende duruyor." karşılığını verdi. Rasulullah bunun üzerine: "Seni onunla evlendirdim. O zırhı ona gönder, o zırhı vererek Fatma helalin olsun." dedi. Bu zırh, Peygamber'in kızı Fatıma'nın mehri oldu.

*

Ali, Fatıma'yı babası Hz. Peygamber Efendimiz'den evlenmek için istediği zaman, Rasulullah Hz. Fatıma'ya: "Ali seni istedi." dedi. O, da sustu. Daha sonra Rasulullah dışarı çıktı ve Fatıma'yı ona verdi.

345.

Fatıma'nın Hz. Ali'den; el-Hasan, el-Hüseyn ve Muhsin (küçük yaşta öldü) adında oğulları, Ümmü Gülsüm ve Zeyneb adında kızları oldu.

346.

Hz. Ali, Hasan doğduğu zaman adını "Harb" koydu. Rasulullah geldi. "Bana oğlumu gösterin, adını ne koydunuz?" dedi. Hz. Ali: "Adını Harb koydum." cevabını verdi. Bunun üzerine Rasulullah: "Hayır, onun ismi Hasan olsun." buyurdu. Hz. Ali, Hüseyn doğduğu zaman onun da adını "Harb" koydu. Yine Rasulullah geldi. "Bana oğlumu gösterin, adını ne koydunuz? diye sordu. Hz. Ali: "Harb koydum." deyince Rasulullah: "Hayır olmaz, onun adı Hüseyn olsun." buyurdu. Üçüncü çocuk doğunca Hz. Ali, onun da adını "Harb" koydu. Rasulullah geldi ve "Bana torunumu gösterin, ona ne ad verdiniz?

diye sordu. "Ona 'Harb' adını verdik." dediler. Rasulullah yine: "Hayır olmaz, onun ismi Muhsin olsun." buyurdu. Sonra da: "Ben onlara Harun'un oğullarının ismini (Şebre ve Şübeyre'nin Arapça karşılıklarını) verdim..." diye ilave etti.

ÖMER B. EL-HATTAB'IN, ALİ (R.A.)'IN KIZI ÜMMÜ GÜLSÜM'LE EVLENMESİ

347.

Hz. Ali'nin, Peygamber'in kızı Fatıma'dan olma kızı Ümmü Gülsüm, Ömer b. el-Hattab'la evlendi. Ümmü Gülsüm'ün Ömer'den Zeyd b. Ömer adında bir oğlu ve bir de kızı dünyaya geldi. Ömer onunla evliyken vefat etti.

348.

Hz. Ömer b. el-Hattab, Ali'den Rasulullah'ın kızı Fatıma'dan olan kızı Ümmü Gülsüm'ü istedi. Hz. Ali küçük diye mazeret ileri sürdü. Ömer ise: "Hayır, vallahi gerçekte mazeret o değil. Esasen benim mahrum olmamı istiyorsun. Eğer dediğin gibi olursa onu bana gönder." dedi. Ali geri döndü, Ümmü Gülsüm'ü çağırdı, ona bir elbise verdi ve: "Bu elbiseyle Emiru'l-Mü'minin'e git ve: 'Babam sana, bu elbise nasıl?' diye soruyor de." dedi. Ümmü Gülsüm o elbiseyle Ömer'e geldi ve ona babasının söylemesini istediğini aynen söyledi. Ömer, Ümmü Gülsüm'ün elbisesinden tutarak kendisine doğru çekti. Ümmü Gülsüm: "Bırak, salıver." dedi. Ömer bıraktı ve: "Şerefli, iffetli bir kadın." dedi ve "Git, Ali'ye 'O, ne güzelmiş, ne hoşmuş. Vallahi, senin dediğin gibi değilmiş.' de." diye ilave etti. Bunun üzerine Ali, Ümmü Gülsüm'ü ona verdi.

349.

Ömer b. el-Hattab, Hz. Ali'den Peygamber'in kızı Fatıma'dan olan kızı Ümmü Gülsüm'ü istedi. Hz. Ali ona: "Evdekilerden izin isteyeyim." dedi. Fatıma'nın çocuklarına geldi ve meseleyi onlara söyledi. Onlar da: "Ümmü Gülsüm'ü ona ver." dediler. Bunun üzerine Ümmü

Gülsüm'ü çağırdı -O henüz çocuktu- ve: "Emiru'l-Mü'minin'e git ve 'Babam sana selam söylüyor ve senin istediğini yerine getirdik, diyor.' de." dedi. Ömer, Ümmü Gülsüm'ü aldı, bağrına bastı ve: "Onu babasından istedim, onu bana verdi." dedi. "Ya Emiru'l-Mü'minin! O, küçük olduğu halde onu niçin istedin?" diye sorulunca Hz. Ömer: "Rasulullah (S.A.V.) 'Kıyamet günü benim akrabalağımdan başka, her türlü akrabalık kesiktir, fayda vermeyecektir.' buyurdu. Onun için, benimle Rasulullah (S.A.V.) arasında akrabalık bağı olsun istedim." cevabını verdi.

350.

Ömer b. el-Hattab, Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'le evlendikten sonra, Rasulullah (S.A.V.)'in kabirle minber arasında muhacirlere ait bir sohpet meclisine -oraya onlardan başkası oturmuyordu- geldi. Oradakiler, kendisine mutluluk diledikleri zaman: "Vallahi, beni onunla evlenmeye sevk eden neden, Rasulullah (S.A.-V.)'in 'Kıyamet günüde, benimle olan akrabalık ve nesep bağı dışında bütün akrabalıklar ve nesepler fayda vermeyecektir.' buyurduğunu işitmemdir.." dedi.

351.

Ömer b. el-Hattab'ın şöyle dediği rivayet edildi: "Kadınların mehirlerinde aşırı gitmeyin. Şayet o, Allah'tan takva yahut dünyada bir şeref sağlamış olsaydı, Peygamberimiz buna sizden ziyade layık olurdu. Nitekim o, hanımlarından ve kızlarından hiçbirine 12 okka, 480 dirhemden daha fazla mehir uygulamadı." Sonra Ömer b. el-Hattab, Ümmü Gülsüm ibnetü Ali b. Ebi Talib'i nikahladı ve ona 40 bin mehir verdi."

352.

Ümmü Gülsüm İbnetü Ali, Ömer b. el-Hattab öldükten sonra Avn b. Ca'fer'le evlendi. Avn'ın Ümmü Gülsüm'den çocuğu olmadı.

ÜMMÜ GÜLSÜM'ÜN AVN B. CA'FER B. EBİ TALİB'LE EVLENMESİ

353.

Ümmü Gülsüm İbnetü Ali, Ömer b. el-Hattab'dan dul kalınca, erkek kardeşleri Hasan ve Hüseyn yanına gelerek ona: "Sen müslüman kadınların en yükseğini ve onun kızını tanıdın. Vallahi, sen Ali'ye imkan verirsen, seni elbette yetimlerinden biriyle nikahlar. Eğer büyük bir zenginlik ele geçirmek istersen, elbette ele geçirirsin." dediler. Daha onlar kalkıp gitmeden asasına yaslanarak Hz. Ali geldi, oturdu. Allah'a hamd ve sena ettikten sonra, Rasulullah nezdindeki derecelerini zikredererek: "Ey Fatıma oğulları Rasulullah'a yakınlığınız ve şerefinizden dolayı derecenizin ne olduğunu, diğer çocuklarıma sizi nasıl tercih ettiğimi bilirisiniz." dedi. Onlar da: "Doğru söylersin. Allah sana merhamet etsin ve hayrını versin." dediler. Hz. Ali: "Ey kızcağızım! Allah Azze ve Celle senin işini eline verdi. Ben ise, onu benim elime vermeni istiyorum." deyince Ümmü Gülsüm: "Evet, vallahi sen bilirsin. Ben kadınların istediğini isteyen bir kadınım, kadınların dünyalık olarak aldığını almak isterim. Kendi işimi görmeyi arzularım." karşılığını verdi. Bunun üzerine Ali: "Vallahi, kızcağızım, bu senin görüşün değil. Bu ikisinin görüşü." dedi. Sonra ayağa kalkarak: "Vallahi dediğimi yapmadıkça, o ikisinden hiçbiriyle konuşmam." diye ekledi. El-Hasan ve el-Hüseyn elbisesinden tutarak: "Otur babacığım! Vallahi senin bize küsmene hiçbir şekilde sabredemeyiz.." dediler. Ümmü Gülsüm'e de: "İşini ona havale et." teklifinde bulundular. O da: "Öyle olsun , havale ettim.." dedi. Ali: "Seni Avn b. Ca'fer'le evlendirdim. Şüphesiz o, bir delikanlıdır." deyip evine döndü. Ümmü Gülsüm'e 4 bin dirhem gönderdi. Onları bu şekilde evlendirdi. El-Hasan dedi ki: "Vallahi, Ümü Gülsüm'ün, Cafer'e aşkı gibisini dünya yaratılalı beri duymadım." Çok geçmeden Avn öldü. Hz. Ali, Üm-

mü Gülsüm'ün evine gelerek: "Ey kızım! İşini bana havale et." dedi. Ümmü Gülsüm de: "Ettim." cevabını verdi. Ali, onu Muhammed b. Ca'fer'le evlendirdi. Ona 4 bin dirhem gönderdi. Sonra da Muhammed b. Ca'fer'i Ümmü Külsüm'ün yanına soktu.

354.

Avn İbnü Ca'fer, Ümmü Gülsüm İbnetü Ali ile evliyken öldü. Ümmü Gülsüm, onun ölümünden sonra Muhammed b. Ca'fer b. Ebi Talib'le evlendi. Muhammed b. Ca'fer, Ümmü Gülsüm'den hiç çocuğu olmadan öldü.

HZ. ALİ'NİN, FATıMA'DAN OLMA KIZI ZEYNEB'İN EVLENMESİ

355.

Zeyneb ibnetü Ali, Abdullah b. Ca'fer b. Ebi Talib'i seviyordu. Ondan Ali b. Abdullah b. Ca'fer'i dünyaya getirdi. Zeyneb'in babaannesi de vardı. O, Abdu'l-Melik b. Mervan'la evlendi. Abdu'l-Melik daha sonra onu boşadı. O da Ali b. Abdi'llah b. Abbas'la evlendi.

356.

Muaviye b. Ebi Süfyan, Abdu'llah b. Ca'fer'e, Ali'nin Fatıma'dan olma kızı Zeyneb'in kızını evlenmek üzere istedi. Muaviye ona: "Borcunu da ödeyeyim." dedi ve bunu vadetti. Abdu'llah: "Benim danışacağım biri var. Ona danışmadan, onu evlendiremem." dedi. Muaviye: "Danış." cevabını verdi. Abu'llah, Hüseyin b. Ali'ye gelerek: "Muaviye benden kızımı istedi, borcumu ödemeyi de vadetti. Ben babasıyım, sen de dayısın, ne dersin?" diye sordu. Hüseyin: "İşini bana havale etmeni isterim." cevabını verdi. Abdu'llah da: "Senin elindedir." deyince Hüseyin b. Ali, kızın yanına girdi ve: "Baban senin işini bana havale etti, sen de havale et.." dedi. Kız: "Sana havale ettim." diyerek rızasını ifade etti. Bu konuşmadan sonra Hüseyin çıktı ve: "Ya Rabbi, ona bildiğimiz kimselerin en hayırlısını nasip et.." diye dua etti.

Bir gence rastlandı. Ona: "İşini bana havale et." dedi, O da: "Havale ettim." cevabını verdi. Muaviye, Medine valisi Mervan b. el-Hakem'e bir mektup yazarak: "Ben, Ca'fer'e, kızını istedim. Bana Hüseyn'in razı olmasını şart koşmuştu. Onu yanına çağır, teslim etsin." dedi. Mervan, insanları topladı. Tef ve içecek getirtti. Hüseyn'i çağırttı ve: "Emiru'l-mü'minin, Abdu'llah b. Ca'fer'e kızını istediğini, onun da senin rızanı şart koştuğunu, senin teslim etmeni yazdı." dedi. Hüseyn, Allah'a hamd ve sena ettikten sonra: "Seni şahit tutuyorum ki, ben onu filanla -karşılaştığı o genci kastediyor- evlendirdim." cevabını verdi. Bunun üzerine Mervan: "Ey Haşim oğulları, yan çizmekle ancak haksızlık yaptınız." dedi. Bu kez Hüseyin ona: "Allah aşkına, doğru söyle. Biliyor musun, el-Hasan b. Ali, Osman'ın kızına talip olmuştu. Bugünkü gibi insanlar toplandı. O toplantıya Hasan da geldi. Sana gelinip teklif edildi, kız istendi. Sonra sen, onu başkasıyla evlendirdin, değil mi?" diye sordu. "Evet." cevabını alınca el-Hüseyin: "O halde, haksızlık eden kim? Biz mi, siz mi?" dedi. Sonra Hüseyn, Abdullah b. Ca'fer'e "el-Bugaybiga" denilen araziyi verdi. O da onu iki milyon dirheme Muaviye'ye sattı. Evlendirdiği gence de iki milyon dirhem değerinde bir arazi verdi. Kendi sulbünden olanlara da dört milyon kıymetindeki malını verdi.

OSMAN B. AFFAN'IN EVLENMESİYLE İLGİLİ RİVAYETLER

357.

Osman üzüntülü olduğu bir sırada, Rasulullah (S.A.-V.) evine geldi. Rasulullah, Osman'a: "Neyin var?" diye sordu. Osman: "Ömer'den kızını istedim, vermedi. Bu nedenden ötürü üzgünüm." cevabını verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Sana, Ömer'den daha hayırlı bir kayınbaba, Ömer'e de, senden daha hayırlı bir damat göstereyim mi?" dedi ve kendisi Ömer'in kızı Hafsa'yla

evlendi, kızını da Osman b. Affan'la evlendirdi.

358.

Rasulullah (S.A.V.) kızlarından birini birine nikahlamak istediği zaman kızını yanına oturtur ve: "Filanca seni istiyor." derdi.

359.

Rasulullah (S.A.V.), kızlarını son derecede kıskanır ve onları kötü huyluya nikahlamazdı.

360.

Rasulullah (S.A.V.), Osman'ın hanımına şöyle buyurdu: "Ey kızım, şüphesiz, hiçbir erkeğin karısı yoktur ki, kocası sağ olduğu halde, onun istediğini yerine getirmiş olmasın. Kocası ona, siyah bir dağdan, kırmızı bir dağa, yahut kırmızı bir dağdan siyah bir dağa nakletmesini emrederse, sen kocanla geçinmeye çalış."

361.

Ali, Ebu Cehil'in kızını amcası el-Haris'e istedi. Rasulullah'a da danıştı. Rasulullah: "Bana hangi şeyi soruyorsun? Soyunu sopunu mu?" diye sordu. Ali: "Hayır. Ne emredersiniz? Onu öğrenmek isterim." dedi. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.): "Fatıma, benden bir parçadır. Onun üzülmesini, hüzünlenmesini istemem." deyince Ali: "Onun istemediği şeyi yapmam." dedi.

PEYGAMBER (S.A.V.)'IN SEVDE BİNTÜ ZEM'A İLE EVLENMESİ

362.

Hz. Hatice bintü Huveylid ölünceye kadar, Rasulullah, onun üstüne bir kadın almadı. Hatice'yle Ebu Talib aynı sene öldüler. Rasulullah, Hatice'den sonra Sevde bintü Zem'a ile evlendi. Sevde Rasulullah'la evlenmeden önce, Süheyl İbnü Amr'ın erkek kardeşi es-Sekran b. Amr'la evliydi. O, amcasının oğluydu. Es-Sekran onunla, bakire olarak evlendi. Es-Sekran Habeş ülkesine hicret etti. Sonra karı koca Mekke'ye geldiler. Es-Sekran, Mekke'de müslüman olarak vefat etti.. Onun

vefatından sonra, Rasulullah (S.A.V.) Sevde'yi aldı. Ölünceye kadar, ondan çocuğu olmadı.

363.

Rasulullah (S.A.V.)'in Sevde İbnetü Zem'aya: "İddetini tamamla" buyurdu. Daha sonra Sevde, Rasulullah'ın yoluna çıktı ve: "Seni Allah'tan benim yanıma girmemen şartıyla istedim. Bana ayıracağın günümü, kadınlarından istediğine vereceğim. Ben kıyamet gününde, hanımlarından biri olarak haşrolunmak istiyorum" dedi ve Rasulullah (S.A.V.) onu nikahı altına aldı.

HZ. PEYGAMBER (S.A.V.)'İN EBU BEKİR'İN KIZI AİŞE İLE EVLENMESİ

364.

Sevde yaşlanınca, sırasını Aişe'ye verdi. Rasulullah (S.A.V.), günlerini hanımları arasında taksim ediyordu.

365.

Rasulullah (SA.V.) Sevde bintü Zem'a'dan sonra (bakire olarak) Aişe bintü Ebi Bekir'le evlendi. Kız olarak ondan başkasıyla evlenmedi. Ondan çocuğu olmadan da vefat etti.

366.

Rasulullah (S.A.V.), Aişe'yi Hatice'nin vefatından üç sene sonra eş olarak aldı. Hz. Aişe o zaman henüz altı yaşındaydı. Fakat Rasulullah onunla, o dokuz yaşındayken zifafa girdi. Rasulullah, Aişe on sekiz yaşındayken vefat etti.

367.

Hz. Aişe'ye Rasulullah (S.A.V.), şöyle anlatmıştır: "Bana rüyamda iki defa gösterildin. Birinci rüyamda, bir adam seni beyaz, saf ipek içinde getiriyor ve: 'Bu senin hanımın.' diyor. İpeği açıyorum, bir de ne göreyim! İçindeki sensin 'Eğer bu, Allah'tan ise gerçekleştirir.' diyorum."

368.

Annesi, Rasulullah'la gerdeğe gireceğinde Hz. Aişe'-nin biraz şişmanlamasını istiyordu. Şişmanlaymcaya kadar bol bol hurma yedi. Gerçekten en güzel şekilde tombullaştı, şişmanladı.

369.

Hz. Aişe, ensar kızlarıyla iki hurma ağacı arasında kurulmuş bir salıncakta oynarken birdenbire annesi gelerek elinden tuttu. Ayşe, annesinin kendine ne yapacağın bilmiyordu. Bu yüzden kendini savunmak için ellerini karnının üstüne koydu. Annesi onu aldı götürdü, temizledi ve Rasulullah (S.A.V.)'in yanına soktu.

370.

Medine'ye hicret ederken sarp bir yokuşa girdiklerinde, Hz. Aişe'nin bindiği deve kaçıp gitti. Annesi "Yetişin." dedi. Hemen başımı eğdirdi.(253) Birisi: "Devenin yularını at." diyordu. Hz. Aişe de yuları attı. Devenin üzerinde dönmeye başladı. Sanki onun altında oturan bir insan onu tutuyordu.

PEYGAMBER (S.A.V.)'İN ÖMER'İN KIZI HAFSA'YLA EVLENMESİ

371.

Rasulullah (S.A.V.), Aişe'den sonra Ömer'in kızı Hafsa'yı eş olarak aldı. Hafsa, Rasulullah'tan önce, Sahm oğullarından Huneys b. Huzafe'yle evliydi. Rasulullah (S.A.V.)'in Hafsa'dan çocuğu olmadı.

342.

Hz. Ömer, kızı Hafsa'nın ağladığı bir sırada yanına girdi. "Niçin ağlıyorsun? Herhalde seni Rasulullah (S.A.V.) boşadı? Seni o bir kere boşadıysa bir daha sana döner. Vallahi bir daha boşarsa, seninle bir daha asla konuşmam." dedi.

PEYGAMBER (S.A.V.)'İN HUZEYME KIZI ZEYNEB'LE EVLENMESİ

373.

Rasulullah (S.A.V.) Hafsa'dan sonra, fakirlerin an-

nesi Zeyneb bintü Huzeyme'yle evlendi. Zeyneb, Rasulullah'tan önce el-Hasan b. el-Haris'le, yahut onun erkek kardeşi el-Tufayl İbnü'l-Haris b. el-Muttalib b. Abdi Menaf'la evliydi. Medine'de, Rasulullah'm kadınlarından ilk ölen oydu. Rasulullah'm ondan çocuğu olmadı.

374.

Hanımları Rasulullah'a: "Hangimiz sana daha çabuk yetişecek?" diye sordular. O da: "Eli en uzun olan." buyurdu. Bunun üzerin ellerinin uzun olmasından korkmaya başladılar. Zeyneb vefat ettiğinde, içlerinden en uzun eli olan, yani en çok hayır ve sadaka veren belli oldu.

PEYGABER (S.A.V.)'İN ÜMMÜ HABİBE İLE EVLENMESİ

375.

Rasulullah (S.A.V.), Zeyneb'den sonra Ümmü Habibe bintü Ebi Süfyan ile evlendi. Zeyneb daha önce, Esed oğullarından, Abdullah b. Cahş'ın erkek kardeşi Abdullah b. Cahş b. Rieb'le evliydi. Abdullah b. Cahş, Ümmü Habibe'yle kız olarak evlendi. Ondan Habibe isminde bir kızı oldu. Abdullah, Habeş ülkesinde - Müslüman olduktan sonra Hıristiyan oldu- öldü. Ümmü Habibe de onunla birlikte Habeşistan'a hicret etti. Rasulullah'ın Ümmü Habibe'den çocuğu olmadı.

376.

Rasulullah (S.A.V.) Amr b. Ümeyye ed-Damri'yi en-Necaşi'ye gönderdi. Ve onu, Ümmü Habibe bintü Ebi Süfyan'la evlendirdi; onun mehrini dört yüz dinar olarak gönderdi.

PEYGAMBER (S.A.V.)'İN ÜMMÜ SELEME'YLE EVLENMESİ

377.

Rasulullah (S.A.V.), Ümmü Habibe'den sonra Ümmü

Seleme Hind bintü Ebi Ümeyye ile evlendi. Ümmü Seleme, Rasulullah'tan önce, Ebu Seleme Abdullah b. Abdi'l-Esed b. Hilal İbnü Abdi'llah b. Ömer b. Mahzum'la evliydi. Hep birlikte Habeş ülkesine hicret ettiler. Sonra Medine'ye geldiler. Ebu Seleme, Uhud harbinde yaralandı. O yara sebebiyle vefat etti. Ebu Seleme, Ümmü Seleme'yle kız olarak evlendi: Seleme, Ömer, Dürre ve Zeyneb isimlerinde çocukları oldu.

378.

Rasulullah (S.A.V.), Ümmü Seleme'ye evlenme teklif ettiği zaman, kapısının eşiğine oturup elbisesini koydu ve ona yaslanarak şöyle dedi: "Eğer mehri artırmamı istersen, artırırım. İstersem, kadınları da artırırım."(254) dedi. 379.

Rasulullah (S.A.V.)'e her gün, Sa'd b. Ubade'den, dolaştığı yere beraberinde götürdüğü büyük bir çanak yemek gelirdi. Rasulullah bir kadına evlenme teklif ettiği zaman, ona ne vermek istediğini söyler, sonra da: "Sana, her sabah Sa'd b. Ubade çanağı gelecek." derdi.

380.

Rasulullah (S.A.V.) Ümmü Seleme'ye evlilik önermek üzere adam gönderdi. Ümmü Seleme "Ya Rasulullah, benim seninle evlenmeme bazı engeller var. Ben yaşlı bir kadınım, erkeğimi kıskanırım. Rasulullah'ı kıskanmaktan korkarım. Ben sehmi, duygulu bir kadınım. Çoluk çocuklu bir kimseyim." dedi. Rasulullah (S.-A.V.): "Bahsettiğin yaşlılık mazereti, önemli değil, çünkü evleneceğin kimseden daha yaşlı değilsin. Ben senden daha yaşlıyım. Kıskançlık mazeretine gelince ben, Allah'a, senden o duyguyu gidermesi için dua edeceğim. Bahsettiğin sehm meselesine gelince, Allah'a senin sehmini iyi yapması için dua edeceğim. Çoluk çocuk meselesine gelince; kim bir mal bırakırsa o veresesinindir. Kim dinini yahut çoluk çocuğunu terk ederse Allah'a ve Rasülüne aittir." dedi ve Rasulullah (S.A.V.) onunla evlendi.

381.

Rasulullah (S.A.V.), Ümmü Seleme'yi oğlu Seleme varken aldı. Rasulullah Seleme'yi Hamza'nın kızıyla evlendirdi. Her ikisi de küçük çocuktular. Birleşemeden vefat ettiler. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.): "Seleme yoksa, beni annesiyle evlendirmekle müakafat mı aldı?" buyurdu.

382.

Rasulullah (S.A.V) Ümmü Seleme'yle Şevval ayında evlendi ve bu ayda birleşti. Ümmü Seleme, Hz. Peygamber'e: "Benim yanımda yedinci geceni geçir.." dedi. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.): "Dilersem yaparım, arkadaşlarının yanında yedi gün kalırım. Dilersem üç günde bir kalır, sonra senin gününde onlara uğrarım." buyurdu. Ümmü Seleme: "Üç günde." dedi. 383.

Rasulullah (S.A.V.), Ümmü Seleme'yle evlenirken hurma ve kavutla düğün yemeği verdi.

HZ. PEYGAMBER'İN CAHŞ KIZI ZEYNEP'LE EVLENMESİ

384.

Rasulullah (S.A.V.) Ümmü Seleme'den sonra Cahş'ın kızı, Abdullah b. Cahş'ın kız kardeşi, Esed b. Huzeyme oğulları kadınlarından Zeyneb'le evlendi. Zeyneb, Peygamberimiz'le evlenmeden önce, kölesi Zeyd b. Harise'yle evliydi. Zeyneb'in, Zeyd'den el-Hakem adında bir oğlu vardı. Rasulullah'ın, Zeyneb'den çocuğu olmadı.

385.

Zeyd b. Harise hastalandı. Rasulullah (S.A.V.) onu ziyarete gitti. Zeyd'in hanımı Zeyneb ibnetü Cahş, Zeyd'in baş ucunda oturuyordu. Zeyneb, bazı işlerini yapmak üzere ayağa kalktı. Rasulullah (S.A.V.) onu gördü ve başını önüne indirerek: "Kalpleri ve gözleri ters yüz eden Allah, noksanlıklardan uzaktır." buyurdu. Bunu üzerine Zeyd: "Ya Rasulullah, onu senin için

boşuyorum." dedi. Rasulullah: "Olmaz." cevabını verdi. Bu olay üzerine Allah Azze ve Celle şu ayeti indirdi: "(Ey Rasülüm), *hem o zamanı hatırla ki, Allah'ın kendisine* (İslam dinini) *nimet verdiğini, senin de kendisine* (kölelikten azadı) *ihsanda bulnuduğun kimseye* (Zeyd'e şöyle) *diyordun: Zevceni* (Zeyneb'i) *nikahında tut,* (onu boşama), *Allah'tan kork. Nefsindeyse, Allah'ın açığa vuracağı şeyi* (şayet boşarsa, onu nikahlarım niyetini) *gizliyordun, insanlardan da* (bu hususta) *sakınıyordun. Halbuki Allah, kendisinden sakınıp korkmana daha layıktı. Ne zaman ki Zeyd, o kadından ilişiğini kesti, biz onu sana zevce yaptık ki, oğullukların ilişkilerini kestikleri zevcelerini nikahlamakta mü'minlere bir günah olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir."* (255)

RASULULLAH'IN EL-HARİS KIZI CÜVEYRİYE İLE EVLENMESİ

386.

Rasulullah (S.A.V.) Zeyneb bintü Cahş'tan sonra Cüveyriye ibnetü'l-Haris b. Ebi Safvan'la evlendi. Cüveyriye, Hz. Peygamber'den önce, amcaoğlu İbnü zi'ş-Şüfr'le evliydi. Rasulullah'ın Cüveyriye'den çocuğu olmadı.

387.

Rasulullah (S.A.V), Mustalık oğullarından alınan esirleri taksim edince Cüveyriye bintü Haris, Sabit b. Kays'ın yahut onun amcaoğlunun payına düştü. Cüveyriye efendisiyle mükatebe (kölenin kendi nefsi üzerine efendisine pahasını yazdırması) yaptı. Cüveyriye tatlı, alımlı, çok güzel bir kadındı. Kendisini her gören aşık oluyordu. Cüveyriye, mükatebe hususunda kendisine yardımcı olması için Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Aişe onu görür görmez rahatsız oldu ve: "Benim gördüğümü o da görecek." dedi. Cüveyriye, Rasulullah'ın yanına girdi ve: "Ya Rasulullah, ben, kavminin efendisi olan Cü-

veyriye ibnetü'l-Haris'im. Başıma senin bilmediğin bir musibet geldi. Mükatebe yaptım, bu hususta bana yardım et." dedi. Rasulullah (S.A.V.): "Ondan daha hayırlısı olamaz mı? Senin mükatebeni ödeyip seninle evlenemez miyim?" buyurdu. O da: "Olur." cevabını verdi. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) onunla evlendi. İnsanlar, Rasulullah'ın onunla evlendiğini duyunca: "Onlar, artık Rasulullah'ın akrabasıdır." deyip ellerinde bulunan el-Mustalık oğullarından köleleri azat ettiler. Ailesi halkına bu kadından daha fazla iyiliği dokunan başka bir kadın yoktur.

388.

Cüveyriye Rasulullah (S.A.V.)'in tasarrufu altında bulunan kimselerdendi, kölesiydi. Hz. Peygamber onu kölelikten azat etti ve nikahladı. Mehri olarak da Mustalik oğullarından köle olan herkesin azat edilmesini emretti.

RASULULLAH (S.A.V)'İN SAFİYYE İBNETÜ HUYEY'LE EVLENMESİ

389.

Rasulullah (S.A.V), Cüveyriyye'den sonra, Safiyye İbnetü Huyey'le evlendi. Safiyye, Rasulullah'tan önce, Kinane b. er-Rabi b. Ebi'l-Hakik'le evliydi. Rasulullah'ın Safiyye'den çocuğu olmadı.

390.

Rasulullah (S.A.V.), İbnü Ebi'l-Hakik kalesini fethedince, amca kızıyla birlikte Safiyye ibnetü Huyey'i getirtti. Safiyye ile amca kızını Rasulullah'a Bilal getirdi. Bilal onları getirirken Yahudi ölülerine uğradı. Safiyye'nin amca kızı onları görünce elini yüzüne çarparak çığlık attı, başına toprak saçtı. Bunun üzerine Rasulullah: "Şu şeytanı benden uzaklaştırın." buyurdu. Üstünü elbisesiyle örterek Safiyye'nin arkasından gelmesini istedi. Bu hareketiyle onu kendisine seçtiğini insanlara bildirmiş oldu. Rasulullah (S.A.V.) Bilal'de

gördüğü bu yahudilik gayreti üzerine: "Ya Bilal, iki kadını ölülerine uğratman sebebiyle kendinden rahmeti uzaklaştırdın." dedi. Safiyye bu hadiseden önce bir ayın kucağına düştüğünü görmüş, bunu babasına söylemiş, o da: "Sen, Arap kralının yanında olmak için boynunu uzatıyorsun." diyerek, yüzüne iz kalacak şekilde şiddetle vurmuştu.. Öyle ki, Safiyye Rasulullah'ın yanına gelince, Rasulullah o dayak izini sormuş, o da meseleyi anlatmıştı.

391.

Rasulullah (S.A.V.) Safiyye'yi kölelikten azat etti ve bu kölelikten azadı da onun mehri saydı.

392.

Rasulullah (S.A.V) Safiyye'yle evlendiği zaman, insanları hays (çekirdeksiz hurma, sade yağ, keş ve undan yapılan bir çeşit Arap yemeği) ve hurmadan ibaret yemek ziyafetine çağırdı.

393.

Rasulullah (S.A.V.) hanımlarından biriyle evlendiği zaman biraz haystan ibaret düğün ziyafeti verdi.

RASULULLAH (S.A.V.)'İN MEYMUNE BİNTÜ'L-HARİS EL-HİLALİYYE İLE EVLENMESİ

394.

Rasulullah (S.A.V.), Safiyye'den sonra Meymune bintü'l-Haris el-Hilaliyye ile evlendi. Meymune, Rasulullah'tan önce, Amir b. Lüeyy oğullarından Benu Malik b. Hasel'den Ebu Rehm b. Ebi Kays'la evliydi. Meymune'den Rasulullah'ın çocuğu olmadı.

395.

Abdullah b. Abbas, Rasulullah (S.A.V.)'in ihramlıyken Meymune'yi nikahladığını zannediyordu ki, bu yanlıştır. Çünkü Rasulullah, Mekke'ye geldi, yerleşti. Mekke'ye gelişi ve nikah birlikte oldu. Onun için insanlar meseleyi karıştırdı.

396.

Rasulullah (S.A.V), Meymune'yle ihramdan çıktığı zaman evlendi. Evlenme teklifinde bulunmak için Meymune'ye el-Fadl b. Abbas'ı ve beraberinde bir adamı gönderdi. El-Fadl, Hz. Peygamber'i Meymune'yle bu suretle evlendirdi. 397.

Rasulullah (S.A.V.), Meymune ile ihramdan çıkmışken Seref'te evlendi. O vaziyette, bir çadırda onunla birleşti. Meymune orada öldü.

398.

Rasulullah (S.A.V.) Meymune ile ihramlıyken evlendi.

399.

Rasulullah (S.A.V.) Meymune ile ihramdayken evlendi.

RASULULLAH'IN ESMA BİNTÜ KA'B EL CÜVENİYYE VE UMRE BİNTÜ YEZİD İLE EVLENMESİ

400.

Rasulullah (S.A.V), Esma bintü Ka'b el-Cüveniyye ile evlendi. Fakat cinsel ilişkide bulunmadan onu boşadı. Rasulullah, önce Kilab, daha sonra da Kilab oğulları kadınlarından Umre ibnetü Yezid'le evlendi. Umre, Rasulullah'tan önce el-Fadl b. el-Abbas b. Abdi'l-Muttalib'le evliydi. Rasulullah, kendisini cinsel ilişkide bulunmadan boşadı.

RASULULLAH'IN GIFARLI BİR KADINLA EVLENMESİ

401.

Rasulullah (S.A.V.) Gıfarlı bir kadınla evlendi, gerdeğe girdi. Kadına elbisesini çıkamasını söyledi. Rasulullah, kadının göğsünde baras(abraşlık)tan ileri gelen bir beyazlık görünce hemen geri çekildi ve: "Elbiseni giy, aile dön." dedi. Ve onun mehrini tamamladı.

402.

Tamime İbnetü Vehb'in kardeşi, Rasulullah'a bir kızkardeşi ve dayısı olduğunu söyledi. Rasulullah kadına: "Benimle evlenmek ister misin?" diye sordu. Kadın: "Senden Allah'a sığınırım." cevabını verdi. Bunun üzerine Rasulullah: "Allaha sığınan bu kadını, Allah mahrum etsin.." buyurdu.

403.

Rasulullah (S.A.V.), önünde dolaşan Abbas'ın kızı Ümmü Habib'i görünce: "Şu kız ben sağ iken ergenlik çağına gelirse onu alacağım, yani evleneceğim." dedi. Fakat, o kız ergenlik çağına gelmeden Rasulullah vefat etti. Onu Ebu Seleme'nin erkek kardeşi el-Esved b. Abdi'l-Esed aldı. Ondan Razk-b. el-Esved, Lübabe ibnetü'l-Esved -Bu, el-Esved'in annesi Ümmü'l-Fadl'ın ismidir- adında çocukları oldu.

KENDİLERİNİ BAĞIŞLAYAN KADINLAR

404.

Birtakım kadınlar da nefislerini Rasulullah'a bağışladılar. Rasulullah onlardan bazılarıyla cinsi ilişkide bulundu, bazılarıyla bulunmadı. Vefat edinceye kadar onlara yaklaşmadı. Ayrıca, Rasulullah'ın ölümünden sonra onlarla evlenilmedi. Ümmü Şerik bunlardandır. Cenab-ı Hak şöyle buyurur: *"Ey Rasulüm, zevcelerinden istediğini boşayıp istediğini tutarsın.* (Ric'i talakla boşayıp) *ayırdığını da tutmak istersen, bunda sana bir günah yoktur."* (256)

405.

"Ey Rasulüm, zevcelerinden dilediğini boşarsın, diledigni tutarsın." ayeti hakkında şu nakledildi: Rasulullah'ın yaklaşmadığı kadınlar arasında Sevde ve Ümmü Habibe de vardı. Rasulullah onları bırakmak istedi. Onlar ise: "Bizi boşama, kendi halimize bırak. Nefsinden ve malından bize istediğini ayır." dediler.

Bunun üzerine Rasulullah, onları kendi hallerine bıraktı. Onlara dilediği şeyi ayırdı. Rasulullah'ın (cinsi ilişki için) yanlarına girdiği kadınlar; Aişe, Ümmü Seleme, Zeyneb ve Hafsa idi. Aralarında kendini ve malını eşit surette taksim ederdi.

406.

Hz. Aişe, Rasulullah'ı kıskanıyordu. Nefsini Rasulullah'a bağışlayan bir kadına: "Bir kadının mehirsiz nefsini hibe etmesi yakışmaz." dedi. Rasulullah onların bazısından ayrılmıştı. Hz. Aişe de bir umut içindeydi. İşte bu sırada: *"Ey Rasulüm, zevcelerinden dilediğini boşarsın, dilediğini tutarsın.* (Ric'i talakla boşayıp) *ayırdığını da tutmak istersen, bunda sana bir günah yoktur."* ayeti nazil oldu. Bunun üzerine Aişe ümidini kesti. "Öyle inanıyorum ki, Rabbin, arzun konusunda seninle yarışıyor." dedi.

407.

Rasulullah (S.A.V.)'in yanında, nefsini ona hibe eden hiçbir kadın yoktur. **408.**

Rasulullah (S.A.V.)'e: *"Ey Peygamber!* (Senden süs elbiseleri isteyen) *hanımlarına de ki: 'Eğer siz, dünya hayatını ve onun süsünü arzu ediyorsanız, haydi gelin, size boşanma bedellerini vereyim ve sizi güzel bir şekilde boşayayım. Yok, eğer Allah ile Rasulünü ve ahiret yurdunu* (Cennet'i) *istiyorsanız, biliniz ki Allah, içinizden salih amel işleyenlere büyük bir mükafat hazırlamıştır.'"* ayetini, daha sonra da: "(Dünya süsünü terk edip seni seçen ve dokuz kimseden ibaret olan) *bu zevcelerden sonra, başka kadınlar sana helal olmaz. Bunlardan boşayıp yerlerine başkalarını almak da olmaz; güzellikleri hoşuna gitse bile.. Ancak mülkiyetine geçen cariye müstesnadır* (bu helaldir)." **(257)** ayetini indirdi.

PEYGAMBER (S.A.V.)'İN CARİYELERİ

409.

Rasulullah, kadınlarından dokuzu sağken vefat etti. Kendisinden önce Hatice ibnetü Huveylid ve fakir fukaranın anneliğini yapan Zeyneb öldü. Habeş ülkesine şu üçü hicret etti; Ümmü Seleme, Ümmü Habibe ve Hafsa bintü Ömer. (258) Rasulullah'ın sadece, Hatice'den çocuğu oldu. Rasulullah'ın yanında köle olarak da Reyhane ibnetü Amr b. Huzafe (259) (Rasulullah'ın bundan çocuğu olmadı) ve İbarhim'in annesi Kıpti Mariye vardı. Bundan İbrahim adlı oğlu oldu. Rasulullah'ın hanımlarından sadece Hatice ve Mariye'den çocuğu oldu.

410.

Rasulullah'ın oğlu İbrahim on sekiz aylıkken öldü. Rasulullah'ın peygamberlik dönemine yetişmedi.

411.

İbn İshak, yukarıdaki rivayetin, kendisine başka bir kaynaktan aynı şekilde aktırıldığını söylemektedir.

412.

Rasulullah (S.A.V.)'in Kıpti Mariye'den, İbrahim adında oğlu oldu. İbrahim küçük yaşta ölünce, Rasulullah (S.A.V.): "Cennette onu bir emzirecek elbette bulunacaktır. Eğer yaşasaydı, elbette sıddık ve nebi olurdu. Hayatta olsaydı, onun hürmetine bütün kıptiler azat edilirdi." buyurdu.

413.

Abdu'r-Rahman b. Avf şöyle anlatıyor: "Rasulullah (S.A.V.) elimden tutup beni, oğlu İbrahim'in bulunduğu hurmalığa götürdü. Rasulullah onu tuttu ve kucağına oturttu ve çok çok ağladıktan sonra: 'Yavrum, sana ne yapabilirim?' dedi. Bunun üzerine ona: 'Ya Rasulullah! Sen ağlamayı yasaklamadın mı?" diye sordum. Rasulullah: 'Ben, ölüye feryat ve figan ederek ağlamayı, ahmak ve facir kimsenin sesini yasakladım. Oyun, eğlence ve şeytan düdüklerinin çalınışı sırasında çıkan se-

si, bir de musibet anında yüz çırmaklayıp üst baş yırtılarak çıkarılan sesi. Bu benim ağlayışım ise, bir rahmet eseridir. Acımayana acınmaz, ey İbrahim. O (ölüm) hak bir emir ve doğru bir vaat, mutlaka girilmesi gerekli bir yol olmasa -sonra gelenlerimiz ilk gidenlere katılmayacak olsa- elbette, sana bundan daha çok üzülürdük. Elbette sana üzülüyoruz, göz ağlar, kalp üzülür, ama Rabbin kızacağı şeyi söylemeyiz..' buyurdu."

414.

Rasulullah (S.A.V.)'in şöyle dedi: "Dün gece bir oğlum dünyaya geldi, ona babam İbrahim'in adını verdim."

415.

Ali b. Talib şöyle dedi: "Rasulullah, İbrahim'in annesi Mariye'nin yanına amca oğlunun ve bir kıptinin girmesini hoş karşılamadı. Beni çağırarak: 'Şu kılıcı al, git. Eğer onu, Mariye'nin yanında bulursan, öldür.' buyurdu. Ben: 'Ya Rasulullah! Senin emrini yerine getirmek için bükülmez, keskin kılıç gibiyim. Emrettiğin şeyi mutlaka yaparım. Hadiseye şahit olan, şahit olmayanın göremeyeceğini görür.' dedim. Kılıcı kuşanarak, Mariye'nin yanında onu bulurum düşüncesiyle gittim. O, beni görünce, kılıcımı çekip sıyırdım. Kendisini öldüreceğimi anladı. Koşarak bir hurma ağacına gitti ve ona çıkmaya başladı. Ağacın yarısına vardığı zaman, ona yaklaştım. Kendisini sırt üstü attı. Düşünce bacaklarının arası açıldı, bir de ne göreyim, erkeklik uzvu yok Hemen kılıcı kınına koydum, sonra Rasulullah'a gelerek olayı anlattım. Bunun üzerine Rasulullah: 'Ehl-i Beyt'i temiz çıkaran Allah'a hamdolsun.' buyurdu."

416.

El-As b. Vail es-Sehmi, Rasulullah anıldığı zaman: "Bırakın onu, nesli kesik, oğlu olmayan (260) bir adam. Ölse, adı sanı anılmayacak. Rahata ereceksiniz." dedi. Bunun üzerine Cenab-ı Hak: *"Şüphesiz biz, sana ey Habibim, Kevser'i* (Senin için dünyadan ve dünyadakiler-

den daha hayırlısını, büyük şeyi) *verdik. O halde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes. Şüphesiz seni eleştiren* (el-As b. Vail), *nesli kesiktir."* (261)

417.

Rasulullah (S.A.V.)'e "Rabbinin sana verdiği kevser nedir?" diye soruldu. O: "Kevser, San'a'dan Şam topraklarındaki Eyle'ye kadar uzanan bir nehir gibidir. Su içilecek bardakları gökteki yıldızların sayısından daha çoktur. Oraya boyunları deve boyunları gibi olan kuşlar gelir." buyurdu. Ömer b. el-Hattab: "Vallahi, Ya Rasulullah! O, hoş bir şeymiş.." deyince Rasulullah (S.A.V.): "Onun meyveleri ondan daha hoş." buyurdu.

418.

Enes b. Malik, *"Şüphesiz biz sana kevseri verdik."* (262) ayetinin tefsiri hakkında şöyle dedi: "Kevser, Cennet'te bir nehirdir. İbnü Ebi Nüceyh dedi ki: 'Aişe, o (kevser), Cennet'te öyle bir nehirdir ki, insan, parmaklarıyla kulaklarını tıkasa bile, sadece o nehrin sesini duyar.'"

419.

Hz. Ali, *"O halde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes."* (263) ayeti hakkında şöyle dedi: "O, namazda, sağ eli sol el sütüne koymaktadır." (264)

420.

Ata'ya, Kevser soruldu. "O, Cennet'te bir nehirdir." cevabını verdi. *"O halde, Rabbin için namaz kıl ve kurban kes.."* (265)ayeti hakkında da: "Cenab-ı Hak, Kurban Bayramı'nın birinci günü, önce sabah namazını kılmamızı, sonra kurban kesmemizi emretti.." dedi.

RASULULLAH'LA ALAY EDENLER

421.

Rasulullah (S.A.V.), Allah'ın emrini, sırf Allah rızası için yerine getirmeye çalıştı. Kavmine nasihat etti. Onlardan düşmanlık ve eza gördü, alaylarına maruz kaldı. Yezid b. Ruman'ın Urve'den yahut ondan baş-

ka alimlerden rivayet ettiğine göre, Rasulullah'la a-lay edenler beş kişiydi: El-Esved b. Abdi Yegus b. Vehb, el-Esved İbnü'l-Muttalib b. Esed, el-Velid b. el-Mugira, el-As b. Vail, el-Haris İbnü't-Talatıl'a el-Huzai. Bunlar Rasulullah'la alay ederler ve göz, kaş hareketleriyle onu alaya alırlardı. Rasulullah'a Cibril (A.S.) gelerek onu Kabe'ye götürdü. Onlar da Kabe'yi tavaf ediyorlardı. Kendisine el-Esved b. Abdi Yegus uğradı. Cibril onun karnına işaret etti, karnı şişip öldü. El-Esved b. el-Muttalib geldi, Cibril yüzüne yeşil bir yaprak attı, kör oldu. El-Velid b. el-Muğira geldi, biraz önce olan ayağının topuğundaki yaraya işaret etti, yara onu çökertti ve öldürdü. El-As b. Vail uğradı. Onun da ayağının altına işaret etti. El-As merkebe binip Taif'e gitti. Merkep onu, diken dolu bir yere çöktürdü. İbn Vail'in ayağının altından bir iğne girdi ve onu öldürdü. El-Haris b. el-Talatıla gelince de Cibril onun başına işaret etti. O da irin içti, öldü. Allah onlar hakkında: "*Muhakkak ki biz,* (seninle alay eden) *o müstehzilere karşı kafiyiz,* (onları helak ederiz)." (266) ayetini inzal buyurdu.

422.

Mahzum oğullarından bir grup erkek, kardeşi el-Velid ibnü'l-Velid müslüman olunca Hişam b. el-Velid'e gittiler. Onlardan müslüman olmuş gençleri yakalamaya kesin karar vermişlerdi. Seleme b. Hişam, İyaş b. Ebi Rabia bu gençler arasındaydı. Ona -şerrinden de korkarak-: "Şu dini uyduran gençleri cezalandırmak istedik, bu suretle başkalarından emin oluruz." dediler. O da: "Bunu kim yaparsa, onu yakalayın, cezalandırın, ondan sakının." dedi ve şu şiiri söyledi:

Hey, kardeşim Gubeys'i sakın öldürmeyin,
Aramızda ebediyyen görünür kalsın.

423.

Kureyşliler Rasulullah (S.A.V.)'le konuşarak: "Ya Muhammed, bize, Musa'nın bir asası olup onu taşa vur-

duğunu, taştan on iki pınar fışkırdığını, İsa'nın ölüleri dirilttiğini, Semud'un bir devesi olduğunu söylüyorsun. Sen de bazı mucizeler göster de seni tasdik edelim." dediler. Rasulullah: "Hangi mucizeyi göstermemi istersiniz?" diye sordu. "Safa'yı bize altın yap." cevabını verdiler. Rasulullah: "Yaparsam, beni tasdik eder misiniz?" buyurdu. Onlar da: "Evet. Vallahi eğer yaparsan hepimiz sana tabi oluruz." dediler. Bunun üzerine Rasulullah dua etmeye başdı. Cebrail (A.S.) gelerek ona: "Ne istiyorsun? İsteseydim Safa'yı altın yapardım. Fakat ben bir mucize getiririm de, o zaman inanmazlarsa, mutlaka azap ederim. Dilersen, onları bırakayım da tevbe edenler tevbe etsin.." dedi. Rasulullah (S.A.V.) bunu duyunca: "Onları bırak, ta ki tevbe edenleri tevbe etsin." buyurdu. Bunun üzerine Cenab-ı Hak şu ayeti indirdi: *"Müşrikler, kuvvetli olarak Allah'a yemin ettiler ki, eğer kendilerine istedikleri gibi bir ayet* (mucize) *gelirse, muhakkak ona iman edeceklerdir. De ki: 'Ayetler ancak Allah katındadır. Ey mü'minler! Siz farkında değilsiniz; o ayet* (mucize) *geldiği vakit de iman etmeyecekler.'*

Biz onların kalplerini ve gözlerini, gerçeği anlayıp görmekten çeviririz; ilk önce buna iman etmedikleri hal üzere kendilerini bırakıveririz de azgınlıkları içinde dalıp giderler.

Eğer hakikaten biz onlara (diledikleri gibi) *melekleri indirseydik, ölüler de kendileriyle konuşsaydı, bütün varlıkları karşılarında toplayarak senin doğrululuğuna şahit ve kefil gösterseydik Allah dilemedikçe yine şüphe yok ki iman edecek değillerdi."* (267)

424.

İnsanlar Rasulullah (S.A.V.)'e: "Salih ve diğer peygamberlerin gösterdiği gibi, sen de bize bir ayet göstersene." deyince Rasulullah: "Şayet isterseniz, Allah'a dua ederim, o da onu size indirir, ama mucize geldikten sonra isyan ederseniz, helak olursunuz. Cenab-ı Hak,

azab indirir." Bunun üzerine "İstemiyoruz." dediler.

425.

Kureyşliler, Rasulullah (S.A.V.)'e: "Ya Muhammed! Biz suyu az, dar bir vadide yaşıyoruz. Kur'an'ın bereketiyle, şu dağları yürüt, bizim için yerden bir pınar fışkırt ki, ondan su içelim. Atalarımızı mezarlarından çıkar da, onlarla konuşalım ve gördükerini soralım." dediler. Bunun üzerine Allahu Teala: *"Bir Kur'an ki, eğer onunla dağlar yürütülse veya onunla arz parçalansa veya onunla ölüler konuşturulsa, yine o kafirler, ona iman etmezler."* (268) ayetini indirdi. Bu, "Ey Muhammed! Bir Kur'an ki, onunla böyle yaptım, aynı şeyi senin Kur'an'ınla da yapardım." anlamındadır.

426.

Rasulullah (S.A.V.)'e geçmiş milletler ve ümmetlerle ilgili ve Hz. Peygamber'in ıspat ettiği ayetler Mekke'de, farzlar ve sünnetlerle ilgili ayetler ise Medine'de nazil oldu.

427.

Abdullah Kufe, Zutlu birtakım insanları gördü, onlardan korktu ve: "Bunlar kim?" diye sordu. "Zutlular." diye cevaplandı. O da: "Bunlar Rasululah'ın okuttuğunu gördüğüm cinlere çok benziyorlar." dedi.

428.

Rasulullah'la konuşan cinler dokuz taneydi.

RÜKANE B. ABD YEZİD OLAYI

429.

Rasulullah (S.A.V.), Rükane b. Abd Yezid'e: "Müslüman ol." teklifinde bulundu. Rükane: "Söylediğinin hak olduğunu bilsem, dediğini mutlaka yapardım." dedi. Rasulullah ona -ki Rükane, insanların en kuvvetlisiydi-: "Söyle bakayım, seni yıkarsam bunun hak olduğuna inanır mısın?" diye sorunca o: "Evet" cevabını verdi. Bunun üzerine Rasulullah kalktı ve onu yıktı. Rükane: "Tekrar yık bakalım." dedi. Rasulullah da onu tek-

rar yıktı. Bunun üzerine Rükane: "Bu adam sihirbaz, bunun sihri gibisini hiç görmedim. Vallahi, kendime sahip olamadım, kendimi yerde buldum." diyerek çekip gitti.

PEYGAMBERLİĞİNİN ALAMETLERİ

430.

Mürre, şöyle anlattı: "Rasulullah (S.A.V.)'le bir seferde bulundum. Tuhaf bir durumunu gördüm. Bir yerde konaklamıştık. Bana: 'Şu iki hurma ağacına git, Rasulullah, sizin bir araya gelmenizi istiyor, de.' dedi. Gittim, onlara o sözü söyledim. Her biri, kökünden ayrılarak arkadaşanın yanına gitti ve ikisi bir araya geldiler. Rasulullah, onların arkasında ihtiyacını giderdikten sonra: 'Git, onlara söyle, yerlerine dönsünler.' buyurdu. Onlara gittim, bu sözü söyledim ve her biri yerine döndü."

"Rasulullah'a bir kadın gelerek: 'Şu oğlum, yedi seneden beri delilik hastalığına maruz. Hastalık günde iki defa kendisini tutuyor.' dedi. Rasulullah: 'Onu bana yaklaştır.' buyurdu. Kadın, çocuğu yaklaştırdı. Rasulullah çocuğun ağzına üfürdü ve: 'Çık, ey Allah'ın düşmanı. Ben Allah'ın rasulüyüm.' dedi. Sonra kadına: 'Geri döndüğümüz zaman ne yaptığını bize haber ver.' buyurdu. Rasulullah geri döndüğünde, kadın onu yanında iki koç, keş peyniri ve yağla karşıladı. Rasulullah bana: 'Şu koçu al..' (269) buyurdu ve kendisi istediğini aldı. Kadın: 'Babam sana ikram etti, bizden ayrıldığından beri onda herhangi bir şey görmedik.' dedi."

"Bir deve Rasulullah'ın yanına gelerek önünde durdu. Rasulullah onun gözlerinden gözyaşı aktığını gördü. Hemen ashabına haber göndererek: 'Bu deveniz, neden sizden şikayet ediyor.' diye sordu. 'Onu çalıştırıyorduk. Yaşlanıp çalışma gücü kaybolunca, yarın keselim diye kararlaştırmıştık.' cevabını verdiler. Bunun üzerine Rasulullah: 'Onu kesmeyin, içinde bulunduğu develerin

arasına koyun.' buyurdu."

431.

Bir kadın, yanında bir oğluyla birlikte belini salmış gibi ağır ağır yürüyerek geldi ve: "Ya Rasulullah! Şu oğlum doğalıberi konuşmadı." dedi. Rasulullah'a yaklaştırdı. Rasulullah: "Ben kimim?" diye sordu. Çocuk: "Sen, Rasulullahsın." diye cevapladı.

432.

Cabir, Rasulullah (S.A.V.)'le beraber bir sefere çıktı. Rasulullah büyük abdestini bozmak istediği zaman, hiç kimsenin göremeyeceği kadar uzaklaşırdı. Nitekim birinde, çöllük bir arazide konakladılar. Orada hiçbir şey, yani gizlenecek hiçbir ağaç yoktu. Rasulullah: "Ey Cabir! Şu matarayı, al, gidelim." dedi. Cabir, matarayı suyla doldurdu. Gittiler. Kimsenin görmeyeceği kadar uzaklara yürüdüler. Karşılarına, aralarında birkaç arşın uzaklık bulunan iki ağaç çıktı. Rasululluh (S.A.V.): "Ya Cabir! Git, şu ağaca 'Rasulullah, sana, arkadaşının yanına yaklaş, ta ki sizin arkanıza oturayım.' diyor de." dedi. Cabir de gitti, denileni yaptı. Hakikaten o ağaç yürüdü, öbür ağaca bitişti. Rasulullah da, arkalarına oturup ihtiyacını giderdi. Sonra geri döndüler, binitlerine bindiler. Sanki üstlerinde gölge yapan kuşlar varmış gibi yürüyorlardı. Birdenbire, yanında çocuğu olan bir kadın, Rasulullah'ın önüne çıktı: "Ya Rasulullah! Şu benim oğluma günde üç defa şeytan giriyor, bırakmıyor." dedi. Rasulullah hemen durdu, çocuğu aldı, devenin palanıyla kendisi arasına koyarak: "Çık git, defol, ey Allah'ın düşmanı. Ben Rasulullah'ım." buyurdu, Rasulullah bunu üç defa tekrarladı. Sonra kadına çocuğu verdi. Geri dönüp o suyun yanına vardığımız zaman karşımıza, beraberinde sürüp getirdiği iki koç ve çocukla o kadın çıktı ve: "Ya Rasulullah! Hediyemi kabul et. Seni hakla gönderen Allah'a yemin ederim ki, ona daha sonra tekrar geri dönerse." dedi. Rasulullah (S.A.V.): "O ikisinden birini

alın, diğerini bırakın." buyurdu. Sonra Rasulullah aralarında olduğu halde yürüdüler. Bağırarak bir deve geldi. İki dağ inciri arasına vardıklarında deve secdeye kapandı. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.): "Bu devenin sahibi kim?" diye sordu. Ensardan birkaç genç: "Ya Rasulullah! Deve bizim." cevabını verdiler. Rasulullah: "Onun durumu ne?" buyurdu. "Yirmi senedir onunla kuyudan su çektik. Yaşlanıp işe yaramaz hale gelince, onu kesip kölelerimiz arasında taksim etmek istedik." dediler. Rasulullah onlara: "Onu bana satar mısınız?" buyurdu. "Ya Rasulullah, o senindir." cevabını verdiler. Bunun üzerine Rasulullah: "Ona, ölünceye kadar iyi bakın." dedi. Onlar: "Ya Rasulullah! Biz sana hayvanlardan daha çok secde etmeliyiz." dediklerinde Rasulullah: "İnsanın insana secde etmesi doğru olmaz. Şayet insanın insana secde etmesi uygun olsaydı, kadınların kocalarına secde etmeleri uygun olurdu." buyurdu.

433.

Rasulullah, kavminin yalanlaması sebebiyle üzülerek Mekke tepesine çıktı ve: "Ya Rabbi! Bana, kalbime itminan verecek ve benden bu kederi giderecek yolu göster." diye dua etti. Bunun üzerine Allah Azze ve Celle: *"Şu ağacın dallarından hangisini istersen, onu çağır."* diye vahyetti. Rasulullah bir dalı çağırdı. Dal toprağı yararak yerinden kopup Rasulullah'a geldi. Rasulullah: "Yerine geri dön." buyurdu. Dal yeri yararak eski yerine gitti. Rasulullah buna hamd etti ve ruhu rahatladı.

Müşriklere: "Ey Muhammed! Babalarına ve dedelerine sapık mı diyorsun?" dediklerinde Allahü Teala: *"Ey cahiller! Bana Allah'tan başkasına ibadet etmemi mi emrediyorsunuz?*

Gerçekten sana ve senden öncekilere şöyle vahyolundu: Farz-ı muhal, eğer Allah'a eş koşarsan muhakkak emelin boşa gider ve elbette hüsrana uğrayanlardan olursun.

Bilakis Allah'a ibadet et ve şükredenlerden ol." (270) ayetlerini inzal buyurdu.

434.

Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyrdu: "Bir adam bir sığıra bindi ve onu vurarak sürmek istedi. Bunun üzerine sığır 'Ey Allah'ın kulu, ben bunun için yaratılmadım.' dedi." Peygamberimiz'in etrafındakiler: "Sübhanellah." dediler. Rasulullah da: "Buna hayret mi ettiniz?" buyurdu. Oradakiler: "Evet, Ya Rasulullah.." cevabını verdiler. Rasulullah da: "Buna; ben, Ebu Bekir ve Ömer inanırız." buyurdu. Halbuki Ebu Bekir ve Ömer orada değillerdi.

Sonra Rasulullah (S.A.V.): "Bir kurt, bir adamın sürüsüne saldırdı, bir koyun kaptı. Adam koyunu istedi ve onu ondan çekip aldı. Bunun üzerine kurt: 'Bugün sen onu benden aldın, kurtardın. Peki, benden başka hiçbir çobanın bulunmadığı o yırtıp parçalama gününde, onu benden kim kurtaracak?' dedi." Rasulullah'ın etrafındakiler buna "Allah, Allah!" dediler. Bunun üzerine Rasulullah: "Buna şaşıyor musunuz?" diye sordu. "Evet." cevabını verdiler. "Ben, Ebu Bekir ve Ömer inanıyoruz." buyurdu. Aslında Ebu Bekir ve Ömer orada yoktu.

435.

Rasulullah (S.A.V.), şöyle buyurdu: "Bir çoban sürüsünün başındayken sürüye kurt saldırdı ve bir koyun kaptı. Çoban koyunu almak istedi ve kurttan kurtardı. Kurt ona dönerek: 'Onu, canavarların olduğu, çobanın bulunmadığı gün kim kurtaracak.' dedi. Oradakiler : "Sübhanellah.." dediler. Rasulullah (S.A.V.): "Ben buna inanıyorum, Ebu Bekir ve Ömer de." buyurdu.

436.

Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurdu: "Bir adam üstüne bindiği bir sığırı sürüp giderken, sığır adama dönerek: 'Ben bunun için yaratılmadım, tarla sürmek için yaratıldım.' dedi." İnsanlar, bunu duyunca "Sübhanellah." dediler. Bunun üzerine Rasulullah: "Şüphesiz bu-

na ben inanıyorum, Ebu Bekir ve Ömer de." buyurdu.

437.

Rasulullah (S.A.V.) bir seferinde konaklayınca, bir su matarası getirtti. Kendisine: "Ya Rasulullah, ondan baka suyumuz yok." dediler. Bu söz üzerine Rasulullah, o matarayı su kabına boşalttı. Sonra parmağını su kabının ortasına koydu ve onu suya soktu. İnsanlar geliyor, abdest alıyorlar, sonra da başa dönüyorlardı.

Rasulullah bazılarının ayak ökçelerinin yıkanmadığını gördü ve "Allah'ım, onların ayak ökçelerini mağfiret buyur." dedi.

438.

Rasulullah (S.A.V.): "Kardeşlerime ne zaman kavuşacağım?" deyince "Ya Rasulullah! Biz kardeşlerin değil miyiz?" diye sordular. Bunun üzerine Rasulullah: "Siz ashabımsınız. Kardeşlerimse, ümmetimden, beni görmedikleri halde bana inanan ve beni tasdik edenlerdir." buyurdu ve "Hangi insanların imanı daha sevimlidir, biliyor musunuz?" diye sordu. "Allah'ın meleklerinin." diye cevap verdiler. Rasulullah da: "Onların değil, çünkü onlar Rablerinin yanında oldukları için iman ediyorlar." dedi. Bunun üzerine: "Peygamberlerin imanları.." dediler. Rasulullah yine: "Olamaz, çünkü onlar, kendilerine vahiy geldiği için inanıyorlar." buyurdu. Bu kez Peygamberlerin ashabının imanları." cevabını verdiler. Bu cevap üzerine de Rasulullah: "Onların imanları da olamaz. Çünkü onlar, aralarında Allah'ın peygamberleri olduğu için iman ediyorlar. Fakat ümmetinden öyle bir topluluk vardır ki, onlar beni görmedikleri halde, Rablerinden gelen kitaba inanıp tasdik ederler. İşte onların imanı daha çok takdire şayandır." buyurdu.

439.

Peygamberin ashabının faziletini müzakere ediyorlardı. Abdullah: "Rasulullah'ı görüp de, Allah'tan başka hiç birilah olmadığına inanan kimsenin, Rasulul-

lah'ı görmeden inanandan daha çok fazileti yoktur." dedi ve: *"Elif-Lam-Mim... Bu , o kitaptır ki, kendisinde hiç şüphe yoktur ve daha önceki kitaplarda, Allah'ın inzal edeceğini vaad buyurduğu kamil kitaptır. Ahirette zarar verecek şeylerden korunanlar (takva sahipleri) için delildir, yol göstericidir.*

O kimseler ki, onlar gayba inanırlar, beş vakit namazı gereği üzere kılarlar, onlara verdiğimiz rızıklardan harcarlar, yedirirler.

O kimseler ki, sana gönderilene ve senden önceki peygamberlere gönderilene iman ederler, ahirete ise şüphesiz yakinen inanırlar.

İşte böyle kimseler, Rablerinden olan hidayet ve doğru yol üzerindedirler ve bunlar azaptan kurtulup sevaba erenlerdir." (271) ayetlerini okudu.

440.

Rasulullah (S.A.V.) bir gün etrafına toplanmış bulunan ashabına: "Sizden bir adam ki, size peygamber olarak gönderilen kimseye inanıp tasdik ediyor bu hayret edilecek bir şeydir, ama çok şaşılacak bir şey değildir. Fakat, bir kavim ki, bana görmeden inanıyor, işte onların durumu, çok şaşılacak bir şeydir, çok şaşılacak bir şeydir."

441.

Rasulullah'ın yanına birdenbire Yemenli iki atlı geldi. Rasulullah onları görünce: "Kindeli, Mezhacli iki kimse, Rasulullah'a biat etmek için geldi." buyurdu. Biri biat etmek üzere Rasulullah'ın elini tuttuğu zaman: "Ya Rasulullah, sana yetişip sana iman eden, seni tasdik eden ve senin getirdiğinin hak olduğuna şehadet eden kimsenin durumu nedir, bana söyler misin?" diye sorunca Rasulullah: "Ne mutlu ona..." dedi ve o şahısla tokalaştı. Sonra, öbürü geldi ve: "Ya Rasulullah! Seni görmeden tasdik eden ve senin getirdiğin şeyin hak olduğuna şehadet eden kimsenin durumu nedir?" diye sordu. Rasulullah (S.A.V.): "Ne mutlu ona..." buyurdu. O

adam da Rasulullah'la tokalaştı ve ayrıldı.

442.

Bir gün Rasulullah: "Kardeşlerimi özlüyorum." buyurdu. Bunun üzerine Ömer: "Ya Rasulullah, biz kardeşlerin değil miyiz?" diye sordu. Rasulullah: "Hayır, Siz ashabımsınız. Kardeşlerim bana beni görmeden inananlardır." buyurdu. O sırada Ebu Bekir geldi. Ömer ona, Rasulullah'ın kendisine söylediklerini aktardı. Rasulullah: "Ey Ebu Bekir! Senin beni sevdiğini duyup da seni seven bir kavmi, sen sevmez misin? Onları Allah da sever." buyurdu.

ÜMMÜ ŞERİK ED-DEVSİYYE'NİN MÜSLÜMAN OLUŞU

443.

Ümmü Şerik denilen Devsli bir kadın, Ramazan ayında müslüman oldu. Kendisini Rasulullah'a götürecek birini bulmak üzere yola çıktı. Yahudi bir erkeğe rastladı. O Yahudi: "Ne ihtiyacın var, ey Ümmü Şerik?" diye sordu. Kadın: "Beni Rasulullah'a götürecek bir adam arıyorum." deyince Yahudi: "Gel, ben seni götüreyim." dedi. Kadın da: "Beni bekle, matarama su doldurayım." karşılığını verdi. Yahudi: "İstediğin su bende var." dedi. Kadın onunla yola çıktı. O gün akşam oluncaya kadar yürüdüler. Akşam olunca Yahudi durdu, yolda yemek üzere yanına aldığı azığı çıkardı, akşam yemeğini yedi ve: "Ey Ümmü Şerik, gel akşam yemeğini yiyelim.." diye ona da teklif etti. Ümmü Şerik: "Bana su ver, susuzum. Su içmedikçe yemek yiyemem." dedi. Yahudi onun bu isteğine: "Yahudi olmadıkça sana su vermem." karşılığını verdi. Kadın: "Allah belanı versin, beni aldattın, su aldırtmadın." dedi. Yahudi yine: "Hayır, vallahi Yahudi olmadıkça sana bir damla su vermem." diye ısrar etti. Kadın buna: "Hayır, asla Yahudi olmam. Çünkü Allah, beni İslam'la hidayetine ulaştırdı." cevabını verdi. Sonra da devesinin ayağını

büküp bileğini koluna bağladı, başını dizine koydu uyudu.

Kadın daha sonra olanları şöyle anlattı: "O Yahudi erkeği, beni, alnıma koyduğu bir kova (272) su ile uyandırdı. Başımı sütten daha beyaz ve baldan daha tatlı su dolu kovaya uzattım. Kanıncaya kadar su içtim. Sonra da onu suyla doldurdum. Sonra ben baka baka, o önümden kaldırıldı, gökyüzünde kayboldu gitti. Sabah olunca, Yahudi geldi ve 'Ey ümmü Şerik!' diye seslendi. Ben: 'Vallahi, bana Allah su verdi.' dedim. 'Nereden, gökten mi indirildi?' diye sordu. 'Evet, vallahi Allah gökten bana indirdi. Sonra önümden kaldırdı. O, gökte kayboldu gitti.' cevabını verdim."

Sonra kadın geldi. Hz. Peygamber'in yanına girdi ve ona meseleyi anlattı. Rasulullah ona evlilik teklif etti. Bunun üzerine kadın: "Ya Rasulullah, ben kendimi sana layık görmüyorum. Çünkü benim noksanlığım var. Beni başka dilediğin kimseyle evlendir." dedi. Bunun üzerine Rasulullah onu, Zeyyad'la evlendirdi. Ona otuz sa (273) verilmesini emretti ve: "Yiyin, ölçmeyin." buyurdu. Kadının yanında, Rasulullah'a hediye etmek üzere bir tulum yağ vardı. Kadın cariyesine: "Bu tulumu Rasulullah'a götür ve 'Ümmü Şerik'in selamı var, bu sene hediye ettiğimiz yağ tulumudur.' de." dedi. Cariye yağ tulumunu götürdü. Onu alıp boşalttılar. Rasulullah onlara: "Onu asın, ağzını bağlamayın.." buyurdu. Onu astılar. Ümmü Şerik içeri girdi, onu yağla dolu görünce: "Ey fülance! Sana bu tulumu Rasulullah'a götürmeni emretmedim mi?" diye sordu. Kadın: "Vallahi, dediğin gibi, onu götürdüm, hiçbir şey damlamayacak şekilde, en iyi biçimde getirdim. Fakat o: 'Onu asın, bağlamayın.' dedi. Ben de yerine astım." dedi. Ümmü Şerik onu dolu görünce bağladı. Tükeninceye kadar ondan yediler. Sonra arpayı ölçtüler, ondan hiç bir şey eksilmeden otuz sa geldiğini gördüler.

EBİ HÜREYRE'NİN MÜSLÜMAN OLMASI

444.

Ebu Hüreyre müslüman olunca Rasulullah ona: "Kimlerdensin?" diye sordu. Ebu Hüreyre: "Devs'ten." dedi. Rasulullah, elini Ebu Hüreyre'nin alnına koydu. Sonra silkeleyerek: "Ben hayırlı hiçbir Devs'li görmedim." buyurdu.

445.

Ebu Hüreyre şöyle dedi: "Cahiliyye döneminde adım Abdu Şems b. Sahr'dı. İslam dönemindeyse Abdu'r-Rahman kondu. Babam Kinani idi. Daha sonra ben, Ebu Hüreyre diye tanındım. Ben babamın koyunlarını otlatırdım. Bir gün bir döşekle beraber kedi yavruları buldum ve onları yenime koydum. Koyun sürüsünü ona götürüp teslim ettiğim zaman, çoban, çantamın içindeki kedi yavrularının seslerini duydu ve "Bu ne, ey Abdü Şems." diye sordu. "Bulduğum kedi yavruları." diye cevapladım.Bunun üzerine çoban: "Sen Ebu Hüreyre'sin - Kedi babası- ."dedi. Artık ondan sonra bu isimle çağrılır oldum.

446.

Ebu Hüreyre Devs'in elçisi durumundaydı.

447.

Hızaz b. Sa'id, Beytü'l-Makdis'e geldi. Orada Ali b. Abdi'llah b. el-Abbas ile karşılaştı. Selam verdi. Hızaz b. Sa'id'e: "Sen kimsin?" diye sordu. O da: "Er-Reha (274) halkından biri." diye cevapladı. Bunun üzerine Ali b. Abdi'llah: "Rasulullah'ın övdüğü bir kavimden olan adama merhaba." dedi. Sonra da Rasulullah'ın "Size, er-Reha'yı, ed-Devsileri, ed-Dari'leri hayırla överim.." dediğini aktardı . Abdu'r-Rahman bu isimlerin Arap kabileleri olduğunu zannetti.

ADİYY B. HATİM'İN MÜSLÜMAN OLUŞU

448.

Adiyy b. Hatim anlatıyor: "Rasulullah (S.A.V.)

peygamber olarak gönderildiği zaman, ona benden daha çok kızan ve ondan tiksinen başka hiçbir Arap olduğunu sanmıyorum. Rasulullah Mekke'yi fethettiği zaman Rum diyarına kaçıp gittim. Fakat onun güzel ahlaka çağırdığını, insanların onun etrafında derlenip toparlandığını öğrenince, Rum diyarından ayrılıp ona geldim. Yanında Suheya, Selman ve Bilal vardı. Rasulullah başını kaldırıp bana baktı. 'Ya Adiyy b. Hatim, müslüman ol, kurtul.' buyurdu. Ben: 'Kardeşim, kardeşim..' dedim, durdum. Sonra gelip dizlerimi dizlerine koydum. Uyluğuma vurarak: 'Ya Adiyy b. Hatim, müslüman ol kurtul.' buyurdu. 'İslam nedir?' diye sordum. O da: 'Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, benim, onun Rasulü olduğuma şehadet edersin, hayrı ve şerriyle, acı ve tatlısıyla kadere inanırsın Ya Adiyy b. Hatim. İşte İslam budur. Kayser ve Kisra'nın hazineleri açılmadıkça kıyamet kopmayacak. Zaine, Hire'den -o zaman Kufe yoktu- gelip itikafa girmedikçe, şu Kabe'yi tavaf etmedikçe kıyamet kopmayacak. Ya Adiyy b. Hatim! Kişi mal torbası ile birlikte gelip tavaf etmedikçe, onu vermek istediği zaman kabul edecek birini bulamadıkça (onu alacak birini bulmak için) yeryüzünü dolaşıp 'Keşke sen benim olmasaydın, keşke sen toprak olsaydın..' diyeceği günler gelmedikçe kıyamet kopmayacak.." buyurdu.

449.

El-Yemin, Adiyy b. Hatim'in yanına girerek: "Bana kendinden söz et. Seni senden öğrenmek istiyorum." dedi. Adiyy b. Hatim: "İnsanların, en hoşlanmadıkları birisi idim. Rum diyarından önce Arap topraklarını gezdim. İlk önceki durumumdan çok tiksindim ve: 'Bu adama (Resulallah'ı kastederek) geleyim, eğer samimi ise bana malum olur, yalancı ise de bana malum olur' - Burada ravi Muhammed şüpheye düşerek "Bana zarar vermez." tabirini kullandığnı nakleder- diye düşünerek Medine'ye geldim. İnsanlar hayrete düşerek: 'Aaa !

Adiyy b. Hatim!' dediler. Rasulullah'a geldim. O: 'Ya Adiyy b. Hatim, müslüman ol, kurtul.' dedi. Ona: 'Benim dinim var.' deyince 'Dinini senden daha iyi biliyorum.' buyurdu. 'Dinimi benden iyi nasıl bilebilirsin?' diye sordum.'Sen kavminin başkanı değil miydin? Mirba' (cahiliyye döneminde başkanın aldığı ganimetin dörtte biri) almıyor muydun?' buyurdu. 'Evet.' dedim. 'Oysa bu senin dininde helal değil.' (275) buyurdu. Onun bu sözü üzerine karşısında ezildim. Rasulullah sözlerine devam ederek: 'Senin müslüman olmanı, yanımızdaki kimselerin fakirliğini görmen engelliyor. Çünkü sen, bize tabi olan insanları görüyorsun.' dedi İki elimi -ya da bir elini (ravi Muhammed şüphe ediyor)- tuttu. 'Evet.' dedim. Sonra 'Hire'de bulundun mu?' buyurdu. 'Hayır, yerini öğrendim.' dedim. 'Hire'den ez-Za'ine'nin çıkıp, itikafa girmeden Kabe'yi tavaf etmesi yakındır. Kisra b. Hürmüz'ün hazinelerinin fetholunması yakındır.' deyince 'Kisra b. Hürmüz'ün hazineleri nedir?' diye sordum. 'Kisra b. Hürmüz'ün hazineleri... Kisra b. Hürmüz'ün hazineleri... (iki defa söyledi) İnsanın sadaka verecek fakir bulamayacağı günler yakındır.' buyurdu."

Ravi dedi ki: "Ben ez-Za'ine'nin Hire'den çıkıp Kabe'yi emansız tavaf ettiğini gördüm. El-Medain'e saldıran ordunun önündeydim. Vallahi üçüncüsü de gerçekleşecek." İşte Rasulullah (S.A.V.)'in sözü böyle gerçekleşti. (276)

450.

Rasulullah (S.A.V.) "Medain'deki beyaz köşk fetholunmadıkça Kıyamet kopmayacak, ez-Za'ine hiçbir şeyden korkmadan Hicaz'dan Irak'a, emniyet içinde gitmedikçe (ki bu ikisinin birlikte gerçekleştiğini ben gördüm) kıyamet kopmayacak, insanların başında, har vurup harman savuran, müsrif, bir imam olmadıkça kıyamet kopmayacak." buyurdu.

451.

Adiyy b. Hatim, Ömer'le biraz konuştuktan sonra ona: "Ya Emire'l-Mü'minin, beni tarif eder misin?" diye sordu. Ömer de: "Peki. Onlar inkar ettiği zaman sen iman ettin, onlar yalanladığı zaman sen tasdik ettin, onlar cimrilik ettiği zaman sen verdin." dedi.

452.

Yezid b. Abdullah b. eş-Şahir: "Biz şu deve ağılında otururken, yanımıza, başı kazınmış, yanında bir deri parçası (bir dağarcık parçası da olabilir) bir adam girdi. 'Bu adam buralı değil, yabancı.' dedik. O da: 'Evet. İşte şu da, Rasulullah'ın bana yazdığı mektup.' cevabını verdi. Oradakiler: 'Getir.' dediler. Onu aldım, okudum. İçinde şöyle yazıyordu: 'Bismillahirrahmanirrahim, şu Allah'ın Rasülü, peygamberi Muhammed'den Züheyr b. Ukayş oğullarına -Ebu'l-Ala demiştir ki, bunlar, Akl'den bir kabiledir- yazılmış mektuptur. Şayet siz, Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şahadet eder, namaz kılar, zekat verirseniz, müşriklerden ayrılırsanız, ganimetlerden beşte birini ve Peygamber'le Safiyye'nin payını verirseniz, Allah'ın ve Rasulü'nün emniyetine girdiniz, demektir.' Oradakiler: 'Hay Allah iyiliğini versin. Bize Rasulullah'tan duyduğun bir şeyi anlat.' dediler. 'Rasulullah (S.A.V.)'in şöyle buyurduğunu duydum.' dedi yabancı, 'Bir ay oruç tutmak, insanı kötülüklerden alıkoyar, her ay üç gün oruç tutmaksa, kalpten kin, düşmanlık gibi şeyleri giderir.' Oradakiler: 'Sen Rasulullah'ın böyle dediğini duydun mu?' diye sorunca: 'Allah Rasulüne yalan söz isnat edeceğimi mi sandınız?. Hayır, vallahi, size bugün bir şey söylemeyeceğim.' dedi. Sonra sayfayı istedi, çekip aldı, geriye dönüp süratle gitti."

453.

Rasulullah (S.A.V.)'e bir Arap gelerek: "Ey Muhammed! Sen neye davet ediyorsun?" diye sordu. Rasulullah: "Seni Allah'a çağırıyorum. Seni, sana bir musibet isabet ettiğinde dua edersen ondan kurtaracak, çölde

binitini kaybettiğinde dua edersen sana geri getirecek, herhangi bir kıtlığa maruz kaldığında, sana ekin bitirecek bir varlığa çağırıyorum." dedi. Bunun üzerine Arabi: 'Bu, ne güzelmiş. Bana başka tavsiyelerde de bulun..." deyince Rasulullah da: "Sana, insanları hakir görmemeni, iyiliği terk etmemeni tavsiye ederim. Kardeşini güler yüzle karşıla. Eğer senden isterse, tek bir kova suyun olsa da bir kısmını ona ver. Elbiseni, yere sürünecek vaziyette sarkıtmaktan sakın. Çünkü bu, kibirdir. Şüphesiz Allahu Teala da, kibri sevmez.." buyurdu.

454.

Çöl halkı eşrafından biri Rasulullah (S.A.V.)'e gelerek: "Ya Muhammed! Sen neye davet ediyorsun, davet ettiğin şey nedir?" diye sordu. Rasulullah: "Seni, kuraklık olup dua ettiğii zaman ekinler bitiren, bir şey yitirip dua ettiğin zaman sana onu bulma imkanı veren, sana bir keder, üzüntü, tasa gelip dua edince senden gideren bir varlığa davet ediyorum." buyurdu. O adam, bu sözler üzerine müslüman oldu. Sonra bir müddet durduktan sonra: "Ya Rasulullah. Artık evime, aileme dönmek istiyorum, bana tavsiyelerde bulun." dedi. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.): "Sana -her ne kadar tasadduk etsen de- Allah'tan korkmayı tavsiye ederim." buyurdu. O adam: "Hangi şeyden tasadduk edeyim?" diye sorunca Rasulullah: "Devenden.." dedi.

CERİR B. ABDİLLAH'IN MÜSLÜMAN OLUŞU

455.

Cerir b. Abdi'llah biat etmek üzere Rasulullah (S.-A.V.)'e geldi. Rasulullah: "Bana elini göster, (277) ey Cerir!" diye buyurunca "Niçin?" diye sordu. "Allah'a teslim olman ve her müslümana nasihat etmen için." dedi. Zeki bir adam olduğu için Cerir bunu anladı ve: "Elimden geldiğince." dedi.

Cerir'le halk arasında bir kopukluk vardı. Cerir de-

di ki: "Rasulullah (S.A.V.)'in şöyle dediğini işittim. 'İslam beş temel üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şahadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, Kabe'yi haccetmek ve Ramazan orucunu tutmak.'

456.

Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurdu: "Müslümanlardan bir cemaat, elbette, Kisra'nın memleketini fethedecek."

457.

Müessir b. Gıfare el-Abdi, Abdu'l-Kays'tan bir kafileyle birlikte İbnü'l-Cassasıyye'ye (278) gitti. Ona, Rasulullah, beş vakit namazı kılmak, Ramazan orucunu tutmak, Kabe'yi tavaf etmek, gönül hoşnutluğuyla zekatı vermek ve Allah yolunda cihad etmek üzere biat ettirdi, söz aldı. O da: "Ya Rasulullah! Bunların hepsini yapamam. Mesela zekatı ele alalım. Benim ancak yaşayacak kadar malım ve çoluk çocuğum var, fazla malım olmadığı için zekat veremem. Cihada gelince; nefsimin buna boyun eğmeyeceğinden korkarım. Dolayısıyla Allah'ın gazabına uğrarım, diye çekiniyorum." dedi. Bunun üzerine Rasulullah elini ondan çekti. "Cihad yok, sadaka yok, Cennet'e nasıl gireceksin?" diye sordu. O da: "Ya Rasulullah, uzat elini onları yapmak üzere sana biat edeyim." dedi. Bunun üzerine Rasulullah elini uzattı, o da biat etti.

458.

Cerir b. Abdi'llah, devesine binerek Rasulullah'la birlikte yola çıktı. Sahraya vardıkları zaman, onları doğru koşturarak gelen bir atlı gördüler. Rasulullah: "Bu sizi istiyor." buyurdu. Atlı yaklaşınca, Rasulullah ona: "Nerden geldin?" diye sordu. Adam: "Malımdan, ailemden, çoluk çocuğumdan..." cevabını verdi. Bu kez Rasulullah: "Kimi istiyorsun?" diye sorunca adam: "Rasulullah'ı." karşılığını verdi. Rasulullah: "Tam isabet ettin." buyurdu. Adama da: "Ya Rasulullah! Ba-

na İslam'ı öğret." dedi. Rasulullah: "Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Rasulü olduğuna şehadet eder misin?" buyurdu. Adam: "Kabul ettim." dedi. Rasulullah ondan sonra sırasıyla: "Farz namazları kılar mısın? Farz olan zekatı verir misin? Kabe'yi hacceder misin? Ramazan orucunu tutar mısın?" sorularını sordukça adam da her soruya ayrı ayrı: "Kabul ettim." cevabını verdi. Rasulullah (S.A.-V.): "İşte İslam budur." buyurdu. Adam, Rasulullah (S.A.V.)'le birlikte yürümeye başladı. Yürürken devesinin ayağı, köstebek yuvasına girdi ve hayvan tökezleyip yere kapandı. Adam da başı üstüne düştü. Hemen Rasulullah: "Kardeşinize bakın." buyurdu. Huzeyfe ve Ammar adamın yanına gelerek doğrulttular ve: "Ya Rasulullah! Adam ölmüş." dediler. Rasulullah biraz yüzünü çevirdi, sonra yüzünü döndürerek: "Yüz çevirdiğim zaman beni görmediniz mi? Ben iki melek gördüm ki, onun ağzına, Cennet meyvelerinden dolduruyorlardı." buyurdu. Bundan, o adamın aç iken öldüğü anlaşıldı. Daha sonra Rasulullah (S.A.V.): "Az amel işledi, çok ecre nail oldu. Vallahi bu adam: *"Onlar o kimselerdir ki, iman edip imanlarını zulüm ve şirkle bulaştırmazlar.. İşte korkudan emin olmak onların hakkıdır ve hidayete erenler de onlardır."* (279) ayetinde zikredilen kimselerdendir. Kardeşinizi götürün." buyurdu. Götürdüler. Su kenarına vardıklarında Rasulullah: "Onu yıkayın, kefenleyin, tabuta koyun." buyurdu Dedikleri tek tek yapıldı. Rasulullah, sonra, onun cenaze namazını kıldı. Daha sonra da, kabrin kenarına oturarak: "Ona lahd (kabrin kıble tarafından oyulan yarık) yapın. Çünkü lahd bize ait bir haslettir. Şak (280) ise bizden başkalarına ait bir şeydir." buyurdu.

459.

Rasulullah (S.A.V.)'e bir Arabi geldi ve: "Benim kavmim müslüman oldu, fakirlikleri arttı, daha da fakir oldular." Rasulullah (S.A.V.), sadaka verdiği ada-

ma dönerek: "Yanımda ne varsa verdim." buyurdu.. Rasulullah'ın arkasında bulunan bir Yahudi: "Şu adam, bir bahçenin hurması karşılığında sana ödünç verir." dedi. Rasulullah (S.A.V.) de: "Sana bir bahçe demeyiz.

Fakat ölçüsü belli hurmayı belli zamanda ödemek üzere ödünç aldık." buyurdu. Bunun üzerine o Yahudi, Rasulullah'a biat etti. (281) Sonra yanındaki parayı çıkardı. Rasulullah (S.A.V.): "Onları Arabi'ye vererek, memleketine dön ve onunla kavmine yardım et." buyurdu. Bir gün Rasulullah , bir cenazeye katıldı. Ölüyü kabrine koyup üstüne toprak serptikleri bir sırada o Yahudi ayağa kalkarak: "Ya Muhammed! Hurma borcunu öder misin? Vallahi ben, sizin, insanların haklarını zamanında ödeyeceğinizden endişeliyim ey Abdu'l-Muttalib oğulları." dedi. Onun bu lafı üzerine Ömer b. el-Hattab (R.A.): "Vallahi, o (Rasu-lullah) burada bulunmasaydı, mutlaka burnunu kırar-dım." (Ez-Zühri, "Burnunun ucunu kırardım." şeklinde rivayet etmiştir.) dedi. Rasulullah hemen: "Ya Ömer, sen bundan başkasını yap. Ona söyle, isteğimi iyi yapsın, bana söyle onun ihtiyacını gidereyim, onunla şu şu bahçeye git -Bu, onun Rasulullah'tan öğrenmek istediği, fakat Rasulullah'ın ona ismini söylemediği bahçe-, içeri sok. Filancaya söyle, ona yemeği açsın, göstersin. Beğenirse, ona emret. Malını tam olarak versin. Senin onu kınaman sebebiyle de şu kadar sa' versin.." buyurdu. Ömer adamı götürdü. Ona yemeği gösterdi. Adam be-ğenince Ömer de ona Rasulullah'ın emrettiği gibi ölçtü verdi. O Yahudi Ömer'e: "Musa (A.S.)'ın kitabımızda bize vasfettiği şeylerin hepsinin Muhammed'de olduğunu gördük. Hilm (ağırbaşlılık, yumuşaklık) şu anda tecelli ediyor. Seni şahit tutarak söylüyorum ki Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Muhammed, Allah'ın peygamberidir. Ve yine seni şahit tutuyorum ki, malik olduğum malımın yarısını, Muhammed'e inananlara sadaka olarak veriyorum." dedi. Ömer: "Şüphesiz o senin üzerine hak ol-

du. Yalnız Muhammed'e inanların hepsine yeterli olmaz. Onun için, Rasulullah'la beraber olanlara vereceğim." diyerek malı onlara dağıttı. Sonra o Yahudi öldü. Rasulullah onun cenazesine gitti. Tabutunu sağ omuzunda Rasulullah, sol omuzunda Hz. Ali taşıdı.

460.

Abdullah b. Müzeyyine zü'n-Necadeyn amcasının himayesindeyken amcası onun ihtiyaçlarını karşılıyordu. Onun Muhammed'in dinine girdiğini öğrenince: "Muhammed'e tabi olmuşsun, onun için sana verdiğim her şeyi geri alacağım." dedi. Zü'n-Necadeyn, amcasına: "Ben müslümanım, ne yaparsan yap!" diye cevap verdi. Amcası da, ona verdiği her şeyi geri aldı, hatta üzerinden elbisesini bile çıkarttı. Zü'n-Necadeyn annesine geldi. Annesi bir kilimi ikiye kesti. O da bir yarısını peştemal, diğer yarısını da cübbe olarak üstüne giydi. Sabah olunca, Rasulullah (S.A.V.) ile sabah namazını kıldı. Rasulullah namazı kılınca, kendisine gelenlere bakarak onlarla musafaha etti. -Hep böyle yapardı.- Rasulullah, onu görünce: "Sen kimsin?" diye sordu. O da: "Ben, Abdu'l-Uzza'yım." diye cevap verdi. Rasulullah bu cevabı beğenmeyerek: "Hayır, sen Abdullah zü'n-Necadeyn'sin, kapımda bulun, ayrılma." buyurdu. Ondan sonra, o, Rasulullah'ın kapısından hiç ayrıl-madı. Kur'an okurken, tekbir getirirken ve tesbih çe-kerken sesini yükseltirdi. Bunun üzerine Ömer b. el-Hattab: "Ya Rasulullah, o, mürai mi?" diye sordu. Rasulullah da: "Onu kendi haline bırak, çünkü o, tevbe edenlerdendir." buyurdu.

MİRAÇ OLAYI

461.

Rasulullah (S.A.V.) kavmini İslam'a çağırdı, onlarla konuştu, İslam'ı onlara tebliğ etti. Anlatıldığına göre Zem'a: "Eğer senin yanında bir melek var da, seninle beraber insanlara konuşuyor ve seninle görüyorsa..." dedi.

Bunun üzerine Cenab-ı Hak: *"'Bir de, peygambere bir melek indirilse de görsek ya..' diyorlar. Eğer öyle bir melek indirseydik* (yine iman etmemekle helaklarına dair) *iş bitirilmiş olur, sonra tevbeleri için kendilerine bir an göz bile açtırılmazdı."* (282)ayetini inzal buyurdu. Sonra Rasulullah (S.A.V.) geceleyin Mescid-i Haram dan Mescid-i Aksa'ya götürüldü. İslam, Mekke'de ve bütün kabilelerde yayılmıştı. Rasulullah'ın bu gece yolculuğu ve onunla ilgili haberlerde bir imtihan ve sınama, Allah'ın kudret ve saltanatına bir delil, iman edip tasdik edenler için bir hidayet ve rahmet, bir açıklama vardır. Şüphesiz bu bir Allah'ın emri olup, onu istediği gibi, istediği şekilde, istediği ayetleri göstermek için gece yürüttü. Rasulullah, Allah'ın dilediği kadar, Allah'ın kudret ve azametini gördü. (283)

462.

Rasulullah'ın bedeni kaybolmadı, fakat Allah onun ruhunu yürüttü. Sonra Rasulullah, ashabına, İbrahim, İsa ve (diğer) peygamberleri vasfetti. Sonra ona su, şarap ve süt getirildi... (284) Cibril ve İsa b. Meryem Aleyhimesselam... Ve Rasulullah: "Bana Cennet ve Cehennem gösterildi, gökyüzünde şunlar şunlar gösterildi ve namaz farz kılındı." buyurdu.

463.

Rasulullah (S.A.V.) şöyle dedi: "Beytü'l- Makdis'in yanında İbrahim, Musa ve İsa ile karşılaştım. İsa, deymas(hamam anlamında Yunanca bir kelime)'tan çıkmış yüzü kırmızı bir adam gibiydi. Musa dövülünce rengi değişen kızgın bir adam gibiydi. Ben İbrahim çocuklarını ona benzetiyorum. Az sonra bana, bir bardak süt ve bir bardak da şarap getirildi. Ben süt bardağını seçtim. Cebrail (A.S.): 'Fıtrata uygun olanı seçtin. Şayet şarap kadehini alsaydın ümmetini azdırırdın?' dedi. Namaz vakti gelince, onlara imam olup namaz kıldırdım."

İbnü Şihab dedi ki: "Abdullah b. ömer şöyle dedi: Rasulullah, İsa b. Meryem için: 'Deymastan çıkmış kır-

mızı bir adam gibiydi.' demedi. Şöyle dedi: 'Bana Kabe tavaf ettirilirken, birdenbire başını su dökerek temizleyen ve iki adamın arasında yürüyen zayıf, kırmızı bir adam gördüm. Kim olduğunu sordum. İsa b. Meryem olduğunu söylediler. Sonra döndüm, bir de ne göreyim, kızıl renkli, sağ gözü şaşı bir adam. Sanki gözü bir çıbana benziyordu. Onun kim olduğunu sorunca da Deccal olduğunu söylediler.'" (285)

464.

Fudayl el-A'var şöyle dedi: "Bir cenazede hazır bulundum. Orada Enes b. Malik de vardı. Ebu'l-Aliye geldi. Cenaze namazını kıldırdı. İnsanlardan uzaklaşıp Enes b. Malik'in yanına gitti. Ona: 'Ey Ebu Hamza, dün gece burada, seni, başında uzunca bir şapkayla gördüm. (286) Üzerinde gördüğüm uzun şapka, İslam şapkasıydı.' dedi. Bu rüyayı müzakere ettiler. Enes: 'Medine'deydim. Hasta oldum. Öyle bir hastalığa tutuldum ki, neredeyse ölecektim. İbrahim ve Musa (A.S.) yanıma geldiler. İbrahim başımın, Musa ayağımın yanına oturdu. O sırada uyandım, iyi olmuştum.' dedi. Ebu'l Aliye de: 'Ben de Horasan'daydım. Öyle bir hasta oldum ki, neredeyse ölecektim. İbrahim ve Musa geldi. Birisi ba-şımın yanına, diğeri de ayağımın yanına oturdu. Biraz sonra uyandım, kendimi iyileşmiş buldum.' dedi. Enes b. Malik : 'Onları bana tarif et. Çünkü senin rüyan benim rüyamdan bir parça..' deyince Ebu'l-Aliye: 'İbrahim, beyaz bir adam; saçı ve sakalı beyaz, kızıl etli, uzun burunlu biriydi. Musa ise, çok saçlı, çok esmer, iki omuzu arası enli, saçı omuzlarına varan bir adamdı.' cevabını verdi. Enes de: 'Ben de öyle gördüm.' dedi."

465.

Rasulullah'a ümmetinden en çok benzeyen kişi, Cibril'e benzeyen Dihyetü'l-Kelbi'dir. Urve b. Mes'ud es-Sekafi; İsa b. Meryem'e, Abdu'l-Uzza da Deccal'e benzer. (287)

466.

Kureyza oğullarında bir sorun olunca, Rasulullah, onlara Ali'yi göndermişti. O sırada Cibril alacalı bir kısrak üzerinde Rasulullah'a geldi. Aişe dedi ki: "Ben, Cibril'in yüzünden tozunu silen Rasulullah'a bakıyordum. 'Bu, Dihyetü'l-Kelbi mi Ya Rasulullah?' dedim. 'Bu, Cibril.' buyurdu.

467.

Rasullullah buyurdu ki: "Musa'ya geldim. O, kabrinde, ayakta namaz kılıyordu. Buğday renkli, kıvırcık saçlı, gördüğüm öfkeli adamlara benzeyen bir adamdı. İsa'ya uğradım. Bana genç, uzun, zayıf, kırmızılığı ağır basan bir adam selam verdi."

468.

Rasulullah'a beş vakit namaz hicretten on altı ay önce, geceleyin götürüldüğü Beytü'l-Makdis'te farz kılındı.

469.

Muaz b. Cebel şöyle dedi: Namaz üç, oruç da üç hal geçirdi. Namazın geçirdiği haller şöyledir. Rasullulah (S.A.V.) Medine'ye geldi. On yedi ay Beytü'l-Makdis'e doğru namaz kıldı. Sonra Cenab-ı Hak, onun kıblesini Kabe'ye çevirdi. Bu birinci haldir. Müslümanlar o zaman henüz, namaza çan sesiyle hazırlanıyorlardı. Bir gün Abdu'llah b. Zeyd el-Ensari gelerek: "Ya Rasulullah! Sana uyumadığımı söylesem, tasdik edersin inşaallah." dedi ve sözlerine şöyle devam etti: "Ben, uyku ile uyanıklık hali arasındayken, üzerinde yeşil elbiseleri bulunan bir adam gördüm. Kıbleye doğru yönelerek iki defa *'Allahü Ekber'*, iki defa *'Eşhedü enla ilahe illellah'*, iki defa *'Eşhedü enna Muhammeden Rasulullah'*, iki defa *'Hayye ale's-salah'*, iki defa *'Hayye ale'l-felah'*, iki defa *'Allahü Ekber'* ve bir defa *'La-ilahe ille'llah'* dedi. Sonra bir müddet ara verdikten sonra ayağa kalktı ve ilk dediklerini tekrar etti. Yalnız, *'Hayye ale'l-felah'*tan sonra *'Kadkameti's-salah, Allahü Ekber, Allahü Ekber, La-İlahe ille'llah.'* dedi.

Ezan ve ikamet ikişer ikişerdi." dedi. Rasulullah (S.-A.V.): "Onu Bilal'e öğret.." buyurdu. Ve Bilal'e emretti. Bilal de o şekilde ezan okudu. O sırada Ömer b. el-Hattab geldi ve: "Ya Rasulullah! El-Ensari'ye gösterilenin aynısını ben de gördüm. Fakat o, sana benden önce geldi." dedi. İşte bu da namazın ikinci halidir.

Bir kimse namaz kılan bir toplumun yanına geldiği zaman, onlara: "Kaç rekat namaz kıldınız?" diye sorardı. Onlar da, ona kaçta olduklarını bir, iki diye işaret ederlerdi. Yeni gelenler kılmadıkları rekatları kılarlar, daha sonra diğerlerine katılırlardı. Bir gün Muaz, Rasulullah (S.A.V.)'i, namazının bir kısmını kılmış buldu. Biraz bekledi, namaza yetişti ve namazını kıldı. Rasulullah (S.A.V.) namazını bitirince, Muaz ağaya kalktı, kaçırdığı rekatları tamamladı. Rasulullah (S.-A.V.): "Muaz sizin bir eksiğinizi kapattı, öyle yapın." buyurdu. Bu da namazın üçüncü halidir.

Oruca gelince; Rasulullah (S.A.V.) Mediye'ye geldiği zaman Aşure günü ve her ay üç gün oruç tuttu. Sonra Allah Azze ve Celle Ramazan orucunu farz kılan şu ayetleri inzal buyurdu: *"Ey mü'minler, sizden öncekilere farz kılındığı gbi, sizin üzerinize de oruç farz kılındı. Gerek ki, oruç sayesinde fenalıklardan korunasınız.*

O, size farz kılınan oruç, sayılı günlerdir. O günlerde sizden kim hasta, yahut seferde olur da iftar ederse, tutamadğı günler sayısınca sıhhat bulduğu ve rahat ettiği başka günlerde oruç tutar." (288) Bundan sonra dileyen oruç tuttu, dileyen de tutmayıp bir yoksul doyurdu.

Sonra Allahu Teala, sağlam ve seferde olmayana orucu farz kıldı. Oruç tutamayan ihtiyar için bir fakiri doyurmak hükmüyse baki kaldı. Allah şu ayeti indirdi. *"Sizden her kim Ramazan ayında hazır bulunursa o ayı oruç tutsun.."* (289)

Müslümanlar, uyumadan yiyip içiyorlar ve cinsel ilişkide bulunuyorlar, uyudukları zamansa bunları terk ediyorlardı. Ensardan bir adam, arazisinde çalışırken,

iftar vakti olunca uyudu, sabaha kadar uyanamadı. Fakat orucunu tuttu ve çok zorluk çekti...........................-(290) Rasulullah (S.A.V.): "Seni yorulmuş görüyorum.." dedi. Adam da durumu anlattı. Bir adam kendisine kadınlarla ilişkide bulunmayı........(291) Bunun üzerine Cenab-ı Hak: "*Oruç gecesi kadınlarınıza yaklaşmanız size helal kılındı. Onlar, sizin için fenalığa karşı koruyucu bir elbise ve siz de onlar içni koruyucu bir elbise gibisiniz. Allah, nefislerinize emniyet edemeyeceğinizi bildiği için, üzerinize rahmeti ile ihsan edip günahınızı affetti. Şimdi hanımlarınıza gecelerde mübaşerette bulunun ve Allah'ın sizler için mübah takdir ettiği üremeyi isteyin. Ve gece ile gündüzü ayıran fecrin beyaz ipliği, gecenin siyah ipliğinden sizce seçilinceye kadar yiyin, için. Sonra ertesi geceye kadar orucu tam tutun. Siz ibadet için mescidlere kapanıp itikaf halindeyken, geceleri de hanımlarınıza yaklaşmayın. Bu hükümler, Allah'ın yasak sınırlarıdır. Sakın onlara yaklaşmayın. İşte Allah ayetleri böylece insanlara açıklar ki, sakınıp korunsunlar.*" (292) ayetini inzal buyurdu. **470.**

İlk ezan okuyan Bilal'dir.

471.

Osman b. Maz'un, Rasulullah (S.A.V.)'e geldi. Onu namaz kılıyor buldu. Selam verdi. Namazda olduğu halde Rasulullah (S.A.V.) de ona selamla karşılık verdi.

472.

Abdullah b. Mes'ud dedi ki: "Namaz kıldığı bir sırada Rasulullah (S.A.V.)'e selam verdim. İşaret etti, selamın karşılığını vermedi.......(293) Karşılık verdim........(294)

Bana karşılık verilmedi. Rasulullah (S.A.V.): 'Şüphesiz Allah Azze ve Celle..............(295) istediği gibi...........(296) geceyi gündüze çevirir.' buyurdu. Bilal dedi ki: 'Bana İslam'ı anlat.. namazdaki..'

473.

Kıble, Şam'dan Kabe'ye, Rasulullah (S.A.V.)'in Medine'ye hicretinden on yedi ay sonra, Recep ayında çevrildi.......(297) Rasulullah (S.A.V.), (298) Amr, Ka'b b. el-Eşref, ... (299) b. Ubey,...........(300_ Ka'b b. el-Eşref ve er-Rebic b. er-Rebi'.......... (301)..........(302)

Altıncı Bölüm

Altıncı Bölüm

SAVAŞLAR

474.

Allahu Teala şöyle buyuruyor: *"O zamanlar* (Bedir Savaşı için) *Şeytan, Mekkeli müşriklere, yaptıklarını güzel gösteriyordu. Şöyle diyordu: 'Bu gün hiçbir insan topluluğu sizi yenemez. Ben de kesinlikle size yardımcıyım.'"* (303) Bu ayette, Şeytan'ın Mekkeli müşriklere, Süreka b. Ca'şam şekline bürünerek gösterdiği istidraç hatırlatılmaktadır.

Allah Azze ve Celle, peygamberine (S.A.V.) şöyle buyuruyor: *"İki orduyu karşı karşıya görünce* (304) *Şeytan,* (Allah'ın peygamberine ve müminlere yardım ettiği meleklerden oluşan orduyu görünce) *bir yandan arkasını dönüp kaçıyor, bir yandan da bağırıyordu: 'Ben, kesinlikle sizlerden uzağım. Ben, sizlerin göremeyeceği melek ordularını görüyorum.' diyordu."* (305) Şeytan'ın bu sözü gerçekten doğruydu. Mekkeliler'in göremediklerini gördü ve şöyle dedi: "Ben, gerçekten Allah'tan korkarım. Allah'ın azabı çok şiddetlidir." (306) Şeytan, Mekkeliler'i savaş meydanına kadar getirdi, ama sonra da yarı yolda bıraktı. Mekkeli müşrikler, onu her yerde, Süraka şeklinde gördükleri için yadırgamıyorlardı. Nihayet Bedir günü geldiği ve iki ordu karşılaştığı zaman, el-Haris b. Hişam ve Umeyr b. Vehb el-Cumhi, Şeytan'm geri dönüp kaçtığını fark etti. Biri bu duruma şaştı. "Nereye? Ey Süraka!" dedi. Allah düşmanı şeytan kaybolup gitmişti.

Sonra Allahü Teala, küfür ehlini ve onların ölüm esnasında karşılaştıkları şeyleri anlatır, niteliklerini vasfeder, onlardan Rasulullah'ı haberdar eder ve şu ayetle son verir: *"Onun için, o ahidlerini bozanları harpte yakalarsan kendilerine yapacağın ağır muamele ile arkalarındakini dağıt. Olur ki düşünürler de ibret alıp bozmaktan sakınırlar."* (307) Yani onları arkalarından cezalandır, umulur ki aklederler. *"Siz de düşmanlara karşı gücünüzün yettiği kadar her türlü kuvvet ve cihad için, bağlanıp beslenen atlar hazırlayın ki, bununla Allah düşmanını, kendi düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmeyip de Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutasınız. Allah yolunda ne harcarsanız, onun sevabı eksiksiz size ödenir ve siz asla haksızlığa uğratılmazsınız."* (308) Yani, sizin dünya ve ahiretteki ecriniz zayi olmaz. Cenab-ı Hak sonra şöyle buyurdu: *"Eğer düşmanlar barışa yanaşırlarsa, sen de ona yanaş."* (309) *"Allah'a tevekkül et."* (310) Şüphesiz Allah sana kafidir. *"Şüphesiz o, her şeyi işitici ve her şeyi bilicidir. Eğer sana hile yapmak isterlerse, muhakkak Allah sana kafidir."* (311) O, hile yapanlara engel olur. *"O, seni yardımıyla te'yid edendir."* (312) Güçsüzken *"Allah, müminlerin kalplerinin arasını sevgiyle birleştirdi."* (313) Seni onlara gönderdiği şeyle hidayet üzere kıldı. *"Sen yer yüzünde ne varsa hepsini harcasaydın, yine onların kalplerini birleştiremezdin. Fakat Allah onların aralarını sevgi ile birleştirdi."* (314) Onları üzerinde topladığı diniyle. *"Şüphesiz O, her şeye galiptir, hükmünde hikmet sahibidir."* (315) Ve yine Cenab-ı Hak şöyle buyurdu: *"Ey Peygamber! Allah sana ve müminlerden senin izinde bulunanlara yeter.."* (316) *"Ey Peygamber! Mü'minleri savaşa teşvik et. İçinizden sabır ve sebat edecek yirmi kişi bulunursa, onlar iki yüz kişiye üstünlük sağlar. Eğer sizden yüz kişi olursa, kafirlerden bin kişiye üstünlük sağlar. Çünkü onlar, gerçeği ve neticeyi anlayamayan bir kavimdirler."*

(317) Yani müşrikler azimle; hak, hayrı ve şerri bilerek savaşmazlar. (318)

475.

Rasulullah (S.A.V.): "Bana korkuyla (yani düşmanların benden korkması) yardım olundu, yeryüzü bana mescid ve temiz kılındı. Bana cevamiu'l-kelim (az sözlü, çok manalı konuşma yeteneği) verildi. Benden önce hiçbir peygambere helal kılınmayan ganimet malları bana helal kılındı. Şefaat verildi. Beş şey ki, onlar benden önce hiçbir peygambere verilmedi."

"(Senden önce) *hiçbir peygamber için, yeryüzünde ağır basmadıkça* (düşmanına, onu yeryüzünden sürmedikçe) *esirleri bulunmak vaki olmamıştır. Siz geçici dünya malını* (yani insanları yakalamakla fidye malı) *istiyorsunuz. Halbuki Allah ahireti kazanmanızı diliyor.* (Yani dini yaymak için onların katlini, bu suretle ahiretin kazanılmasını)" (319) *"Eğer Allah'tan bir yazı* (kader) *geçmiş olmasaydı, aldığınız* (esirlerden ve ganimetlerden dolayı) *mutlaka büyük bir azaba uğratılırdınız."* (320) Şayet yasaklandıktan sonra azap edileceği hükmü olmasaydı. Onları nehyetmiş olsaydı, yaptığınız şeylerden dolayı sizi cezalandırırdı. Sonra ganimet ve fidyeyi müminlere Rahman ve Rahim'den bir rahmet ve nimet olarak helal kıldı. Cenab-ı Hak buyurdu: *"Artık elde ettiğiniz ganimetten helal ve hoş olarak yeyin ve Allah'tan korkun. Gerçekten Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir. Ey Peygamber! Ellerinizdeki esirlere şöyle de: 'Eğer Allah'ın ezeli ilminde, kalplerinizde bir iman varsa, Allah size, sizden alınan fidyeden daha hayırlısını verir ve sizi bağışlar. Allah Gafurdur, Rahimdir.'"* (321)

El-Abbas b. Abdi'l-Muttalib bu ayet hakkında şöyle derdi: "Vallahi ben, Peygamber (S.A.V.)'e müslüman olduğumu söyledim ve benden aldığı 20 okkayı geri vermesini istedim. Dediğimi yapmaktan çekindi. Cenab-ı Hak onların yerine bana, hepsi de tacir, malımı çalıştı-

ran yirmi kimse nasip etti. Hem de, rahmet ve mağfiretini.."

Sonra Allah, müslümanları birbirleriyle dostça ilişki kurmaya teşvik etti. Muhacirler ve ensara dini konularda birbirlerine velayet hakkı verdi. Kafirlerin birbirlerinin dostu oldukların belirtti ve şöyle buyurdu: "*Eğer siz emredildiğiniz gibi yardımlaşmazsanız yeryüzünde bir fitne* (İslam'ın zayıflığı) *ve büyük bir fesat* (küfrün hakimiyeti) *olur.*" (322) Yani mümine akrabası da olsa kafir dost olamaz; ancak mü'min dost olabilir. Mü'mine mü'min değil de kafirin dost olmasıyla yeryüzünde fesat çıkar, fitne olur, hak ve batıl konusunda şüphe doğar. Sonra Cenab-ı Hak, muhacirlerle ensarın birbirlerine dost olabileceklerin ifade ettikten sonra, müslüman akrabanın mirasa hakkı olduğunu ifade eder: "*O kimseler ki, sonradan iman getirdiler ve hicret edip sizinle beraber mücahede yaptılar, bunlar da sizdendir. Akrabalık yönünden yakınlıkları olanlar, Allah'ın hükmüne göre,* (mirasta) *birbirine daha yakındır. Şüphesiz, Allah her şeyi bilendir.*" (323) (324)

476.

Bedir'e katılan erkeklerin sayısı muhacir ve ensar, el-Evs ve el-Hazrec'li ve kendisine pay ayrılanlar olmak üzere 314'tü. Muhacir ve ensardan 83, el-Evs'ten 61, el-Hazrec'den 170 erkek. (325)

477.

Kureyşli müslümanlardan el-Muttalib b. Abdi Menaf oğullarından Ubeyde b. el-Haris b. el-Muttalib b. Abdi Menaf, Rasulullah (S.A.V.)'le birlikte bulundu. Utbe b. Rabin b. Abdi Şems ayağını kesti. Es-Safra'da öldü. (326)

478.

Zühre b. Kilab oğullarından Umeyr b. Ebi Vakkas b. Üheyb İbni Abdi Menaf b. Zühre ve onların müttefiği Gabqşan oğullarından Zü'ş-Şimaleyn Abd Amr b. Nadle vardı. (327)

479.

Adiyy b. Ka'b oğullarından Amir b. el-Bükeyr, onların müttefiği Sad b. Leys b. Bekr b. Abd Menaf b. Kinane oğullarından Ömer b. el-Hattab'ın kölesi Mehce'. (328)

480.

El-Haris b. Fehr oğullarından Sefvan b. Beyda'. (329)

481.

Ensar'dan, Amr b. Avf oğullarından Sa'd b. Hayseme ve Mübeşser b. Abdi'l-Münzir b. Dinar. (330)

482.

El-Haris b. Hazrec oğullarından Yezid b. el-Haris. Bu zat, Fesham denilen kimsedir. (331)

483.

Seleme oğullarından sonra Harem b. Ka'b b. Ganem b. Ka'b b. Seleme oğullarından Umeyr b. el-Hamman . (332)

484.

Habib b. Abd Harise b. Malik oğullarından: Rafi ibnü'l-Mualla. (333)

485.

Önce en-Neccar oğullarından, sonra Adiyy b. en-Neccar oğullarından Harise b. Sureka İbnü'l-Haris. (334)

486.

Ganem b. Malik b. en-Neccar oğullarından el-Haris b. Sevad'ın Afra'dan olma oğulları Gavf ve Mu'avviz. Toplam 8 kişi. (335)

487.

Kureyşle beraber Bedr Günü katledilen gençler hakkında, naklediğine göre şu Kur'an ayeti nazil oldu: "(Mekke'den hicret vacip olduğu zaman oradan hicret etmeyerek küfür diyarında kalıp) *nefislerine zulmettikleri halde, meleklerin, canlarını aldığı kimselere* (azarlama kastı ile) *meklekler şöyle derler: 'Ne işte*

idiniz?' Onlar: '-Biz Mekke'de zayıf kimselerdendik, hicret etmekten acizdik.' derler. Melekler de: 'Allah'ın arzı geniş değil miydi? Siz de oraya hicret edeydiniz ya!' derler. İşte onların yeri Cehennem'dir. O, ne kötü bir dönüş yeridir." (336) Çünkü, Rasulullah (S.A.V.), Medine'ye (hicret ederken) (337) onlar gitmedi. Babaları ve aileleri, onları Mekke'de hapsetti ve onları aldattılar. Onlar da aldanıp kavimleriyle birlikte Bedir'e gitti ve hepsi de öldü. İşte adı geçen gençler bunlardır: Esed b. Abdi'l-Uzza b. Kusayy oğularından el-Haris b. Zem'a b. el-Esved b. El-Muttalib b. Esed, Mahzum oğullarından Ebu Kays b. el-Fakih b. el-Mugire ve Kays b. el-Velid b. el-Mugire, Cumh oğullarından Ali b. Ümeyye b. Halef, Sehm oğullarından el-As b. Münebbih b. el-Haccac bunlardandır. (338)

488.

Rasulullah (S.A.V.), Bedir'den Medine'ye Ramazan'ın sonunda yahut Şevval'in başında, Bedir'de işini bitirdiği zaman geldi. Medine'de ancak yedi gece kaldı ve gaza düşüncesiyle, Süleym oğullarına yürüdü. Onların sularından el-Kadir suyuna gelince, orada üç gece kaldı. Sonra Medine'ye -herhangi bir tuzakla karşılaşmadan- geri döndü. Şevval'in geri kalan kısmını ve Zü'l-Ka'de'yi geçirdi. Kureyş esirlerinin çoğunu fidye karşılığında salıverdi. (339)

ES-SEVİK GAZASI

489.

Sonra Ebu Süfyan b. Harb, Zi'l-Hicce'de es-Sevik gazasını yaptı. O senenin Zi'l- Hicce'sinde müşrikler es-Sevik'i istila etti. (340)

490.

Ebu Süfyan ve Kureyş topluluğu Mekke'ye geri döndüğü zaman, Muhammed (S.A.V.)'le savaşmadıkça, cü--nupluktan dolayı başını suya değdirmemeye yemin ettiler. Yemine sadık kalmak için Ebu Süfyan, iki yüz at-

hyla çıktı, en-Necdiyye yolunu tuttu. Neyb (341) denilen, Medine'ye yakın bir yerde bulunan dağın yanındaki Kanet vadisine indi.. Gece yola çıktı, en-Nadir oğullarına gitti. Hayy b. Ahtab'ın evine vardı, kapısını çaldı. Hayy korktu, kapıyı açmadı. Bunun üzerine oradan ayrılarak Sellam b. Mişkem'e gitti. Sellam, en-Nadr oğullarının önde geleni ve hazine sahibi biriydi. Ondan izin istedi. O da izin verdi, misafir etti, yedirdi, içirdi. Bildiklerini anlattı. Sonra sabaha doğru çıktı, arkadaşlarının yanına geldi. Kureyşli bazı adamları Medine'ye gönderdi. Onlar Medine'nin el-Arid denilen hurmalıklı surlarına çıktılar. Ensar'dan bir adamla onun dostunu, tarlalarında öldürdüler. Sonra geri döndü.. İnsanlar peşlerine düştü. Rasulullah (S.A.V.) onları aramaya çıktı. El-Kedir düzlüğüne kadar geldi, sonra geri dönüp gitti. Ebu Süfyan ve arkadaşları savuşup gitmişlerdi. Yükten kurtulmak için onların tarlaya attıkları birtakım yiyeceklerini gördüler. Rasulullah kendilerini geri döndürdüğü zaman müslümanlar: "Bizim için bir savaş olmasını ister misin?" dediler.

O da: "Evet." buyurdu. (342)

491.

Mekke'den Medine'ye savaşmak üzere gitme hazırlığındayken Ebu Süfyan şu şiiri söyledi:

Hücum edin Medine'ye ve halkına

Çünkü onların sizden topladıkları bir ganimettir.

Eğer kuyu harbi olursa onların olur

Ondan sonra sizin için galebe yoktur.

El-Lat'e yemin ederim ki, kadınlara yaklaşmayacağım.

Başım ve derim de yıkanmayacak.

Siz el-Evs ve el-Hazrec kabilelerinin kökünü kazıyana kadar.

Çünkü kalp tutuşmuştur.

Ka'b b. Malik ona şöyle cevab verdi:

Ey ah vah eden! Susuzluk içindeki İbn Harb ordusu-

na yardım et.

Onlar deve palanlarını kuşların sığındığı yere attıkları zaman,

Dağın eteğine çıkarlar.

Bir topluluk halinde gelirler.

Onun evi, ancak çakalların dolaştığı yerlerdedir.

492.

Ebu Süfyan b. Harb, Medine'den Mekke'ye döndüğü zaman şöyle dedi:

Ben sadece Medine'yi seçtim...

Dostluk için ve pişman edilmedim, bekletilmedim de,

Bana su verdi, kanıncaya kadar şarap içirdi.

Süratle Sellam b. Mişkem'den gelen emirle

Ordu geri dönünce onu sevindiremem, dedim.

Ganimeti ve savaşı müjdelerim.

Düşün, çünkü kavim kuşluk vakitlerinde

Bu, Lüeyy'in açıklamasıdır,

Cürhümlüler'in şamatası değildir.

Ancak gecenin bir kısmında biniti,

Hiçbir dostu olmadan koşarak geldi...

493.

Rasulullah (S.A.V.) es-Sevik gazvesiden dönünce, Zi'l-Hicce ve el-Muharrem aylarında (iki ay olmak üzere) yahut ona yakın bir zaman Medine'de kaldıktan sonra, Galafan oğullarıyla savaşmak üzere Necid'e yürüdü. Bu savaş tuhaf bir savaştır. Safer ayının tamamı yahut ona yakın bir zaman, Necid'de kaldı. Sonra herhangi bir savaş yapmadan Medine'ye geri döndü. (343)

494.

En-Nadr dedi ki: Ben memleketimizdeyken, bana birtakım sancaklar ve bayraklar getirildi. "Şu ne?" dedim. "Rasulullah (S.A.V.)'in sancağı." (344) dediler. Rasulullahm yanına gittim. Bir ağacın altındaydı. Onun için ağacın altına, bir yaygı döşenmiş, kendisi de üstüne oturmuş, arkadaşları da etrafına toplanmışlardı.

Ben de yanlarına oturdum. Rasulullah (S.A.V.) hastalıkları hatırlattı ve: "Şüphesiz mü'mine hastalık geldiği, Allah ona o hastalıktan şifa verdiği zaman, o, geçmiş günahları için bir kefaret, geleceği için de bir ibret olur. Şüphesiz münafıksa, hasta olup sonra iyileştiği zaman ailesi tarafından bağlanıp sonra salıverilen ve niçin bağladılar, niçin salıverdiler bilmeyen bir deve gibidir." buyurdu.

Çevresinde bulunan erkeklerden biri: "Hastalanmak nedir? Vallahi, ben hiç hasta olmadım." dedi. Rasulullah: "Yanımızdan ayrıl, sen bizden değilsin." buyurdu. Biz onun yanındayken, birdenbire üzerinde bir elbise ve elinde de birbirine girmiş bir şey bulunan bir adam çıkageldi ve: "Ya Rasulullah! Seni gördüğüm zaman, geldim. Bol ağaçlı bir yere uğradım. Bir kuşun yavrularının seslerini duydum. Onları tuttum, elbiseme koydum. Anneleri geldi, başımın üstünde döndü durdu. Ona yavrularını gösterdim, onların yanına geldi. Hepsini sardım. İşte şu anda yanımdalar." dedi. Rasulullah: "Onları bırak." buyurdu. O da: "Onları elbiseme koydum. O da, onlardan ayrılmadı." diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.): "Anne kuşun yavrularına gösterdiği merhamete şaşıyor musunuz?" buyurdu. "Evet." dediler. "Beni Hak'la gönderen Allah'a yemin ederim ki, Allah, kullarına, yavrularına acıyan anneden daha çok merhametlidir. Onları götür, nereden aldıysan anneleriyle birlikte oraya koy." buyurdu. O şahıs onları geri götürdü. Sonra Rasulullah (S.A.V.) de, hiçbir harp yapmadan Medine'ye geri döndü. Rabiu'l-evvel ayını -biraz noksanıyla- orada geçirdi.

495.

Sonra Kureyş'le ve Süleym Oğullarıyla gaza etmek üzere gitti. El-Fer kısmında Hicar'da bir maden yatağı olan Bahran'a vardı. O maden yatağı el-Haccac b. Ilat el-Behzi'ye aitti. Rabiu'l-Ahir ve

Cumada'l-Ula aylarını orada geçirdi. Sonra her-

hangi bir savaş yapmadan geri döndü. (345)

496.

Daha sonra Rasulullah (S.A.V.) Kaynuka oğulları üzerine yürüdü. Onları Kaynuka oğulları çarşısında topladı ve: "Ey Yahudiler! Kureyş'in başına gelen felaketten korkun. Müslüman olun. Çünkü siz, benim bir peygamber, bir rasul olduğumu biliyorsunuz, bunu ve Allah'a verdiğiniz sözü, kitabınızda okuyorsunuz.." dedi. Yahudiler: "Ey Muhammed! Sen bizi, kavmin gibi görüyorsun. Sen harp bilgisi olmayan bir kavme çattın. Bu senin için bir fırsattır. Fakat vallahi biz, seninle harp edersek, bizim ne biçim insanlar olduğumuzu, elbette bileceksin.. dediler. (346)

497.

Şu ayetler onlar hakkında nazil oldu: *"Ey Rasulüm, o kafir olan Yahudiler'e de ki: "Siz mağlup olacaksınız ve toplanıp Cehennem'e sürüleceksiniz. O Cehennem ne kötü bir yerdir.* (Bedir savaşında) *karşılaşan iki birlik hakkında, size muhakkak bir alamet olmuştur. Bir birlik* (ki mü'minler), *Allah yolunda çarpışıyordu, diğeri de kafirdi. Mü'minler kafirlere göre kendilerini iki misli görüyorlardı. Allah, dilediğine yardımı ile zafer verir. Şüphesiz bunda anlayış sahibi olanlar için kesin bir ibret vardır.."* (347) (348)

498.

Kaynuka oğulları, Rasulullah (S.A.V.)'le aralarında bulunan anlaşmayı bozan, Bedir ve Uhud arasında onunla savaşan ilk yahudilerdi. Rasulullah (S.A.V.) Kaynuka oğullarını muhasara etti. Sonunda Rasulullah'ın hükmüne razı oldular. Abdu'llah b. Übeyy b. Selul Rasulullah'a gelerek: "Ey Muhammed! Müttefiklerime iyilik et." dedi. Onlar el-Hazrec'in müttefikleriydi. Onun için, Rasulullah (S.A.V.) yavaş davrandı. İbn Selul yine: "İyilik et." dedi. Rasulullah yine ondan yüz çevirdi. Bunun üzerine İbn Selul elini Rasulullah (S. A.V.)'ın cebine soktu. Rasulullah ona kızarak; "Bırak

beni.." dedi. İbn Selul: "Hayır, vallahi, müttefiklerime iyilik etmedikçe, 400 asker ve 300 zırhla yardım etmedikçe seni bırakmam. Onlar beni altın ve mal, mülkten mahrum ettiler. Sense onları, bir sabahta öldürüyorsun. Vallahi, şüphesiz ben, birtakım musibetler gelmesinden korkuyorum.." dedi. Rasulullah (S.A.V.): "O, senin kuruntun." buyurdu. (349)

499.

Kaynuka oğulları muharebe ettiği zaman, onların işlerini Abdu'llah b. Übeyy (bin) (350) Selul üstlendi. Onların önlerine düştü. Ubade b. es-Samıt, Rasulullah (S.A.V.)'e geldi. Ubade, Avf b. el-Hazrec oğullarındandı. El-Hazrecliler'le Kaynukalılar müttefiktiler. Ubade, Rasulullah'ın huzurunda onlarla ittifakı r[illegible]detti. Onlarla ittifaktan Allah'a ve Rasulüne sığın[illegible] Ve: "Ya Rasulullah! Ben Allah'ı, Rasulünü ve mü'min leri dost biliyorum. Bu kafirlerle ittifak yapmaktan ve dostluktan Allah'a ve Rasulüne sığınırım.." dedi. O ve Abdu'llah b. Übeyy hakkında şu ayetler nazil oldu: *"Ey iman edenler! Yahudilerle Hıristiyanları dost edinmeyin. Onlar, birbirlerinin dostlarıdır. İçinizden kim onları dost ve yardımcı edinirse, o da onlardandır. Allah, düşmana dostluk etmekle nefislerine zulmedenleri hak yoluna eriştirmez.*

Onun için kalplerinde nifak hastalığı olanları görürsün ki, kafirlerle dostluk yapmak hususunda yarışırlar. Korkarız bir zaman inkılabı ile İslam mağlup olur, derler. Fakat yakındır ki, Allah müslümanlara zaferi veya kendi katından bir emri (münafıkların açığa vurulması emrini) *getirir de nefislerinde gizlediklerine pişman olurlar."* (351)

Bu ayette, nifak hastalığı olandan maksat Abdu'llah b. Übeyy'dir. Çünkü o, inkılaplar olmasından korkarım, diyordu. *"Korkarız, bir zaman inkılabı ile İslam mağlup olur, derler. Fakat yakındır ki, Allah müslümanlara zaferi veya kendi katından bir emri getirir de,*

nefislerinde gizlediklerine pişman olurlar."

"Münafıkların hali açığa çıkınca mü'minler birbirlerine şöyle diyeceklerdir: '-Sizinle beraber olduklarına kuvvetli yeminleriyle, Allah'a yemin edenler şunlar mı? Onların bütün yaptıkları boşa çıktı da ahirette hüsran içinde kaldılar.'

Ey iman edenler! İçinizden kim dininden dönerse, şunu bilsin: Allah onun yerine öyle bir kavim getirecek ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler, müminlere karşı yumuşak gönüllü, kafirlere karşı onurlu ve başları yukardadır; Allah yolunda mücadele ederler, dil uzatanın kınamasından korkmazlar. İşte bu, Allah'ın ihsanıdır. Onu, dilediği kimseye verir. Allah'ın ihsanı geniştir, her şeyi bilendir.

Sizin veliniz ve yardımcınız, ancak Allah'la onun peygamberidir, bir de iman edenlerdir ki, onlar, Allah'ın emirlerine boyun eğerek namaza devam ederler ve zekat verirler..(352)" Bu ayet, Ubade b. es-Samit'in, "Ben, Allah'ı ve peygamberini dost edinirim, Kaynuka ile ittifaktan ve onların dostluğundan Allah'a sığınırım.." sözü üzerine nazil oldu. *"Kim Allah'ı, peygamberini ve müminleri yar edinir, yardımda bulunursa, şüphesiz ki, üstün gelecek olanlar, Allah taraftarlarıdır."* (353) (354)

500.

Rasulullah (S.A.V.)'in gönderdiği Zeyd b. Harise'nin başında bulunduğu seriye, başında Ebu Süfyan'ın bulunduğu Kureyş kafilesini, Necid sularından bir su olan el-Karde'de vurdu. Hadise şöyle oldu: Bedir Savaşı'ndan sonra Kureyş'in Şam'a gitmek için izlediği yol tehlikeye girdi. Bunun üzerine Irak yolunu izlediler. Kureyş'ten bir grup tüccar, Şam'a gitmek üzere yola çıktı. İçlerinde Ebu Süfyan b. Harb de vardı. Ebu Süfyan'ın yanında çok miktarda gümüş bulunuyordu. Ticaretlerinin büyük bir bölümünü de bu teşkil ediyordu. Bekr b. Vail oğullarından Furat b. Hayyan adındaki bir adamı,

kendilerine yol göstermesi için tuttular. Rasulullah (S.-A.V.) Zeyd b. Harise'yi o tarafa gönderdi. Zeyd b. Harise, onlarla o su üzerinde karşılaştı, kervanı vurdu ve kervanda bulunan şeyleri ele geçirdi. Ebu Süfyan ve adamları karşı koyamadılar. Zeyd, ele geçirdiği şeyleri Rasulullah (S.A.V.)'e getirdi. Hassan b. Sabit, Kureyş'i ve Kureyş'in Uhud'dan sonra, ikinci Bedir gazvesinde o yolu tutmasını anlatırken şu şiiri söyledi:

Çağırdılar, sen de Şam'a sığındın
Ki onun önünde, sanki dar geçitli sular vardır.
Onlar, piyadelerin ve meleklerin yardımıyla
Rablerine ve onun gerçek yardımcılarına göç ettiler.
Büyük bir kum yığınına girdiğin zaman
Ona, yol orada değil, de
Biz dibi derin olmayan kuyu başında durduk
Geniş oturaklı, inat, bön develerle
Kırmızıyla siyah karışımı şarapla.
Ki bunu, onun halkının yarısı tecviz etti.
Yolsuz kum yığını görürürsün, ki onu,
Adımlarını sık sık atarak yürüyen develer tozutuyor.
Eğer sen, bizim dolaşmamızda ve aramamızda
Bulunsan, İbn Hayyan'ın rehin tutulduğunu görürsün.
Eğer Kays b. İmri'il-Kays'ı görürsen ondan sonra da,
Renginin siyahlığı artar da artar.
Benden Ebu Süfya'na bir mesaj iletti
Sen fakir insanları aldatan kimsesin. (355)

501.

Ka'b b. el-Eşref öldü. Olay şu şekilde gerçekleşti: Bedir zaferinden sonra Zeyd b. Harise, es-Safile halkına, Abdu'llah b. Revaha da, el-Aliye halkına, müslümanların bu zaferini müjdelemek üzere gönderildi. Rasulullah (S.A.V.), o ikisini Medine halkından müslüman olanlara, Allah'ın nasip ettiği zaferi ve müşriklerden öldürülenleri haber vermek üzere gönderdi. Abdu'llah b. el-Mugis b. Ebi Bürde ez-Zufri, Abdu'llah b.

Ebi Bekir ibnü Muhammed b. Amr b. Hazın, Asım b. Ömer b. Katade, Salih ibnü Ebi Ümame b. Sehl'in anlattıklarına göre, Ka'b b. el-Eşref -Tay kabilesinden, annesi ise en-Nadir oğullarındandı-, kendisine haber ulaşınca: "Vah vah, bu gerçek mi? Muhammed'in şu iki adamının -Zeyd ve Abdu'llah'ı kastediyor- dediği kimseleri öldürmesini nasıl görüyorsunuz? Bunlar Araplar'ın şerefli kimseleri ve insanların önde gelenleridir. Vallahi eğer, Muhammed bunları öldürmüşse; yerin içi, yerin üstünden daha hayırlıdır.." dedi. Allah düşmanı, haberin kesin olduğuna inanınca, çıkıp Mekke'ye gitti. El-Muttalib b. Ebi Vedda'ca İbnü Sabra es-Sehmi'ye misafir oldu. Es-Sehmi'nin evinde Atike ibnetü Ebi'l-As b. Ümeye b. Abdi Şems vardı. O, bunu misafir etti, izzet ve ikramda bulundu. Ka'b b. el-Eşref de, Rasulullah'ın aleyhinde kışkırtmalarda bulundu, şiirler söyledi, Bedir'de öldürülen Kureyşli Ashabu'l-Kalib'e ağladı. Sonra Ka'b b. el-Eşref Medine'ye geri döndü. El-Haris'in kızı Ümmü'l-Mugis'in naklettiğine göre, Rasulullah (S.A.V.): "Bana İbnü'l-Eşref'i kim getirecek?" buyurdu. Abdu'l-Eşhel oğullarının erkek kardeşi Muhammed b. Mesleme: "Onu sana ben getiririm, onu ben öldürürüm. Ya Rasulullah!" dedi. Rasulullah: "Yapabilirsen yap." buyurdu. Bunun üzerine Muhammed geri döndü. Üç gün müddetle neredeyse yiyip içmedi. Bunu Rasulullah (S.-A.V.)'e söyledi. Rasulullah: "Yemeyi içimeyi niçin terk ettin?" diye sordu. Muhammed b.Mesleme: "Ya Rasulullah, ben sana başarıp başaramayacağım meçhul bir konuda söz verdim." dedi. Rasulullah: "Sana düşen görev çalışmak, gayret sarf etmektir." buyurdu. O: "Ya Rasulullah! Şüphesiz biz, onu öldüreceğiz." karşılığını verdi. Rasulullah: "Öldürün. Bu size helaldir." buyurdu. Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme, Selkan b. Sellame b. Vakş -Bu zat Abdü'l-Eşhel oğullarından Ebu Naile'dir- ve Abdü'l-Eşhel oğullarından el-Haris b. Evs b. Mu'az onu öldürmeye kesin karar verdiler. Sonra Allah

düşmanı İbnü'l-Eşref'e geldiler. Onunla bir saat konuştular, karşılıklı şiirler söylediler. Ebu Naile şairdi.. Ebu Naile sonra şöyle dedi: "Vah sana ey İbnü'l Eşref! Ben sana, bir meseleyi söylemek üzere geldim. Onu, benim söylediğimi gizli tut." dedi. İbnü'l-Eşref: "Tamam." cevabını verdi. Ebu Naile: "Sanki bu adamın (Peygamberimizi kasdediyor) gelişi bize bela oldu. Araplar bize düşman oldu. Yollarımızı kesti, çoluk çocuk kayboldu, insanlar yoruldu. Kendimiz ve ailemiz zorluk içinde kaldık." dedi.

Ka'b: "Ben İbnü'l-Eşref'im. Vallahi, sana, iş benim dediğim yere varacak diyordum, ey İbn Sellame!" dedi. Selkan: "Sana, bize yiyecek al, sana güvenip rehin bırakalım, bu hususta iyilik et, dedim." dedi. O da: "Bize oğullarınızı rehin bırakacaksınız." karşılığını verdi. Sellame: "Benim görüşümü paylaşan arkadaşlarım var. Onları sana getirmek istedim. Onlara bir şeyler satın alasın, bu hususta iyilik edesin. Senin için bir vefa olan silahı kendinde rehin bırakasın." dedi. Selkan, arkadaşlarını getirdiği zaman, onun, silahı yadırgamamasını istedi. "Şüphesiz silahta vefa vardır.." dedi. Selkan arkadaşlarına geri döndü ve onlara durumu aktardı ve silah alıp gitmelerini, onun yanında toplanmalarını emretti. Ve Rasulullah (S.A.V.)'in yanında toplandılar. (356)

502.

Rasullullah onlarla birlikte el-Garked mezarlığına kadar yürüdü. Sonra onları uğurladı ve: "Allah'ın ismiyle gidin. Allah'ım onlara yardım et." dedi. Sonra ay ışığıyla aydınlanan bir gecede evine geri döndü. Onlar, İbnü'l-Eşref'in kalesine vardılar. Ebu Naile seslendi. İbnü'l-Eşref, yorganına sarılarak çıktı. Hanımı yorganın bir köşesinden tutarak: "Sen savaş yapan bir adamsın. Savaşçı bir kimse, bu saatte aşağı inmez." dedi. İbnü'l-Eşref: "Ebu Naile, beni uyuyor zennetse uyandırmazdı." karşılığını verdi. Hanımı: "Vallahi, ben onun

sesinde bir kötülük seziyorum." dedi. (Ebu Şuayb, kendine et-Tuzi Ebu Muhammed'in şöyle nakletiğini anlatır: "El-Asma'i, 'O, beni uyuyor zennetse uyandırmazdı.' sözünü , ne cahiliyye döneminde ve ne de İslam devrinde bir kimse konuşurdu. İbnü'l Eşref hanımına: 'Eğer gençliğine kapılır da, vurmaya kalkarsa elbette cevabını alır.'dedi.") İndi ve Ebu Naile'yle bir saat konuştu. Onlar da, onunla konuştular. Sonra Ebu Naile İbnü'l-Eşrefe: "Şi'bu'l-Acuz'a gidip gecemizin geri kalan kısmında orada konuşmaya durumunuz müsait mi?" diye sordu. İbnü'l-Eşref: "Nasıl isterseniz?" dedi. Bir müddet yürüyerek gittiler. Sonra Ebu Naile elini başı tarafından sola aldı, elini kokladı ve: "Bu geceki gibi daha güzel kokan bir gece hiç görmedim." dedi. Bir müddet yürüdü, sonra aynı mesafeyi yürüyerek geri döndü. Belkledi, sonra bir müddet yürüdü, sonra aynı yeri geri dönüp yine yürüdü. Sonra onun başını, elini tuttu: "Vurun Allah'ın düşmanını. " dedi. Vurdular, kılıçları art arda indi, hiçbir şey fayda vermedi. Muhammed b. Seleme dedi ki: "Amansız kılıçlarımızı gördüğüm zaman, kılıcımda bir Moğol'u hatırladım. Ve onu öyle bir tuttum ve Allah düşmanı öyle bir çığlık attı ki, sanki çevremizdeki bütün kalelerde ateş yakılmış gibiydi. Onu ön dişleri üzerine yere çaktım. Sonra, üzerine yüklendim. Allah düşmanı yere düştü. Ve el-Haris b. Evs b. Muaz da yaralandı. Başından veya ayağından yara aldı. Ona kılıçlarımızdan biri isabet etmişti. Gittik, Ümeyye b. Zeyd oğullarına vardık. Sonra Kurayza oğullarına geçtik. Daha sonra da Bu'as'a... Sonra büyük bir dağa çıktık. Arkadaşımız el-Haris b. Evs bizden geride kaldı. Çok kan kaybettiğinden zayıf düşmüştü. Bir müddet onu bekledik Sonra izimizi takıp ederek bize yetişti. Onu yüklendik, Rasulullah (S.A.V.)'e getirdik. Rasulullah ayakta namaz kılıyordu. Kendisine selam verdik. Rasulullah bize doğru yaklaştı. Ona Allah düşmanının öldürüldüğünü haber verdik. Arkadaşımızın yarasının üs-

tüne sargı sardı. Biz de ailelerimize geri döndük. Ve sabahladık. Yahudiler bizi izlemekten korkmuşlardı. Orada canından korkmayan hiçbir yahudi yoktu. Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurmuştu: 'Ele geçirdiğiniz yahudiyi öldürün.' Bu emir gereği Muhaysa b. Mes'ud, yahudi tacirlerinden olan, onların işlerini yürüten İbn Senine'nin üzerine altadı ve onu öldürdü. Huvaysa b. Mes'ud, o zaman henüz müslüman olmamıştı.

Muhaysa'ya -Kendisi ondan daha yaşlıydı- İbn Senine'yi kılıçla vurup 'Ey Allah'ın düşmanı.' diyerek öldürdüğü zaman: 'Onu öldürdün mü? Karnındaki yağ bile onun malıdır." dedi. Muhaysa: 'Vallahi, onun öldürülmesini emreden, senin öldürülmeni de emretse, senin de boynunu vururum?' dedi. Huvaysa: 'Vallahi, seni bu hale getiren bu din, şanlı bir din. Beni arkadaşına götür, ondan duyayım..' dedi. Muhaysa onu, Rasulullah (S.A.-V.)'e götürdü. İlk eman dileyen Huveysa oldu. Bunun üzerine Muhaysa şöyle dedi:

(Şu) Ananın oğlu kınıyor, şayet,
Onun öldürülmesini emredersen,
Boyun kökünü keskin kılıçla uçururum.
Tuz gibi beyaz, cilası halis kılıçla..
Her zaman onu vursam yerini bulur..
Seni bir emre itaat ederek öldürmem beni sevindirir.
Bizim için Busra arasındaki şeyler Mearib'dir.

Ali b. Ebi Talib de, İbnü'l-Eşref'in öldürülüşü hususunda şu şiiri söyledi:

Bildim- Doğru olan bilir ya-
Ve kesin olarak inandım:
Merhametli, çok acıyan Allah'tan gelen
Muhkem ayetlerden sapmadım
Onlar, müslümanca öğrenilir...
Onlarla seçkin Muhammed seçkinleşti.
Ahmed onunla aramızda aziz oldu.
Mevki ve makamı aziz oldu.
Ey onu tehdit eden adi kimseler.

O, sert ve katı davranmadı.
En küçük azaptan korkmuyor musunuz?
O Allah'a çok korkak gibi iman etmedi.
Onun kılıçları altında yere düşerseniz
Ka'b b. el-Eşref'in düştüğü gibi...
Allah düşüncesine düşmanlık, ona taşkınlıktır.
O, inat deve gibi yüz çevirdi.
Allah için, Cibril onun öldürülmesi konusunda
Allah'ın lutfa mazhar kuluna vahiy indirdi.
Peygamber ona bir adam göndererek
Heybetli, keskin bir kılıçla gizlice onun işini halletti.
Sonunda ona, gözler feryat ile ağladı
Ahmed'e bizi biraz bırak dedik
Biz bağırıp çağırarak ağlamaktan şifa bulmadık.
Onları uzaklaştırdı ve burun üstü defolup gidin, dedi,
En-Nadir'i de muhacerete zorladı.
Onlar süslü bir yurttaydılar...
Ezraat'a.. birbiri peşi sıra
Onlar her yerden uzaklaştırıldılar.

Rasulullah (S.A.V.) Bahran'dan geldikten sonra Cumada'l-Ahira, Receb, Şa'ban ve Ramazan aylarında Medine'de kaldı. Kureyş'le Uhud gazası ise, Hicri üçüncü yılın Şevval ayında oldu. (357)

503.

Uhud savaşı şöyle oldu: Kureyş, Bedir'de ve Kureyş kafirlerinden Ashab-ı Kalib yenilgiye uğrayınca, -yenilgiye uğrayan -orduları Mekke'ye geri döndü. Babaları, oğulları ve kardeşleri Bedir'de ölmüş Kureyşli erkeklerle beraber Abdu'llah b. Ebi Rabia, Ikrime b. Ebi Cehil, Safvan b. Ümeyye, Ebu Süfyan ve kervanda malı olanlar konuştular ve: "Ey Kureyş! Şüphesiz Muhammed size zulmetti, adamlarınızı ve en hayırlı kimselerinizi öldürdü. Bu malı ondan kurtarma hususunda, onunla harp etmede bize yardım ediniz. Herhalde ondan

öcümüzü alırız." dediler. Söylendiğine göre, onların içinde bazı ilim erbabı da vardı. Allah şu ayeti inzal buyurdu: *"Allah yolundan alıkoymak için mallarını harcayan kafirler, yakında yine onu harcayacaklardır. Sonra da* (gayretlerine erişemeyeceklerinden) *bu onlara pişmanlık ve yürek acısı olacak, sonunda mağlup olacaklardır. Küfürlerinde sebat edenler, toplanıp Cehennem'e götürüleceklerdir."* (358) Kureyşliler, Ebu Süfyan ve o kervan sahipleri böyle karar alınca, Ehabişiyle (359) ve onlara itaat eden Kinane oğullarından bazı kabilelerle ve Ehl-i Tihame'yle birlikte, Rasulullah (S.-A.V.)'le harp etmeye kesin karar verdi. Bunlar arasında Ebu Izze (360) Amr b. Abdi'llah el-Cumhi de vardı. Rasulullah bu şahsa iyilik etmiş, kendisine karşı çıkmamak üzere söz almıştı. Kureyş, Uhud'a gitmeye karar verince, Safvan b. Ümeyye: "Ey Ebu Izze. Şüphesiz sen, şair bir kişisin, dilinle bize yardım et. Bizimle sen de git.." dedi. O da: "Muhammed bana iyilik etti, ona karşı Uhud'a gitmek istemem" cevabını verdi. Bu defa Safvan: "Peki. Bize canınla yardım et. Şayet geri dönersen, sana yardım etmeyi vadediyorum. Şayet ölürsen kızlarını kızlarım kabul edeceğim. Kendi kızlarıma verdiğimi onlar da alırlar." dedi. Ebu Izze, Kinane oğullarını davet etmek üzere yola çıktı ve şöyle bir şiir söyedi:

Ey yavuz Abdi Menaf oğulları
Siz dehşetli vurucu savaş çocuklarısınız.
Siz hâmilersiniz, babanız da hamidir.
Beni bu seneden sonra size yardım edecek saymayın
Beni teslim etmeyin, teslim doğru olmaz.

Sonra Cübeyr b. Mut'ım b. Adiyy b. Nevfel b. Abdi Menaf'ın kölesi Vahşi'yi savaşa davet etti: Vahşi uzaktaki şeyleri kısa mızrağıyla vurur, isabet etttirmediği çok az olurdu. Vahşi'ye: "İnsanlarla sen de git, eğer Muhammed'in amcası Hamza'yı, amcam Ta'ime b. Adiyy'e mukabil öldürürsen özgürsün." dedi. Ta'ime, Bed-

ir harbinde öldürülenlerdendi. Kureyş, Ehabişiyle ve onlara tabi olan Kinaneli ve Tihameliler'le birlikte çıktı. İnsanların kaçmaması için kadınlarını da götürdüler. Ordu komutanı Ebu Süfyan da hanımı Hind İbnetu Utbe b. Rabia'yı götürdü. Safvan ibnü Ümeyye b. Halef, Berze ibnetü Mes'ud b. Amr b. Ömer es-Sakafiyye'yi -ki bu kadın Abdu'llah b. Safvan'ın annesidir- götürdü. Amr b. el-As da, Rayta bintü Mühebbih İbnü'l-Haccac'ı -ki bu kadın, Abdu'llah b. Amr'ın annesidir- götürdü.

Hind bintü Utbe, Vahşi'ye her uğrayışında, yahut Vahşi'nin kendisine her ziyaretinde: "Ey Ebu Deseme, kurtar, kurtul.." derdi. Vahşi'nin künyesi Ebu Deseme idi. Geldiler, Medine'ye yakın bir vadi kenarı üzerinde bulunan, kanalın çorak iç kısmında konakladılar. Rasulullah, onların konakladığı yeri duyunca, müslümanlara: "Şüphesiz ki, ben, bir inek, kılıcımın ucunda da bir gedik gördüm. Ben ellerimi muhkem bir zırhın içine sokuyordum. Bunu Medine'yle yorumladım. Eğer siz uygun görürseniz, Medine'de kalın. Onları konakladıkları yerde bırakın. Eğer onlar orada kalırlarsa kötü bir yerde kalmış olurlar. Eğer Medine'ye girerlerse onlarla orada savaşırız." dedi. Kureyşliler, konakladıkları yere çarşamba günü gelmişlerdi. Geldikleri gün ve perşembe, cuma günleri orada kaldılar. Rasulullah da, Cuma namazını kıldıktan sonra gitti, Uhud'dan bir köşeyi tuttu. Hicri üçüncü yılın Şevval ayının ortasında Cumartesi günü karşılaştılar. Rasulullah'la birlikte olan Abdu'llah b. Übeyy b. Selul'ün görüşü Medine'den çıkmamaktı. Uhud'da, Cenab-ı Hakk'ın şehadet şerbeti içirdiği bazı kimseler ve Bedir'e gidemeyenlerse, Rasulullah'a gelerek: "Ya Rasulullah! Medine'de kal.. Eğer onlar, bulundukları yerde kalırlarsa, kötü yerde kalmış olarlar. Eğer geri dönerlerse, geldikleri gibi, eli boş, zarara uğramış kimseler olarak geri dönerler. Eğer Medine'ye girerlerse, onlara karşı erkekler savaşır; çoçuklar, kadınlar da üstlerinden taş atarlar." dedi. Fakat

insanlar, içinde Allah'a kavuşma arzusu olanlar, Rasulullah'ı boş bırakmadılar, gittiler geldiler.

Nihayet Rasulullah (S.A.V.) evine girdi ve harp için giyindi. Bu, Cuma günü, Cuma namazından sonra oldu. O gün, ensardan en-Neccar oğullarından Malik b. Amr öldü. Rasulullah onun cenaze namazını kıldırdı, ondan sonra çıktı. İnsanlar Uhud'a gitme kararı alınmasından pişman olup: "Rasulullah'a istemeye istemeye karar aldırdık." diye düşündüler. Rasulullah'a gidip: "Ya Rasulullah! Seni, bu kararı almaya zorladık. Sen otur, gitme.. Bu bizim için uygun değil. Allah sana rahmetiyle muamele etsin." dediler. Rasulullah (S.A.V.): "Hiçbir peygambere, zırhını giydikten sonra, savaşmadıkça onu çıkarması yakışmaz." buyurdu. Rasulullah ashabından bin kişilik bir orduyla Medine'den çıktı. Medine'yle Uhud arasındaki eş-Şavt'a geldiği zaman, üç kişiyle birlikte Abdu'llah İbnü Übeyy b. Selul, Hz. Peygamber'in ordusundan ayrıldı ve: " O, beni dinlemedi, onların lafına baktı, vallahi, ey insanlar, burada kendimizi neye öldüreceğimizi bilmiyoruz.." dedi. Sonra kavminden, münafık ve şüpheci olan bir bölük insanla birlikte geri döndü. Seleme oğullarından Abdu'llah b. Amr b. Heram da onlara uydu. O da şöyle dedi: "Ey kavmim! Size Allah'ı zikrederek söylüyorum, düşmanınız geldiği zaman, peygamberinizi ve kavminizi rezil edeceksiniz." Onlar da: "Sizin savaşacağınızı bilseydik sizi bırakmazdık, fakat biz bir, savaş çıkacağına inanmıyoruz." dediler. Onu ikna etmenin güç olduğunu görünce de terk edip ayrıldılar. O: "Allah sizin belanızı versin, ey Allah düşmanları! Alah size muhtaç değildir." dedi. Rasulullah (S.A.V) gitti, nihayet Harise oğulları topraklarına girdi. O sırada bir kısrak kuyruğunu oynattı ve bir kılıcın kabzasında bulunan mıha vurdu, onu kınından çıkardı. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) -Rasulullah uğur tutmayı sever, kehanette bulunmazdı-: "Kılıcını kokla. Çünkü ben inanıyorum ki,

bugün kılıçlar sıyrılacak." buyurdu. (361)

504.

Sonra Rasulullah (S.A.V.), ashabına: "Bizi kısa yoldan ve onlarla karşılaştırmadan kim götürecek?" diye sordu. Harise b. el-Haris oğullarının erkek kardeşi Ebu Hayseme: "Ben, Ya Rasulullah!" diye atıldı. O, Rasulullah'ı, Harise oğulları topraklarına ve bahçelerine soktu. Bu arada Rıb'i b. Kayzi'ye ait bir bahçeye girdiler. O, münafık ve kör bir adamdı. Rasulullah'ı ve onunla beraber olanları tanıyınca: "Eğer sen peygambersen, senin bahçeme girmene izin vermiyorum.." diyerek onların yüzüne toprak saçmaya başladı. Anlatıldığına göre, o, bir avuç dolusu toprak aldı ve: "Vallahi, bununla senden başkasını vurmayacağımı bilsem, onu senin yüzüne çarpardım." dedi. Oradakiler, onu hemen öldürmek istediler. Rasulullah (S.A.V.) onlara: "Bu, kalbi ve gözü kör bir adam." dedi. Abdu'l-Eşhel oğullarının erkek kardeşi Sa'd, Rasulullah yasaklamadan önce koştu, yayla başına vurdu ve başını yardı.

Rasulullah yoluna devam etti. Uhud'un bir yakasına, vadi kenarından dağa uzanan taraftaki kısma indi. Sırtını ve askeri Uhud'a dayadı ve: "Savaş emri vermedikçe hiç kimse savaşmasın." dedi. Kureyş de, vadinin öbür yakasına yerleşti. Rasulullah savaşmayı nehyedince, ensardan bir adam: "Kayl oğullarının ekinlerini mi koruyorsun, onun için mi savaşmadık?" dedi. Rasulullah (S.A.V.) savaşa, 700 erkekle, Kureyş ise 3.000 kişiyle katıldı. Kureyş'in ayrıca 200 atı vardı. Onları ikiye ayırdılar. Sağ cenahın başında Halid b. el-Velid, sol cenahın başında Ikrime b. Ebi Cehil vardı. Rasulullah okçulara -ki onlar 50 erkekti- ve Amr b. Avf oğullarının erkek kardeşi Abdu'llah b. Cübeyr'e -ki o, o gün beyaz elbileseler giyinmişti-: "Bizden atlıları oklarla uzaklaştır, arkazımdan gelmesinler .Savaş bizim lehimize de, aleyhimize de sonuçlansa yerinde dur, ayrılma." buyurdu.

Rasulullah (S.A.V.) iki zırh arasında göründü ve: "Bu kılıcın hakkını kim verecek?" buyurdu. Birkaç kişi ayağa kalktı. Onlara vermedi. Ebu Dücane Simak b. Harşe (Saide oğullarının erkek kardeşi) ayağa kalktı: "Onun hakkı ne, Ya Rasulullah?" diye sordu. Rasulullah: "Bükülüp gidene kadar, insanlara vurmandır." buyurdu. Ebu Dücane: "Onun hakkını ben veririm Ya Rasulullah!" dedi. Rasulullah kılıcı ona verdi. Ebu Dücane, cesur, harpte kibirli, çalımlı yürüyen bir adamdı.Kırmızı sarığını başına sardığı zaman insanlar onun savaşacağını anlardı.Rasulullah'ın elinden kılıcı aldığı zaman, kırmızı sarığını çıkardı, onu başına doladı, iki saf arasında böbürlene böbürlene yürümeye başladı.(362)

505.

Rasulullah (S.A.V.), Ebu Dücane'nin böbürlene böbürlene yürüdüğünü görünce: "Öyle bir yürüyüş Allah'ın buğzettiği bir yürüyüştür. Ancak bu gibi yerde değil." buyurdu. (363)

506.

Dabia oğullarından Ebu Amir Sayfiyy b. Malik b. en-Nu'man b. Ümeyye, Mekke'den çıkarken, Rasulullah'a karşı, Evs'ten elli kişi kandırma sözünü vermişti. Osman b. Hanif de onlardandı. -Bazıları, bunların on beş kişi olduğunu söyler.- Ebu Amir, Kureyş'e, şayet kavmiyle karşı karşıya gelirse, onlardan geriye hiç kimse kalmaz, diye vadediyordu. İki taraf karşı karşıya gelince, Ebu Amir, Evsliler'e karşı çıkarak: "Ey Evsliler! Ben Ebu Amir'im.." diye seslendi. "Allah senin belanı versin, ey fasık!" dediler. Cahiliyye döneminde Ebu Amir'e "Er-Rahib" deniliyordu. Rasulullah ona "El-Fasık" adını verdi. Ebu Amir onların bu cevabını duyunca: "Benden sonra kavmime bir kötülük dokunmuş." dedi. Sonra onlarla çok şiddetli bir savaş yaptı, onları taşladı. İki ordu karşılaşıp birbirine girdiği zaman, Hind b. Utbe, beraberinde bulunan erkeklerin arkasından onları teşvik etmek için tef çalan kadınla-

rın arasında ayağa kalkarak: "Biz, Zühre kızlarıyız. Gelirseniz, yastıklar serer, sizinle kucaklaşırız. Eğer sırt dönerseniz sevgili olmayanın ayrılışı gibi sizden ayrılırız." dedi. İnsanlar birbiriyle savaştı. Savaş kızıştı. Ebu Dücane Simak b. Harşe de savaştı. Ordunun içinde kaybolup gitti. Hamza, Ali b. Ebi Talib de, müslüman erkekler içindeydi. Allah yardımını indirdi, onlara va'dini gerçekleştirdi. Onları kılıçlarla öldürdüler, hezimete uğrattılar. Hezimet kesindi. (364)

507.

Ez-Zübeyr anlatıyor: Hind ibnetü Utbe'nin hizmetçilerine, arkadaşlarına, acele tarafından kaçanlardan az da olsa geriye kalan şeyleri ele geçirirken yaptıkları hareketlere bakıyordum. O sırada, okçular ganimet elde etmek için yerlerinden ayrıldılar. Arkamızı, atlılara açmış oldular.Düşman birlikleri arkamızdan geldiler. Biri şöyle bağırdı: "Hey insanlar, duymuş olun, Muhammed öldürüldü." Bunun üzerine biz bozulup geri döndük. Bu, sancaktarlara vurduğumuz, onlar dağınık bir hale düştükleri sırada oldu.

Müslümanlar açığa çıktı. Düşman vurdu. O gün bir imtihan ve deneme günü oldu. Allah, ikram ettiğine şehadet rütbesiyle ikram etti. O gün müslümanlar belanın şiddetinden dolayı üç bölük oldular. Bir bölüğü öldürüldü (şehit oldu), bir bölüğü yaralandı, bir bölüğü de, harpten dolayı ne yaptığını bilmez bir halde mağlup oldu. Bu yüzden düşman, Rasulullah (S.A.V.)'e kadar ulaştı, ona taş attılar. Azı dişleriyle ön dişleri arasındaki dişleri kırıldı. Yanağını ve dudaklarını yaraladı. Rasulullah'ı bu şekilde yaralayan Utbe b. Ebi Vakkas'tı. Rasulullah (S.A.V.), insanlar etrafına toplandığı zaman: "Bizim için kim nefsini satın alır?" diye sordu. Bana, Hasin b. Abdi'r-Rahman b. Sa'd b. Mu'az'ın, Muhammed b. Amr b. Yezid b. es-Seken'den naklettiğine göre, ensardan beş kişi gücünde olan Ziyad b. Es-Seken - Bazıları Imara b. Ziyad b. Es-Seken olduğunu söyler-

ayağa kalktı: "Rasulullah (S.A.V.)'in önünde savaşın. dedi. Birer birer onun önünde öldürülüyorlardı. En son ölen de Ziyad b. es-Seken -yahut Imara b. Ziyad- oldu. Aldığı yaralar onu yere yıkmıştı. Sonra oradan onu uzaklaştırdılar. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.): "Onun bana yaklaştırın." buyurdu. Rasulullah ayağını ona yastık yaptı. Ziyad, yanağı Rasulullah (S.A.V.)'in ayağı üstünde öldü. Ebu Dücane, Rasulullah (S.A.V.)'e canıyla kalkan oldu. Öyle ki, oklar sırtına düşüyor, o eğiliyordu. Hatta birçok ok sırtında birikmişti. Sa'd b. Ebi Vakkas da, Rasulullah'ın önünde ok attı. Sa'd demiştir ki: "O, bana okları bizzat veriyor ve: 'Anam babam sana feda olsun, at.' diyordu. Hatta o ,geniş bir zırhtan çıkardığı oku bana vererek: 'Bunu at..' diyordu." (365)

508.

Rasulullah (S.A.V.), bizzat kendi yayından ok attı. Hatta yayının başı inceldi ve Katede b. en-Nu'man onu aldı. O gün Katede b. en-Nu'man gözünden yaralandı. Öyle ki gözü yanağının üstüne düştü.

*

Rasulullah (S.A.V.) onu eliyle yerine koydu. Onun gözü, gözlerin en güzeli oldu. Mus'ab b. Umeyr de, sancağıyla birlikte öldürülünceye kadar Rasulullah'ın önünde savaştı. Hamza b. Abdi'l-Muttalib de savaştı, hatta Ertat b. Şurahbil, Haşim b. Adbi Menaf b. Abdi'd-dar b. Kusayy'ı öldürdü. Bu adam, Kureyş'in bayrağını taşıyan kimselerden biriydi. Sonra Hamza'nın yanına Siba b. Abdi'l-Uzza el-Gabşani -Ebu Niyar diye künyeleniyordu- geldi. Hamza ona: "Beri gel, ey İbnü Mukattıa el-Bezur!" dedi. Ve ona vurdu.

Ümmü Niyar, Mekke'de sünnetçilik yapan Şerik b. Amr b. Vehb es-Sekafi'nin kölesiydi. Ömer'le karşı karşıya geldikleri zaman, Hamza onu vurdu ve öldürdü. Vahşi Cübeyr b. Mut'ım'ın kölesine: "Vallahi bakıyorum da, Hamza kılıcıyla boz deve gibi insanları, hiç de

layık olmayan şekilde yere düşürüyor." dedi. O sırada, Siba b. Abdi'l-Uzza, Asım'ı Hamza'ya götürdü. Hamza ona: "Beri gel, ey İbnü Mukattıa el-Bezur!" dedi. Ve ona vurdu.

Olandan memnun kalınca, Asım, mızrağını öyle bir salladı ki, onu başı üstü düşürdü. Kasığı üzerine düştü. Asım, ayakları arasından çıktı. Asım'a doğru geldi ama, yenilmişti, onu bıraktı. Öldüğü zaman, mızrağını aldı. Sonra askerin içine girdi. Asım b. Sabit İbnü'l-Ekla (Amr b. Avf oğullarının erkek kardeşi), Müsafi' b. Talha ve erkek kardeşi Kilab'a -Her ikisi de kasıktan ok yemişlerdi- ok atmıştı. Annesi Sellafe geldi. Oğlunun başını kucağına koyarak: "Oğlum! Seni kim vurdu?" dedi. Oğlu: "Bana attığı zaman bir adamın 'Onu kendine al, ben İbnü'l Eklah'ım.' dediğini duydum." dedi. Annesi: "Eklahi mi?" diye haykırdı ve Allah, kendisine Asım'ın başını ele geçirme imkanı verirse, ondan içki içmeyi adadı. Asım, ne kendisi bir müşriğe, ne de bir müşriğin kendisine dokunmaması için adakta bulunmuştu. (366)

509.

Enes b. en-Nadr -Bu zat Enes b. Malik'in amcasıdır, amcasının adıyla isimlenmiştir-, Ömer b. el-Hattab ve Tahla b. Ubeydi'llah'a -Allah onlardan razı olsun- gitti. Bu ikisi, savaştan el çekmiş olarak oturan ensar ve muhacirlerin içindeydiler. Enes b. en-Nadr, onlara : "Neden oturuyorsunuz?" diye sordu. "Rasulullah (S.A.-V.) öldürüldü." cevabını verdiler. O da: "Daha artık yaşamak mı istiyorsunuz? Kalkın, Rasulullahın öldüğü dava uğruna siz de ölün." dedi, sonra topluma katıldı, öldürülünceye kadar savaştı.

510.

O gün Enes b. en-Nadr'da yetmiş darbe buldular. Onu ancak kızkardeşi tanıdı, o da parmaklarından.

511.

Yenilgiden ve "Peygamber öldürülmüş." söylenti-

sinden sonra, Rasulullah (S.A.V.)'i ilk tanıyan, İbnü Şihab ez-Zühri'nin Seleme oğullarının erkek kardeşi Abdu'llah b. Ka'b'dan naklettiğine göre Ka'b'dır. Ka'b şöyle demiştir: "Onu miğferinin altından parlayan gözlerinden tanıdım ve yüksek sesle: 'Ey müslümanlar! Sevinin bu Rasulullah (S.A.V.)'dir.' dedim. Susmamı işaret etti. Müslümanlar, Rasulullah (S.A.V.)'i tanıyınca, onu kaldırdılar. Ebu Bekir b. Ebi Kuhafe, Ömer b. el-Hattab, Ali b. Ebi Talib, Talha b. Ubeydi'llah, ez-Zübeyr b. el-Avvam, el-Haris b. es-Same de bu müslümanlar içindeydiler. Rasulullah (S.A.V.), iki dağ arasındaki açıklığa çıkarıldığı zaman, kendisine Übeyy b. Halef gelerek: 'Nerdesin ey Muhammed? Kurtuldum sansan da, kurtulmadın.' dedi. Peygamberimizin yanındakiler: 'Ya Rasulullah bizden biri ona saldırsın mı?' dediler. Rasulullah: 'Bırakın onu.' buyurdu. Übeyy yaklaşınca, Rasulullah (S.A.V.), el-Haris b. es-Same'den mızrağı aldı. Bazıları bu hususta şöyle der: Rasulullah (S.A.V.) mızrağı aldığı zaman onu öyle bir hareket ettirdi ki, o, devenin sırtından kılların savrulduğu gibi savruldu. Sonra ona yöneldi ve öyle bir dürttü ki, o, atından takla atıp yuvarlandı gitti." (367)

512.

Übeyy b. Halef, Mekke'de Rasulullah (S.A.V.)'e laf atmıştı: "Ey Muhammed! Ben de 'el-Ud' (368) var, ona her gün zayıflar korkusuyla yem veriyorum, seni onun üzerinde öldüreceğim." dedi. Rasulullah: "Tam aksine , inşaallah ben seni öldüreceğim." cevabını verdi. Bundan sonra Übeyy, kalbinde küçük bir ukdeyle Kureyş'e döndü, kan aldırdı ve: "O, bana Mekke'deyken 'Bilakis ben seni öldüreceğim.' demişti. Vallahi, üstüme tükürse beni öldürür.." dedi. Onu Mekke'ye götürürlerken düşkün bir halde öldü. Hassan b. Sabit, Rasulullah'ın Übeyy'i öldürmesi ve ona Mekke'de söylediği söz hakkında şöyle dedi:

Übeyy dalaleti babasından miras aldı,

Ona Rasulullah mübareze ettiği zaman...

Rasulullah (S.A.V.) eş-Şı'b'ın (369) ağzına vardığı zaman, Ali b. Ebi Talib rahimehu'llah deri kalkanını çıkardı. Oyuk taştan içine su doldurdu. Sonra onu Rasulullah (S.A.V.)'e getirdi. Rasulullah sudan tedirginlik duydu, tiksindi ve içmedi. Başına su döktü, yüzündeki kanı yıkadı ve: "Allah'ın peygamberinin yüzünü kanatan adama Allah'ın gazabı şiddetlidir." buyurdu. (370)

513.

Sa'd b. Ebi Vakkas: "Her ne kadar, Utbe b. Ebi Vakkas'ın kötü ahlaklı, kavmince sevilmeyen kimse olduğunu biliyorsam da, onu öldürmeme, Rasulullah'ın 'Rasulünün yüzünü kanatan adama Allah'ın gazabı şiddetlidir.' sözü yetti ve onu öldürmek için hırslandığım kadar hiç kimseye hırslanmadım." dedi. Rasulullah (S.-A.V.), beraberindeki ashabıyla eş-Şı'b'dayken dağa bir şey çıktı. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.): "Onların bizim üstümüze çıkması doğru olmaz." buyurdu. Hemen Ömer b. el-Hattab ve onunla beraber bir bölük muhacir, onları dağdan indirdiler. Rasulullah, onların üstünde olmak için dağın yüksek bir kayasına çıktı. Rasulullah iki zırh içinde göründü. Kalkmak istedi, fakat kalkamadı. Talha b. Ubeydi'llah onu kaldırdı. Rasulullah o kayaya çıktı.

514.

Rasulullah (S.A.V.): "Talha, Rasulullah'a yaptığı o davranışla Cennet'i kazandı. İnsanlar yenilgiye uğrayıp Rasulullah'tan uzaklaştığı, hatta bazısı zorluk karşısında el-Menka'ya vardığı zaman o, Rasulullah'ı savundu. Osman b. Affan, Ukbe b. Osman, Sa'd b. Osman (Bu iki zat ensardandı.) kaçtılar. Ta Medine tarafında bir dağ olan el-Cel'ab'a vardılar. Orada bir müddet kaldılar. Sonra Rasulullah (S.A.V.)'ın yanına geri döndüler. Rasulullah (S.A.V.) onlara: "Orada çok kaldınız." buyurdu.

515.

Hanzala ve Ebu Süfyan b. Harb karşılaştı. Hanzala, Ebu Süfyan'a üstünlük sağlayınca onu Şeddad b. el-Esved -kendisine İbn Şuub denilirdi- gördü. Şeddad Hanzala'yı vurdu ve öldürdü. Rasulullah: "Şüphesiz arkadaşımızı melekler yıkayacak. Hanımına sorun bakalım, onun durumu neymiş?" buyurdu. Hanımına soruldu, şöyle anlattı: "Korkunç bir ses duyunca, cünup olarak dışarı çıktı." Rasulullah: "İşte onun için onu melekler yıkadı." buyurdu. (370)

516.

Hind bintü Utbe ve yanında bulunan kadınlar, Rasulullah (S.A.V.)'in ashabından şehit olanlara yakışık olmayan şeyler yapmaya koyuldular. Kulaklarını ve burunlarını kestiler. Hatta Hind, erkeklerin kulaklarından ve burunlarından, halhal ve gerdanlıklar yaptı. Halhal, gerdanlık ve küpelerini Cübeyr b. Mut'ım'ın kölesi Vahşi'ye verdi. Hamza'nın ciğerini yardı ve çiğnedi. Fakat yutamadı. Sonra yüksekçe bir kayanın üstüne çıktı, avazı çıktığı kadar bağırdı ve Rasulullah'ın ashabına yaptıkları insanlık dışı şeyleri dile getiren bir şiir söyledi:

Biz sizi Bedir gününe karşılık cezalandırdık.

Hind bintü Esase b .Ibad b. el-Muttalib b. Abdi Menaf ona şöyle cevap verdi:

Bedir'de belaya uğradın, Bedir'den sonra da zillete düşeceksin.

Sonra Ebu Süfyan oradan ayrılmak istedi. Dağa çıktı, yüksek sesle bağırdı: "Güzel işler ihsan olundu. Şüphesiz savaş bir yarıştır. Bedir gününe karşı bir gün yüksel ey Hübel.." Yani dinini yükselt. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) Ömer rahmetu'llahi aleyhe: "Kalk, şimdi cevap ver.." buyurdu. Hz. Ömer şöyle dedi: "Allah en büyüktür; Bizim ölülerimiz Cennet'te, sizin ölüleriniz ise Cehennem'de. Onun için arada denklik yoktur." dedi. Ömer, Ebu Süfyan'a bu cevabı verince Ebu

Süfyan: "Beri gel Ya Ömer!" dedi. Rasulullah Ömer'e: "Ona yaklaş." buyurdu. Ömer gitti. Ebu Süfyan: "Yemin et ey Ömer! Muhammed'i öldürdük mü?" diye sordu. Ömer: "Asla, şu anda o, konuşmanı duyuyor." dedi Ebu Süfyan: "Vallahi sen, benim nazarımda İbnü Kamie'den daha doğrusun. İbn Kamie'nin 'Muhammed'i öldürdüm.' sözünden çok uzaksın." karşılığını verdi.

Rasulullah ashabından bir erkeğe: "Peki, sizinle bizim aramızda öyle sözleşelim, de.." dedi. Sonra Rasulullah (S.A.V.) Ali b. Ebi Talib'i gönderdi ve: "Onların izini takip et, bak bakalım ne yapıyorlar ve ne istiyorlar? Eğer atları bırakıp develere binmişlerse, onlar Mekke'ye gidiyorlar demektir. Atlara binmişler develeri sürüp gidiyorlarsa, Medine'ye geliyorlar demektir. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, eğer onlar Medine'ye gelmek isterlerse onlarla vuruşurum." dedi. Ali rahmetu'llahi aleyh şöyle demiştir: "Ne yapıyorlar diye bakmak üzere peşlerinden gittim. Atları bırakıp develere bindiklerini ve Mekke'ye yöneldiklerini görünce bağırarak geldim. Onların Medine'den döndüklerini görme sevincinden Rasulullah (S.-A.V.)'in bana emrettiği şeyleri gizleyemedim." (371)

517.

Rasulullah: "El-Haris b. el-Hazrec'in erkek kardeşi Sa'd b. er -Rebi ne olmuş, diriler içinde mi, ölüler içinde mi? Benim için kim bakar?" diye sordu. Ensardan biri: "Ne oldu, ben senin için bakarım Ya Rasulullah!" diye cevap verdi. Onu ölüler arasında yaralı, ölmek üzere bir halde buldu. Ona: "Rasulullah bana, sen diriler içinde misin, ölüler içinde misin, bakınamı emretti.." dedi. Sa'd b. er-Rebi: "Ben ölüler içindeyim. Rasulullah'a benden selam söyle ve ona 'Sad b. er-Rebi, Allah seni en iyi mükafatla mükafatlandırsın.' diyor de. Ve kavmine benden selam söyle. Onlara 'Sad b. er-Rebi, size, sizden bir tek göz bile hareket ederken peygamberinizi terk ederseniz Allah yanında mazur sayılamazsınız, diyor.'

de." dedi. El Mazini şöyle anlatıyor: "Ölünceye kadar yanından ayrılmadım. Daha sonra Rasulullah'a gelip meseleyi ona anlattım.Bunun üzerine Rasulullah, Hamza b. Abdi'l-Muttalib'i aramaya çıktı. Onu vadinin iç kısmında karnı yarılıp ciğeri çıkarılmış, burnu ve kulakları koparılmış vaziyette buldu." (372)

518.

Rasulullah (S.A.V.) bu manzarayı görünce: "Safiyye mahzun olmasaydı ya da benden sonra sünnet olmasaydı, onu gizlemezdim, onu bırakırdım. Ta ki o, yırtıcı hayvanların karınlarında ve kuşların kursaklarında olsun. Şayet beni Allah bir yerde üstün kılarsa onlardan otuz adama müsle (kulak, burun kesme cezası) uygulayacağım." buyurdu. Müslümanlar, Rasulluh (S.A.V.)'in üzüntüsünü ve amcasına yapılanlara kinini görünce: "Vallahi, Allah bizi onlara üstün kılarsa, onlara, hiçbir Arap'ın hiçbir Arap'a yapmadığı müsle cezası uygulayacağız." dediler. (373)

519.

Allahü Teala bu konuda, Rasulullah'ın ve ashabının görüşüyle ilgili olarak, şu ayeti inzal buyurdu: "(Ey mü'minler düşmandan intikam almak için) *eğer bir ceza ile mukabele edecek olursanız, ancak size yapılan azab ve cezanın misli ile yapın* (daha fazla ileri gitmeyin) *Sabrederseniz* (cezayı terk ederseniz) *and olsun ki bu, tahammül edenler için daha hayırlıdır."* (374) Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) af yolunu tercih etti ve sabretti. Müsleyi de yasakladı. (375)

520.

Semüra b. Cündab anlatıyor: "Rasulullah, aramızda bir yerde durdu ve oradan bize sadaka vermeyi emrederek ve müsleyi (müsle harpte ölenlere çirkin şeyler yapmaktır; gözünü çıkarmak kulağını burnunu kesmek gibi) yasakladı." (376)

NOTLAR

Birinci Bölüm

001. (Ebu Muhammed Abdi'l-Melik b. Hişam, bu bölümün, Rasulullah'ın hayatını anlattığını söylemiştir.

(1)El yazması nüshanın başı kaybolmuştur. Ne kadar olduğunu da bilmiyoruz. Bu nedenle yazma nüshanın cilt ve yaprak numaralarında yanlışlıklar var. Herhalde elyazmasının başında 17/a ve 17/b; sonra da 1,2,3,...16;18,19 bulunuyor. Bölümün ilk kısmını içine alan birinci parça bununla sona eriyor. Kıssanın anlaşılması için, bu satırları İbn Hişam'ın, Wuestenfeld'in yaptığı Almanya baskısı Siyre'sinden alıyoruz. (Sa. 8) Bu, sadece siyaktan değil, İbn Hişam'ın, Efendimiz Muhammed'in nesebini ifade eden bu hadisin nakli sırasında söylediklerinden de anlaşılıyor. İbn Hişam, Muhammed b. İshak el-Muttali'den Rasulullah (S.A.V.)'in Adem (A.S.)'a kadarki soyuyla ilgili olarak bu zinciri, Ziyad b. Abdi'llah el-Bükai, ondan Ebu Muhammed Abdi'l-Melik b. Hişam'ın kendine aktardığını söylemiştir.

002. (Ahmed b. Abdi'l-Cebbar rivayet etmiştir.)

003. (Ahmed, Yunus'tan, o da İbn İshak'tan rivayet etmiştir.)

004. (Ahmed, Hz. Aişe'den, Abdu'r-Rahman b. Es'ad b. Zürare'nin kızı Amra; ondan da Abdullah b. Ebi Bekr b. Hazm, İbn İshak'a; ondan da Yunus b.

Bukeyr'in, kendisine aktardığını söylemiştir.)

005. (Bu hadisi, Ahmed ve Yunus, İbn İshak'tan aktarmışlardır.)

006. (Bu hadisi, Hz. Ali'den Abdullah b. Zerrin el-Gafıki olmak üzere, ondan da sırasıyla Mürsed b. Abdi'llah el-Yezni, Yezid b. Ebi Habib el-Mısri, Yunus, İbn İshak, Ahmet b. Abdi'l-Cebbar birbirlerine aktarmışlardır.)

007. (Bu hadisi İbn İshak'tan Yunus b. Bükeyr, ondan da Ahmed b. Abdi'l-Cebbar rivayet etmişlerdir.)

(2) Kitabın aslında böyledir. İbn Hişam'ın rivayeti ise şu şekildedir: "Acizliğmiz yüzünden dolaşıp bir şeyler aramıyoruz. Herhalde Allahu Teala, bize bir yerde su verir."
Yazma nüshayla İbn Hişam'ın İbn İshak'tan rivayetleri arasında bu tür pek çok farklılıklar vardır. Bu da İbn Hişam'ın, İbn İshak'ın rivayetini olduğu gibi nakletmediğini, belki onları tekrar gözden geçirdiğini, açıklamalar, ilaveler ve çıkarmalar yaptığını gösterir. İbn Hişam, bu durumları kimi zaman zikreder, kimi zaman da zikretmez.

(3) İbn Hişam, Sa. 92-93.

008. (Bu hadis mücahidden nakledilmiştir. Raviler sırasıyla Abdullah b. Ebi Nüceyh, İbn İshak, Yunus ve Ahmed'dir.)

009. (Rasulullah (S.A.V.)'den Enes b. Malik, ondan Said b. Meysere el-Bekri, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.

010. (Bu hadisi Ahmed'e Yunus, İbn İshak'tan nakletmiştir.)

011. (Bu hadisi Hz. Aişe rivayet etmiştir. Hz. Aişe'den sonraki ravi zinciri şöyledir: Aişe bintü Talha, Talha b. Yahya, Yunus ve Ahmed.)

012. (Bu hadisi İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

013. (Abdullah b. Harit'ten Abdillah İbn Abid bin Umeyr, ondan Abdullah b. Ebi Nüceyh, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
014. (Bu olayı, Hz. Ebu Bekir'den el-Kasım b. Muhammed, ondan oğlu Abdu'r-Rahman b. el-Kasım, ondan İbn İshak, ondan Yunus ve ondan da Ahmed rivayet etmiştir.)
015. (İbn Abbas'tan İkrime, ondan İbn İshak, ondan da Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(4) El-Kamer Suresi, 46.
016. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
017. (Ahmed, İbn İshak'tan rivayet etmiştir.)
018. (Bu olayı İbn İshak anlatmıştır.)
019. (Bu olayı İbn İshak anlatmıştır.)
(5) Yazma nüshada 'Amr' şeklindedir. İbn Hişam ise 'Ömer' şeklinde düzeltmiştir.
020. (Bu olayı İbn İshak anlatmıştır.)
(6) İbn Hişam, Sa. 98-99.
021. (Bu olayı İbn İshak anlatmıştır.)
022. (Bu olayı İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed aktarmıştır.)
(7) İbn Hişam (Sa. 99-100), olayın sonunda şunu ekler: "İbn Hişam dedi ki: Bu hadisin ilaveleri arasında bir recez vardır ki, bizden hiçbir ilim sahibi, onun şiir olduğuna kanaat getirmemiştir."
023. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmiştir.)
024. (İbn İshak rivayet etmiştir.)
(8) İbn Hişam, Sa. 101.
025. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmiştir.)
026. (Bu olayı İbn İshak'tan oğlu, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmiştir.)
(10) İbn Hişam, Sa. 101.

028. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmiştir).

029. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmiştir.)

030. (Ahmed, Yunus'tan, o da İbn İshak'tan rivayet etmiştir.)

031. (İbn Hişam rivayet etmiştir.)

032. (Rasulullah (S.A.V.)'i emziren Halime bintü Haris hakkında, Abdullah b. Cafer b. Ebi Talib'i dinleyen biri, Cehm b. Cehme'e (Bu zat, Benu Temim'den el-Haris b. Hattab'ın yanında kalan bir kadının kölesiydi. Bu nedenle Cehm'e, "El-Haris b. Hattab'ın kölesi." denirdi.) anlattı, o da İbn İshak'a, o da Yunus'a, o da Ahmed'e aktardı.)

033. (Rasulullah (S.A.V.)'den Halid b. Muaz, ondan Sevr b. Yezid, ondan İbn İshak, ondan Yunus b. Bükeyr, ondan da Ahmet rivayet etmiştir.)

(11) İbn Hişam, Sa. 106.

034. (Yahya b. Ca'de'den sırayla Habib b. Ebi Sabit, Ebi Sinan eş-Şeybam, Yunus b. Bükeyr, Ahmed rivayet etmişlerdir.)

035. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

036. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

037. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

038. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

039. (İbn Abbas'tan İkrime, ondan Zekeriya b. Yahya el-Medeni, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

040. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(12) Me'rib seddinde bulunan kitabede, Yeksum'un Ebrehe'nin oğulları arasında zikredildiği görül-

mektedir.

041. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(13) Mina'da çakıl taşı atma yeri.

042. (Abdullah İbn Abbas'tan Muhammed b. Sirin, Abdullah b. Avn, Yunus b. Bükeyr ve Ahmed rivayet ettiler.)

(14) Fil Suresi, 2

043. (Ubeyd b. Umeyr'den Cabir b. Abdi'r-Rahman b. Sabit ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

044. (Hz. Aişe'den Amra ibnetü Abdi'r-Rahman b. Es'ad ibn Zürare, Abdullah b. Ebi Bekr b. Hazm, İbn İshak, Yunus, ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

045. (Yakub b. Utbe b. el-Mugire b. el-Ahnes'ten İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet ettiler.)

046. (Abdullah b. Ebi Bekr b. Hazm'dan İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

047. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

048. (Abdullah b. Ebi Bekr b. Hazm'dan İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(15) O adamın Hıristiyan olduğunu İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.

049. (Ebu'l-Aliye'den Ebu Halde İbn Dinar, Yunus b. Bükeyr ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

050. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(16) Osman b. Affan'ın anneannesidir. El-Beyda', Keriz b. Rabia b. Habib b. Abd Şems'in hanımıydı. Amir ve Ervi ondan olan çocuklarıdır.

051. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

052. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(17) İsmi Abdü Menaf'tır.

İkinci Bölüm

053. (İbn İshak'tan sırayla Yunus b. Bükeyr, Ebu Ömer Ahmed b. Abdi'l-Cebbar Utaridi, Ebu'l-Hüseyn Rıdvan b. Ahmed, Ebu Tahir Muhammed b. Abdi'r-Rahman el-Muhlis ve Şeyh Ebu'l-Hüseyn Ahmed b. Muhammed b. en-Nakkur el-Bazzaz rivayet etmişlerdir.)

054. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

055. (İshak b. Yesar'dan İbn İshak, ondan da Yunus ve Ahmed rivayet etmişledir.)

056. (El-Abbas b. Abdi'l-Muttalib'den İbn Abbas, ondan Ikrime, ondan Simak b. Harb, ondan Yunus Amr b. Sabit, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

057. (Ali b. Ebi Talib'den, sırayla el-Hasan b. Muhammed b. Ali b. Talib, Muhammed b. Abdi'llah b. Kays b. Mahreme, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

058. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(18) Hz. Hatice'nin nesep silsilesi şöyledir: Hatice bintü Huveylid b. Esed b. Abdi'l-Uzza b. Kusayy b. Kilab b. Mürre b. Ka'b b. Lüeyy b. Galib b. Fehr b. Malik b. en-Nadr b. Kinane. Annesi; Fatıma ibnetü Zeyd b. el-Esamm b. Revaha b. Hacer b. Abd b. Muays b. Amir ibn Lüeyy. Onun annesi; Hale İbnetü Abd Menaf b. el-Haris b. Abd b. Münkız İbn Amr b. Muays b. Amir b. Lüeyy. Onun annesi; Kilabe ibnetü Said b. Sa'd b. Sehm b. Amr b. Hesis b. Ka'b b. Lüeyy. Onun annesi; Ümeyye İbnetü Amir b. el-Haris b. Fehr. Onun annesi; İbnetü Sa'd b. Ka'b İbn Amr (Huzaalı). Onun annesi; Filane İbnetü Harb b. el-Haris b. Fehr. Onun annesi; Selma

bintü Galib b. Fehr. Onun annesi; İbnetü Muharib b. Fehr.

059. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

060. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(19) El-Araf Suresi, 156.

(20) Es-Saf Suresi, 6.

(21) El-Feth Suresi, 29.

(22) El-Bakara Suresi, 89-90.

061. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

062. (Matta alimlerinden Asım b. Ömer b. Katade, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etnişlerdir.)

(23) El-Bakara Suresi, 89.

063. (Hassan b. Sabit'ten sırayla Yahya b. Abdi'llah b. Abdi'r-Rahman b. Sa'd b. Zürare, Salih b. İbrahim b. Abdi'r-Rahman b. Avf, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.

064. (Seleme b. Sellame b. Vakş'tan, sırayla Muhammed b. Cebib, Salih b. İbrahim, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

065. (Benu Kurayza'lı Şeyh'ten Asım b. Ömer b. Katade, ondan İbn İshak, ondan Yunus ve ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

066. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

067. (İkrime'den sırayla Yunus İbn Ebi Müslim, Kays b. er-Rebi, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(24) Ali İmran Suresi, 106

(25) Muhammed Suresi, 17

068. (İbn Abbas'tan Mahmud b. Lebib, Asım b. Ömer b. Katade, İbn İshak, Yunus b. Bükeyr ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

069. (Selman'dan Ömer b. Abdi'l-Aziz, Asım b. Ömer b. Katade, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet et-

mişlerdir.)

070. (Selman'dan Abdu'l-Kayslı bir adam, Yezid b. Habib, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

071. (Attab el-Bekri'den Ebu Leyla, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

072. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

073. (Rasulullah (S.A.V.)'den sırayla Enes b. Malik, Said b. Meysere el-Bakiri, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

074. (Ata'dan Sabit b. Dinar, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

075. (Mücahid'den Yahya b. Seleme b. Küheyl, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(26) El-Hacc Suresi, 27.

076. (Abd b. Ömer el-Leysi'den Vehb b. Keysan, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

077. (Urve b. Ez-Zübeyr'den güvenilir bir Yemenli, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

078. (Ka'bu'l-Ahbar'dan Ata' b. Ebi Rebah, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

079. (Abdullah b. Amr'dan Mücahid, Cerir b. Abdi'l-Hamid Mensur, Ebu Ahmed ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

080. (İsmail b. Abdi'r-Rahman es-Süddi, el-Esbat b. Nasr el-Hemedani, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

081. (Hz. Ömer b. el-Hattab'dan Amir, es-Seri b. İsmail, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

082. (Hz. Ali'den birisi aktarmıştır. Ondan da sırayla Seleme b. Küheyhl, Abdu'r-Rahman b. Abdi'llah, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

083. (Ebu Musa el-Eş'ari'den Yezid b. Rukkaşi, İbrahim b. İsmail, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

084. (Rasulullah (S.A.V.)'den Enes b. Malik, Said b. Meysere, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
085. (İbn Abbas'tan Atiyye el-Avfi, Vehb b. Ukbe, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
086. (Abdu'l-Kerim Ebu Umeyye'den Mesleme b. Ubeydi'llah el-Kureşi, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
087. (Abdu'llah b. Ömer'den Said b. Ebi Bürde el-Eş'-ari, Abdu'r-Rahman b. Abdi'llah el-Mes'ud, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
088. (Mücahid'den Mensur, Kays b. er-Rebi, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
089. (Urve'den oğlu Hişam, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
090. (Muhammed b. Kays'tan Ebu Ma'şere'l-Medeni, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(27) El-Araf Suresi, 28.
(28) El-Araf Suresi, 32.
091. (Hz. Aişe'den Urve, ondan oğlu Hişam, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(29) El-Bakara Suresi, 199.
092. (Cübeyr b. Mut'ım'dan oğlu Nafi, Osman b. Ebi Süleyman, Abdullah b. Ebi Bekr, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
093. (Hz. Ömer'den Ömer b. Meymun, Ebu İshak el-Hemedani es-Sebii, Zekeriya b. Ebi Zaid, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
094. (El-Hasan'dan Yusuf b. Meymun, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(30) El-Bakara Suresi, 200.
(31) El-Hucurat Suresi, 13.
095. (Ata' b. Ebi Rebah'tan Yusuf b. Meymun et-Temimi, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
096. (Urve'den oğlu Hişam, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(32) El-Bakara, 158.

(33) El-Bakara, 158.
(34) El-Bakara, 158.
097. (Ata' b. Ebi Rebah'tan Yusuf b. Meymun, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
098. (El-Hasen'den Ebu Bekir el-Huzeli, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(35) El-Hacc, 28.
099. (İbn Ebi Nüceyha'dan İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(36) Veda Haccı Hutbesi.
100. (Rasulullah (S.A.V.)'den Abdullah b. Amr b. el-As, Abdullah b. Ebi Müleyke, İbn Ebi Enise, İbn Ebi Leyla, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(37) Nahl Suresi, 123.
101. (Hz. Ali'den sırayla Zeyd b. Yesi, Ebu İshak, Zekeriya b. Ebi Zaid, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
102. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(38) Kıssanın tamamı Muhammed b. Habib el-Bağdadi'nin el-Münemmak (Haydarabad, 1964 baskısı) adlı kitabında şöyle geçer: (El-Muttalib İbn Abbas'a anlatan El-Muttalib b. Ebi Veda'a'dan İbn Abbas, ondan Ebu Salih, ondan da İbnü'l-Kelbi ve el-Heysem rivayet etmişlerdir.

Dıbaa bintü Amir b. Kart b. Seleme ibn Kuşeyr b. Ka'b, Hevze b. Ali b. Semmame el-Hanefi'nin hanımıydı. Hevze ölünce Dıbaa'ya çok mal kaldı. Kocasının ölümüyle Dıbaa, kavminin bulunduğu yere geri döndü. Abdullah b. Ced'an et-Teymi, onu babasına isteyerek ikisini evlendirdi. Ced'ana karısının Hazn b. Abdi'llah b. Seleme b. Kuşeyr adında bir amca oğlu geldi. Ona: "Beni Dıbaa ile evlendir." dedi. Ced'an: "Ben onu İbn Ced'an ile evlendirdim." cevabını verdi. Bunu üzerine Dıbaa'nın amcasının oğlu, Dıbaa'ya asla

varmamaya ve onu İbn Ced'an'ın önünde öldürmeye yemin etti. Bu durumu Dıbaa'nın babası, İbn Ced'an'a yazdı. İbn Ced'an ona şu cevabı verdi: 'Vallahi, şayet bunu yaparsan, Ukaz panayırında sana haksızlık, zulüm bayrağını kaldırırım." Bundan sonra Dıbaa'nın babası, Dıbaa'nın amcasının oğluna: "Gördüğün emir geldi. Bu adama vefa göstermek lazım." dedi.

Hazm, mızrağını alıp hayvanına bindi. Dıbaa'yı takip etmeye başladı. Onu yakalayınca mızrağını sırtına dayadı ve: "Ey Dıbaa! Sen, mala düşkün, tacir bir milleti mi seversin, yoksa helal kazanan bir kavmi mi?" diye ona sordu. Dıbaa da: "Helal kazanan bir kavmi." diye cevap verdi. Hazm: "Vallahi, eğer başka bir cevap verseydin, bu mızrağı gögüslerinin arasına saplardım." dedi. Sonra da yanından ayrıldı. Böylece Dıbaa, İbn Ced'an'a verildi.

Dıbaa, İbn Ced'an'ın yanında bir süre kaldı. O, genç ve güzel bir kadındı. Bir gün Kabe'yi tavaf ederken kendisini Hişam b. el-Mugire el-Mahzumi gördü. Çok beğendi. Kabe'nin yanında onunla tanıştı ve: "Bu gençlik ve güzelliğin, bir ihtiyarın yanında tükenmesini ister misin? Eğer ondan boşanırsan seninle evlenirim." dedi. Hişam çok yakışıklı bir adamdı.

Bu konuşmadan sonra Dıbaa, İbn Ced'an'a döndü. Ona: "Ben genç bir kadınım, sense ihtiyar bir adamsın." dedi. İbn Ced'an da: "Ne oluyor sana? Haber aldığıma göre Kabe'yi tavaf ederken Hişam'la konuşmuşsun. Allah'a söz veriyorum, sen, Hişam'la evlenmeyeceğine dair yemin edinceye kadar seni bırakmayacağım. Bunu yaptığın zaman Kabe'yi çıplak olarak tavaf etmen, bir deve kesmen, Mekke'de kayalık iki dağ arasında yün eğirmen gerekir. Oysa sen Humus'tansın. Senin

yün eğirmen helal olmaz." dedi. (Humus, Kureyş, Kinane, Huzaa ve Kureyş'in kolları nüfusu kalabalık Arap kabilelerindendir.)
Dıbaa, Hişam'a İbn Ced'an'ın söyledikerini bildirmek üzere bir adam gönderdi. Hişam da ona şu cevabı verdi: "Kabe'yi tavaf etmen için Kureyş'ten mescidi boşaltmalarını isteyebilirim. Fecirden önce, gece karanlığında tavaf edersin. Çünkü, seni kimsenin görmesni istemem. Keseceğin deve meselesine gelince; senin yerine ben keserim. Yün eğirme meselesiyse Kureyş'ten bir bölük insanın uydurduğu bir şeydir. Peygamberlikle ilgili bir adet değildir."
Hişam'ın bu cevabı üzerine Dıbaa, Abdullah b. Ced'an'a: "Hişam'la evlenirsem, dediklerini yapacağım."dedi. Böylece İbn Ced'an onu boşadı. O da Hişam'la evlendi. Hişam, Dıbaa'nın tavaf etmesi için Kureyşliler'den Kabe'yi boşaltmalarını istedi. Onlar da bu isteği yerine getirdiler.
Bu konuyla ilgili, el-Muttalib b. Ebi Vedaa şöyle dedi: "Ben, Kureyş'in delikanlılarındandım. Ona bakmak için Mescid'in kapısından girdim. Dıbaa elbiselerini çıkardı ve:
Bugün onun bir kısmı ya da tamamı görünüyor,
Ondan her ne ki görünürse ben onu helal saymam.
diyerek Kabe'yi tavaf etti. Bunu yedi kez tekrarladı. Böylece çıplak halde Kabe'yi tavaf koşulunu yerine getirmiş oldu.
Hişam, onun yerine deve kesme şartını da tamamladı. Dıbaa da istendiği şekilde yün eğirdi.
Dıbaa, Seleme b. Hişam'ı dünyaya getirdi. Bu kişi, en önde gelen müslümanlardan biri oldu.

103. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

104. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir. İbn İshak şöyle demiştir. "Abdullah, İbn

Ebi Nüceyh, Abdullah b. Safvan b. Umeyye'den rivayet ederek Abdullah, Ca'de b. Hübeyra b. Ebi Vehb b. Aziz b. Abd b. İmran İbn Mahzum'un bir oğlunu Kabe'yi tavaf ederken gördüğünü, ona kim olduğunu sorduğunu, kendini tanıtınca da dedesini anlattığını bildirmiştir."

105. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

106. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

107. (İbad'dan Yahya ibn İbad b. Abdi'llah b. ez-Zübeyr, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

108. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmet rivayet etmişlerdir.)

109. (Ahmed'e rivayet edilmiştir.)

110. (Amir eş-Şabi'den Zekeriya b. ebi Zaid, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

111. (Said b. Harb'den el-Münzir b. Salebe, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

112. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

113. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

114. (Hassan b. Sabit'ten Ömer b. Abdü'l-Aziz, Rabia ibnü'l-Haris b. Abdu'l-Muttalib'in kölesi Abdu'r-Rahman el-A'rec, Ebu Cafer Muhammed b. Ali, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

115. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

116. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

117. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(39) El-Bakara, 199.

(40) El-Araf, 31-32.

(41) İbn Hişam, Sa. 129.
118. (Cübeyr b. Mut'ım'dan oğlu Nafi, Osman b. Ebi Süleyman, Abdullah b. Ebi Bekr, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(42) İbn Hişam, Sa. 129.
119. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(43) El-Cinn Suresi, 1-10.
(44) El-Ahkaf Suresi, 29-30.
(45) El-Cinn Suresi, 6.
120. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
121. (İbrahim'den Mansur, Cerir b. Abdi'l-Hamid ve oğlu Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(46) EL-Cinn Suresi, 6.
122. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
123. (Ubeydullah b. Abdi'llah b. Utbe İbn Mes'ud'dan Ya'kub İbn Utbe b. el-Mugira b. el-Ehnas, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
124. (Ensardan bir cemaatten İbn Abbas, Ali b. Hüseyn, ez-Zühri, İbn İshak, Yunus b. Amr, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(48) İbn Hişam, Sa. 121.
126. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(49) Tihame ile Necip arasında olan geniş bir bölge.
(50) Hicaz'la Irak arası.
127. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(51) İbn Hişam, Sa. 141 ve devamı.
128. (Esma bintü Ebi Bekr'den Hişam ibni Urve, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(52) İbn Hişam, Sa. 144-145.
129. (Zeyd b. Amr b. Nüfeyl ailesinden birinden İbn

İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(53) İbn Hişam, Sa. 147-148.

130. (Urve b. Zübeyr'den Hişam b. Urve, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

131. (Zeyd b. Amr ibnü Nüfeyl'den İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(55) İbn Hişam, Sa. 148.

132. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(56) İbn Hişam, Sa. 148.

133. İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

134. (Hişam'dan oğlu Nüfeyl, el-Mes'ud, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

135. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(57) İbn Hişam, Sa. 147-148. İbn Hişam bu beyitlerin Ümeyye b. Ebi es-Salt'ın olduğunu söylemiş, burada olmayan daha başka beyitler de eklemiştir.

136. (Muhammed b. Abdu'r-Rahman b. Abdi'llah b. el-Hasin et-Temimi, Muhammed ibn Cafer b. ez-Zübeyr, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

137. (Hişam'dan oğlu Nüfeyl, el-Mes'udi, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

138. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(58) Yusuf Suresi, 106.

139. (Hz. Aişe'den Urve, Muhammed İbni Müslim b. Şihab ez-Zühri, İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(59) İbn Hişam, Sa. 151.

140. (Abdu'l-Melik b. Abdi'llah b. Ebu Süfyan b. el-Ala b. Cariye es-Sakafi'den İbn İshak, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(60) Alak Suresi, 1-5.

(61) Cibril (A.S.).
(62) İbn Hişam, Sa. 152-154.
141. (Ebu Reca el-Utaridi'den Kurra b. Halid, Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
142. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(63) Cehennem'de bir vadinin adı.
143. (Ebu Cafer'den Abdullah b. Ebi İshak, Yunus b. Bükeyr ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
144. (Rasulullah (S.A.V.)'den Hişam b. Urve'nin babası, ondan Hişam b. Urve, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(64) İbn Hişam, Sa:106.
145. (Ubeyde b. Nasri'den Yunus b. Amr ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)
146. (Selman el-Farisi'den Vehb b. Ka'b b. Abdi'llah b. Sü'r el-Ezdi, ondan Ubeydullah b. Uteybe el-Abdi, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

Üçüncü Bölüm

147. (İbn İshak'tan Yunus ibn Bükeyr, ondan Ebu Ömer Ahmed b. Abdi'l-Cebbar el-Utaridi, ondan Ebu'l-Hasan Rıdvan b. Ahmed'e okunurken dinleyen Ebu Tahir Muhammed b. Abdi'r-Rahman el-Muhlis, ondan da eş-Şeyh Ebu'l-Hüseyn Ahmed b. Muhammed b. en-Nakkur el-Bezzaz rivayet etmişlerdir.)
(65) Ali İmran Suresi, 81.
(66) İbn Hişam, Sa. 150-151.
148. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(67) El-Bakara Suresi, 185.
(68) El-Kadr Suresi, 1-5.
(69) Ed-Duhan Suresi, 1-3.

(70) El-Enfal Suresi, 41.

149. (Ebu Ca'fer Muhammed b. Ali b. el-Hüseyn'den İbn İshak, ondan Yunus,ondan da Ahymed rivayet etmişlerdir. İkinci rivayeti İsmail b. Abdi'r-Rahman'dan Esbat b. Nasr, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

150. (Abdu'r-Rahman b. el-Kasım, ondan .... Halid, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

151. (Mekbul'den Büsr b. Ebi Hafs el-Kindi ed-Dımeşki, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

152. (Abdullah b. Abbas'tan Asım b. Küleyb'in babası, ondan Asım b. Küleyb, ondan Muhammed b. Fudayl, ondan da Ahmed b. Abdi'l-Cebbar rivayet etmişlerdir.)

(71) Et-Talak Suresi, 12.

(72) Abese Suresi, 26-31.

153. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(73) İbn Hişam, Sa. 155.

154. (İbn Münebbih'ten Rabia ibn Abdi'r-Rahman, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

155. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

156. (Hz. Aişe'den Urve, ondan ez-Zühri, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(74) İbn Hişam, Sa. 151.

157. (Ebu Meysere Amr b. Şurahbil'den Yunus b. Amr, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(75) El-Fatiha Suresi, 1-7.

(76) Es-Süheyli, 1/157.

158. (Hişam b. Urve, babasından, Hişam'dan da Yunus

rivayet etmiştir.)
(77) Es-Süheyli, 1/157
159. (Hatice bintü Huveylid'den ez-Zübeyr'in kölesi İsmail Ebi Hakim, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(78) İbn Hişam, Sa. 154.
160. (Hatice'den Fatıma bintü'-Hüseyn, ondan Abdullah b. Hasan, ondan İbn İshak, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(79) İbn Hişam, Sa. 154.
161. (Amir eş-Şa'bi'den Zekeriyya b. Ebi Zaide, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
162. (Said b. el-Müseyyeb'den İbrahim b. İsmail b. Mucma el-Ensari, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
163. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
164. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
165. (Ebu'l-Aliye'den er-Rebi' b. Enes, ondan İsa b. Abdi'llah et-Temimi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
(80) El-Ahkaf Suresi, 35.
(81) Yunus Suresi, 71.
(82) Hud Suresi, 54-55.
(83) El-Mümtehina Suresi, 4.
(84) El-En'am suresi, 56.
(85) Bkz. es-Süheyli, 1/152.
166. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(86) Kuran'ın 93. suresi.
(87) Ve'd-Duha Suresi, 3.
(88) Aynı sure, 1-2.
(89) Aynı sure, 3.
(90) Aynı sure, 4.
(91) Aynı sure, 5.

(92) Aynı sure, 6-8.
(93) Aynı sure, 9-10.
(94) Aynı sure, 11.
(95) İbn Hişam, Sa. 156-157.
167. (Hatice'den Hişam b. Urve'nin babası, ondan Hişam b. Urve, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(96) Bu sözü Ebu Leheb'in karısı Ümmü Cemil'e ait olması daha sahihtir.
(97) Ve'd-Duha Suresi, 3.
168. (İbn Abbas'tan Said b. Zübeyr, ondan Amr b. Zer'in babası, ondan Amr b. Zer, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
(98) Meryem Suresi, 64.
169. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(99) İbn Hişam, Sa. 158.
170. (Aişe'den Urve b. Zübeyr, ondan Salih b. Keysan, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(100) İbn Hişam, Sa. 157.
172. (Meymun b. Mihran'dan Ebu'l-Muhacir'in kölesi Salim, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
173. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(101) İbn Hişam, Sa. 158-159.
174. (Mücahid'den Abdullah b. Ebi Nüceyh, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
175. (Ahmed, Yunus'tan, o, İbn İshak'tan, o, Kufe halkından Yahya ibnü Ebi'l-Eş'as el-Kindi'den, o, İsmail b. İlyas b. Afif'ten, o, babasından, o da dedesinden rivayet etmişlerdir.)
(102) Herhalde o, bu sözüyle "erkeklerin ikincisi" olmayı kastediyor. Nitekim daha sonra gelen rivayetler bunu doğruluyor.

176. (Abdullah b. Büreyde'den Yusuf b. Suheyb, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
177. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
178. (Muhammed İbnü Abdi'r-Rahman b. Abdi'llah b. el-Hüseyn et-Temimi'den İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
179. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(103)İbn Hişam, Sa. 161-162.
180. (Abdullah b. Büreyde'den Yusuf b. Suheyb, ondan Yunus rivayet etmişlerdir.)
181. (El-Hasan'dan Ca'fer b. Hayyan, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
(104)Bkz. 185 no'lu parağraf.
182. (Ümmü'd-Derda'dan Muhammed b. Sabit b. Şurahbil, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
183. (Ebu Musa'dan Ebu Ubeyde, ondan Amr b. Mürre, ondan Abdu'r-Rahman b. Abdi'llah, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
184. (Hz. Aişe'den el-Ayzar b. el-Haris, ondan Yunus b. Amr, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
185. (El-Hasan'dan Mus'ab'ın kölesi Abdu'r-Rahman b. Ubeydi'llah b. Zeyyad, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
186. (Muhammed b. Cübeyr, babasından, Muhammed b. Cübeyr'den ez-Zühti, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
187. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(105)İbn Hişam'da "Fatıma" olarak zikredilmektedir.
(106)İbn Hişam'da "el-Muttalib" olarak geçmektedir.
(107)İbn Hişam'da "Sabira" olarak geçmektedir.
(108)İbn Hişam'da "Garrin" diye geçer.

(109) İbn Hişam'da "Abd ya Liyl" diye geçer.

(110) Yazma nüshada "Hıbr" şeklindedir. İbn Hişam tarafından bu şekilde düzeltilmiştir.

(111) Bkz. İbn Hişam, Sa. 162-167-276. (Bu meçhul adamı, İbn Hişam, İbnü'l-Esda' el-Hüzeli olarak tespit etmiştir.)

188. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(112) El-Hicr Suresi, 94.

(113) Eş-Şuara suresi, 214-215.

(114) El-Hicr suresi, 89.

189. (Ali b. Ebi Talib'den İbn Abbas, ondan Abdullah b. Haris b. Nevfel, ondan adını gizleyen birisi, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(115) Eş-Şuara Suresi, 214-215.

190. (Hz. Aişe'den Hişam b. Urve'nin babası, ondan Hişam b. Urve, ondan Yunus rivayet etmişlerdir.)

191. (İbn Abbas'tan İkrime, ondan Ibad b. Mansur, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

192. (Mücahid'den Ömer b. Zer, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

193. (Ebu Hüreyre'den Sa'd el-Makrebi, ondan Ebu Ma'şer, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

194. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

195. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(116) Silik.

(117) Kureyş, Kinane ve Huzaa'dan bir topluluk ki, bu topluluk Mekke'nin altında el-Hubşiyye denilen dağda toplanmışlar ve yeminleşmişlerdir.

196. (İbn Abbas'tan İkrime ya da Said b. Cübeyr, ondan Muhammed b. Ebi Muhammed, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(118)256 no'lu paragrafta benzeri hadis, en-Nadr b. el-Haris'e isnat edilmektedir.
(119)El-Müddessir Suresi, 11-26.
(120)El-Hicr Suresi, 91-92
197. (Muhammed b. Kays'tan Ebu Ma'şer ,ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
(121)Fussilet Suresi, 91-92.
198. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(122)Bu mısra asıl nüshada olmayıp İbn Hişam'dan alınarak eklenmiştir.
199. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
200. (Ya'kub b. Utbe b. el-Mugira b. el-Ehnas'tan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(123)İbn Hişam, Sa. 168.
201. (Ukayl b. Ebi Talib'den Musa b. Talha, ondan Talha b. Yahya b. Talha b. Ubeydi'llah, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
202. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(124)İbn Hişam, bu kasidenin tamamını nakleder. (Sa. 173-176) Dördüncü beyitte "el-Mekavil" sözü yerine "Türasu'l-Mekavil" (Dillerin Anlamı) sözünü kullanır.
203. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(125)İbn Hişam'dan ve bu kitabımızın daha aşağıda gelecek olan 210 no'lu paragrafından eklenmiştir.
(126) İbn HIşam, Sa. 230-231 ve bkz. Kur'an-ı Kerim, Ebu Leheb Suresi, 1-5.
(127)Ebu Leheb Suresi, 1-5.
(128)İbn Hişm, Sa. 231.
204. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

205. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
206. (Er-Rebi' İbnü Enes'ten İsa b. Abdi'llah et-Temimi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
(129) El-Kalem Suresi, 13.
207. (El-Velid'den İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
208. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
209. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(130) Bkz. İbn Hişam, Sa. 249. (İbn Hişam, olayı biraz farklı anlatır.)
210. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(131) Asıl metinde el-Mugira seklindedir. İbn Hişam'da ise ibare: "Deveyle gelirdi. Benu Haşim ve Benu'l-Muttalib... Ona yiyecek yükleyerek..." şeklindedir. Herhalde ibare: 'Benu Haşim'e yiyecek getirirdi.' olacak.
211. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(132) Es-Süheyli, 1/212-213; el-Belazüri, Ensabü'l-Eşraf, 1/232-233.
212. (İbn İshak'ın müslüman, dikkatli ve sağlam hafızalı bir adam diye nitelediği birinden İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(133) İbn Hişam, Sa. 184-185.
213. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(134) Es-Süheyli, 1/186 (Es-Süheyli, İbn İshak'tan farklı özetler.)
214. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(135) Es-Süheyli'de bu şekildedir. Yazmanın dipnotun-

da da nereyle ilgili olduğunu bilmediğimiz bir rivayet vardır. Bu dipnotun metni şöyledir: "Ey insanlar! İhtiyaçlarınızı bizim dışımızda arayın. Çünkü bizim isteklerimiz rivayetten çok uzaktır." Metin devam etmektedir, ancak son kısımları siliktir.

215. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(136) İbn Hişam, Sa. 208.

216. (Ebu'l-Aliye'den er-Rebi' b. Enes, ondan İsa b. Abdi'llah et-Temimi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(137) En-Nur Suresi, 55.

(138) En-Nur Suresi, 55.

217. (Zeyd b. Eslem'den Hişam b. Said, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(139) Eş-Şura Suresi, 37-42.

218. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(140) Yazma nüshada Lüeyy b. Amir şeklindedir. El-Belazuri'nin Ensabü'l-Eşraf'ından düzeltilmiştir.

(141) Yazma nüshada Said'dir. El-Belazuri'nin el-Ensab'ından düzeltilmiştir.

(142) İbn Hişam, Sa. 208-215. Bkz. 302. paragraf.

219. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(143) Necm Suresi, 19.

(144) El-Hacc Suresi, 52. En-Necm Suresi Mekke'de nazil olan ilk surelerdendir. El-Hacc suresi ise Medine'de nazil olan son surelerdendir. İki sure arasında sebeb-müsebbeb bağıntısı uzak. Olay hakkında bkz. es-Süheyli, 1/229.

220. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir. İkinci bölümü ise bir şahıstan İbrahim b. Abdi'r-Rahman b. Avf, ondan Salih, ondan İbn İshak, ondan da Yunus b. Bükeyr rivayet

etmişlerdir.)

221. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

222. (Leyla'dan oğlu Abdullah b. Amr İbn Rabia, ondan Abdu'l-Aziz b. Abdullah, ondan Abdu'r-Rahman b. el-Haris, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan Ahmed rivayet etmişlerdir.)

223. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(145) Ta-Ha Suresi, 1-3.

(146) Kur'an-ı Kerim'in 20. suresi.

(147) Kur'an-ı Kerim'in 82. suresi.

(148) El-Vakıa Suresi, 79.

(149) Ta-Ha Suresi, 1-16.

(150) Aynı sure, 14.

224. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

225. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

226. (İbn Ömer'den Nafi, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

227. (El-Münkedir'den İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

228. (İbn Abbas'tan İkrime, ondan en-Nadr Ebu Amr, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

229. (Abdullah b. Mes'ud'dan el-Kasım, ondan Abdu'r-Rahman b. Abdi'llah, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

230. (Babasından Yahya b. Urve b.ez-Zübeyr b. el-Avvam, ondan İbn İshak, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(151) Er-Rahman Suresi, 1-2.

231. (El-Kasım'dan Abdu'r-Rahman b. Abdi'llah, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

232. (Ez-Zühri'den İbn İshak, ondan Yunus b. Bükeyr, ondan Ebu Ömer Ahmed b. Abdi'l-Cebbar el-Utaridi, ondan Ebu'l-Hüseyn Rıdvan b. Ahmed, ondan Ebu Tahir Muhammed b. Abdi'r-Rahman el-Muhlis, ondan da eş-Şeyh Ebu'l-Hüseyin Ahmed b. Muhammed en-Nakkur el-Bezzar rivayet etmişlerdir.)

(152)İbn Hişam, Sa. 203-204.

233. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(153)İbn Hişam, Sa. 205.

234. (Babasından Hişam b. Urve, ondan İbn İshak, ondan Yunus ondan Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(154)İbn Hişam, Sa. 205.

235. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmet rivayet etmişlerdir.)

236. (Babasından Hişam b. Urve, ondan Yunus rivayet etmişlerdir.)

(155) İbn Hişam, Sa. 205-206.

237. (Babasından Hişam b. Urve, ondan Yunus rivayet etmişlerdir.)

(156) İbn Hişam, Sa. 206.

238. (Amir b. Abdi'llah'tan İbnü Abdi'llah, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir. İbn Hişam'da; Amir'den Muhamed b. Abdi'llah b. Ebi Atik'in rivayet ettiği belirtilmektedir.)

(156) El-Leyl Suresi, 5-21.

239. (Ammar b. Yasir ailesinin bazı fertlerinden İbn, İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

240. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

241. (Muhammed b. Sirin'den Abdullah b. Avn, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

242. (Said b. Cübeyr'den Hakim b. Cübeyr, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(157) İbn Hişam, Sa. 207

243. (El-Ayzar b. Haris'ten Yunus rivayet etmiştir.)

244. (Müslim b. Sabih'ten Habib b. Ahraman el-Esedi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir. "Ahraman" yazısı, yazma nüshada silik. Sanki böyle okunuyor gibi. Bu şahıs, eğer Habib b. Rabi el-Esedi'yse, o, et-Taberi'nin ravilerindendir.)

245. (Sa'd b. Vakkas ailesinin bir ferdinden Salih İbnü Keysan, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

246. (Ali İbnü Ebi Talib'i dinleyen birisinden Muhammed b. Ka'b el-Kurazi, ondan Yezid İbnü Ziyad, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(158) Es-Süheyli, 1/232.

247. (Sa'd b. Ebi Vakkas'tan onun ailesinden biri, ondan Salih ibnü Keysan, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(159) Es-Süheyli, 1/232.

248. (Ali b. Ebi Talib'i dinleyen birinden Muhammed b. Ka'b el-Kurazi, ondan Yezid b. Ziyad, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

249. (Hz. Aişe'den Hişam b. Urve'nin babası, ondan Hişam b. Urve, ondan Yunus rivayet etmişlerdir.)

250. (Ömer b. el-Hattab'dan Ubeydullah b. Ebi Sevr, ondan ez-Zühri, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

251. (Said el-Makberi'den Ebu Ma'şer el-Medeni, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

252. (Abdullah'tan Alkame, ondan Edhem, ondan

Amr b. Mürre, ondan el-Mes'udi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

253. (Abdu'l-Melik b. Ebi Süfyan es-Sekafi'den İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(160) İbn Hişam, Sa. 257-258.

254. (İbn Abbas'tan Ikrime, ondan Mekkeli bir ihtiyar, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(161) El-İsra Suresi, 92.

(162) El-İsra Suresi, 92.

(163) İbn Hişam, Sa. 161, 185, 187-191.

255. (Birinden İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(164) İbn Hişam, Sa. 191.

256. (Yunus rivayet etmiştir.)

(165) İbn Hişam, Sa. 191 ve bkz. 196. paragraf. Orada bu söz el-Velid b. el-Mugire'ye nispet edilir.

257. (İbn Abbas'tan Said b. Cübeyr, ondan Mekkeli bir adam , ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(166) Kur'an-Kerim, 68/15 - 83/13.

(167) Bu kelime Kur'an'da dokuz yerde geçer: 6/25, 8/31, 16/24, 23/83, 25/5, 27/68, 46/17, 68/15, 83/13.

(168) Kur'an-ı Kerim'in 18. suresi.

(169) Aynı sure, 23-24.

(170) Aynı sure, 9 ve sonrası.

(171) Aynı sure, 83 ve sonrası.

258. (İbn İshak'tan Yunus ve Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(172) El-İsra Suresi, 85. Diğer iki mesele gibi, ruh'un, neden el-Kehf suresinede değil de, el-İsra suresinde zikredildiği sorulabilir. Bilemiyoruz. Rivayette bir zayıflık var gibi. Paragrafın bütünü için bkz. İbn Hişam, Sa. 192,197.

(173) El-Kehf Suresi, 1-2,

259. (Abdullah'tan İbrahim, ondan el-A'meş, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(174) El-İsra suresi, 35.

260. (İbn Abbas'tan Said b. Cübeyr, ondan Mekkeli bir adam, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(175) "Her şeyin açıklaması bulunan..." deyimi, Kur'-an'da, bir defa en-Nahl suresinde, 89. ayette geçmektedir. O da, Kur'an'la ilgilidir. Tevrat'la ilgisi yoktur. Bu nedenle rivayette vakıaya aykırılık vardır.

(176) Lokman Suresi, 27.

(177) İbn Hişam, Sa. 197-198.

261. (Yunus, Ali bin Ebi't-Tufeyl'in kölesi Bessam'dan rivayet etmiştir. Bu isimde geçen "bin'" kelimesi yazma nüshada böyle okunuyorsa da herhalde "an" olacak. -Bu da Türkçe'deki-den, -dan ekini karşılamaktadır. Çev.- Es-Süheyli bunu Ebu't-Tufeyl Amir b. Vasile'den rivayet eder.)

262. (Esed oğullarından bir adamdan Simak b. Harb, ondan Amr b. Sabit, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

263. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(178) Fussilet Suresi, 26.

264. (İbn Abbas'tan İkrime, ondan Davud İbnü'l-Hüseyn, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(179) El-İsra Suresi, 110 ve bkz. İbn Hişam, Sa. 202.

265. (Hz. Aişe'den Hişam b. Urve'nin babası, ondan Hişam b. Urve, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

266. (Mücahid'den bir adam, ondan İsa b. Abdi'llah et-Temimi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(180) Hicr Suresi, 94.

267. (Sa'd b. Iyad el-Yemani'den Yunus b. Amr el-

Hemedani'nin babası, ondan Yunus b. Amr el-Hamedani, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

268. (Muhammed b. Ka'b'dan Haşim oğullarının kölesi Yezid İbnü Ziyad, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(181) Abdu'l-Muttalib oğulları şairleri konusu, önemli bir konudur. İbn Hişam'ın bu hususta bir tahkiki vardır.

(182) Fussilet Suresi, 1-2.

(183) Aynı sure, 38.

(184) İbn Hişam, Sa. 185-186 ve bu haberin devamı için bkz. 254. paragraf.

269. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

270. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(185) El-Kasas Suresi, 57.

(186) Aynı sure, aynı ayet.

271. (El-Ayzar b. el-Haris'ten Yunus b. Amr, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

272. (Muhammed b. el-Münkedir'den Muhammed b. Ebi Humeyd el-Medini, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

273. (İbn Abbas'tan Said ve Abdu'llah b. Haris, onlardan Ebu'l-Minhal, ondan el-A'mer, ondan el-Muaviye, ondan Abdu'l-Cebbar, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

274. (El-Mugire b. Şube'den Zeyd b. Eslem, ondan Hişam b. Said, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(187) Sanki o, bu sözüyle eş-Şura suresine (42/487 işaret etmektedir. Bu sure, Mekke'de nazil olmuştur. Ayet şu şekildedir: "Eğer senin getirdiğinden yüz çevirirlerse (üzülme), çünkü biz, seni onlara Allah'ın ancak emrini gözeten bir kimse olarak gönderdik. Senin vazifen ancak tebliğdir."

275. (El-Hasen'den el-mübarek b. Fudale, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

276. (İbn Abbas'tan İkrime, ondan İbad b. Hanif, ondan Hakim b. Hakim, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(188) El-İsra Suresi, 60.

277. (Abdu'llah b. Mes'ud'dan Amr b Meymun el-Evdi, ondan Yunus b. Amr'ın babası, ondan Yunus b. Amr, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

278. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

279. (El-Hasen'den el-Mübarek b. Fudale, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

280. (Abdu'llah b. Abbas'tan ed-Dahhak b. Müzahim, ondan Hakim b. ed-Deylem, ondan Kays b. er-Rabi', ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.

(189) En-Necm Suresi, 61

281. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

282. (Ebu Bekir b. Abdi'r-Rahman b. el-Haris b. Hişam'dan ez-Zühri, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(190) Kur'an-ı Kerim'in 19. suresi. Burada Yahya (A.-S.)'ın kısır bir anadan, İsa (A.S.)'nın babasız doğması kıssa edilir.

(191) İbn Hişam, Sa. 217-221.

283. (Ümmü Seleme'den Urve b .ez-Zübeyr, ondan ez-Zühri, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(192) İbn Hişam, Sa. 222.

284. (Urve b. Zübeyr'den Yezid ibnü Ruman, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(193) Bundan önceki ve sonraki rivayetlerde anılan Ca'fer b. Ebi Talib yerine Osman b. Affan'ın adı geçiyor.

285. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

286. (Bazı alimlerden İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(194) Es-Süheyli, 1/205.

287. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(195) El-Kasas Suresi, 52-55.

288. (İsmail b. Abdi'r-Rahman'dan Esbat b. Nasr el-Hemedani, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(196) El-Maide Suresi, 83.

289. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(197) El-Maide Suresi, 82-83.

(198) El-Furkan Suresi, 63.

(199) Es-Süheyli, 1/211.

290. (Ebu Hüreyre'den Said b. el-Müseyyeb, ondan ez-Zühri, ondan İbn İshak, ondan Yunus , ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

291. (İbn Şihab'dan Abdu'llah b. Ömer, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

292. (Hz. Aişe'den Urve b ez-Zübeyr, ondan Yezid b. Ruman, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(200) Es-Süheyli, 1/211.

293. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(201) Herakl ile Kayser'i kastetmiş olabilir.

294. (Ez-Zühri'den Yunus el-Eyli, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

295. (Hz. Aişe'den Hişam b. Urve'nin babası, ondan Hişam b. Urve, ondan Yunus rivayet etmişlerdir.)

296. (İbn İshak'tan Yunus, ondan Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(202) Es-Süheyli, 1/216.

297. (Annesi Fatıma bintü'l-Hüseyn'den Abdu'llah b.

el-Hasan, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.

(203) Yazma nüshada burası silik.

(204) Es-Süheyli, 1/216.

(205) Silik.

298. (İbn İshak'tan Yunus, ondan Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(206) Yazma nüshada Abdu'l-Muttalib olup İbn Hişam'da bu şekilde düzeltmiştir.

(207) İbn Hişam, Sa. 215-216.

299. (Esma bintü Amis'ten Amir eş-Şa'bi, ondan Zekeriya b. Ebi Zaide, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

300. (Ebu Seleme b. Abdi'l-Esed'den Kubaysa İbnü Züeyb, ondan ez-Zühri, ondan İbrahim b. İsmail, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

301. (Babasından Salih ibnü İbrahim b. Abdi'r-Rahman b. Avf, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

302. (İbn İshak'tan Yunus, ondan Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(208) Metinde böyle. Oysa Hudeybiye Barışı, hicri 6. yılda, Zilkade ayında yapıldı. Bkz. daha önceki 218 no'lu parğrafa, "Mekke'den Habeş Ülkesine Hicret Edenlerin İsimleri."

(209) Buradaki "Amr"ı İbn Hişam eklemiştir. Aslında Ebu Hatıb b. Abdi Şems'tir.

(210) Yazma nüshada Tübey'dir. İbn Hişam bu şekilde tashih etmiştir. Kitabımızın daha sonraki paragraflarında da böyledir.

(211) Yazma nüshada Ha'seme, 3. parağrafta ve İbn Hişam'da ise bu şekilde, yani Has'eme'dir.

(212) İlave İbn Hişam'ındır. Cehm b. Kays kitabın aslında yoktur. Fakat bu ilave gereklidir.

(213) Yazma nüshada "Alkame"dir. İbn Hişam'da ve kitabımızın daha sonraki bir parağrafında ise bu

şekildedir.

(214) Yazma nüshada Ebi Vakkas ve Vakkas şekilndedir.

(215) Silik.

(216) İbn Hişam'da "mücellil"dir.

(217) İbn Hişam'da "Ammi" olarak geçer.

(218) İbn İshak bu kabileden on bir kişi zikreder. İBn Hişam ise on dört kişinin adını sayar. Bunlara Kays b. Huzafe b. Kays b. Adiyy, Abdu'llah b. Huzafe b. Kays b. Adiyy ve Bişr b. el-Haris'i ekler.

(220) Yine burada beş isim zikredilmiştir. Diğerlerinin isimleri İbn Hişam'da geçer: Amr b. el-Haris b. Züheyr, Ömer b. Kays. Bkz. İbn Haşm, Sa. 208-218 ve yukarıda geçen 218 nolu paragraf.

303. (Bu paragrafın ikinci bölümünü Mürre b. Riab oğullarından İbn Zübyan denilen bir adamdan İbad, ondan babası, ondan Yahya b. İbad ibnü Abdi'llah b. ez-Zübeyr, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(221) Yazma nüshada Ömer'dir.

304. (İbn İshak'tan Yunus, ondan Ahmed rivayet etmişlerdir.)

305. (İbn İshak'tan Yunus, ondan Ahmed rivayet etmişlerdir.)

306. (İbn İshak'tan Yunus, ondan Ahmed rivayet etmişlerdir.)

307. (İbn İshak'tan Yunus, ondan Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(222) İbn Hişam, Sa. 216.

308. (Babası Urve b. ez-Zübeyr'den Yahya İbnü Urve, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(223) İbn Hişam, Sa. 183-184.

309. (Ebu Bekir'in kızı Ümmü Gülsüm'ün ailesinden birinden İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed

rivayet etmişlerdir.)

(224) İbn Hişam, Sa. 184.

310. (Er-Rebi' İbnü Enes el-Bekri'den İsa b. Abdi'llah el-Yemeni, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(225) Alak Suresi, 9-10.

(226) Aynı sure, 11.

(227) Aynı sure, 13.

(228) Aynı sure, 15.

(229) Aynı sure, 18.

311. (Kinaneli, bi radamdan Eş'as b. Ebi'ş-Şasa, ondan Misar b. Kidam, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

314. (İbn İshak'tan Yunus, ondan Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(234) İbn Hişam, sa. 281-282.

315. (Ez-Zühri'den İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(235) İbn Hişam'da "Melih" olarak geçer. Sa. 282.

(236) Burada siliklik vardır.

316. (Tarık'tan Müsamir ibnü Şedded, ondan Ebu'l-Ca'di, ondan Yezid b. Ziyad, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.).

(237) İbn Hişam, Sa. 282.

317. (Ebu..... Said ibnü Ahmed es-Sevri'den Yerbed b. Amr, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir. "Said"den önceki isim siliktir.)

318. (İbn İshak'tan Yunus rivayet etmiştir.)

319. (Salim b. Abdullah b. Ömer'den Ya'kub İbnü Utbe, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(238) Asıl nüshada kelime "es-Sebe" şeklinde geçiyorsa da eleştirmek anlamına gelen "es-Sebeb" olmalıdır.

(239) Ali İmran Suresi, 128.

320. (Babasından Yunus b. Amr, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

321. (Eş-Şa'bi'den Zekeriyya b. Ebi Zaide, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
(240) El-Kalem Suresi, 13.
322. (Sa'd b. Bekr oğullarına mensup bazı erkeklerden İbn İshak'ın babası İshak b. Yesar, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
323. (Hz. Aişe'den Urve, ondan ez-Zühri, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(241) İbn Hişam, Sa. 245-246.
324. (İbn İshak'tan Yunus, ondan Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(242) Sad Suresi, 6-8.
(243) İbn Hişam, Sa. 277-278.
325. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(244) El-Kasas Suresi, 56.
326. (Babasından Sa'd b. el-Müseyyeb, ondan ez-zühri, ondan Yahya b. Enise, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
(245) Et-Tevbe Suresi, 113.
(246) El-Kasas Suresi, 56.
327. (İbn Abbas'tan dinleyen birinden Habib b. Ebi Sabit, ondan Kays b. er-Rebi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
(247) En'am Suresi, 26.
328. (İbn Abbas'tan el-Abbas ibnü Abdi'llah b. Ma'bed ailesine mensup biri, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
329. (Yezid er-Rakkaşi'den Sinan b. İsmail el-Hanefi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
330. (Ali b. Ebi Talib'den Naciye b. Ka'b, ondan Yunus b. Amr'ın babası, babasından Yunus b. Amr, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
331. (Babasından Hişam b. Urve, ondan da Yunus ri-

vayet etmişlerdir.)

332. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

Beşinci Bölüm

333. (İbn İshak'tan Yunus b. Bükeyr, ondan Ebu Ömer b. Abdi'l-Cebbar, ondan Ebu'l-Huseyn Rıdvan b. Ahmed'e okunurken dinleyen Ebu Tahir Muhammed b. Abdi'r-Rahman el-Muhlis, ondan da eş-Şeyh Ebu'l-Huseyn Ahmed b. Muhammed b. en-Nakkur el-Bezzaz rivayet etmişlerdir.)

(248) İbn Hişam, Sa. 277.

334. (Abdullah b. Evfa'dan Faid b. Abdi'r-Rahman El-Abdi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(249) İbn Hişam, Sa. 156. Fakat burada bu isnatla değil.

335. (Hz. Aişe'den Hişam b. Urve'nin babası, ondan Hişam b. Urve, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

336. (Ebu Abdullah b. Ebi Nüceyh'ten Abdu'l-Vahid b. Eymen el-Mahzumi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

337. (Ali b. Ebi Talib'den Abdullah ibnü Cafer, ondan Hişam b. Urve'nin babası, babasından Hişam b. Urve, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(250) Es-Süheyli, 1/159.

338. (El-Hasen'den el-Hasen b. Dinar, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

339. (Yunus rivayet etmiştir.)

340. (İbn İshak'tan Yunus rivayet etmiştir.)

341. (İbn Abbas'tan Mukassim, ondan İbrahim b. Osman el-Hakem, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

342. (Muhammed ibnü Ali'den Cabir, ondan Ebu Abdullah el-Ca'fi, ondan da Yunus rivayet et-

mişlerdir.)

(251) Asıl nüshanın notunda ve daha sonra gelecek olan 413 no'lu paragrafta el-As b. Vail olarak anılır. Buradaki bu isim nasihin hatası olmalı.

(252) El-Kevser Suresi, 1-3.

343. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

344. (Ali'den Mücahid, ondan Abdullah b. Ebi Nüceyh, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir. Bu paragrafın ikinci bölümünü Ata' b. Ebi Rebah'tan İbad b. Mansur, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

345. (İbn İshak'tan Yunus, ondan Ahmed rivayet etmişlerdir.)

346. (Ali'den Hani ibnü Hani, ondan Yunus b. Amr'ın babası, babasından Yunus b. Amr, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

347. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

348. (Asım ibnü Amr b. Katade'den İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

349. (Ailesi fertlerinin birinden Vakia b. Muhammed b. Abdillah b. Ömer, ondan Halid b. Salih, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

350. (Babası Ali b. el-Huseyn'den Ebu Ca'fer, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

351. (Ömer b. el-Hattab'dan Ata' el-Horasani, ondan Hişam b. Sa'd el-Kureşi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

352. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

353. (Ali b. Ebi Talib'den Hasan b. Hasan, ondan İshak b. Yesar, ondan oğlu İbn İshak, ondan Yunus , ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

354. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet

etmişlerdir.)

355. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

356. (Yahya b. Ca'fer'den Sabit b. Dina, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

357. (El-Hasan'dan Hasan b. Dinar, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

358. (El-Muhacir b. İkrime el-Mahzumi'den Yahya b. Ebi Kesir, ondan Hişam b. Şünbür, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

359. (Güvenilir bir kimse diye nitelediği birinden İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

360. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

361. (Amir eş-Şa'bi'den Zekeriyya b. Zaide, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

362. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

363. (El-Heysem'den en-Nu'man b. Salih, ondan da Yunus rivayet etmişledir.)

364. (Babası Urve b ez-Zübeyr'den Hişam b. Urve, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

365. (İbn İshak rivayet etmiştir.)

366. (Babasından Hişam b. Urve, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

367. (Babasından Hişam b. Urve, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

368. (Hz. Aişe'den Hişam b. Urve'nin babası, ondan da Hişam b. Urve rivayet etmişlerdir.)

369. (Hz. Aişe'den Hişam b. Urve'nin babası, ondan Hişam b. Urve, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

370. (Babası İbad b. Abdi'llah b. ez-Zübeyr'den Yahya İbnü İbad, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişledir.)

(253) Asıl nüshada böyledir. Doğrusunu bulamadık.

371. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

372. (İbn Ömer'den Ebu Sahih,ondan Süleyman el-A'meş, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

373. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

374. (Amir eş-Şa'bi'den Zekeriyya b. Zaide, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

375. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

376. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

377. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

378. (Ebu Seleme ibnü Abdi'r-Rahman b. Avf'tan Yunus b. Amr'ın babası, ondan Yunus b. Amr, ondan Yunus rivayet etmişlerdir.)

(254) Asıl nüshada böyledir, fakat açık değildir. Herhalde el-Belazuri'nin Ensabü'l-Eşraf'ında (1/431) belirtilen anlamda söylenmiş olsa gerek.

379. (Babası İshak b. Yesar'dan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

380. (Said el-Makberi'den Ebu Ma'şer el-Medini, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

381. (Abdullah b. Şeddad b. Elhad'dan Abdu'r-Rahman b. el-Haris, Abdullah b. Ebi Bekir b. Hazm ve İbn İshak'ın adını vermediği biri, onlardan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

382. (Babasından Abdu'l-Melik b. Ebi Bekir b. Abdi'r-Rahman b. el-Haris ibn Hişam, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

383. (El-Heysem'den Nu'man b. Sabit, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

384. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
385. (Eş-Şa'bi'den kölesi Ebu Seleme el-Hemedani, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
(255) El-Ahzab Suresi, 37.
386. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
387. (Hz. Aişe'den Muhammed İbnü Ca'fer b. ez-Zübeyr, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
388. (Amir eş-Şa'bi'den Zekeriyya b. Ebi Zaide, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
389. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
390. (Babası İshak b. Yesar'dan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
391. (Enes b. Malik'ten Şuayb b. el-Hicab, ondan Hişam b. Ebi Abdi'llah, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
392. (Enes b. Malik'ten Abdullah b. Ubeydi'llah, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
393. (Süleyman el-A'meş'ten Yunus rivayet etmiştir.)
394. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
395. (Said b. el-Müseyyeb'den İbn İshak'ın güvenilir bir kimse diye nitelediği biri, ondan İbn İshak, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
396. (Yezid b. el-Esam'dan Meymun b. Mihran, ondan Ca'fer b. Berkan, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
397. (Yezid b. el-Esam'dan Abdullah b. Muhriz, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
398. (İbn Abbas'tan Ata' b. Ebi Rebah, ondan Abdullah b. Muhriz, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
399. (Eş-Şa'bi'den Zekeriyya b. Zaide, ondan da Yu-

nus rivayet etmişlerdir.)

400. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

401. (Sa'd b. Zeyd el-Ensari'den Hamid b. Zeyd et-Tai, ondan Ebu Yahya, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

402. (Ozman b. Ka'b el-Kurazi'den İbrahim b. İsmail, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

403. (İbn Abbas'tan İkrime, ondan el-Huseyn ibnü Abdi'llah b. Ubeydi'llah b. Abbas, ondan İbn İshak, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

404. (Eş-Şa'bi'den Zekeriyya b. Ebi Zaide, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(256) El-Azhab Suresi, 51.

405. (Mansur ibnü Ebi Rezzin'den Cerir b. Abdi'l-Hamid, ondan Ahmed'in babası, babasından da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

406. (Hz. Aişe'den Hişam b. Urve'nin babası, babasından Hişam b. Urve, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

407. (İbn Abbas'tan İkrime, ondan Simak b. Harb, ondan Anbese b. el-Ezher, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

408. (Eş-Şa'bi'den Ebu Seleme el-Hemedani, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(257) Kur'an-ı Kerim, 33/52.

409. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(258) Herhalde o, müminlerin anası Hafsa Bintü Ömer. Çünkü onun ilk kocası Humeymir, Habeşistan'a ilk hicret edenlerdendir.

(259) İbn Sa'd'da (8/92) nesebi şu şekilde geçer: "Reyhane bintü Zeyd b. Amr b. Huname b. Şem'un b. Zeyd." El-Belazuri'nin Ensabü'l-Eşraf'ında (1/453) ise şöyledir: "Reyhane bintü Şem'ur b. Zeyd b. Hanaka İbn Amr, Rayza oğullarından." Kita-

bımızdaki Huzafe ismi Hanaka'nın tahrif edilmiş şeklidir. İbn Hişam (Sa.693), İbn İshak'ı kaynak göstererek ismini Reyhane bintü Amr b. Hunaka olarak tespit eder.

410. (Muhammed b. Talha b. Yezid b. Rikane'den İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

411. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

412. (İbn Abbas'tan Mukassin, ondan el-Hakem, ondan İbrahim b. Osman, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

413. (Abdu'r-Rahman b. Avf'tan Cabir, ondan Ata', ondan Muhammed b. Abdi'r-Rahman b. Ebi Leyla, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

414. (El-Hasen'den el-Mübarek b. Fudale, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

415. (Ali b. Ebi Talib'den İbrahim b. Muhammed b. Ali b. Ebi Talib'in babası, babasından İbrahim b. Muhammed b. Ali b. Ebi Talib, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

416. (Yezid İbnü Ruman'dan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(260) Burası silik. İbnü Kesir tefsirinden alınmıştır. 4/559.

(261) El-Kevser Suresi, 1-3.

417. (Enes b. Malik'ten Abdullah b. Müslim ez-Zühri, ondan Ca'fer İbnü Amr b. Ümeyye ed-Damri, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

418. (Enes b. Malik'ten Abdullah İbnü Ebi Nüceyh, ondan İsa b. Abdi'llah et-Temimi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

418. (Enes b. Malik'ten Abdullah İbnü Ebi Nüceyh, ondan İsa b. Abdi'llah et-Temimi, ondan da Yunus

rivayet etmişlerdir.)

(262) El-Kevser Suresi, 1.

419. (Hz. Ali'den Asım b. Cuhdari, ondan Yezid b. Ziyad b. Ebi'l-Ca'd, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(263) El-Kevser Suresi, 2.

(264) "En-Nahr"ın anlamı, hayvan kesip boğazlamak değil, namazda elleri göğse koymaktır.

420. (Katar b. Halife'den Yunus rivayet etmiştir.)

(265) El-Kevser Suresi, 2.

421. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(266) El-Hicr Suresi, 95.

422. (Ukkaşe b. Abdi'llah b. Ebi Ahmed'den İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdi.)

423. (Muhammed b. Ka'b'dan Ebu Ma'şer, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(267) El-En'am suresi, 109-111.

424. (Er-Rebi' b. Enes el-Bekri'den İsa b. Abdi'llah et-Temimi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

425. (Muhammed b. Ka'b el-Kurazi'den Ebu Ma'şer el-Medini, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(268) Er-Ra'd Suresi, 31.

426. (Hişam b. Urve'den Yunus rivayet etmiştir.)

427. (El-Hasen'den Mübarek b. Fudale, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

428. (El-A'meş'ten Yunus rivayet etmiştir.)

429. (Babası İshak b. Yesar'dan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed riayet etmişlerdir.)

430. (Babasından Ya'la İbnü Mürre, ondan el-Minhal b. Amr, ondan el-A'meş, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(269) "Sadece birini al, ikisini birden alma." diyor. Bkz. 429. parağraf.

431. (Bir şeyhinden Şemr b. Atiyye, ondan el-A'meş,

ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

432. (Cabir'den Ebu'z-Zübeyr, ondan İsmail b. Abdi'l-Melik, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

433. (El-Hasen'den Mübarek b. Fudale, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(270) Ez-Zümer Suresi, 64.

434. (Ebu Hüreyre'den Ebu Seleme b. Abdi'r-Rahman b. Avf, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

435. (Ebu Hüreyre'den Said İbnü'l-Müseyyeb, ondan ez-Zühri, ondan Yahya b. Ebi Enise, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

436. (Ebu Hüreyre'den Ebu Seleme b. Abdi'r-Rahman, ondan Sa'd ibnü'l-Müseyyeb, ondan ez-Zühri, ondan Yahya b. Ebi Enise, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

437. (Eş-Şa'bi'den es-Seri b. İsmail, ondan da yunus rivayet etmişlerdir.)

438. (Ebu Salih'ten Talha, ondan Malik b. Moğol, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

439. (Abdu'r-Rahman b. Yezid'den İmare b. Umeyr, ondan el-A'meş, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(271) El-Bakara Suresi, 1-5.

440. (Ata'dan İsmail b. Abdi'l-Melik, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

441. (Abdu'r-Rahman el-Cüheni'den Mürsed b. Abdi'llah, ondan Yezdi b. Ebi Habib, ondan İsmail, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

442. (Abdullah ibnü Ebi Evfa'dan Faid b. Abdi'r-Rahman el-Abdi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

443. (Ebu Hüreyre'den Ata', ondan Muhammed ibnü Amr, ondan Abdü'l-A'la b. el-Müsavir el-Kureşi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(272) İbnü Habib el-Bağdadi, el-Mihber adlı kit-

abında (Haydarabad baskısı, Sa. 81-82.) bu kova hikayesinin Yemen'e döndüklerinden sonra olduğunu söyleyerek şöyle anlatır: "O, Kureyş kadınlarının yanına girer, onları İslam'a davet ve teşvik ederdi. Onun bu durumunu Mekkeliler öğrenince onu yakaladılar ve: 'Kavmin olmasaydı seni mutlaka öldürüdük. Fakat seni onlara bırakıyoruz.' dediler. O kadının kavmi çölde oturudu. Kadın şöyle anlatır: 'Beni, üzerinde şilte bulunmayan bir devenin sırtına bindirip aç susuz bıraktılar...'"

(273) Bir ölçü adı olup 2.917 kg.'dır. Genellikle buğday v.s. ölçümünde kulanılır.

444. (Ebu'l-Aliye'den Ebu Cariye Halid b. Dinar, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

445. (Ebu Hüreyre'den bazı arkadaşları, onlardan İbn İshak, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

446. (İbn İshak'tan Musa rivayet etmiştir.)

447. (Hizaz b. Said'den Abdu'r-Rahman b. Abdi'llah, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(274) Er-Reha, ileride görüleceği gibi Yemen'de bir kabile.

448. (Adiyy b. Hatim'den Amir eş-Şa'bi, ondan Abdu'l-A'la b. Ebi'l-Müsavir el-Kureşi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir)

449. (El-Yemin adındaki birinden Ebu Ubeyde b. Huzeyfe b. el-Yeman, ondan Muhamed b. Sirin, ondan Said b. Abdi'r-Rahman, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(275) Adiyy Hristiyan'dı. İncil, ganimetler konusuna değinmiyor, Tevrat'a tabi olunmasını emrediyor. Tevrat da ganimetlerin yakılmasını emretmektedir. Burada sanki buna işaret ediliyor gibi.

(276) İbn Hişam, Sa. 947-950.

450. (Adiyy b. Hatim'den Muhammed İbnü Sirin, ondan İbrahim b. Abdi'r-Rahman eş-Şeybani, on-

dan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

451. (Said b. Mesrik'tan Anbese b. el-Ezher, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

452. (Yezid b Abdi'llah b. eş-Şahir'den Kurrė b. Halid, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

453. (Ebu Temteme el-Füceymi'den Yunus b. Amr'ın babası, babasından Yunus b. Amr, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

454. (El-Hasen'den Yusuf b. Meymun, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

455. (Cerir ibnü Abdi'llah'tan Amir eş-Şa'bi, ondan Davud b. Zeyd, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(277) Asıl metinde böyleyse de, herhalde kelime "Bana yaklaştır." anlamında olan "üdni" olmalıdır.

456. (Cabir Semura'dan Simak b. Harb ve Abdullah b. Ömer, onlardan Kays b. er-Rebi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

457. (Cebele b. Sehim'den Kays b. er-Rebi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(278) Aslında böyleyse de, herhalde "el-Hassasiyye" olmalı.

458. (Cerir b. Abdi'llah'tan Zazan, ondan Yahya b. Ebi Hayya el-Kelbi, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(279) El-En'am Suresi, 82.

(280) İkiye ayırma.

459. (Ez-Zühri ve Muhammed b. Ali b. Ebi Talib b. el-Hüseyn b. Ali b. Ebi Talib'den Abdu'r-Rahman b. Emin el-Kinani, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

(281) Yahudi, satış akti üzere biat etti, yoksa müslüman olmak üzere biat etmedi.

460. (Muhammed b. İbrahim ibnü'l-Haris et-Teymi'den İbn İshak, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

461. (İbn İshak'tan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(282) El-En'am Suresi, 8.
(283) İbn Hişam, Sa. 263.
462. (Aişe'den Ebu Bekir ailesinden biri, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)
(284) Burada üç kelime silik durumda. "Leyyinühü mine'l-Halü" gibi, ama doğrusunu tespit edemedik. Geniş bilgi için bkz. bir sonraki parağraf.
463. (Said b. el-Müseyyeb'den İbnü Şihab ez-Zühri, ondan İbrahim b. İsmail b. Mücmi el-Ensari, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
(285) İbn Hişam, Sa. 263-266; es-Süheyli, 1/247.
464. (Fudayl b. A'var'dan Halid b. Dinar el-Basri, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
(286) Rüyada...
465. (Eş-Şa'bi'den Zekeriyya, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
(287) İbn Hişam, Sa. 266 (özetle...)
466. (İkrime'den Simak b. Harb, ondan Anbese b. el-Ezher, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
467. (El-Hasen'den Mübarek b. Fudale, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
468. (İsmail es-Süddi'den Esbal b. Nasr, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
469. (Muaz b. Cebel'den Abdu'r-Rahman b. Ebi Leyla, ondan Amr b. Mürre, ondan Abdu'r-Rahman b. Abdi'llah b. Utbe, ondan da Yunus rivayet etmişlerdir.)
(288) El-Bakara Suresi, 183-184.
(289) El-Bakara Suresi, 185.
(290) Siliklik var.
(291) Siliklik var.
(292) El-Bakara Suresi, 187.
470. (El-Kasım'dan Abdu'r-Rahman b. Abdi'llah, on-

dan da Yunus rivayet etmişlerdir.)

471. (Ez-Zühri'den İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

472. (Abdullah b. Mes'ud'dan Amir eş-Şa'bi, ondan Ebi'z-Zinad, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(293) Yazma nüshada siliklik var.

(294) Silik.

(295) Silik.

(296) Silik.

473. (İbn Abbas'tan İkrime ya da başka biri -Burada Muhammed b. Ebi Muhammed şüpheye düşüyor. Kim olduğundan tam emin değil.-, ondan Zeyd b. Ebi Sabit'in kölesi Muhammed b. Ebi Muhammed, ondan İbn İshak, ondan Yunus, ondan da Ahmed rivayet etmişlerdir.)

(297) Yazma nüshada siliklik var.

(298) Silik.

(299) Silik.

(300) Silik.

(301) Silik.

(302) Silik.

Altıncı Bölüm

474. (İbn İshak'tan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan Ebu Şu'ayb, ondan Ebu Ali Muhammed b. Ahmed b. el-Hasen, ondan el-Hafız Ebu Nuaym, ondan da eş-Şeyh el-İman el-Hafız Ebi Bekir Ahmed b. Ali b. Sabit el-Hatib el-Bağdadi, Şam'da hicri 454 yılının Ramazan ayında rivayet etmiştir.)

(303) Enfal Suresi, 48.

(304) Aynı sure, aynı ayet.

(305) Aynı sure, aynı ayet.

(306) Aynı sure, aynı ayet.

(307) Aynı sure, 57.
(308) Aynı sure, 60.
(309) Aynı sure, 61.
(310) Aynı sure, aynı ayet.
(311) Aynı sure, 61-62.
(312) Aynı sure, 62.
(313) Aynı sure, 62-63.
(314) Aynı sure, 64.
(315) Aynı sure, aynı ayet.
(316) Aynı sure, 65.
(317) Aynı sure, aynı ayet.
(318) İbn Hişam, Sa. 474-482-483.
475. (Ebu Ca'fer Muhammed b. Ali'den İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Horasani rivayet etmişlerdir.)
(319) El-Enfal Suresi, 67.
(320) Aynı sure, 68.
(321) Aynı sure, 69-70.
(322) Aynı sure, 73.
(323) Aynı sure, 75.
(324) İbn Hişam, Sa. 484-485.
476.
(325) İbn Hişam, Sa. 485-506.
477.
(326) İbn Hişam, S. 506.
478.
(327) İbn Hişam, Sa. 506.
479.
(328) İbn Hişam, Sa. 506.
480.
(329) İbn Hişam, Sa. 506.
481.
(330) İbn Hişam, Sa. 506
482.
(331) Yazma nüshada "Kaşham" olarak geçer. Bkz. İbn

Hişam, Sa. 506.

483.

(332) İbn Hişam, Sa. 506.

484.

(333) İbn Hİşam, Sa. 506-507.

485.

(334) İbn Hişam, Sa. 507.

486.

(335) İbn Hişam, Sa. 507.

487.

(336) En-Nisa Suresi, 97.

(337) Asıl nüshada yok.

(338) İbn Hişam, Sa. 455-456.

488.

(339) İbn Hişam, Sa. 540-541.

489.

(340) İbn Ḥişam, sa. 543.

490. (Ensarın en bilgililerinden biri olan Abdullah b. Ka'b b. Malik'ten Muhammed Ca'fer ibnü'z-Zübeyr, Yezid b. Ruman ve İbn İshak'ın güvenilir olarak nitelediği biri, onlardan İbn İshak, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hüseyn el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(341) Yazma nüshada Teyb şeklindedir. İbn Hişam bu şekilde düzeltilmiştir.

(342) İbn Hişam, Sa. 543-544.

491.

492.

493.

(343) İbn Hişam, Sa. 544.

494. (En-Nadr'ın erkek kardeşi Amir er-Rami'den Ebu Manzur adında Şamlı bir adamın amcası, ondan Şamlı Ebi Manzur, ondan İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasan el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(344) Kıssayı, Ebu Davud, Sünen'inde ayrıntılı olarak anlatır.

495.

(345) İbn Hişam, Sa. 544.

496.

(346) İbn Hişam, Sa. 545.

497. (İbn Abbas'tan Said b. Cübeyr ya da İkrime, ondan İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasan el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(347) Ali İmran Suresi, 12-13.

(348) İbn Hişam, Sa. 545.

498. (Asım b. Ömer b. Katade'den İbn İshak, ondan Muahmmed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(349) İbn Hişam, Sa. 545-546; Yazma nüshada parağrafın sonunda (S.A.V.) ibaresi tekrar edilmektedir.

499. (Ubade b. el-Velid b. Ubade b. es-Samit'ten İshak b. Yesar, ondan oğlu İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir. -Buradaki el-Velid "bin" Ubade'nin arasındaki "bin", yazma nüshada "an/Türçe'deki -den,-dan. çev." şeklindedir. İbn Hişam bu şekilde düzeltmiştir.)

(350) Yazma nüshada yok.

(351) El-Maide Suresi, 51-52.

(352) Aynı sure, 53-55.

(353) Aynı sure, 56.

(354) İbn Hişam, Sa. 546-547.

500.

(356) İbn Hişam, Sa. 549-551.

502. (İbn Abbas'tan kölesi İkrime, ondan Sevr, ondan İbn İshak, ondan Muhammed b. Selem, ondan en-

Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(357) İbn Hişam, Sa. 551-554 ve 657.

503. (Muhammde b. Müslim b. Ubeydi'llah ez-Zühri, Muhammed b. Yahya ibnü Hıbban, Asım b. Ömer b. Katade, el-Hasin b. Abdi'r-Rahman b. Amr b. Sa'd b. Muaz ve diğer bazı alimlerden İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(358) El-Enfal Suresi, 36.

(359) Ehabiş; Kureyş, Kinane ve Huzaa'dan bir topluluktur. Bu topluluk el-Hubşiyye denilen Mekke'nin altındaki bir dağda toplanmışlar ve antlaşmışlardı.

(360) Yazma nüshada Aziz şeklinde geçen bu adı, İbn Hişam bu şekilde tespit etmiştir.

(361) İbn Hişam, 555-559.

504.

(362) İbn Hişam, 559-561

505. (Seleme oğullarına mensup birinden Ömer b. el-Hattab'ın kölesi Ca'fer b. Abdi'llah, ondan İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(363) İbn Hişam, Sa. 561.

506. (Asım b. Ömer b. Katade'den Muhammed b. İshak, ondan İbnü Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(364) İbn Hişam, Sa. 561-562 ve 570.

507. (Abdullah b. ez-Zübeyr'den oğlu Yahya b. İbad b. Abdi'llah b. ez-Zübeyr, ondan İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(365) İbn Hişam, Sa. 570-571-572 ve 575.

508. (Asım b. Ömer ibnü Katade'den İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(366) İbn Hişam, Sa. 573-575, 566, 563, 567, 574.

509. (Adiyy b. en-Neccar oğullarının erkek kardeşi el-Kasım b. Abdi'r-Rahman b. Rafi'den İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdulah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

510. (Enes b. Malik'ten Hamid et-Tavil, ondan İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

511. (Muhammed b. İshak'tan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(367) İbn Hişam, Sa. 574-575.

512. (Salih b. İbrahim ibnü Abdi'r-Rahman b. Avf'tan İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasan el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(368) Atının ismi.

(396) Uhud dağında bir yer.

(370) İbn Hişam, Sa. 575.

513. (Salih b. Keysan'dan İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan Abdullah b. el-Hasan rivayet etmişlerdir.)

514. (Abdullah b. ez-Zübeyr'den oğlu Yahya b. İbad b. Abdi'llah b. ez-Zübeyr, ondan İbn İshak, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen rivayet etmişlerdir.)

515. (Amr b. Avf oğullarının erkek kardeşi Hanzala b. Ebi Amir'den Mahmud b. Lebid, ondan Asım b. Ömer ibnü Katade, ondan İbn İshak, ondan en-

Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen rivayet etmişlerdir.)

(370) İbn Hişam, Sa. 567-568.

516. (Salih b. Keysan'dan İbn İshak, ondan en-Nüfeyli, ondan Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(371) İbn Hişam, Sa. 580-581 ve 287-503.

517. (En-Neccar oğulların erkek kardeşi Muhammed b. Abdi'llah b. Abdi'r-Rahman b. Sa'saa el-Mazi'den İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(372) İbn Hişam, Sa. 583-584.

518. (Muhammed b. Ca'fer İbnü'z-Zübeyr'den İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(373) İbn Hişam, Sa. 584.

519. (Muhammed b. Ka'b el-Kurazi'den Büreyde b. Süfyan İbnü Ferve el-Eslemi, ondan İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(374) En-Nahl Suresi, 126.

(375) İbn Hişam, Sa. 584-585.

520. (Semüra b. Cündeb'den el-Hasen, ondan Hamid et-Tavil, ondan İbn İshak, ondan Muhammed b. Seleme, ondan en-Nüfeyli, ondan da Abdullah b. el-Hasen el-Harrani rivayet etmişlerdir.)

(376) İbn Hişam, Sa. 584-585.

DİZİN

Sayılar, sayfa numaralarını değil, paragraf numaralarını göstermektedir. Özel adlarda şu simgeler kullanılmıştır:

(H) Haşiye,
(R) Ravi,
(Ş) Şair
(K) Kabile ya da kavim,
(M) Mevzi ya da yer.

DİZİN

İbrahim'in dini Haniflik 69 (iki kere) 127, 135 (Birçok kere)

BU KİTABIN METNİYLE İBN HİŞAM KİTABININ KARŞILAŞTIRILMASI

İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın Sayfası	İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın sayfası	İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın Sayfası
1	3	23	100-101	45	36
2		24	101	46	107
3	91-93	25	101	47	108-108
4		26	101	48	25
5	92-94	27	101	49	
6	92-93	28	102	50	108-111
7	94	29	102	51	114
8		30	119	52	
9		31	103		
10	96	32	103-106	53	115-117
11		33	106	54	117
12	94	34		55	117
13		35		56	
14		36	15	57	
15		37		58	119-120
16	97-98	38		59	120-121
17		39		60	129-130
18	98	40	18,25,29	61	
19	98	41	29,31-36	62	134
20	98-99	42		63	
21	99	43		64	135
22	99-100	44	38	65	135-136

İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın Sayfası	İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın sayfası	İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın Sayfası
66		112		129	147-148
67		113	125	130	145
68	136-142	114		131	148
69	142-143	115		132	148
70-91		116	125-126	133	148
92	129	117	129	133	
93-101		118	129	134	
102	126-129	119	130	135	147-148
103	122-123	120	132	136	
104	123	121		137	
105	123-129	122		138	
106	124	123	131	139	151
107	124	124	131-132	140	152-154
108	124	125		141	
109	124	126	121	142	
110	124	127	143-144	143	
111		128	144-145	144	106

İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın Sayfası	İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın sayfası	İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın Sayfası
145		161		178	
146		162		179	161-162
147	150-151	163		180	
148		164		181	
149		165		182	
150		166	156-157	183	
151		167		184	
152		168		185	
153	155	169	158	186	
154		170	157	187	162-167-276
155	155-156	171	157		
156	151	172		188	
157		173	158-159	189	
158		174		190	
159	154	175		191	
160	154	176		192	
160		177		193	

İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın Sayfası	İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın sayfası	İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın Sayfası
194	166-168-170	209	244-245-249	225	
				226	229-230
195		210	247-250	227	
196		211		228	
197		212	184-185	229	
198	168-170	213		230	
199	168	214		231	
200	168	215	208	232	203-204
200	168	216		233	205
201		217		234	205
202	173-176	218	208-215	235	
203	230-231	219		236	205-206
204	231	220	243-244	237	206
205		221		238	206
206		222		239	206
207		223	225-227	240	
208	232	224		241	

İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın Sayfası	İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın sayfası	İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın Sayfası
242	207	258		276	
243		259		277	
244		260	197-198	278	
245		261		279	
246		262		280	
247		263		281	
248		264	202	282	217-221
249		265		283	222
250		266		284	
251		267		285	
252		268	185-186	286	
253	257-258	269	187	287	
254	167,158,	270		288	
	191,187	271		289	
255	191	272		290	
256	191	273	274	291	
257		275		292	-

İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın Sayfası	İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın sayfası	İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın Sayfası
293		310		327	
294		311		328	
295		312	240	329	277
296		313		330	156
297		314	281-282	331	156
298	215-217	315	282-283	332-418	
299		316	282	419	207
300		317		420-448	
301		318		449	947-950
302	208-215	319		460-450	
303		320		461	263
304	215	321		463	263-266
305		322		464	
306		323	245-246	465	276
307	216	324	277-278	466-473	
308	183-184	325		474	474,483-483
309	184	326			

İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın Sayfası	İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın sayfası	İbn İshak'ın paragrafı	İbn Hişamın Sayfası
475	484-485	493	544		566
476	485-506	494			563-564
477	506	495	544		567
478	506	496	545	509	574
479	506	497	545	510	574
480	506	498	545-546	511	574-575
481	506	499	546-547	512	575
482	506	500	547-548	513	576
483	506		667	514	576-577
484	506-507	501	549-551-	515	567-568
485	507		657	516	580-581
486	506	503	555-559		582-583
487	445-456	504	559-561	517	583-584
488	540-541	505	561	518	584
489	543	506	561-562	519	584-585
490	543-544	507	570-571	520	585
491			573-575		
492		508	573-575		

KUR'AN AYETLERİNİN FİHRİSTİ

İbn İshak, Hz. Peygamberin hayatını anlatırken birçok Kur'an ayetini tefsir etti ve delil getirdi. Bu haliyle o, en eski Kur'an tefsirlerinden birini oluşturur.

KONULARA GÖRE DİZİN

NOTLAR